BÜTÜN ESERLERİ 7

Orijinal Metin-Sözlüklü

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Efsuncu Baba

Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

1864 yılında İstanbul'da doğan Hüseyin Rahmi Gürpınar, kısa süreliğine bulunduğu memuriyet görevlerinden sonra, hayatını hep kalemiyle kazanmış, 1887 yılında *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başladığı yazarlığını, 1936-1943 yılları sırasındaki milletvekilliği dışında aralıksız olarak sürdürmüştür. Eserlerinde İstanbul'un günlük hayatına büyük yer veren Gürpınar, halk dilini ve yaşayışının ayrıntılarını büyük ustalıkla işlemiş, döneminin en canlı betimlemelerini yaratmıştır. Edebiyatında her zaman mizahı ön plana çıkartan Gürpınar'ın roman, öykü, oyun ve makale türlerindeki kitaplarının toplamı ellinin üzerindedir. 1944 yılında 31 yıldır oturmakta olduğu Heybeliada'da ölen yazarın evi bugün Hüseyin Rahmi Gürpınar Müzesi olarak hizmet vermektedir.

EFSUNCU BABA

GÖNÜL BİR YELDEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR

Hüseyin Rahmi Gürpınar

§

Türkçe Edebiyat **181**

Efsuncu Baba

Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan: Emre Taylan
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Kapakta kullanılan desen: Sumru Ekşioğlu
Dizgi: Bahar Kuru

© 1340, Hüseyin Rahmi Gürpınar varisleri
© 1943, Hüseyin Rahmi Gürpınar varisleri
© 2008; bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

(Efsuncu Baba 1340 Kütübhane-i Hilmi, Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür 1943 Hilmi Kitabevi baskılarından hazırlanmıştır.)

1. Basım: Ocak 2009

ISBN: 978 - 975 - 289 - 523 - 2

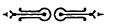
Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

Tel: (0212) 674 97 23 Fax: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Fax: (0212) 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: (0212) 511 53 03 Fax: (0212) 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

EFSUNCU BABA

GÖNÜL BİR YELDEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR

EFSUNCU BABA

1

Adına devr-i dilara deyip de bugüne kadar hiçbir güleryüzünü görmediğimiz zamandan evvel Fazlıpaşa'daki Binbirdirek'te[1] kazzaz; ipek, iplik eğirirlerdi.

Bindirdirek! Sayan yok ya! Bu adette pek mübalağa olsa gerek. Hakikati anlamak için bu sütunları saymak, saydırmak niyetinde değiliz. Merak edenlerin keyiflerine de karışmayız.

---

1 Yerebatan Sarnıcı olarak bilinen Bazilika Sarnıcı'ndan sonra İstanbul'daki ikinci büyük su sarnıcıdır. Binbirdirek Sarnıcı'nın üzerine Osmanlı devrinde büyük saraylar inşa edilmiştir. Bahsi geçen Fazlı Paşa'nın da burada I. Ahmet'i ağırladığı bir sarayı vardı. Mahalle, ismini buradan almaktadır. Saray 1660 yılındaki Ayazmakapı Yangını'nda yanmış olsa da ismi bir yadigâr olarak kalmıştır.

Bu rutubetli tarihi mahzenin loş serinliği içine iki Ermeni delikanlısı elemgelerini kurmuşlar, iplik eğiriyorlar. Dünyadan ziyade ahret hızına dahil, yarı karanlık bu geniş çukurun içindeki yeknesak meşguliyetlerinin usancını def için boğazlarını yırta yırta şarkı söylüyorlar. Fakat ne bestede usul var ne güftede mana...

Agop, Kirkor'a karşı musikide tefevvuk iddiasındadır. Kirkor daima:

"Zo bana ne oldu ben bilemem
Eski halime hiç göremem"

gibi meyhane bayatı, amiyâne şeyler okur. Agop, Dede Efendi,[2] Nikoğos Ağa[3] gibi üstatların ağır şarkılarını teganni merakındadır. Agop'un Artin Ağa isminde bir hanende komşusu

2 Babasının mesleğinden dolayı Hamamizade adıyla tanınsa da artık yaygın olarak Dede Efendi olarak bilinir. İstanbul'da 1778 yılında doğmuş, 1846'da hacca gittiği Mekke'de koleraya yakalanarak vefat etmiştir. Mezarı Mina'dadır. III. Selim'in ilgisine mazhar olan Dede Efendi, saray hanendesi olma teklifini reddetmiş ve çilesini tamamladıktan sonra Dede unvanını almıştır. II. Mahmut devrinde sanatının en verimli dönemini yaşadı. 1839'da Abdülmecit devrinde pek meşhur ve mühim eserini, Ferahfeza Mevlevi Ayini'ni besteledi. Devrin alafrangalığa pek mütemayil olması, garbın tesirine ziyadesiyle kapılması nedeniyle sarayla arasına mesafe koymaya gayret etti. Klasik musikimizde en fazla eseri kalan bestekâr olan Dede Efendi, kendisinden sonra gelen tüm bestecileri tesiri altında bırakmıştır.

3 Abdülaziz devrinin muteber bestekârlarından olan Nikoğos Ağa, 1836'da İstanbul Hasköy'de doğmuş ve aynı şehirde 1885 yılında vefat etmiştir. Mezarı Topkapı Ermeni Mezarlığı'ndadır. Eserlerinde melodi zenginliğinin yanı sıra sağlam bir teknik ve duygusal altyapı rahatlıkla hissedilir. Musikiye ait eserleri bir araya getirmeye uğraşan Damat Müşir Ethem Paşa, Nikoğos Ağa'yı himaye etmiş ve koleksiyonundaki eserleri Nikoğos Ağa'nın okuyuşundan notaya almıştır. Bestekârlığının yanında fevkalade iyi bir hanende olan Ağa, Dede Efendi'nin öğrencisidir. Kendisi de öğrenciler yetiştirmiştir. Bunların içinde Yenikapı Mevlevihanesi şeyhlerinden olan Mehmet Celalettin Efendi en tanınmışıdır.

vardır. Bu merak kendisine oradan geliyor. Her akşam pencereden komşusunu dinler. İşsiz gecelerini Artin'in teganni meclisinde geçirir. Usulünden, düm-tekinden bazen de mezesinden, birkaç tekinden istifade ederdi. Hanende Artin'in meşkinden avdetinde arkadaşı Kirkor'a taze taze parçalar da geçtiği olurdu.

O sabah iki arkadaş asırlık tonozların altında elemgelerini çevirirlerken her günkü ahenklerine giriştiler. Hayli bağrışıp çağrıştıktan sonra Kirkor:

"Ahbar, ağır, usta işi kıyak bir şarkın yok mu?"

"He vardır."

"Senin içinde olan bir şeyden ben ne zevk duyarım ki. Bırak dışarı çıksın... Keyiflenelim... Haydi oku..."

Bu teklif karşısında Agop'un gururla göğsü kabardı. Elinde artık parmaklarını yakacak kadar küçülmüş cigara ucunu yutacak gibi son bir iştiha ile sıkı sıkıya birkaç defa daha çektikten sonra:

"Okuyacağım, lakin badava olmaz..."

"Bu akşam Sandıkburnu'nda[4] altık bir tek düz ikram ederim..."

"Kulakların da ikramın kadar büyük olsun..."

"Zo, haydi biçimsizlenme... Zırlayacaksa zırla..."

"Sen babanı zırlat ahbar..."

"İrahmet olsun canına... Babam senin kadar muziki bilmez idi ki..."

"Hangi baban? Uzun kulaklı... semerli..."

"Be haydi oku. Bütün geçmişine okurum şimdi..."

"Dün akşam bulamaç yedin? Ne yedin? Ağzın çok tatlılaşmış..."

"Ağzının tadını veririm şimdi..."

---

4 İstanbul Yenikapı'da yüz elli metre kadar denize uzanan salaş gazinoların bulunduğu ve özellikle yaz aylarında rağbet gören bir bölge.

"Ha ağzından bal, şeker akor..."

"Dün akşam benim nerede olduğumu bile idin neden bu kadar ballandığımı hib diye[5] ağnar idin..."

"Nerede idin? Dün gece yine dostuna gittin?"

"He... Lafi işte tastamam üstüne vurdun."

"Bir Ermeni'nin bir Rum karısına bu kadar kıyak alaka koyması eyi mana değildir. Çakarsın Agop!"

"He, bulursam çakarım..."

"Boş laf etme... Bu iş için sana bin nasihat vermişim... Bu koca kellen keme sıçanının kafasına benziyor. Oraya hiçbir laf girmeyor..."

"Yine nazik bir söz ettin. Keme sıçanınınki dünyadaki kafaların en sertidir sanırsın?"

"Şimdi serti, yumuşağı bırak... Okuyacaksın?"

"Altık gönlüm oldu... Okuyacağım..."

"Haydi be oku köpek boku..."

Agop dilinin ucuyla dişlerinin arasından tükürüğünü fiskiye gibi karşıya fırlatır. Sesini açmak için birkaç defa öksürür. Nihayet ağır bir makamla başlar:

"Meyhane mi bu? Bizim kerhane-i acem mi?
Tulum peyniri mi? Yoksa eski kaşar mı?
Satılmış labadada bostanı cemalin
Eşek[6] çemenistanda hiç hıyar yer mi?"

Kirkor bütün istihzasıyla:

"Çüş oğlum Agop, karşımda durmuşsun, ne biçim laflar ediyorsun? Hiç böyle ağır şarkının içinde eşeğin, hıyarın yeri olur?

---

5 Bugün 'şıp diye anlamak' olarak kullanılıyor.

6 Agop ile Kirkor'un bundan sonraki konuşmalarının sebebi aslında 'basit' bir kelime oyunu ve yanlış anlamadır. Zira Divan edebiyatında ziyadesiyle kullanılan kelime tahmin edileceği üzere eşek değildir. 'Eşk' yahut 'ışk'tır. 'Eşk' gözyaşı, 'ışk' ise aşk demektir.

Bunlar edepten dışarı laflardır. Ustan Artin Ağa sana bu şarkıyı böyle merkep ile, hıyar ile geçti?"

Agop birden hiddetlenerek:

"He ne söylesen hakkın var. Ben de durmuşum da senin gibi yavan, hışır bir herife ince makamattan beyit okurdum.".

"Patlıcan tavası gibi birden parlama öyle... Ayıp değil a ağnamadım... Tulum peyniri, kaşar peyniri, hıyar... Karnın acıktı? Ne oldu? Kerhane, meyhane... İşin içinde yalnız tarator eksik... Onu da ben koyayım tam olsun..."

"Senin taratorun girmedikten sonram zaten lafin tadı gelmez... Bilirim, baban eski piyazcıdır..."

"Beni meraka koydun... Artin Ağa sana bu şarkıyı bu okuduğun biçimde... tıpkı bu tonada geçti?"

"Yok tıpkı böyle değil..."

"Meyhaneyi, kerhaneyi, hıyarı, eşeği sen uydurdun?"

"He canım dur... Biraz dinle ki ağnadayım..."

"İşte durdum. Lafina bekleyorum..."

"Artin bu şarkıyı bir Türk hanendesinden almış, kendi mecmuasına Ermenice hurufatla yazmış... O ki mecmuasını açıp da bana bu şarkıyı okuduysa bunun güftesinden ne ben bir mefhum ağnadım. Ne de Artin kendisi ağnadı... Kendimizi çok zorladık. Mana çıkmayor. Düpedüz mefhumsuz bir şeydir... Sonra bu güfteyi ben de defterime geçtim. Eve geldim. Sabahacak uğraştım. Beyitleri ancak be ancak bu kadar gustosuna koyabildim... İşte nihayet şimdi bir şey ağnaşılıyor. Şairlik kazazlığa benzemez. Pek zorluklu, ince bir işur. Şöyle edersin lafin kafiyesi bozulur. Böyle edersin söz teraziden düşer. Sağa kaçarsın olmaz. Sola gidersin uymaz. Elmas işleyen bir kuyumcu dikkatiyle her bir lafi tartarak, kantarlayarak tastamam yerine çivi gibi mıhlamalı. Şimdi bu şarkının aslında meyhane vardır. Kerhane vardır. Eşek, bostan, hıyar, peynir, çemenistan... Hepsi mevcut... Fakat bu işi ilk eden hımbıl şuara hiçbir lafi yerine koymayı bilememiş. Bütün mefhumsuz sözler çardağından sarkan tohumluk asma kaba-

ğı gibi biçimsiz biçimsiz tepe aşağı sallanor. Yaraşığıyla cümlesinin makamatını bularak birer birer yerlerine oturttum. Şarkıda eşek vardır. Ahır yoktur. Gel babana selam söyle... Zo bu hayvanı ben nereye sokayım? Bostana koydum. Beyit gustosundan düştü. Araya bir de koca bir hıyar yerleştirdim. Bunu kim yiyecek? Nihayet naçar kaldım. Uydu uymadı, hıyarı merkebe yedirdim. Laf teraziden düştü. Düşmedi işte bu işi böyle ettim."

"Pek güzel etmişsin..."

"Hıyara yer bulduk. Şimdi meydanda koca bir eşek kaldı. Bu meret hayvanı zırlatmadan nereye koysak acep? Meyhaneye götürsem olur?"

"Çüş ol Agop... Eşek meyhanede ne yapacak? Gazel bağıracak? Bırak ki orada eşekten beter zırlayanlar vardır. Fakat sözüm ona sanki onlar işte insandır. Eşekle bir ağaz olmak istemezler... Kişizadelikleri bozulur... Sen bu hayvana şimdi münasip bir yer bul..."

"Zo buldum. Bu eşek beni zor ile şuara yaptı. İşte onu çemenistana koydum..."

"Gustosunda bir iş ettim sanorsun? Bu hayvan bülbüldür. Yahut öten ve şarkı bağıran bir kuş cinsindendir ki çemene koydun?"

"Koynuma alacak değilim ya ahbar? Elbette bir tarafa sığdıracağım... Ben onu çayıra saldım. Nazik nazik öterek otlasın... Şimdi bakalım şarkıda vezneye, tartıya sığmayan başka aygırı laflar vardır?"

"Tulum peyniri, kaşar peyniri, bunları kilere yoksa dolaba koyacağız?"

"Onlar kolay, hiçbir yer bulamazsam karnıma korum... Biraz da ekmek olursa hıyar ile iyi kaçar..."

"Agop zevzekliği bırak. Bu şarkıdaki koca eşek mide bozor... Bu hayvanı ondan bütün bütün çıkarsak olmaz?"

"Şarkının kadrosundan dışarı edeceğiz?"

"He..."

"Bu olamaz ahbar! Biz bu işi Artin Ağa ile çok düşündük. Artin'e merkebi laftan dışarı edelim dediysem bilirsin bana ne cevap etti?"

"Söyle ki bileyim..."

"Eski Osmanlı şuarasının merakıdır. Her şarkıya birkaç eşek bağlarlar. Bunun da birçok meselasını getirdi. Okuyayım da dinle:

"Eşk'-i çeşmim hazretinle bıngır bıngır ağlayor
Langa'nın bostan dolabı matem ile çağlayor

"Sonram efendim:

"Eşk' elemi çekme gönül nafile şeydir...

"ve:

"Hep ah edip zırlarsın gönül eşkim durmaz

"Ve daha böyle eşekli beyitler bin tane vardır. Hepsini bir araya toplasan koca bir kervan olur. Ahırlar almaz. Zo bu ne meraktır? Ne gustodur? Artin Ağa ile çok düşündük. Şuara lafına hiç akıl erer ahbar? Herif anzorotu yutmuş. Kafayı tutmuş, fikrine her ne geldiyse laftır deyi meydana koymuş. Sen, ben söylesek kimse kulak asmaz. Lafımıza on para veren olmaz. Agop'u, Kirkor'u kim alır? Kim satar? Dinle beni ki biraz edep olasın."

"İşte dinleyorum. Sen de lafa bir başladın mı kafa patlatırsın. Ne ise devam ol... Dinleyorum..."

"Artin Ağa'nın defterini başından dibinecek mütalaa ettik. Eski devrin Osmanlı şuarasının gustolarını aradık. Evvelki zamanın beyitleri hep 'divane âşık', 'aşüfte karı', 'kambur felek' ve içkilerden arak, bade, şarap, hayvanlardan eşek, bülbül, ahu, ceylan, yılan, çiçeklerden gül, sümbül, yasemin, lale ile doludur. Öyle şimdikiler gibi şampanya, gazoz, küraso,[7] şartröz,[8] viski,

7 Fransızcası curacao'dur. Acı portakal kabuğundan imal edilen bir likör.

8 Bir tür Fransız likörü.

konyak, bira ve kokulardan kamelya, leylak, çayır kokusu, Atkinson, Luben falan bilmiyorlar..."

"Her zamanın şair, şuarası lafını vaktinin gidişine uydurur. İşte asıl kurnazlık da bundadır."

"Şimdiki zamanede öyle dipsiz, kıyak, derin şuara varmış ki seksen kulaç aşağı insen lafın dibi bulunmaz imiş..."

"Artin Ağa ile siz bunları deftere çekip gustoya koysanız olmaz mı?"

"He biraz uğraştık. Lakin bizim hesaba, bizim kantara gelmor... Bunların güfteleri bizim havalardan makam tutmor... Akordaya uymor. Yalnız alafranga tonata gelor. Bu yeni şair, şuaranın içine öyle cakalı söz doğuranlar var imiş ki Frenklerin meşhur şuarası Kusedir, Musedir?[9] Gogodur, Hugodur?[10] Nedir? İşte bu kıyak herifler makabirlerinden kalkıp da bu beyitleri okuyacak olsalar haryan kalıp şaşarlar imiş ki acep bu lafları eden biziz yoksa Türklerdir? Ayırt edemezler imiş... O kadar engine, derine varmışlar, diye oturmuşlar..."

"Boş laf etme Agop... Bilirsin maymundan büyük ayı vardır... Dünyadır bu, her aygırdan daha aygırı, her dipsizden daha dipsiz bulunur... Engine çıkıp derine varıp da ne yapacaklar ki? Torik avlayacaklar?"

"Ahbar bu nazik işin içine bir de torik sokar isen eh altık laflar tuzlu lakerdaya döner."

"Toriğe beğenmedin? Ne nev balık istersin?"

---

9 Alfred de Musset'yi kastediyor. 1810 yılında doğmuştur. Çeşitli alanlarda eğitim alsa da edebiyattan ayrılamaz. Şairliğinin ilk yıllarında kazandığı itibar ve şöhreti ölümüne doğru kaybetmiştir. George Sand ile pek fırtınalı bir aşk ilişkileri olmuştur. 1857'de vefat etmiştir.

10 Victor Hugo'yu kastediyor. 1802 yılında doğmuştur. Edebiyatta romantizm akımını oluşturan yazarlardan birisidir. Verimli bir edebi yaşamı olmuştur. Devrin çalkantılı Fransa'sında etkin bir cumhuriyet yanlısıdır. İmparatorluk aleyhine yazdıkları nedeniyle kimi zamanlar Fransa'da barınamamıştır. 1885 yılında Paris'te vefat etmiştir. Sefiller, Notre Dame Kilisesi gibi mühim eserler yazmıştır.

"Biçimsizlenme zo... Böyle yüskek laf ederken toriğin, palamutun ne sırası vardır? Söyle bakayım Artin Ağa'dan geçtiğin bu meyhane şarkısı hangi makamattandır?"

"Uşşak..."

"Uşşağa beğenmem. Aşağı havadır..."

"He ben de bilirim. Makamatın etbaı takımındandır... Bayağı şeydir. Fakat eşekli şarkıya da uşşak makamı uyar. Öyle değil?"

"Ağır aksar daha yaraşıklı düşmez?"

"Sen her eşeği ağır aksar sanırsın? Mısır merkebi vardır ki beygiri ardında bırakır."

"Zo divane olma. Mısır'ın eşeği Mısır'da gider. Sıcak hava ister. Çünküm setresi beyazdır. Buraya gelirse kulakları önüne düşer... Türkçe bilmez, Arapça, İngilizce ağnar..."

2

"Divane dedin de fikrime geldi. Hani buraya gelen o kaçık herif üç gündür gözükmeyor... Ne oldu acep?"

"Meraka kalma... 'Kuryuğunu fikrine getiren tilkiyi görür' derler. Nerede ise bugün yarın tıp deyi karşımıza çıkar."

"Be ahbar, o herif ne biçim budaladır? Ağnayamadım. Pek akıllı bir adam çalımı satmak ister..."

"Zaten her divane böyledir. En budalalar akıllı kurumu satarlar... Görünor ki bu herifin beyni üç yüz dirhem eksiktir..."

"Herifin kafasını kantara vurdun ki dirhemiyle laf ediyorsun?"

"Zo o, sözün pelesengidir. Bir adama beş paralık aklı yok derlerse bu fiyatı dariyenin estimatoru koydu sanırsın?"

"Eh uzatma be kardaş, biz yine divanemize gelelim."

"He... he... Laf yine oraya gelecek a! Bu divane şu oturduğumuz mağara merdiveninin üst başından görünor. Ayağını birinci basamağa indirmezden evvel uzun uzun düşünor. Sağını atsın? Yoksa solunu? Buna bir türlüme karar veremez. Düşünor. Düşünor. Nihayet cebinden bir kitap çıkarır. Sanki o günü merdivenden hangi ayağını evvel atmak daha uğurlu olduğunu o kitapta yazor zannedersin. Efendim en nihayet büyük bir cesaretle adımını atar. Beş-altı basamak iner. Yine durur. Etrafına bakınır. Dinler... Dinler... Sanki sanırsın ki boşluk içinden ona laf söyleyen hayalatlar vardır. Arpa içine dalmış kumru gibi düşünür... Mır mır eder. Haydi babam bakarsın ki indiği basamaklardan telaşe ile tekrar yukarı çıkar. Yanlış bir iş etmiş olduğunu o zaman ağnarım. İşte böyle iner, çıkar. Sabahleyin gelmiş ise müezzin hoca minarede öğleni bağırır. Seninki nihayet aşağı inebilir. Yine çakırkeyif, serfoş gibi yalpalanarak etrafına tuhaf tuhaf dikiz gelir. Yine görünmez adamlarla konuşur. Ne dediğini işitmem. Yalnız dudakları oynadığını görürüm. Sonram bu mahzenin duvarlarında bir şeyler okur... Direkleri birer birer sayar. Ağnamak ister ki cümle âlemin dediği gibi bin bir tanedir? Yoksa eksiği vardır? Kıyafetlerine bakılırsa akıllı sanılır bazı efendiler de bu hesabı benden sordular. Dediler ki: 'usta kazzaz bu direklerin hiç hesabına oturdun? Bin birdir?' Dorgusunu söyleyem. Hiç saymadım. Anam bana dedi ki: 'Agop sen Binbirdirek'te, yeraltında çalışorsun. Sakın aklına uyup da direkleri saymayasın. Uğur değildir.' Kırk yılda bir kocakarı sözü dinlemek lazımdır derlerse işte ben de dinledim. Saymadım. Zo ben bu direklerin çetelesiyim? Gelen geçen sayısını benden sorar. İşte görünür ki üç yüz tane bilem yoktur. Yedi yüz bir nerdedir? Tevarihde öyle yazor imiş. Ağnadım ki tevarih denilen düzme kitapta çok boş laflar vardır. Gözlerimizin önüne ki bu direklere 'bin bir' deyi bir iddia kor ise gözlerimizin önünde olmayanlar için ne kantinler atmaz. Bazen buraya Yahudi tercümanlarla be-

raber seyyah Frenkler gelirler. Hepsi de önlerine birer kitap açarlar. Bu direklerin diplerini karıştırırlar. Ortalarını okşarlar. Tepelerine bakarlar. Sonra kitabı okurlar. Tercümana sorarlar. Yahudi onlara öyle martavallar atar ki hoşlarına gelirse avuçla bahşiş toka ederler. Bu bizim kazzazcılık da bir zenaattir sankim? Vaktiyle neye Frenkçe örgenip de tercüman olmadık?"

"O Yahudilerden hiç sordun? Evvelden burası ne imiş acep?"

"He sordum. Burası Ceneviz padişahlarının şarap mahzeni imiş."

"Vay köpoğlu herifler, vaktiyle amma da şarap içmişler ahbar..."

"Bunda içleri şarap dolu birkaç fıçı bırakmış olaydılar..."

"Ahbar kaç bin senelik şarap... Yudumunu alan ah aman aman bağırıp devrilir idi."

"Kirkor işin şurasını iyice fikrinde sakla ki buraya bir Frenk gelip de direkleri sayar ise bu hesabı boşuna yapmaz. Mutlak bundan bir avanta çıkarır."

"Ahbar lafıma kanarsın? Bizim o divane dediğimiz herif de bu direkleri boşuna saymayor. Günün birinde bundan koskocaman bir iş çıkaracaktır. Divane o değil... Biziz..."

"Öyle ağnayorsun?"

"He..."

Kirkor sesini indirerek etrafa mütecessis bakışlarla:

"Antika para? Yani eski 'meskûrat'[11], mücevherat, elmas? Ne çıkaracak acep?"

"Zo ben bilirim?"

"Bilmeyor isen bilmeye urgaşalım. Bu herif divane değildir de kendini âleme kane o tarzda yutturmak ister olmasın?"

"Düpedüz divanedir? Yoksam böyle gösteriş edor. Keşfedemedim... Bakalım yeri kazacak? Duvarı oyacak? Nerden mal çıkaracak? Biz de kurnaz olalım. İşin dikkatinde olmayor gibi duralım..."

---

11 Meskûkât demek istiyor.

"Şimdilik bir yeri kazdığı yok. Yalnız direklere okuyup okuyup püf edor."

"Eh bundan ne çıkar?"

"Ne çıkacağını göreceğiz ahbar... Aman aman Yahudiler duymasın... Onlar kurnaz millettir. Efsunu bu herif okur. Defineyi çıfitlar çıkarır. Sonram bize karşıdan parmak yalamak kalır..."

"He Yahudilerin kurnazlıklarını bilirim. Ben cahil kaldım. Fakat büyükbabam Bedros Ağa ulema bir adam idi. O, pek çok tevarih okumuş. Bize ağnadır idi ki Çemberlitaş evvelden birinci boğumundan ta tepesine kıdar yekpare altun imiş..."

"Sahi diyorsun Agop?"

"Zo büyükbabam yalan söyler hiç?"

"Ben şimdiyecek işte bunu hiç duymamıştım."

"Senin ne duyduğun var ki hımbıl..."

"Benim bildiğim Çemberlitaş dibinden tepesine kıdar mor kırmızı bir kayadır... Bunun altunu nereye gitmiş? Yahudiler aşırmış?"

"Patlama... Sabrol... Ağnatacağım..."

"Aman çabuk et..."

"Ta yeniçeri zamanında Yahudiler bir gece herkes uyuduktan sonram Balat'tan kalkmışlar... Çemberlitaş'a gelmişler. Altunları erisin deyi Çemberli'nin altına kıyak ateş yakmışlar..."

"Vay babasının canına be... Sonram?"

"Sonram efendim bir tılsım varmış. Onu bozamamışlar. Ateşin hararetinden altun taşa dönmüş... Çemberli'ye dikkat edersin şimdi... Yukarıdan aşağı kadar kahfe tavası gibi is içindedir."

"Bu işi eski Yahudiler etmişler?"

"He... Şimdikilerin büyükbabalarının dedelerinin dedeleri..."

"Yeni Yahudiler Çemberlitaş'ın altına bir ateş daha yaksalar taşı yine altuna döndürebilirler acep?"

"Yeni Yahudiler tılsım işiyle uğraşmayorlar. Onlar maliyeye, piyaçaya sokuldular, altunun asıl madenini buldular..."

"Agop bu direklerin diplerinde çok altun vardır dersin?"

"Kim bilir?"

"Frenklerin kitaplarında buna dayir ne yazılmış ki?"

"Ben ne çakarım ki?"

"Buna dayir olan asıl malumat divanenin kitabında olmalı..."

"Benim fikrime de böyle gelor..."

"Ah... Ah... Dur... Geçen günü burada ben yalnız idim. Divane herif yine geldiyse ta şuraya, dibe, karanlığa gitti. Duvara bir şeyler yazdı."

"Hangi dilden yazdı?"

"Hangi dil niyetine okur isen o çıkor!"

"Öyle şey olur hiç?"

"He lafima inan. Biraz Osmanlıcaya benzor. Bir parça Ermeniceyi andıror. Rumcaya kaçor... Çünküm ben her dilden birkaç hurufat tanırım."

"Bu lafların pek acayibime gelor. Şimdik sen bu yazılara okuyabilirsin?"

"Ne kalın kafasın be... He dedik a!"

"Ağnat bana... Ne yazor?"

"'Kaf asakı pösteki' gibi şeyler..."

"Pöstekiden ne çıkacak sankim?"

"Türkler için pösteki büyük bir şeydir. Ne çıkarsa ondan çıkar. Pöstekiye çok ihtibar ederler. Sokaklarda 'ya dost' bağıran saçaklı derviş babalar yoktur? İşte onlar pöstekiyi sırtlarında taşırlar. Padişahlar, şeyhler hep ona otururlar..."

"Ahbar o saçaklı, pöstekili babalar 'ya dost' deyi kimi çağırırlar?"

"Ellerine kim bir mangır verir ise onların dostu işte odur."

Agop telaşla başını kaldırıp tekrar önüne bakarak yavaşça:

"Aman Kirkor!"

"Zo ne var?"

"Gelor..."

"Kim?"

"İşte o divane..."

Kirkor gözünün ucuyla merdivene bakarak:

"He gördüm..."

"Kendisine baktığımızı hiç çaktırmayalım. Bakalım yine ne iş edecek..."

"Gözümün bir ucunu ona diktim. Öbür ucunu yere verdim..."

"Kurnaz ol... Tınmaz gibi dur..."

"Tınmaz kurnaz olayım?"

"Her işten evvel şimdi sus pus ol..."

"Laf eder gibi yapalım ki bizim kendisinin dikkatinde olduğumuzu çakmasın..."

3

Fihakika merdivenin üst başında, koca fesi kubbeli bir sahan kapağı gibi kulaklarına kadar suratının yarısını örtmüş, kır sakalı göğsüne inmiş, cüppeye benzeyen uzun, geniş paltosu topuklarını döven ve iri, yuvarlak puhukuşu gözlü bir insan karaltısı peyda olur.

Ortaoyununda büyücü mudhikesine çıkar gibi esrarengiz tavırlar, sinsi sinsi bakışlarla Binbirdirek'in koyu loşluklarını süzerek Ermenileri kurnazca tetkike başlar.

Kirkor pek yavaş:

"Agop..."

"He..."

"Dikkatli dikkatli bize dikiz edor..."

"He gördüm..."

"Ne edelim ki bizim onu gözetir olduğumuzun farkına varmasun..."

"Şarkı bağıralım..."

Bu iki delikanlı yüzlerini muhalif tarafa çevirir gibi yaparlar. Hızlı hızlı elemgelerini çevirerek ikisi birden baso, primo bir ahenkle türküye girişirler:

Aman aman bızdık
Aman aman bızdık
Topumuz da sızdık
Topumuz da sızdık
Ceviz içi bademde
Şam fıstık

Ermenilerin kendi tabirlerince tınmaz görünmelerinden emniyete gelmiş gibi bu esrarlı adam ağır ağır beş-altı basamak iner. Durur. Göze görünmezleri görüyor, onlarla selamlaşıyor gibi tavırlar alır. Kâh ince tebessümlerle gözleri süzülür kâh küçük bir infial ile kaşları çatılır. İzah, istizah hareketlerinde bulunur. Bakanları meraka düşürmekten başka bir meal istihracı kabil olmayan bir pandomima oynar.

Agop daha pesten:

"Bu herif zır divanedir? Yoksam bize kandırmak için böyle edor?"

"Ben bilirim ahbar ki ne halt edor?"

"O kurnaz ise biz ondan daha atik olalım. Çaktırmayalım..."

Ermeniler yine ezgili makamdan şarkıya girişirler:

Zo ben dolma yemem
Afiye hiç gelemem
Ben o lafı diyemem
Edeptir söyleyemem

Kız kozu kırdık
İncir ile fındık
Ceviz içi bademde
Şam fıstık

Sakallı yine etrafi efsunlamaya benzer süzgünlükler, puflardan sonra birdenbire bir şeyden ürkmüş gibi merdivenin indiği kısmını ters yüzü çıkmaya başlar.

Kirkor:

"Vay geçmişine be herif ürktü... Senden mi? Benden mi?"

Agop:

"Zo sus ol..."

Sakallı ufak tevaffuktan sonra ağır ağır raks etmekle yürümek arasında meczupâne bir reftar ile yine inmeye başlar.

Kirkor:

"Yine inor..."

Agop:

"Dur bakalım inecek yoksam yine birdenbire pişman olacak?"

Ermeniler yine başlarını makus cihete döndürürler. Şarkı tuttururlar:

Ben şakaya gelemem
Edeptir söyleyemem
Lambayı kıstık
Ateş gibi kızdık
Kız kozu kırdık
Boğaziçi gerdan da
Top fıstık

Zair, kazzazların kendiyle meşgul olmadıklarına kanaat getirmiş gibi merdiveni iner. Direkler arasından bu yeraltının şark cihetine doğru yürür. Yere, havaya, önüne, arkasına, sağına, soluna aheste aheste göz gezdirerek dolaşır.

Kirkor:

"Zo bu ne aror böyle?"

"Hava..."

"Bu koca dünyanın üstünde hava bulamadı da dibinde aror?"

"Divane balkabağından olur sanırsın?"

Zair birdenbire durur. Ermenilere doğru mütecessis bir nazar fırlattıktan sonra şapşal[12] paltosunun yan cebinden bir kitap çıkarır. Bir müddet kalbî okur. Direklerin aralarını adımlamaya başlar. Sağa sola zikzaklandıktan sonra duvar ile zeminin hatt-ı fasılını karışlar...

Agop:

"Görürsün yere parmak parmak karış edor."

"Polise haber etsek acep?"

"Ne deyi?"

"Acayip tertip herifin biri Binbirdirek'in dibini parmaklor deyi..."

"Avallanma ahbar. Şu divane herif edepten dışarı böyle bir iş edorsa bundan Binbirdirek'in lamusuna[13] bir keder gelir sanırsın?"

"Bırak ki Binbirdirek de ardından kötü laf söylenmemiş hayırlı bir şey değildir..."

"Zo neden?"

"Burası parasız hovardaların sevda yeridir. Ellerine geçerse buraya aşırırlar... Üstünden yağmur sızmaz. Altından çamur tutmaz..."

"Hiç yerin dibinde hındım olur?"

"İki gönül birlik olduktan sonram samanlığın seyranlık olduğunu bilmezsin?"

Bu aralık zair duvara yaklaşır. Kurşunkalemiyle bir şeyler yazmaya başlar.

---

12 Burada bol durân, biçimsiz anlamında kullanılmış.

13 Namusuna demek istiyor.

Agop:

"Ahbar zevzekliğin lüzumu yok. Herif adım hesabı etti. Kitaba baktı. Yerleri karışa vurdu. Şimdi fikrini duvara yazor. Hep bunları boş işten sanırsın?"

"Ey bundan ne çıkacak?"

"Cenevizlerin bunda gizledikleri bir define olmalı..."

"Zo böyle bir define var ise havaya bakıp da yere karış etmekle bulunor?"

"O kitapta ne yazor bilirsin? Herif bu işleri kendi fikrinden etmeyor. Kitabın tarifine, raconuna gidor."

"Bu herif paraları aşırmadan gidelim. Hükümete haber edelim..."

"Sus ol hımbıl... Senin ceza daryesinde 'mustantik' dedikleri o gözlüklü adamın karşısına hiç çıktığın vardır?"

"Çocukluğumda Vilanka Bostanı'ndan hıyar aşırdığım zaman beni karakola götürdüler. Hıyar yerine ondan zorlu bir-iki tokat yedim. Gözlerimden çingene körüğü gibi alev çıktı. Hırsızlığa tövbe ettim. Bundan gayrı hükümetle bir alışverişim olmadı..."

"Bu iş çocuk iken hıyar yemeye benzemez. Mustantik insana lafı o kıdar ince pamuk ipliğine ayırt ederek sorar ki karşısında cevaba duramazsın. Şeytani tarafından apukat tutsan işin içinden çıkamazsın. Bu işi hükümete ihbarlar isen sonram ne olur bilirsin? 'Üçünüz ortak oldunuz. Binbirdirek'in dibini açıp paraları çıkardınız. Üç paya ayırarak yuttunuz,' derler. Altık senin işin yoğise 'zo efendim bu herif yerden para çıkarmadı. Havaya baktı. Ortalık yeri karış etti' deyi aman Allah çağır dur..."

Kazzazlar bu mücadelede iken o acayip zair, besbelli o günkü tetkikatını itmam ile kitabı cebine kor. Bir gözü yerde, öteki havada adımını atmak için ayağını her kaldırışında basacağı noktayı güçlükle tayin eder gibi tereddütler içinde dandini terelelli garip bir yürüyüşle çıkar gider.

İki kazzaz bu ecinli bozması sakallının Binbirdirek'i böyle merak verici suretteki sebep-i ziyareti hakkında derin derin nazar-ı istizahla bakıştıktan sonra Kirkor der ki:

"Ben bu herife bir lagap koyayım?"

"He di bakalım..."

"Binbirdirek teatrosunun kavuklusu..."

"Biz de orkestrası... Öyle değil?"

"Bu salak ihtiyar kıyak bir oyun edecek ama bakalım ne vakit?"

İki delikanlı merdivene gözlerini dikerler. Herifin çekildiğine kanaat getirdikten sonra onun dolaştığı yerleri adım adım araştırmaya, tetkike başlarlar. Yeri adımlarlar. Duvar diplerini karışlarlar. Fakat merak ve şüphelerini hâle medar olacak bir emarecik bulamazlar. Nihayet duvarları dikkatle gözden geçire geçire zairin yazılarını bulurlar. Fakat bu hatlardan bir meal istihracı bu iki cahil kazzazın harcı değildi. Bundan 'hiyeroglif' ve hatt-ı mihi gibi atik hutûtun hal ve kıraatıyla mütevaggıl mütehassis ulemanın bile bir meal çıkarabilmeleri mümkün görünmüyordu.

Bu yazılar vefk yahut tılsım, garip bir haberin gayrımaruf işaretlerine benzer beş pençe, kaz ayağı, anahtar dili, tarak, kaidesi havaya kurulmuş çadır, birçok münhani, münkesir, enine boyuna çizgiler arasında kef'ler, he'ler, vav'lar, kargacıklar, burgacıklar, İbrani hurufuna, mühr-i Süleyman'a, akrebe, yılana, yengece, ahtapota müşabih garibelerden müteşekkildi.

En okunaklı yazıları kıraatten aciz bu iki kazzaz çırağı, gözleri önündeki bu müşkül harflerin esrar-ı hali kendilerine mafevk-at-tabia manevi bir kuvvet yardımıyla mülhem ve münkeşif olacak imiş gibi vahi bir ümit ile hayli müddet hecelemeye uğraştıktan sonra Agop:

"Zo bir şey çakabildin?"

"Bu pek derin bir işe benzor ahbar, bundan ne cinci hoca bir şey ağnar. Ne papaz ne de haham..."

"Vay?"

"Vay ya... Ne sandın ki? Sen bir şey çaktınsa söyle..."

"Avalım susti... Buna işmarname derler."

"Ne ki işmar edorsa ağnat bakayım..."

"O kaz ayaklarını görürsün?"

"He..."

"İşte onlar yavaş yavaş geloruz demektir..."

"Zo Agop fikrine haryan oldum. Daha ne dor?"

"Şu yengeci gördün? Yılanın kuryuğunu ısırmaya gidorsa... Yılan da hırslanarak dönmüş ona dikiz edor..."

"He... fakat bundan ne çıkar?"

"Zo bu işaret 'ensemden gelirseniz size sokarım...' demektir."

"Ahbar kıyak zarafetsin... Şu kaplumbağadan ne marifetli laf çıkaracaksın?"

"Bundaki definenin tılsımı kaplumbağadır. 'Buraya bu hayvanın kanını akıtır iseniz tılsımın uçkuru çözülür,' mefhumunadır..."

"Bu define bir don içinde duror ki uçkuru çözülsün?"

"En kıyak defineler don içinde saklıdır..."

"Boş laf etme ahbar, şimdi don modası geçti. Bütün mallar meydandadır."

İki kazzaz bu meçhul işaretlerin önünde böyle garip iddialarla akşamı ederler.

4

Ebulfazl Enverî, kimya-yı batıl meraklılarından müteveffa Nasrallah Efendi'nin oğludur. Hobyar semtinde,[14] geniş bahçe ortasında, mahzenli, bostan kuyulu, dehlizli, musandıralı bir konakta büyüdü. Tarif ederler. Eski zamanın ulemazadeleri varmış. Lazımlıda otururlarken kendi vücutlarından fışkıran bir gürültüden korkarak "anneciğim... dayıcığım... oturak bana bom dedi," feryadıyla kaçarlarmış. Enverî işte bu neslin parlak numunelerindendir. Koskoca oğlan iken uçkuru göğsünün üzerinde

14 İstanbul Eminönü'nde Yeni Cami ile Ankara Caddesi arasında yer alır. Adını buradaki camiden almıştır. Hoca Paşa, Alemdar, Molla Fenari, Taya Hatun, Sururi, Rüstem Paşa ve Haliç ile çevrilidir. Eski metinlerde mahallenin adı *mahalle-i mescid-i hâce-i hubyâr* olarak geçer.

düğmelenmiş bir don, başında kulaklarının yarısını örten bir pamuklu takke, elinde değnek, daima harem sofalarında topaç çevirir, selamlığa bir misafir geldiğini görürse mabeyn kapısından dilini çıkarıp "ö" der kaçar... On altı yaşında ancak 'zâriyât'a[15] çıkar. Yirmi beş-otuzunda hâlâ namına çocuk denir. Dadısız ayak yoluna, lalasız sokağa gidemez. Gitse de iki mahalle aşırı bir yerde kaybolur. Kendinin nerede olduğunu kestiremez. İsmini sorsanız cevap vermeye utanır. Vücudundaki bazı uzuvların adını bilmez. Gerdeğe girdiği gece yenge kadının verdiği talimatı ders gibi harfi harfine ezberler. İki kelimesini unutsa nasıl hareket edeceğini şaşırır. Ellerinde reh-nüma kitaplarıyla seyahate çıkan 'turist'ler gibi zifaf âleminin en heyecanlı esrarına, yabancı bir elin lutf-ı delaletiyle erer. Kadına ilk sarıldığı zaman babasından öğrendiği duayı okur.

Cumartesiler uğursuzdur. Salı günü işe başlamaz. Ayın son çarşambasını sayar. Muharremin onuna kadar az su içer. Kurban Bayramı'nda kesilen hayvanların kanlarına parmağını batırır. Damga gibi alnının ortasına basar. Cinlerden, perilerden, şeytanlardan ödü kopar. Çarşamba karılarından,[16] karakoncoloslardan[17] titrer.

Pederi Nasrallah Efendi'nin konağında kimyahanesi ve gecegündüz işler kimyagerleri vardı. Suret-i istihzar ve terkipleri büyük esrar sayılan cevherler izabe edilir. Halitalar yapılır, potalar dökülürdü.

Nasrallah Efendi altın terkibiyle, her derde deva olan ve ömr-i beşeri ila-nihaye temdit eden şimşirek taşını yahut iksir-i

---

15 Kuran-ı Kerim'in 51. suresi.

16 Çarşamba gecesi işe başlanırsa hiddetlenen ve kötülük yapmak için işin başlandığı haneye gelerek ekseriyetle evin çocuğunu kaçıran kötü kadın. Saçı başı dağınık, giyiminde özensiz kadın anlamında da kullanılır.

17 Kara renkte, çirkin bir tür kötülük cini. Halk tasavvurunda pek dehşet saçıcı bir mevkisi olmasa da şeytani bir surette tasvir edildiği de olmuştur. Balkan ve özellikle Bulgar folklorunda sıklıkla tesadüf edilir. Kürklü olarak tarif edilir.

azamı bulmaya uğraşıyordu. Esrarın muhafazası için yeraltı mahzenlerinde çalışan kimyagerlerin sakalları ağarıyor. Senelerden beri ocaklar yanıyor, potalar kaynıyor. Efendinin bu sırdaşları durmayıp çalışıyorlar. Fakat ne altın imal edilebiliyor ne de deva-yı küll iksir-i azam bulunuyordu.

Kimyacılar pek uzun senelerle süren bu muvaffakiyetsizliklerinden fütur getirmeyerek ve taharri usullerini değiştirmeyerek aynı tarzdaki meşguliyetlerinde devam ediyorlar. Daima Hintli bir dervişin kerametli ağzından işitilen tertibat, atik kitaplarda görülmüş muamma-gûne terkibat esasları üzerine gidiliyor.

Şarktan, mağripten, cenuptan sırtları pöstekili, elleri teberli, lüle lüle uzun kirli saçlı seyyahlar gelerek Nasrallah Efendi'nin hanesinde konaklıyorlar. Dağarcıklarından, keşküllerinden çıkardıkları nebat kurularını, iksirleri, cevherleri, tozları, hediyeleri altından galî mübadelelerle hane sahibine güya teberru ediyorlardı. Potalar, zerden kıymetdar kimyeviyatla doluyor, fakat mümkün değil altının sırr-ı terkibine erilemiyordu.

Nasrallah Efendi'nin hemen hemen ümitsizliğe düşeceği sıralar oluyor. Lakin yine dünyanın bir ucundan omuzları ceylan derili, cezbeli, salkım saçak, pür-keramet ve esrar bir derviş zuhur ediyor, yeni bir şevk ve gayretle işe başlayacak ifşaatta bulunuyor.

Bu nev' kimya erbabınca maden-i cevher, maden-i ham namlarıyla madenler ikiye ayrılır. Maden-i cevher hararetle hassa-i aslilerini kaybetmeyenler, maden-i ham yahut şibh-i maadin hararetle hassaten tagayyüre duçar olanlardır. Maden-i ham, maden-i cevherle temastan tekemmüle müstaittir. Bu iki nev' madenin cümlesi de aynı esaslardan vücut bulmuş ecsam-ı mürekkibedir. Her maden, madenlerin en asili olan altından –onların fikirlerince– muhtevi olduğu kükürt ile cıvanın az çok kabalıklarına nazaran uzaklaşır. Her tagayyür kükürtle cıvanın üzerine edilen muameleden kabil-i husuldür.

İkinci usul de madenleri bir suret-i samimiyede altına boyamaktır. İşte bu veçhile süfuf-ı zerrin bulunduktan sonra iksir-i

azam keşfolunacaktır. Derviş Cebeli'nin kavlince yetmiş bin türlü nebatatın içinde yalnız bir nev' ot vardır. Zaten nebatat, madenin neşvünema hilkatına dönmüş cinsidir. Aslen hepsi birdir. Bu ot topraktan altın özünü süzüp bel' ederek yetişir. Har ve mutedil mıntıkalarda bulunur. Fakat asıl neşvünema yatağı "Bezm-i elest"[18] Dağı'nda Hüdhüd[19] Yaylası'dır. Türlü renk ve şekilde yetiştiğinden kerametle keşfolunur. Fakat bu "Bezm-i elest" Dağı Asya kıtasının neresindedir? Dervişin bu coğrafi izahatı pek karışıktır. İçinden çıkılmaz. Bu 'nebat-üz-zeheb'in Hıdrellez gecesi gün doğmadan sabaha karşı koparılanları makbuldür. Bu ottan yiyen hayvanların etleri, yağları, kemikleri altın gibi sararır. Bazı kasap dükkânlarında böyle altuni renk almış koyunlar, sığırlar görülür. Bu etler yedi türlü hastalığa devadır. Demir, kalay, cıva, kükürt hep bir arada izabe edilip bu ottan nisabı miktarında ilave olunursa altın külçeleri husule gelir.

Bu nebatın dirhemi altından pahalıdır. Fakat her izabede ya bir aptessiz elin temasından veyahut amillerin kalplerine fisk ve fücur gelmesinden işe şeytan karışır, terkip fesada uğrar. Potadaki halitada altından eser görülmez.

Ebulfazl Enverî böyle bir hanede ve zihniyette bir babanın terbiyesi altında yetişmişti. Nasrullah Efendi merhum, altının terkibini bulmak için bütün altınlarını sarf etmekle beraber yine oğluna geçinecek kadar bir miras bıraktı. Lakin zavallı Enverî bu küçük servetle beraber babasının cinnetinden büyük bir kısmına da vâris oldu. Merhumdan kalan kütüphanede akılları zıvanalarından çıkararak okuyanları gülünç deliliklere sevk edecek ne ciltler vardı.

"İlm-ül-kehane", "ilm-ül-havass", "ilm-ül-azaim", "ilm-ül-istihzar", "ilm-i davet-ül-kevakeb", "ilm-ül-ihfa", "ilm-ül-ihti-

18 Allah'ın ruhları yarattıktan sonra 'ben sizin rabbiniz değil miyim?' dediği an.

19 Hazret-i Süleyman ile Saba Melikesi Belkıs arasında bir nevi ulak vazifesi gören, haber getirip götüren kuş. Halk arasında çavuşkuşu yahut ibibik olarak bilinir.

yarat", "ilm-ül-kur'a", "kitab-ı tecarüb-ül-arab", "müsellesat ibn-i mahfuf", "kitab-ı zenanî", "ilm-ül-ilm-ül-basireten ve-z-zecr"[20] ve ahirihi Enverî'nin ilim ve irfan dolabı asırların tozları altında uyuyan bu kitaplarla dolu idi.

Ebulfazl Enverî için bu dünya yüzünde vukua gelen her hareketin sa'd ve nahs yani uğurlu-uğursuz olmak üzere iki manası vardır. Rüzgârın uğultusu, ağaçları tahriki, bir kuşun ötüşü, kapı gıcırtısı, köpek havlaması ve bütün bu nev' sesler, hareketler hayır veya şerden haber veren birer faldır. İnsan uğursuzluklardan kaçıp rahat yaşayabilmek için tabiatın bu ihtarlarını anlayarak her fiil ve hareketini "sa'd" çerçevesine uydurmaya çalışmalıdır ve illa ki mahv ü perişan olur.

Enverî yatakta gözlerini açınca sabaha mahsus duayı okur. Sağ tarafından kalkar. Evvela sağ adımını atar. Her eşyanın herhangi bir mahalle vaz'ında gözetilecek uğurlar, uğursuzluklar vardır. Kulplu, köşeli şeyler hep kıbleye çevrilecek, maşa hiçbir vakit dikliğine konmayacak, tencereler, leğenler yüzüstü kapatılmayacak. Odalarda, mutfakta eşyanın yerleştirilmesi öyle hususi bir tertip ve kanuna tabidir ki her ne zaman bunun hilafında hareket edilse evin efendisi müsamahakârın başına kıyametleri koparır. Her işin dakika ve saniyesiyle günü, saati gözetilir. Bazen en mübrem işler, uğurlu saatine musadif olamamasından dolayı haftalarca, aylarca tehir edilir.

Enverî sabahleyin merdivenin sağ tarafından ve her adımını "ilm-ül-basireten ve-z-zecr"in ahkâmına uydurarak iner. Sokak kapısından çıkarken "talep-i yümn"[21] duasını okur. Sağına, soluna üfler... İlk nazarda köre, topala, çolağa hasılı sakat bir mahluka tesadüf ederse teşe'ümle titrer. O günü en müstacel işlerini terk eder.

---

20 Burada sayılar tılsım ve basiret bağlamaya ilişkin çeşitli ilimlere ilişkinin uyduruk isimlerdir.

21 Uğur duası.

Enverî ölmüş pederinden birkaç derece daha fazla aptal olduğu için uzun bir sebat ve kimya unsurlarıyla mücadeleye ihtiyaç gösteren altın imali cihetine merak etmedi. O, tılsımlara kapıldı. Bazı şeylerin uğursuzlukları birtakım efsunlar ve tılsımlarla kabil-i izale olduklarını kitaplarda okudu. Muskaların, taşların, toprakların, otların hasılı bütün eşyanın tılsım hassalarını tetkik etti. Bütün dertleri, felaketleri, belaları def ve hayırlar, uğurlar, saadetler celp eden tılsımlar buldu. Kolera, veba, kuduz gibi dehşet sirayetleriyle ilim ve fen âlemini sarsan en büyük dahiyelerden, bir kâğıt parçasının üzerine "âşık yolunu şaşırdı", "endişe", "ahtapot", "su yolu", "beş pençe" gibi gülünç şekillerle birkaç kargacık-burgacık çizmek ve bu tılsımı üzerinde taşımakla masuniyet kabil olacağı itikadına düştü. Ve bu imanını pek ileri götürdü. Mesela her umurda muvaffakiyete ermek ve hasmına galebe etmek, hırsızların tecavüzlerinden emin olmak, sokakta kazaya uğramamak, denizde boğulmamak, harikte yanmamak, zehirlere karşı muafiyet kazanmak için üzerinde taşınacak birer tılsım vardı. Bu tılsımlara malikiyetten sonra hekime, ilaca, sigortaya, ve melhuz tehlikelerin hiçbirine karşı tedbir almaya lüzum kalmıyordu. Çünkü tersim fenninde pek acemi, sersem bir kafanın mahsul-i garabetine benzeyen o şekillerdeki mustakim, münkesir, münhani çizgilerin, noktaların, dairelerin, zaviyelerin her biri burçlar ile yıldızlarla felekiyatın akıl almaz bîintiha esrarıyla münasebatdardır.

Tılsım ve efsun ilminde bu taharri esnasında nihayet Enverî'nin eline Konstantiniye'deki bütün mutalsam defineleri haber veren bir kitap geçti. Bu pek mühim eser, eski Rumcadan Arapçaya ve sonra Türkçeye tercüme edilmiştir.

Enverî bu kitabın her sahifesini hafızasına nakşederek okuya okuya o zavallıcık yarım aklını da bütün bütün kaybetti.

Keşifleri müşkül yerlerde medfun bu hazinelerin meleklerden, cinlerden, şeytanlardan bekçileri vardı.

Tılsımnamenin ibareleri gizli işaretler, istiareler ve rumuzlarla hâli pek müşkül bir şifre suretinde yazılmış olduğundan tefehhümü ilham ve keramete muhtaç satırlarda bîçare Enverî çok zorluk çekiyor, bir meal yaraştırıp tatbik edinceye kadar beyni ve kanı vücudundan sızarcasına terliyordu.

Bu kitap, buruc-i isna aşere tatbiken on iki fasl üzerine tertip olunmuştu. Kutsi meşalelerinden istifade için derin şeyhlere müracaat etti. Bazıları yine rumuzatla cevap verdiler. Ve bazıları kitabın iş'arına tatbik-i amelden hazer beyan ettiler. Çünkü bazı tılsımların zaptından defineyi kurtarmak için insan kurban etmek lazım geliyordu.

Nihayet Enverî kendi kendine hal-i müşküle uğraşmaya karar verdi. Bir çok istiharelere yattı. Yarı âlem-i manada, yarı âlem-i hakikatte yedinci faslın bir kısmını, kendi zu'munca tenvire muvaffak oldu.

Hazine Edirnekapısı'yla Topkapı arasında medfun, fakat anahtarı Binbirdirek'te bulunuyordu.

5

Ebulfazl Enverî, tetkik ve tahkiklerini itmam için Binbirdirek'e devama başlar. Sağdan üçüncü sıra sütunun şark cihetindeki gayesinde, kemerin duvarla iltisakı hizasında cenuptan şimale doğru ve yedi karış saydıktan sonra amudi bir istikamette üç adım boyu yükselince cidara gömülü bir haça tesadüf edilir. İlk nazarda bu salib fark edilemediği surette duvarın o noktadaki sathı keser gibi bir aletle kazınınca şekil behemahal meydana çıkar. Haçın tekatu noktası merkez farz olunarak yine yedi karış kutrunda bir daire resmedilmelidir. Bu daire içinde Yunani huruf ve işarat-ı mahsusa ile definenin anahtarı görülür. Mucibince amel oluna... "Definenin on dördüncü asr-ı hicri iptidalarında bir müslim eline geçeceği mübşirdir," deniliyordu. Ve daha şu garip tasrihler vardı:

"Bu tılsımın etrafında daima iki melekle iki şeytan dolaşır... İblisler meleklerin müteyakkız bulunmadıkları bir zamanı gözetleyerek tılsıma fürce-yab-ı vusul olmak isterler... Lakin melekler her an intibah üzeredirler. Definenin sahib-i hakikisi olacak müslimin zuhuruna kadar şeytanlarla mübarezede bulunarak hazinenin mukaddirîne teslimine yardım edeceklerdir.

"Lahur ve Mahur ismindeki bu iki melek beniâdem şeklinde ve insani bir işle meşgul görünürler. Şeytanlar Kekre ile Mekre namında olup insan, hayvan türlü eşkal ve surete girerler...

"Binbirdirek'teki şifre halledilip Edirne ve Topkapıları arasındaki mahalle gidilince işaret olunan mevkide tûlu bir arşından dûn olmayan bir yılan, yeşil, sarı, siyah renkte üç akrep, bir kaplumbağa, bir kurbağa öldürülerek defineyi tutan tılsım bozulacak..."

***

Yine bir gün Agop ile Kirkor o büyük Bizans su sarnıcının direkleri arasında kalın kemerlerde akis yaparak pür-neşe türkü söyleye söyleye elemgelerini çevirmekte iken yaranlığa girişirler.

Agop:

"Anamız-babamız bizi vaktiyle mektebe verdiler. Okumadık. Böyle cahil cühela kaldık. Kocakarı sepetime yemek, ekmek kor idi. Moruk da elime gündeliğimi verirdi. Ben sokak kapısından çıkıp köşeyi dönünceye kadar da ensemden bakarlar idi... Ben mektepten evvel viraneliğe giderdim. Orada birkaç haylaz ile daha birleşir, çukura fındık atar idik... Ne tatlı oyun idi!"

"He, viranedeki çukur oyunları çok tatlı olur idi..."

"Ahbar geçmiş zaman... Lafi pek derine götürme... Viraneliği, çukuru geç... Çocukluğumuzu, gizli oyunlarımızı aklıma getirme..."

"Korkma, korkma... Seni utandıracak laf etmem. Ben sözün söylenir söylenmez taraflarını bilirim..."

"Bu kalın kafam mektepte okunan şeylerin hiçbirini içine almazdı. Bize ders deyi birtakım martavallar ağnatırlardı..."

"He he... Bilirsin bir gün coğrafi dersinde hoca ne dedi?"

"Ben dinlemez idim ki ne dediğini bileyim. O dırlanır iken ben sıranın altından sinek avlar idim..."

"Bu dünyaya fen kelamınca kürate-i arz derler... Koskoçaman, yusyuvarlak mefret bir yumurtadır. Topumuz da işte bu yumurtadan doğmuşuzdur."

"Ahbar, ağzını topla... Biz çapkın, bıçkın, cinayet şeyler isek de içimizde aziz insanlar da vardır. Hepimizin bir küratedeن doğmuş olmamız lamusa dokanır bir laftır..."

"Eh haydi canım her lafta lamusla, ırza parmak atma. Hoca demezden evvel topumuzun bu yumurtadan çıkmış olduğumuzu bilmiyordum sanırsın?"

Kirkor, Ebulfazl Enverî'nin duvara çizmiş olduğu kargacık, burgacıklara, kaplumbağalara bakarak:

"Agop!"

"Hamme..."

"Kaplumbağa da yumurtadan çıkar?"

"Her şeyi ondan çıkar dedin a..."

"Sen kaplumbağanın 'istivar'ını[22] bilirsin?"

"İşitmemişim..."

"Ben büyükanamdan dinledim..."

"De ki ben de işiteyim..."

"Kaplumbağa evvelden insan imiş..."

"Laf deyi durmuş karşımda ne martavallar zırlıyorsun?"

"Zo dinle... Hem insan hem de zenaat sahibisi imiş."

"He söyle köpoğlu ne iş tutmuş?"

"Hamurkâr imiş... Büyük bir günah etmiş, asfas, hamur teknesi sırtına yükleterek onu kaplumbağaya çevirmiş. Çayıra salıvermiş."

---

22 Fransızca histoire okunuşundan bozma, "hikâyesi" anlamında.

"Yarabbim günahı ne imiş acep? Okkalığa eksik hamur koymuş?"

"İşte öyle bir şey etmiş..."

"Haksızlık edenleri asfas, böyle birer birer çarpmadıktan sonra bu dünya düzelmez..."

"Fakat çok defa olan kıyak haksızlıklara hiç tınmor..."

"He... Ama onun sebebi var..."

"Nedir ki?"

"Cenab-ı mevlam bizi Hamit zamanının istibradından[23] kurtarıp da cümlemize mecnuniyet ihsan buyurduysa altık aranızda kanun koyarak idare olunuz, dedi. Kendi karışmadı."

"O ki karışmadıysa işte böyle olduk..."

"Ne olduk ahbar? Belkim bir işiten olur. Hamit gittiyse onun yerine idare-i öfliye[24] geldi."

"He... Ağnaşılor ki bu da pek zorlu bir merettir. Lakin nerede oturur? Daha suratına görmemişim..."

"Bahtlısın ki görmemişsin... Görenlerin akılları artlarına kaçar..."

"Çüş... Senin aklın dediğin yerdedir? Söyle kendi kendine oraya kaçtı, yoksam sen kendi elinle koydun..."

"Şimdicik bu lafları bırak... Kaplumbağamıza gelelim."

"He... Fakat sen lafi uzattın. Kaplumbağa evvelden hamurkâr imiş. Zo neme gerek? Sana zenaatını soran vardır? Çocuk iken bu masalı koca ninen fikrine koymuş ise sen de hâlâm onu oradan çıkartmamışsın..."

O esnada merdivenin üst başından mahzenin loşluğu içine dökülen aydınlığın ortasında bir gölge sallanır. Birkaç saniye sonra Ebulfazl Enverî uzun sakalı, narin endamıyla boylu boyunca görünür. Adımlarını biraz hoplar gibi ata ata her basamakta sağına, soluna meyl ile dinlenerek deve yürüyüşüyle inerken Agop:

---

23 İstibdat demek istiyor.

24 İdare-i örfiye demek istiyor.

"Kirkor... gelor..."

"He... Görmüşüm... Tınma..."

Güya gelenin hiç farkında değillermiş gibi elemgelerini çevirerek türküye başlarlar:

Biz panayıra gittik
Ah ne iştir ki ettik
Mumu şamdana diktik
Zo bayıldık da bittik
Keflenelim[25] *gülelim*
Bu yaza evlenelim
Gel çıkalım yokuşu
Hıyardan olur turşu
Kuryuk sallayan kuşu
Deniz deryaya karşu
Evet ki keflenelim
Bu yaza evlenelim

Enverî o acayip, garip salıntılı reftar ile dalgın dalgın Ermenilerin yanından geçerken:

"Ayn ve mim ve dal kim çeşm ü dehan ve zülfüdür
Dil havass-i aşka bu üç harfle eyler amel"

Tılsımlı kemere doğru yürür...

Agop:

"Ustamıza küfüt etti? Babamıza sövdü? Anamıza hıyızlandı? Ne etti? Ağnadın?"

"Ayn, mim, dal okudu..."

"Sonram?"

"Çeşmeye gitti..."

"Daha sonram?"

"Harflerin üzerine amel etti..."

---

25 Keyiflenelim.

"Kıyafeti efendiye benzer ama ağzı bozuk, terbiyesizin biridir..."

Enverî işaretparmağıyla birer birer direkleri saymaya başlayarak:

"Ehl-i tahkike göre tevarihte mestur olan adet iki yüz yirmi dörttür. Fakat gel gelelim ben sayıyorum, sayıyorum iki yüz yirmi yedi zuhur ediyor... Üç fazla... Ben miyim yanılan tarih mi? Çift adedin teke tahavvülünde daima şeamet vardır..."

Kirkor:

"Vay baba senin canına be... Bu herifin önüne bir pösteki koysan kıllarını sayacak..."

"Ulemalar hep böyledir. Bir incir yerlerse çekirdeklerini hesap ederler..."

"Zo şu kadar vakittir ki bunun burasında iplik bükeriz... Hiç bu direkleri saymak, bunlar ile tek mi, çift mi oynamak fikrimize geldi?"

"Ben bu herif ile laf edeceğim..."

"Zo divanelik bulaşır deyi korkmazsın?"

"Bulaşırsa bulaşsın be... Bu karanlıkta oturup iplik kıvırmadansa Toptaşı'na[26] gider, divane kardaşlarımızla opera bağırırız... Şimdicik bu kederli dünyanın safası yalnız tımarhanelerde kaldı..."

Agop Enverî'ye yaklaşarak:

"Efendi baba..."

Enverî derin bir dikkat, süzgün bir tebessüm, ağır bir telaffuzla:

---

26 İstanbul, Üsküdar'da III. Murat'ın validesi Nurbanu Sultan tarafından 1570 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmış külliyenin içinde yer alan "akıl hastanesi". Bimarhane-i Valide-i Atik adı ile de maruftur. Cumhuriyet Dönemi ile Bakırköy'e yapılan hastanenin ardından çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Salgın hastalık devirlerinde bu hastalıkların tedavisi için de kullanılmış, kısa bir süre askeri depo da olmuştur.

"Vay evlat..."

"Siz bu direklere sayıyorsunuz?"

"Evet... evet... Lakin tarihte mestur olan adet 224 iken ben her ta'datta 227 buluyorum. Hesabı düzeltmek için şimdi bu üç fazla direği nereye koyacağız?"

Agop'un hayretten gözleri büyüyerek:

"Efendim bırakınız, yine yerlerinde dursunlar. Bu koca direkler nereye konur ki?"

Ebufazl Enverî kabararak:

"Olmaz... Ya tarihi tashih veya direklerin adetlerini tenzil etmeli..."

"Efendim vaktinde hocam bana tevarih denilen kitaplarda çok yanlışlıklar olduğunu söylemişti. Bu yanlışlıklar kitaptan kitaba geçor imiş... Bundaki direklerin 224 olduğunu yazan tarihçi buraya gelip de direkleri sayarak yazmamış, başka bir tarihte gördüğünü kendi kitabına geçirmiştir..."

Kirkor:

"Durunuz ki ben de diyeyim... Bu işe dair kıyak malumatım vardır... Benim ırahmetli büyükbabam Pisamatya Mektebi'nde 'istorya' hocasıydı. Mahrum[27] bu direklerin sayısını tevarihte iki yüz otuz görmüş olduğunu beyan ederdi..."

Enverî:

"Hah evlat sahih haber sende... İşte bu doğru... Çünkü rekz-i sütun ve mimari tenazurda tek adet olmaz..."

"Ben mimari tenavül etmedim... Bilmem... Büyükbabam yetmiş yaşında geberdi. O yaşacak kimse onun ağzından bir yalan işitmedi."

"Şimdi bu altı direk buradan nereye kayboldu?"

Kirkor:

"Efendi hırsızlar çoğaldı. Çalmışlardır. Camilerden birer birer halıları, seccadeleri, çinileri aşırorlar. Böyle giderse bir gün

27 Yanlış olarak merhum yerine kullanılıyor.

bakacaksınız ki Ayasofya'nın yerinde temelden başka bir şey görülmeyecek, Rumlar da dertten kurtulacaklar, siz de..."

Enverî birdenbire sözü keser. Gözlerini baygın baygın uzak loşluklara diker. Müphem bir hatırayı davet eder gibi alnını okşayarak tılsımlı duvara doğru yürür.

Agop şaşkın şaşkın arkadaşına bakarak:

"Bu herif zırdeli... Yine aklına ne geldi?"

"O bizimle laf ederken derinlere bakor... Gözlerine başka şeyler gözükor..."

"Zo bu Binbirdirek'in dibinde şimdicik bizden başka kim var?"

"Ahbar ötekiler sana-bana görünmezler. Yalnız divanelere işmar ederler..."

"Ne ise biz bu herifin kafasına göre gidelim. Bize her ne ki söyler ise 'he' diyelim. Belkim beş-on guruş öne bakar..."

Enverî üçüncü sıra sütunun şarkî nihayetinden ve kemerin duvarla birleştiği hizadan, cenuptan şimale doğru karışlamaya başlar. Sonra ayaklarının ucuyla yükselerek yukarıda bir şeyler görmeye uğraşır. Duvara tırmanmak ister gibi bu hareketleri tekrar edip dururken Agop:

"Bu herif onda ne edor ki?"

Kirkor:

"Kedi ciğere bakar gibi tavanda bir şeye atılmak isteor..."

"Tavanda ne var ki?"

"Hiç canım... Belkim birkaç örümcek, börtü böcek..."

"Yardıma gitsek hoşlanır acep?"

"He... Bir deneyelim bakalım. Bizi kovacak? Yoksam gittiğimize hoşlanacak?"

İki Ermeni delikanlısı tuhaf birer yüz buruşukluğu ve yanpiri bir mahcubiyetle Enverî'ye yaklaşarak sahibine karşı küçük ve kısık sesini çıkaran köpek tabasbusuyla:

"Efendi baba hizmetimize kabul ederseniz yardıma geldik..."

Enverî birkaç adım geriler. Loşluk içinde baykuş gözleri gibi parlayan iri, müdevver gözlüklerinin altından bakarak Arabi-ül-ibare birkaç cümlelik bir dua okuduktan sonra:

"Yardıma mı geldiniz? Ruhunuzu bana teslim ediniz..."

Ermeniler şaşırarak:

"Ruhumuzu sana teslim edelim. Sonram biz geberelim?"

"Şeytan mısınız? Melek misiniz? Söyleyiniz."

"Ne şeytanız ne melaikeyiz..."

"Ya nesiniz?"

"İki bacaklı, iki kollu, bir kafalı insanoğlu insanız... Görmorsun?"

"Ça-kehanız dest-i aşkeş der-ker-beyan menest... Her taraf rahest gez canan su-yı can menest..."[28]

"Efendi baba biz böyle Elenika dilden bir şey çakmayız. Bize ya Türkçe ya Ermenice söyle..."

Enverî cebinden bir takvim çıkarır, saatine bakarak:

"Tesliyet şems bez-hal, tahvil-i zehre yukus, istikamet Utarit..."

Agop:

"Dua dedi... Amin..."

Kirkor:

"Amin Allah'ım amin..."

Enverî:

"Susunuz. Eşref saate üç dakika var... Sonra konuşalım."

Kirkor:

"Ne dedi? Ne dedi?"

Agop:

"Üç dakikadan Eşref Bey gelecektir. Sonram konuşalım dedi."

Ermeniler mütehayyir, Enverî boyun bükük, dalgın... Üç dakika sükûttan sonra tılsımnameyi okuyarak:

---

28 Enverî tılsımnameden Farsçaya benzer anlaşılmaz şeyler söylüyor.

"Kekre ile Mekre bu iki şeytan aliye-ül-niama mekr ederler. Biz meleğiz derler... Söyleyiniz nesiniz?"

Agop:

"Efendi baba insan olduğumuza daha inanmadın? Şeytan uzun kuryuklu olur. Bak biz tıpkı sana benzeriz..."

"Adınız? Sanınız?"

"Agop ile Kirkor..."

"Elif harflerin en ulusudur. Onu ben sana veremem... Elifi lama tahvil et... Meddi yerine getir... Lagop olur..."

Agop:

"Al lafi otur aşağı... Bu adam yavaş yavaş beni lahana, kereviz yapacak..."

Enverî:

"Şeytan değilsiniz de niçin yerin altında otursunuz?"

Agop:

"Efendim burası geniş ve serindir. Kirası yoktur. Biz bunda iplik bükeriz... Zenaatımız budur..."

Enverî:

"İplik bükmek bahane... Siz burada başka iş için oturuyorsunuz..."

Kirkor:

"Yok efendim biz lamuslu çocuklarız. Fikrinize kötü şeyler getirmeyiniz. Bunda gizli bir işimiz yoktur..."

Enverî:

"Siz burada bir şey bekliyorsunuz..."

Agop:

"Burası tonoz ile taş dikrek ve kupkuru torpaktır... Bunda beklenecek ne var ki?"

Enverî:

"Tılsım..."

Agop güler ve parmağıyla duvarı göstererek:

"Tılsımı işte ondaki yılan ile kaplumbağa beklor..."

Enverî birdenbire Agop'un bileklerinden yakalar. Derinden derine bir istifhamla gözlerinin içine bakarak:

"Hah işte yakaladım... Siz mutlak-be-mutlak ya meleksiniz ya şeytan... Ya ıdlala geldiniz, ya imdada geldiniz..."

Kirkor:

"Biz iğlala gelmedik. İmdada geldik..."

Enverî:

"Söyleyiniz melek misiniz?"

Agop:

"İnsan olduğunuza inanmorsunuz... Bizi şeytan bellemedense melek çağırmanız daha hoş olur."

Enverî:

"Meleklerin kuyruk sokumları olmaz imiş..."

Kirkor:

"Bu işten hiç malumatımız yoktur... Şimdiyecek yoklamamışım. Tercübesine varmamışım."

Enverî Agop'un gerisine elini saldırarak:

"Müsaade edersen bakayım..."

Ermeni genci iki adım geriye sekerek:

"Çek elini ondan be adam, fikri bozuk bir insansın nesin? Dibime bakıp da melek olduğumu ağnayacaksın? Hiç insanın lamusu deliğine dokanılır? Kuryuğum neremdedir? Şimdiyecek hiç merak edip de aramamışım..."

6

Ebulfazl Enverî zihninden i'lal ve idgam[29] yaparak:
"Agop, Lagop, Lahop, Lahur..."
Agop:
"He görürsün? Bir Agop'tan ne kıdar laf çıkardı?"
Enverî devamla:
"Hüseynî, Lahurî
Teveddür sahn şeddi velezzet ez-şükr keşt

29 Arapçadaki gramer terimlerinden. İ'lal, illet harfler' olarak anılan elif, vav, ye harflerinden birini içeren bir fiilin nasıl şekle gireceğini bir kurala bağlamaktır. İdgam ise birbirine benzeyen iki harfi bir yazıp şedde ile okumaktır.

Tevellüb güşudi ve sirabi ez-keher-gem şed"

Agop:

"Amin..."

Kirkor:

"Amin... amin..."

Enverî:

"Arife tarif istemez. Anladım. Siz Lahur ile Mahur'sunuz..."

Agop:

"Bunlar da kim?"

Enverî:

"Tılsımnamede musarrah iki melek..."

Kirkor:

"Evet, evet melaikiz... Fakat size öyle demeye utanoruz. Siz arifli ve zarafetlisiniz ne olduğumuza ağnayorsunuz."

Enverî:

"Lahur ile Mahur bana yardıma geldiniz..."

Agop:

"He evet..."

Enverî:

"Hoş geldiniz, safa geldiniz..."

Kirkor:

"Hoş bulduk. Safalar bulduk."

Enverî:

"Ne iş için yardıma geldiğinizi elbette bilirsiniz..."

Kirkor Agop'un kulağına:

"İşi boklatmayalım. Acaba şimdi ne desek?"

Agop:

"Tılsım işi için geldik..."

Enverî:

"Tılsımnamede her ne yazıyorsa doğruluğuna şahadet eder misiniz?"

Kirkor:

"Şahitlik ederiz, hepsi doğrudur."

Enverî:

"Melekler, siz göğün kaçıncı katından indiniz?"

Kirkor:

"Biz göğün en üstünde 'paradi'de[30] otururuz. Gayet havadar. Bütün dünya ayak altında tabak gibi görünor..."

Enverî:

"Şimdi kâfirler esrar-ı semaviye ve ilahiyeyi keşif için tayyareler ile ta oralara çıkıyorlar."

Agop:

"He geçenlerde bir İngiliz tayyaresi ta yanımacak geldi. İçinde iki zabit oturordu. Benden cennetin yolunu sordular. Bilirsin söylemek için bize izin yoktur. Anlaşılor ki orası da hep İngiliz memleketidir deyi ortasına baryak dikecekler. Bir tekme vurduysam denizin dibinecek gittiler..."

Enverî:

"Neuzübillah... neuzübillah.. Şimdi biz definemize bakalım..."

Agop:

"Bu aradığımız define çok paradır? Tılsım kitabında ne yazor?"

Enverî:

"Hesapsız... Bir altın buzağı, içi tımtıkız fıstık gibi akik meskûkât, yakut, zümrüt, elmas, firuze dolu..."

Agop:

"Bundan bize de pay var?"

Enverî:

"Ben o kadar dünyalığı ne yapacağım. Bana yardım edin. Yarısı sizin."

Kirkor:

"Altın buzak... Bunu kime satacağız? Hükümet bize yakalamaz sonram?"

Enverî:

---

30 Tiyatroda seyir açısından en iyi olduğu kabul edilen bölüm. Fr. paradise sözcüğünden türetilmiştir.

"Ben kimyagerim... Buzağıyı parçalar, sonra tavaya kor eritirim..."

Kirkor:

"Vay babasının canına be... Bu çocukluğumda dinlediğim masallar gibi bir şeydir. Ya batarız. Ya çıkarız. Söyle bakalım. Biz sana ne biçim yardım edeceğiz?"

Enverî duvarı göstererek:

"İşte şurada, üç adam boyu yüksekte duvara gömülü, mozaik bir haç var. Onun etrafını kazıyacağız. Meydana bir takım yazılar çıkacak. Tılsımın tarifesi orada."

Ermeniler başlarını gösterilen yere dikerek:

"Peki ama oraya nasıl yetişeceğiz? Bunda merdiven yoktur. Getirirsen şüpheye varırlar. Bunun burası babamızın evi değildir."

Enverî:

"Siz meleksiniz. Elbette buna bir akıl düşünürsünüz. Göklere inip çıkan mahlukat bu kadarcık bir yere yükselemezler mi?"

Agop:

"Melaik pasaportumuz üzerimizde yoktur. Şimdicek bunda birer insan gibi yaşaruz. Hem kimsenin gözü önünde uçamayız. Buna izin yoktur. Siz hiç melaik uçarken gördünüz?"

Enverî:

"Hayır."

Kirkor.

"Biz size insan gibi yardım etmeye geldik. Siz bizden insanlık kuvvetinin üstüne çıkan hizmetler istemeyiniz..."

Enverî:

"Öyle ise zeki bir insan gibi düşünüp bana söyleyiniz. Matlup noktaya kadar nasıl yükselelim?"

Agop:

"Haçın bulunduğu yer üç adam boyu yükseklikte diyorsunuz..."

Enverî:

"Evet..."

Agop:

"Biri birimizin üzerine çıksak orayacak yükselebiliriz acep?"

Enverî:

"Aferin Lahur iyi dedin..."

Kirkor:

"Kim kimin üstüne çıkacak?"

Enverî:

"Ben en altta ezilirim. Çok ağırlık kaldıramam..."

Agop:

"Öyle ise sen en üste çık..."

Enverî:

"Çok yüksekte duramam başım döner..."

Kirkor:

"Öyle ise ne biçim iş göreceğiz? Baba ya bize bineceksin... Ya biz bineceğiz... Bunun başka türlüsü olur?"

Agop:

"Baba orta kata çıksın olmaz?"

Enverî:

"Hah bak işte bu olabilir..."

Agop duvarın matlup olan hizası önünde durarak Enverî'ye:

"Baba haydi gel omzuma çık..."

Enverî:

"Ben maymun değilim. Omzuna nasıl çıkayım? Sen yere otur. Ben omzuna çıkarım. Sonra kalk..."

Agop:

"Ben deve değilim ki yüklendikten sonram kalkayım..."

Kirkor tuhaf bir tebessüm ve itaat emreder bir işaretle Agop'a:

"Lahur sen biraz eğil. Ben babayı senin üzerine yükleyeyim. Sonram sen belini düzelt... Yavaş yavaş ben ikinizin üstüne çıkayım. Bakalım babanın dediği yerde istavroz vardır? Yoktur? Ağnayalım..."

Agop eğilir. Kirkor iyice bir uğraşma ile Enverî'yi arkadaşının iki omzu üzerine bastırarak ayakta durdurur ve sonra sorar:

"Baba nasılsın? Kendini iyi kantarla ki ben de senin üstüne çıkacağım..."

Enverî küçük bir dua okuyup bitirdikten sonra hafif yalpa vurarak:

"İnsan insanın üzerine çıkınca ne kadar yükseliyormuş... İrtifa biraz saframa dokunuyor, ama zararı yok. Muvazenemi kaybetmemeye uğraşırım. Mahur haydi sen de çık..."

Mahur adına cevap veren Kirkor, bir cambaz çevikliğiyle Enverî'nin omuzları üstüne kadar tırmanır. Ayağa kalkar.

Enverî:

"Mahur, melek olmana rağmen amma da ağır imişsin ha! Omuzlarımı çökerttin."

Kirkor:

"Baba biri gelip bunda bizi böyle görürse üst üste neden bindiğimiz için elbette sebep sorar. İşimizi çabuk görelim. Söyle şimdi ne yapacağız?"

Enverî:

"Sağ cihetten kemerin duvarla iltisakı noktasından sola doğru karışla... Tamam yedinci karışta haçı ara..."

Ermeni:

"Mek, argo..." diye birkaç defa yediye kadar karışladıktan sonra:

"Baba bunda dediğin istavroz yoktur..."

Enverî cübbeye benzeyen geniş paltosunun yan cebinden bir çekiç çıkarıp Mahur'a uzatarak:

"Al bununla duvarın o noktasını kazı. Haç mutlaka meydana çıkacaktır. Ben buradan duasını okuyorum."

Mahur duvarı birkaç dakika çekiçledikten sonra:

"Baba sen aşağıdan ne kadar efsunlasan para etmez. Bu duvar taş kesilmiş, buna kurşun gülle bilem işlemez. Bu fındık çekiciyle burası kazınır hiç?"

Bu esnada Binbirdirek'in merdiveninden pat pat inen adım sesleri duyulur.

Sekiz-dokuz yaşında çocuğunun elinden tutmuş, sakallı bir efendi direklerin arasından içeri yürür.

Çocuk:

"Efendi baba burası neresi?"

Efendi:

"Eski zamanda su sarnıcı imiş..."

Çocuk:

"Hani ya su nerede?"

Efendi:

"Suyu kalmamış oğlum..."

Çocuk direklerin arasından birdenbire duvar kenarındaki insan sütununu görerek:

"A efendi baba bak... Bak burada cambaz oynuyor..."

Enverî:

"Bunlar kim?"

Mahur yavaşça:

"Bunlar parasız seyirci... Buraya girmek için 'antre' yoktur. Cahil, ulema herkes gelirler, bir türlü biçim laf ederler, giderler. Kimi sarnıç der kimi hapishane der kimi yeraltı kârhanesi der... Eh burası da hep bu kesim lafları kaldırır sankim... Biri birini okşamak için karanlık köşelere sinenler de olur. Biz görürüz, lakin keenn görmemiş gibi yaparız. Çünküm her gördüğümüz ile derde girsek akşamacak kavga etmeli. Zo bu dünyanın zanparaları, orospularıyla başa çıkılır hiç?"

Birdenbire Enverî'nin dizlerine şiddetli bir titreme ârız olur.

Mahur:

"Baba sallanma... Ne oluyorsun? Şimdi yangın yerinde kalmış sakat baca gibi hep yere devrileceğiz..."

Enverî eliyle, gelen çocuklu efendiyi göstererek:

"Ah efsun kesildi... Tılsım cılık oldu. Mavi göz... Mavi göz... uğursuzdur. İşimizi bozdu..."

Enverî yıkılır... Kirkor onun üstüne, Agop en altta debelenir... Üçü birer külçe halinde toprağa serilirler...

Kirkor:

"Gel de şimdi babasının şarap çanağına etme... Bilmez idim. Mavi göz sahiden uğursuz imiş. Kemiklerim açılır-kapanır sandalye gibi birbirinin içine girdi. Çıktı. Neremden sakatlandım daha farkında değilim..."

Agop:

"Ben üste geldim. Biraz aşığım oynadı. Fakat yine yerini buldu..."

Kirkor:

"Sen pamuk şilte gibi omzumuza yattın. Altta kalanın canı çıksın derler... Canım çıkmadı. Babam onu kavice perçinlemiş. Fakat turşuluk toriğe döndüm. Baba sen nasılsın? Aşığın, kürek, diz kapağın yerindedir?"

Enverî bir dua mırıldayarak el, baş işaretleriyle cevap verir...

Agop:

"Okor? Yoksam can çekişor?"

Kirkor:

"Baba kendine gel... İstavroz üzerine şaka olmaz. İnsan böyle çarpılır. Belin kıvrık, hâlâm yan yatorsun? Kuryuk sokumun dibine girdi? Ne oldu?"

Çocuk babasının kolundan çekerek:

"Efendi baba, bak cambazlar düştü..."

Kirkor:

"Haydi işinize... İşte görorsunuz. Sizin uğursuz mavi gözlerinizin derdine uğradık..."

Çocuğun babası bir infial çatkınlığıyla:

"Mavi göz uğursuz mu olurmuş?"

Kirkor:

"Bilirim ben? Baba efendi böyle dedi. Ve dediği de doğru çıktı. Sanorsunuz ki sabahleyin sizi keflendirmek için biz burada cambazlık edoruz?"

Efendi:

"Ya ne arıyorsunuz üç adam boyu yükseklikte? Birbirinizin üstüne niçin çıktınız?"

Kirkor Agop'a dönerek:

"Söylesene niçin çıktık birbirimizin üstüne?"

Agop:

"Efendi baba söyledi. Biz çıktık..."

Çocuğun babası:

"Ulan meşhur budalalardandır..."

Kirkor Enverî'ye dönerek:

"Bak ne dor? Senin budala olduğun aslı vardır? Yoktur? Ağnat..."

Enverî:

"Daima humeka urefaya dahleder..."[31]

Kirkor, çocuğun babasına:

"İşte bak ipince bir laf etti... Hiç budala böyle Elenika laf diyebilir? Sen daha akıllı isen ağna bakalım ki ne dedi."

Enverî:

"Mahur, sokak adamlarıyla çene yarıştırma. Biri sana budala derse 'eyvallah' de geç... Bırak ki o adam kendini senden daha akıllı sanarak iftihar etsin. Mavi gözlülerle konuşmak insanı akabeye uğratır..."

Çocuğun babası:

"Üç adam boyu yüksekliğindeki tonozu çekiçle neye kazıyordunuz? Ne var orada? Ben şimdi gidip belediyeye haber vereyim de siz kara gözü, mavi gözü görürsünüz?"

Kirkor:

"O kazdığımız yerde istavroz vardır... Şimdi burası Türklerin olmuştur. Haçın orada durması günahtır. Baba efendi söyledi. Onu sökmeye çıktık... (Enverî'nin kulağına eğilerek) Nasıl? Uydurduğum yalana beğendin? Sakın bu işin dibinde define vardır demeyesin, sonram hepimizi deliğe korlar..."

---

31 Daima ahmaklar ariflere karışırlar.

Çocuğun babası:

"Sen öyle haçlan, putlan babanı kandır...: Siz oradan antika, pek kıymetdar bir şey söküyordunuz. Mozaik mi? Çini mi? Altın mı? Kim bilir? Hükümete haber vereceğim..."

Efendi çocuğun kolundan çekerek yürür... Onlar merdiveni çıkarlarken Agop:

"On paralık bir avanta yüzü görmeden derde girdik... Sahi mavi gözlüler belalı oluyorlarmış..."

Enverî:

"Yalnız mavi gözlü değil... Görmediniz mi? Bebeklerinin ortasında kedi gözü gibi birer sarı 'elif' vardı. İşte uğursuzluk onlardadır. Yoksa her mavi gözlü insan uğursuz olmaz..."

Kirkor:

"Elifini okumadım ama görünor ki o herifin suratında bir cenabetlik, bir sakarlık vardır. Efsuncu Baba altık ben senin her sözüne inanacağım. Dediğin çıkor... Bize bir göz attıysa yıldırıma uğramış minare gibi yere düştük..."

Agop:

"Şimdicek boş lafları bırak. Herif arkasında iki belediye çavuşuyla gelirse bizi reis beyin karşısına istinkada[32] çıkarırlar. Bilirsin? Babanın adından, ananınkinden başlar. Öyle ince tertip şeyler sorar ki aklın başka tarafa kaçar. Ham hum edersin. Cevap bulamazsın diyecek... Seni hayırsız oğlu hayırsız sanırlar... Şurada ipliğimizi bükerken bak ne dertlere uğradık. Haydi elemgeleri, iplikleri toplayıp buradan sıvışalım. Birkaç ay da bu semtin civarından geçmeyelim."

Enverî:

"Beni burada bırakıp bir yere gidemezsiniz. Ben adım atacak halde değilim."

Kirkor:

"Ah ah... Bu da kıyak laf... Ne isteorsun baba? Seni sırtımıza bindirip gidelim? Bak bize ne büyük zarar ettin. İşimizden

32 İstintak demek istiyor.

olduk. Bir daha da bu taraflara gelemeyeceğiz. İşte bu işten beş on para alorduk."

Enverî, Kirkor'un arkasını okşayarak:

"Mahur sen kederlenme. Cenab-ı hak sizi bana gönderdi. Rızkınızı da üzerime farz etti. Ben sizin kazancınızı iki katlı olarak tediye ederim."

Agop:

"Baba paran vardır? Yoksam defineyi çıkardıktan sonram uçlanacaksın?"

Enverî cebinden şişkin bir cüzdan çıkarıp göstererek:

"Saye-i resul-i kibriyada ceplerim, çekmecelerim doludur."

İki Ermeni birbirini dürterler. Her ikisi de büyük bir hırsla gözlerini cüzdana dikerek:

"Şaka değil be... Onda birkaç yüz lira var... (Sonra Enverî'ye hitaben) Baba efendi kabul edersen biz senin hizmetinde kalırız..."

Enverî:

"Keyfiyet benim kabulümde, sizin rızanızda değildir... Mukadder olan şey kendi kendine olur..."

Kirkor:

"Sırtımıza bineceksin? Ne yapacaksın? O herifler gelmeden haydi bundan gidelim..."

Enverî:

"Merak etmeyiniz. Gelseler de ehemmiyeti yok... Ben bir efsun okurum. O herif merdivenden inerken düşer, bacağı kırılır..."

Agop:

"Efsunu şimdiden oku da bacağı kırılmadansa buraya gelmesinler... Daha iyi olur..."

Enverî sinirlenerek:

"Lahur mukadderi tağyir kimsenin haddi değildir. Binaenaleyh gelsinler, gitsinler, olsun, olmasın, deme. Kime emrediyorsun? Amir-i hadisat nasıl isterse öyle olur..."

Agop:

"Bu dediğin lafların çoğunu anlamamışım... Lakin gelsin, gitsin, olsun, olmasın demeyeyim de ya ne diyeyim?"

Enverî:

"Belki gelir, belki gider, belki olur, belki olmaz de..."

Kirkor:

"Efsuncu Baba peki söylediğin gibi diyelim. Lakin burada çok durmayalım. Belkim o mavi gözlü herif yanında iki komisyon çavuşuyla beraber şimdi gelir. Belkim senin okuduğun efsun tutmaz. Herifin bacağı kırılmaz... Belkim bizi reisin karşısına götürürler... Belkim..."

Enverî:

"Yetişir... Haydi biriniz beni sırtına alsın, öteki gitsin bir kira arabası çağırsın... Semte doğru çekelim..."

Agop:

"Haydi Kirkor al babayı sırtına. Ben gideyim araba çağırayım..."

Kirkor:

"Babayı sen alsan da arabaya ben gitsem olmaz?"

Agop:

"Sen alsan daha layıklı bir iş olur."

Kirkor:

"Ben bilmem şimdiyecek sırtıma insan bindirmemişim."

Agop:

"Ben bindirmişim dersin? Beni kira beygiri sanırsın?"

Kirkor:

"Bu iş senin benim dememizle olmaz. Babaya soralım. Hangimize isterse ona binsin. Baba hangimize binmek istersin?"

Enverî:

"O benim isteğimle olmaz. Kısmet hanginize ise ona binerim..."

Agop:

"Kirkor haydi ver sırtını... İster isen üzerine bir de semer koyayım..."

Kirkor:

"Semeri babana koy ahbar. Mavi gözlü herifin belasından korkmaya idim ben baba efendiyi sana bindirirdim ama çabuçak bundan kaçmak lazımdır."

Kirkor, Enverî'nin önünde eğilerek:

"Baba kısmet bana imiş haydi bin bakalım..."

Enverî cebinden takvimle saati çıkarıp bakarak:

"Sekiz dakika bekle... Hayvana binmek nahs..."

"Ben hayvanım ki bu lafi edorsun?"

"Güneş cedî burcuna yani keçi oğlağına biniyor!"

Kirkor hayretle:

"Güneş keçi yavrusuna binor?"

"Evet... O binsin... Ben sana sonra bineceğim."

Agop:

"Ben gidorum. Bir araba çağırayım... (Kirkor'un kulağına) Güneş, keçi yavrusuna binor, baba da sana binecek. Fakat dikkatinde ol, boğazını sıkmasın. Bu herif, sandığımızdan ziyade divanedir."

7

Hayvanların alınlarının müsellesleri, kuyrukları, yeleleri muayene edilip uğursuzluktan berî oldukları tebeyyün ettikten ve araba önünde yine beş-on dakika eşref saat bekledikten sonra binerler...

Hobyar'daki evin önünde dururlar. Çat çat kapı... Yine Ermeni'nin biri babayı yüklenir. İçeri girerler. Taşlıktan birkaç kadın sesi birden kopar:

"A a a efendiyi arkada getiriyorlar... A zavallı adam ne oldun? Her adımda eşref saat beklerken yine bir uğursuzluğa mı uğradın? Lahur, Mahur, efendiyi odasına çıkarınız."

Agop büyük bir hayretle Kirkor'un kulağına:

"Zo şaşırdım. Bu karı adımızı nereden bilor?"

Kadın:

"Ben sizin adınızı bilirim... Siz buraya gelmezden evvel efendi sizi fal kitabında buldu. Akşama beraber alıp eve getireceğini söyledi. Biriniz Lahur'sunuz, biriniz Mahur... İnsan şekline girmiş melekler... Evimize uğurlar, kademler getirdiniz..."

Kirkor yavaşça Agop'a:

"Ya bunların evcek topu da divanedir veyahut kim biz delirdik. Bu baba tekin bir adam değildir. Bize melaik deorlar... İçime şüphe gelor ki acaba öyleyiz deyi... Hiç haberimiz yok iken biz fal kitabına nereden girmişiz? Ne köpoğlu iştir? Dur bakalım sonu ne çıkacak?"

Babayı odasında bir sedirin üzerine uzatırlar. Kısa boylu, üzüm gözlü beyaz, yuvarlak, kanı sıcak, otuz beşlik bir hanım başörtüsüyle ortada dolaşır.

Hanım:

"Lahur, Mahur karnınız aç mı? Söyleyiniz. Sıkılmayınız. Burası yabancı yer değildir..."

Mahur:

"Hanımefendi açlıktan bağırsaklarımız mani bağıror. Efendi babayı Binbirdirek'in ta dibinden ta dünya yüzüne kıdar sırtımda çıkardım. Hayvana binerken bir dua okunormuş. İşte onu okudu. Sırtıma çıktı..."

Hanım:

"Altın buzağı definesi ne oldu?"

Lahur:

"İstavrozu bulmak için birbirimizin üzerine çıktık. Çocuğuyla beraber mavi gözlü bir herif geldi..."

Hanım:

"Gözbebeğinin ortasında kedi gözü gibi sarı elif vardı..."

Mahur:

"İHanımefendi sen de bizile beraber idin? Ne bilorsun?"

Hanım:

"Ben bilirim... Artık o altın buzağı definesi cılk oldu... Şimdi başkasına bakalım. Siz artık efendinin yanına kapılandınız. Burada karnınız doyar. Ceplerinize para dolar. Daima efendiyle beraber bulunur, ne derse onu yaparsınız. Bu adam büyük efsuncudur. Nihayet yerden büyük bir define çıkaracağından emin olunuz. Onun yanında siz de ihya olursunuz."

Mahur:

"Büyükanam uryasında görmüştü. Benim pek zengin bir adam olacağımı söylerdi. İplik bükmekten ekmeğimizi pek çıkaramoruz. İşte bize de böyle bir yağlı kapı lazımdır..."

Ermeni delikanlıları efsuncuya kapılandılar. Mükemmel karınları doyuyordu. Cepleri, vadedildiği gibi pek para ile dolmuyordu ama büsbütün harçlıksız da kalmıyorlardı. Lakin evin içinde bazı esrar döndüğünü Ermeniler hissettiler.

Ziynet Hanım, Enverî'nin ikinci karısıydı. Birincinin vefatında bir kız kalmış, Mevlüde... Şimdi on dokuz-yirmisine basmış, üvey ana, üvey kız aralarından su sızmaz bir muhabbetle bağlaşmışlar. Şeytan kulağına kurşun, pek iyi geçiniyorlar...

Efsuncu Baba bir budala, bir meczup, pek derbeder kafalı bir mahluk olabilir. Fakat Ziynet'le Mevlüde şeytana benziyorlardı. Bu mecnunun itikat ettiği garaibe onların da sahihen inanmalarına ihtimal verilemezdi. Lakin neden inanır görünerek adamcağızı bütün o cinnetlerinde teşvike, teşciye uğraşıyorlardı?

Ermeni delikanlılarının zihinleri bir noktadan gıcıklanmaya başladı.

Bir gün Mahur, arkadaşına:

"Bizi buraya gökten inme bir melaik deyi kabul ettiler..."

"He..."

"O karılar bilmezler mi ki biz melaik olmaktan çok uzak, çapkın, cenabet, günahkâr haytalarız..."

"Neme gerek? Melaik deyi bizi bunda ikrama koydularsa hayır biz şeytanız diyecek değiliz a... Hiç ağır bir iş yoktur... Yer, içer bunda otururuz... Fakat bu evde bir esrar dönor... Define

mefine der iken bu işin dibinden bir gün bir kıyamet patlayacak. İnanırsın ki bu herif akıbet bir yerden bir define çıkarsın..."

"Kim bilir? Ne yok diyebilirim ne he diyebilirim. Bakalım kısmetimize ne çıkacak?"

Lahur ile Mahur'a hanenin selamlık cihetinde bir oda vermişlerdi. Orada yatıp kalkıyorlardı.

Enverî, kütüphanesinde geceliyor, hangi saatlerde uyuduğunu kimse bilmiyor. Bazı akşamlar zangoç gibi sabahlara kadar sofalarda dolaşıyor. Zevcesinin, kızının bi-vakit oda kapılarını vurarak onlardan münasebetli münasebetsiz şeyler soruyordu.

Bir gece efsuncu fare kaçırmış kedi gibi evin sofalarından koşup merdivenlerinden inip çıktıktan sonra bîtap bir halde Lahur ile Mahur'un kapısını vurdu. Delikanlılar gözlerini oğuşturarak derin uykudan kalktılar.

Ermenileri kollarından dışarı çekerek:

"Lahur, Mahur bana yardıma geliniz..."

"Ne var ki?"

"Hayalat kaçırdım..."

"Nereye kaçırdın? Donuna kaçırdın?"

"Ben bazı mesele sormak için hayalat davet ederim. Bilirsiniz ya hayalat cism-i latif olur. Onlar rüzgâr gibi yürürler. Bu adeta pat pat koştu. Kaçarken merdivende ayağı sendeledi. Küt düştü. Yine kendini topladı. Arkasından koştum. Bir gölge alt kat penceresinden bahçeye atladı."

"Hırsız olmasın?"

"Hayır evin her tarafı efsunlu, tılsımlıdır. Buraya hırsız giremez... Bazı insanlar 'ilm-ül-ihfa' ile cismaniyetten ruhaniyete intikal ederler... Gözlere görünmez olurlar. Onlar seni görürler, sen onları göremezsin... Bu ilmin sırrına ben de vakıfım. İstesem şimdi gözlerinizin önünden kaybolurum. Beni göremezsiniz. Fakat ben sizi görür, işitirim. Bazı geceler haberiniz yokken odanıza girerim. Bütün söylediklerinizi dinlerim. Siz kendinizi yalnız zannedersiniz. Hiçbir şeyden haberiniz olmaz."

Kirkor büyük bir telaş ve ürkmüş gözlerle:

"İhtiyar hep bu lafları sahi söylorsun? Bizim odamıza gece geldin? Ne edip ne konuşur isek görüp dinledin?"

"Dinlemedim. Çünkü siz meleklikten tecessüd etmiş ruhlarsınız. Sizde fisk ü fücur olmaz. Şimdi siz beni dinleyiniz. 'İlm-ül-ihfa'da bir dua vardır. Onun bir noktasını yanlış okuyan ruhaniyette iken vakitsiz cismaniyete dönüverir. Zannederim ki bu kaçırdığım hayal kabildendir. Bana ruhen mülaki oldu. Konuşurken gayriiradi tecessüd etti. Sonra kendini bildirmemek için önümden kaçtı. Aman arayalım. Şimdi bahçede olsa gerek... Bahçe efsunludur. Bir yere kaçamaz."

Mahur:

"Efendi baba cisimden ruha girmek, ruhtan tekrar kalıba oturmak, göze görünmek, görünmemek, şeytan olmak, insan olmak... Böyle laflardan biz hiçbir şey ağnamayız... İnsan dayima göze görünür... Geberirse gömülür... Bir de ruh vardır diyorlarsa insan mefat olunca bu da mezar oturur? Nereye gider? Bilmoruz. Fakat lafı uzatmayalım. Bahçede tutulacak bir adam varsa haydi yakalayalım..."

Bir el feneriyle üçü bahçeye çıkarlar. Köşeyi, bucağı, ahırı, kümesi, ağaçların altını üstünü hep ararlar. Bir şey bulamazlar.

Nihayet bahçeden sokağa açılan üç kapının muayenesi esnasında bunlardan birinin sürgüsü ve kol demiri açılmış olduğunu görürler. O aralık evin pencerelerinden bir mırıltı duyarlar.

Ermeniler kapıyı göstererek:

"Baba işte ispatı üzerinde senin ruh dediğin meret bu kapıdan çıkmış gitmiş. Besbelli buraya efsunlamaya unutmuş olmalısın..."

Enverî cebinden bir tebeşir çıkarır. Kapının üzerinde bir reml atar.[33] Düşünür. Söylenir.

Lahur:

"He baba o yaptığın saka tebeşiri hesabında ne dor?"

---

33 Birtakım çizgi ve şekillerle gaipten haber verme anlamında.

Baba:

"Hayal-i mütecessidin buradan çıktığında şek vardır."

Mahur:

"Eşek vardır, katır vardır, bize inan ol ki köpoğlu hayalat bundan çıkmıştır."

Eve girerler. Enverî hareme çekilir. İki Ermeni odalarında:

"Ey Mahur bu işe ne dersin?"

"Ben çoktan çocuğun adını koydum..."

"Ne koydun?"

"Bu eve giren ne hayalattır ne ruhtur ne de hırsız..."

Bir idare lambasının isli, kasvetli kör aydınlığına gömülü odanın bir köşesinden Efsuncu Baba'nın sesi:

"Ruh değil, hayal değil de ya nedir?"

Lahur nefesini yutamaz bir heyecanla:

"Oh mega baba sen bundasın?"

Köşeden bir perde kımıldadı. Efsuncu, koca sakalıyla meydana çıkarak:

"Buradayım... Ben gelip sizi dinlerim dememiş miydim? 'İlm-ül-ihfa' ile gözlerden sır oldum. İşte şimdi görünüyorum..."

Mahur hayretler içinde titreyerek:

"Ah baba sen erenlerin ereni imişsin biz ağnayamadık. Affet..."

"Bu eve gelen hayalat değil de ya nedir?"

Lahur, kalbî bir tabasbusla:

"İşte ben de ona düşünordum?"

"Ne olabilir?"

"Baba efendimiz elbette siz bizden eyi bilirsiniz? Ne haddimize ki biz bu işi kefşe oturalım..."

"Her sınıf mahlukat birbirine düşmandır. Ben gayrıcismani olduğum vakit benim onların içinde husumetkârlarım vardır. Fesat karıştırmaya evime geliyorlar."

Ermenilerin ikisi birden:

"He evet... Evet hiç şüphesiz ki dediğiniz gibi olacak..."

"Kalbinizi amentüden ayırmayınız..."

"Başüstüne... Hiç meraka kalmayınız..."

"Geceniz hayırlar olsun..."

Efsuncu Baba ağır ağır yürüdü. Oda kapısından çıktı.

Ermeniler meçhul bir kuvvet karşısında sinmiş, kabahatli iki çocuk gibi garip işmizazlar içinde aval aval birbirine bakakaldılar:

Agop en pes sesiyle:

"Zo bu ne iştir?"

"Küçük dilimi yuttum..."

"Ben büyüğünü dolma gibi ısırdım..."

"Bu herif istediği vakit insan olor... İstediğinde rüzgâr olor..."

"Sus ol... Belkim yine bunda yanımızdadır. Bize dinleyor..."

"Keramet keramet derler idi de boş laf deyi ben inanmaz idim..."

"Ey şimdi inandın?"

"Zo sen inanmadın?"

"Fikrim dibime kaçtı..."

"Görorsun? İşte bu herif evliyadır..."

"Evliya ola idi bizi melaik sanır idi hiç?"

Bir müddet derin derin düşünürler. Yükün içini, perde aralarını, kapı arkasını, odanın her tarafını gözden geçirirler. Bir şey anlayamazlar.

Agop:

"Kirkor bu işin içinde bir orostopoğluluk vardır."

Kirkor şaşkın şaşkın etrafına bakınarak:

"Zo babanın evliya olduğuna inanmorsun?"

"Kaç defa söyleyeyim? Zo eğer kim evliya olaydı inanır idi ki biz melaikiz?"

"Bizi bu evin karıları da öyle sanorlar... Onlar da budala derler dersin?"

"Sanmorlar, öyle sanor görünorlar..."

"Ne için?"

"Ne için? Bilirim ben?"

"Bu işin kokusu sonram dert yapacak. Melaik deyi bize bir kazık atacaklar ucu burnumuzdan çıkacak..."

Yine düşünürler. Agop ilk şaşkınlıktan ayılmaya uğraşarak:

"Çocuk olma Kirkor, etten kemikten çatılmış bir insan püfff deyi göz önünden kayıp olor hiç?"

"Nasıl kayıp olduğunu deminden görmedin?"

"Gördüm, fakat budala sandığımız adam bize menşur bir hokkabazlık oynadı..."

"Sanorum ki biz odaya girmezden evvel o, girip perde arkasına saklanmıştı. Çünküm Hacivat gibi perdeden çıktı..."

"Böyledir demeye cesaret edorsun?"

Agop gidip oda kapısını sürmeleyerek:

"Ederom... Evliya ise bir daha çıksın göreyim."

Yük kapısı tarafından ufak bir çıtırtı olur. İkisi de heyecanla susarlar. Gözleri büyüyerek göğüsleri ine çıka beklerler. Gıcırtı kesilir. Hiçbir ses duyulmaz. Hiçbir hareket görülmez. Lakin gecenin müphem bir korku veren karanlık sükûtu yine şüphelerini gıcıklar.

Agop titrek bir telaffuzla:

"Kirkor, o yine bundadır. Bize dinleor... Bakalım kendisinin üzerine fena bir laf edeceğiz? Etmeyeceğiz? Ona beklor..."

Uzun müddet gecenin sükûtunu dinlerler. Babanın ruhu tecessüd etmez. Efsuncu ortaya çıkmaz. Lakin onun bu kerametini tasdik veya inkâr hususunda müteredditkalırlar. Belki işitir vehmiyle acı, müstehzi bir söz sarfından çekinerek şüpheler içinde döşeklerine uzanırlar.

8

Ertesi sabah bu iki Ermeni delikanlısı arasında, Efsuncu Baba evliyadır-değildir şeklinde bir iddiadır başlar. Hakikatin katiyen sübutu için yeni bir keramet vakasına intizarı muvafik görürler.

O geceden sonra Efsuncu Baba birkaç gün hiç meydana çıkmaz. Ermenilere yemek, tütün parası beş-on kuruş harçlık verirler. Ve mukabeleten onlardan hiçbir hizmet istemezler.

Oturmaktan canları sıkılan Lahur ile Mahur bir gün haremden,

"Efendi baba nerdedir?" sualine cesaret ederler ve,

"İ'tikafa girdi..." cevabını alırlar. Bu kelimeler onlara muammai bir lafzdan başka bir mana ifade etmez.

Büyük bir merakla birbirinden sorarlar:

"Zo 'itikaf' neresidir acep?"

"Hamamdır? Kilerdir? Yoksam bir ayıplık yerdir? Ne bilirim ben... Şimdiyecek hiç duymadığım bir laftır..."

Sokağa çıkmak için hanımdan izin isterler. Bu müsaade akşama mutlak yine oraya avdet etmeleri şartıyla diriğ edilmez.

Çıkıp gezerler. Akşamları yine gelirler. O aralık Ebufazl Enverî ailesi mühim bir meseleden dolayı büyük bir üzüntü geçiriyordu.

Mevlüde'yi Nurullah Hasip isminde bir genç taşkın bir ateşle seviyor, kız da aynı şiddetli muhabbetle mukabele gösteriyor, fakat Efsuncu Baba bu izdivaca razı olmuyordu. Çünkü evvelen istiharesi uygun gelmemiş, saniyen babanın şahıs-name tabir ettiği kitabın tarifatına nazaran Nurullah Hasip'in vechî, bedenî teşkilatı hiçbir yümn ifade etmiyormuş, salisen izdivaç talebi felekiyatın ifratla nahsi zamanına musadifen vuku bulmuş imiş.

Nurullah Hasip serbest kafalı, açık fikirli bir zamane genci olduğundan bu vahi, bu gülünç özürler karşısında yılmıyordu. Efsuncu'nun taassubunu kırmak yahut onu iğfalen maksadına muvaffak olmak için her türlü mücadeleye karar vermişti.

Dört-beş gün sonra Efsuncu Baba elinde yeni bir tılsımname ile i'tikaftan çıkar. Bu mübarek kitap ne Bizans devrinden bahis açıyor, ne de karii Hint'e, Çin'e gönderiyor. Define, tılsım hep İstanbul'da... Enverî'nin dedesinden kalma sahifelerini güveler yemiş kitaplara nazaran bundaki münderecat hemen dumanı üstünde denecek kadar taze... Adeta yirmi beş-otuz senelik bir şey... Çıkacak define ne altın buzağı, ne de kurun-i vustaya müteallik meskûkât... Sultan Hamit'in evail-i saltanatına ait tuğralı bizim sarı liralarımız...

Fakat hayret! Nasıl olmuş da Enverî öyle kıymetdar bir eserin kütüphanesindeki mevcudiyetinden o zamana kadar bîhaber kalmış. Zannolunur ki mucizeli bir el, o günlerde bu mübarek tılsımnameyi getirmiş, babanın el uzatacağı bir rafa koymuş. Şüphe yok bunda ma-fevk-at-tabia bir işaret, bir keramet var...

Kitap nesih kırması bir hat ve lâl ile yazılmış. Sahifeleri çok değil, ifade sade. Yalnız şaşılacak cihet bunda da Lahur ile Mahur isimli iki melekten bahsolunmasıydı. Okunacak tarifata harfiyen tatbik-i hareket olunduğu takdirde fen ve akl-ı beşerin kabul etmeyeceği bir takım havarık gösterileceği vaat olunuyor.

Bu tılsımname adeta küçük bir roman...

İşte hülasaten münderecatı şu:

"Abdullah Karuni namında Şamlı bir tüccar İstanbul'a geliyor. Birkaç mühim, büyük ticaret evi açıyor. İşleri o kadar yolunda gidiyor ki azim bir servet yapıyor. Hakikaten Karun'a dönüyor. İstanbul'da kendi sinniyle gayrımütenasib bir kadın seviyor. Dostlarının şiddetli tenkitlerine rağmen onunla evleniyor.

"Abdullah Karuni'nin ölmüş ilk hareminden bir de yetişkin oğlu var. Mehmet Karuni pek yakışıklı, dört kaşlı[34] bir civan. Üvey ana ile evlat arasında mutat olan geçimsizliğe rağmen bu ikisi pek iyi imtizaç ediyorlar. Birbirinin sözünden çıkmıyorlar, sevişiyorlar. Bu fazla muhabbet pederin biraz yüreğini bulandırıyor. Fırsat düşürüp düşürüp gözetlemeye başlıyor. Nihayet bir gün ikisini na-meşru bir deraguş halinde yakalıyor. Fakat bu baskının dosta, düşmana karşı şüyuundan çekindiği için rezaleti hazma mecbur oluyor. Lakin ıstıraba uzun müddet tahammül edemiyor. Hastalanıyor. Ali Hacip isminde sadık bir uşağını döşeğinin başına çağırıyor. Onu İbn-ül-Mahşur namında hidamlı bir Mağribi'yi bulmaya gönderiyor. Hacip, hastadan aldığı talimat mucibince hareket ederek birkaç hafta sonra hidamlıyı döşeğin önüne getiriyor.

"Abdullah Karuni, İbn-ül-Mahşur'a diyor ki: 'Bütün emvalimi nakde tahvil ile tılsımlayıp gömeceksin. Zevcemle oğluma bir habbe bırakmayacaksın.'

"Derviş soruyor: 'Bu nükud ilanihaye metfun mu kalacak?'

34 Bıyıkları yeni terleyen erkekler için kullanılan bir ifade.

"Hayır yirmi beş-otuz sene sonra bir ehl-i hayrın eline geçmek üzere tılsımlayacaksın..'

"Mağribi, hastanın arzusunu yerine getirir. Tılsımname yedi kat muşambaya sarılmış bir kitap şeklinde Hacip'e teslim olunur. İbn-ül-Mahşur sadık hizmetkâra şu talimatı verir: 'Vefatın takribini hissettiğin vakit sen de bu kitabı bir ehline tevdi ile ona aynı talimatı vereceksin. Yani o da bunu ölümünden evvel, emin olduğu aher bir kimseye teslim edecek. Ve hiçbiriniz tılsımı bozarak defineyi çıkarmak teşebbüsüne kalkışmayacaksınız. Kitabı yalnız emaneten muhafaza edeceksiniz. Birgün kitap onu taşıyan adamın üzerinden kendi kendine kaybolacak. Ve gidip defineyi çıkarmaya müstehak olan zatın kütüphanesine girecek.'

"Hasta vefat eder. Derviş seyahate çıkar. Hacip muşambalara sarılı tılsımnameyi hamaili gibi boynuna asar.

"Müteveffa Abdullah Karuni'nin zevcesiyle oğlu bu işte büyük bir hile sezerek Hacip'i yakalarlar. Davalara kalkarlar. Mahkeme mahkeme süründürürler. Lakin bu esrarın künhüne ermeye muvaffak olamayınca nihayette şeni bir cinayet isnadıyla sadık hizmetkârı yedi sene hapse mahkûm ettirirler.

"Dindar Hacip bu felakete mütevekkil olur. Kimse ile görüşmez, hamaili boynundan ayırmaz. Beş vakit namazına beş daha katar. Kendisinin mühim bir emr-i hakkı ifaya memur olduğunu hisseder. Gece rüyalarında kendisine bazı esrar münkeşif olur.

"Mahbusiyetinin üçüncü senesinde hastalanır. Boynundaki hamaili mahpus arkadaşlarından hangisine teslim edeceği hususunda mütehayyir kalır. Etrafında hiç emniyete layık bir çehre göremez. Nihayet istihareye yatar. Âlem-i manada ak sakallı bir pir görünür. Kendisine şu tavsiyede bulunur: 'üç güne kadar hapishaneye hafif bir mahkûmiyetle Beşir Anberî isminde bir mahkûm gelecektir. Hamaili ona teslim et...'

"Filvaki rüyada söylenen şey üç gün sonra aynen zuhura gelir. Hacip tılsımnameyi Beşir Anberî'ye teslim eder. Kendi de Cenab-ı hakka yürür."

* * *

Bu tafsilat tılsımnameye tezyil edilmiş. Kimin eliyle? Malum değil... Ve bu kitap ne suretle Ebulfazl Enverî'nin kütüphanesinde zuhur ediyor? Bu cihet de karanlık... Fakat Efsuncu Baba, derviş-i mağribi İbn-ül-Mahşur'un defineyi tasarrufa müstehak gösterdiği zatın işte kendisi olduğunu ve binaenaleyh kitabın bir yed-i manevi ile getirilip kütüphanesine bırakıldığını iddia ediyor.

Asıl tılsımname metni de şudur:

"Ve dahi malum ola ki şühur-i Arabiyeden birinin cumartesiye musadif olmayan yedinci gecesinde suret-i beşerde runümun Lahur ile Mahur naman melekler refakatiyle müttaki, musalli bir zat yola revan olalar... Beraberlerine on kulaç uzunluğunda kalın, kavi bir urgan, bir küçük fener, bir buhurdan, vafir öd ağacı, kurs ve bir dolu gülabdan alalar.

"Esna-yı rahda tesadüf edecekleri aşinalar ile selam ve kelam etmeksizin Topkapı'dan hariç-i sura çıkalar... Veche-i azimetlerini Takkeci Mahallesi'ne[35] çevirip tekin civarına hîn-i takarrüblerinde kalın birer yağlık ile kendi gözlerini sıkıca bağlayıp birbirinin ellerinden tutarak bekleyeler...

"Veliyullahtan bir zat gelip en öndekinin elinden tutarak bu üç gözü bağluyu yarım saat süren bir makama kadar yedecek ve orada 'azat' kelimesini bittelaffuz çekilip gidecek... Yedekte gidildiği esnada zinhar yağlığı sıyırıp yeden zatı görmek merakına kalkışılmaya... Zira neuzübillah derhal mütecasirin gözlerine âmâ tari olmak muhakkaktır.

"Bu üç kişi ol makamda fenerlerin yakıp garbe teveccühle yürüyeler. Üç ihtiyar incir ağacı göreler. Bu ağaçların arasında bir tahta sanduk vardır. Kapağın açıp derununda mahpus bulunan üç kaplumbağayı harice salıverip azade edeler... Biraz daha

35 İstanbul Topkapı'da bir mahalle. Davutpaşa'ya doğrudur. Sarraf Hovhannesyan'dan öğrendiğimize göre bu mahallede Ermeni cemaati yaşamaktadır. Surp Nigoğos namlı kiliseleri III. Ahmet devrinde yıktırılmıştır.

meşiyetten sonra bir dut ağacına rast gelirler. Bu ağacın altında uzun bir hayvan yatar. Yılan ölüdür, korkmayalar. Bu mâr ölüsün yedi pare eyleyip beraber alalar.

"Bu defa şimal cihetine yürüyeler. Yedi bin adım mesafe kat ettikten sonra cesim devirde ve amik bir kuyuya tesadüf eyleyeler. Ve ol makamda fenerlerin söndürüp kuyunun ağzında işbu duayı okuyalar:

> "İhâ-ül-ravz a'tını tariken erid-ül-mürur beyn-el-esed vel-nah ve ena ihâzül-hayvanât el-mübareke sadıkan lakin. Fela takti'nini ezben ezba ve binli keyf ez-zeheb ilaköşk-ez-zeheb fanini sehaz-üt-tılsım men ağak-ül-hamamat-ül-beyz-ül-lati fî kafes-ül-elmas.."[36]

"Ve badehu urganın bir ucunu Mahur'un beline sıkıca bağlayıp diğer ucunu oradaki incir ağacına sararak ve yavaş yavaş dua-yı şerifi okuyarak onu bi'rin ta dibine tenzil edeler ve üzerine yedi parça yılanı birer birer atalar.

"Kuyunun ağzında buhurdanda öd ağacı ve kurslar yakalar ve daima içeriye gülabdan güzel kokular serpeler...

"Mahur dilinden dua-yı şerifi hiç bırakmaya... Orada en büyük dünya makamına ere... Şöyle ki:

"Kendisini münevver, müşemmes, müferrih, bîintiha bir çayırlıkta bulacak ve ileriye bakınca pek heybetli bir arslan ile bir kaplan görecektir. Korkmasın, duayı okuyarak bu iki mübarek hayvanın ortasından geçsin...

"Arslan ile kaplan Mahur'a bir cihet işaret edeceklerdir. Ol tarafa yürüsün, önüne bir altın köşk çıkar. Köşkün açılmış zümrüt kapısının iki kanadı yanında iki peri durur. Onlara selam verip yürüye, bu altın köşkün murassa sakf-ı dil-ârâsında muallak elmas kafesin içinde beyaz güvercinler vardır. Tılsımname onların boyunlarında asılıdır. Duayı okuyarak tılsımları alıp avdet ey-

---

36 Defineyi bulmak için uydurulmuş 'sözde' dua.

leye. Definenin suret-i keşf ve ihracı işbu tılsımnamede musarrahtır...

"İşbu talimat mucibince amel oluna. Zinhar kalbe şekk ü şüphe getürülmeye..."

Ebulfazl Enverî, Binbir Gece Masalları'nı hayalatta sönük bırakan bu satırları okuyunca kalbine şekk ü şüphe getirmedi. Ehemmiyet-i fevkaladesi hasebiyle meseleyi mümkün mertebe ailesi halkından gizli tuttu. Fakat tılsımın küşadına anahtar hizmeti görecek olan Lahur ile Mahur'a açılmaya mecbur idi. Bu Ermeni meleklere, manevi bir elin kütüphanesine bırakmış olduğu tılsımnamenin mealini satır satır izah edip de bu işe sıvanmak lazım geldiğini söylediği vakit delikanlılar Efsuncu Baba'yı bütün bütün çıldırdı zannıyla karşısından kaçmak istediler. Lakin bu aptal adamda bazen en akıllıları teshir edecek bir füsunkârlık peyda olurdu.

Gözlerini süze süze uzun sakalını sıvazlayarak:

"Çocuklar," dedi, "siz kendi mübarekliğinizi bilmiyorsunuz. Böyle işlere daima şeytan karışır. İşte iblis aliyye-ül-mana kalbinize vesvese koydu. Bu şeytani vesavisi atınız içinizden... Bu hazineyi aramızda taksim edeceğiz, size helal-i minallah binlerle, binlerle altın hisse düşecek. Bu altmış yıllık kafam ve bu beyaz sakalımla maazallahu teala ben sizi zararlı bir yola sevk eder miyim? Dünya yüzünde öyle mukaddes kuyular mevcuttur ki bunların içinden cennete, cehenneme yol vardır. Erenlerden bazı zevat bu vasıta ile ahrete gidip gelmişlerdir..."

Enverî, iddiasını ispat için bir çok kitap ismi sayıp harikulade vakalar anlattıktan sonra devam etti:

"Biriniz işte böyle mübarek bir kuyuya inecek... İkimiz elimizde ip ile kuyunun ağzında bekleyeceğiz... Bunda havf edecek bir şey yok... Şeytan sizin melek gözlerinizin önüne perde geriyor... Yırtınız perdeyi, kovunuz melunu..."

Cahil Ermeniler, bu iknaiyata bütün bütün kapılmasalar da yavaş yavaş kendilerinde bu sözleri büsbütün reddedecek kuv-

veti de kaybediyorlardı. Anaları, babaları, papazları onlara küçüklüklerinden beri buna benzer bir çok mucizeler anlatmamışlar mıydı? Binaenaleyh bu masalın yüzde beş doğru olması ihtimali yok muydu? Beline ip bağlayıp da geniş ve kuru bir kuyuya inmek o kadar korkulacak, tehlikeli bir iş de değildi. Maişet belasıyla şimdiye kadar bundan yüz kat belalı şeylere girişmişlerdi. Define çıkmasa bile bu emek ve fedakârlıklarına mukabil babadan beş-on lira koparacaklarına da şüphe etmiyorlardı. Binaenaleyh tılsımname mucibince harekete karar verdiler.

9

Bir Arabi ayının nihayetinde idiler. Girecek şehr-i Arabi'nin yedisi cumartesine tesadüf etmeyeceğini hesapladıktan sonra on kulaç uzunluğundaki kalın ipi, küçük feneri, buhurdanlığı, gülabdanlığı, kursları, ödağaçlarını hazırladılar. Muayyen vakti beklediler.

Ayın yedisi bir cuma gecesine rast geldi... Bu hüsn-i tesadüfü Enverî bir fal-i hayr saydı.

Yatsıdan sonra suret-i beşerde ru-nümun iki melek ile müttaki, musalli zat, Hobyar semtinden Topkapı'ya doğru yola revan oldular. Kime tesadüf etseler başlarını öbür yana çevirdiler. Kendilerine hitap edenlere cevap vermediler. Takkeci Mahallesi yolunu tuttular. Civarına yaklaşınca körebe oynamak zamanı

gelip gelmediğini birbirinden sordular. Küçük bir istişareden sonra ceplerinden bu iş için hazırlanmış kocaman, kalın yağlıkları çıkardılar. Herkes kendi yüzünü kendi bağladı. Kendilerini yedip götürecek velinin teşrifine intizaren mezarlık duvarının önüne sıralandılar.

Mahur kendi anadiliyle melek kardeşine şöyle fısıldıyordu:

"Zo bu divaneye uyduk. Gözlerimizi kendi elimizle bağladık. Kurbanlık koyun gibi bunda bekleroz. Bizi götürüp kuyuya atacaklar? Ne yapacaklar? Gelecek herif belkim bundan daha delidir."

Ebulfazl Enverî melekleri kollarından dürterek:

"Burada dünya kelamı caiz değildir. Birbiriniz ile söylemeden konuşunuz..."

Lahur:

"Zo söylemeden konuşulor hiç?"

Enverî:

"Kalp lisanıyla tekellüm ediniz."

Mahur:

"Kalıp lisan... Bu da hangisidir?"

O esnada Enverî'nin eline bir el yapıştı. O da Lahur'un elinden tuttu. Lahur da Mahur'unkinden... Goygoyculuğa çıkan torbalı körler gibi birinin ayağına bir taş tesadüfüyle uğradığı sadmeden üçü birden sarsıla sarsıla yürüyorlardı.

Gittiler... Bu körebe adımlarıyla hayli yol aldılar... Yedekçileri velinin de mi gözleri görmüyordu? Tümseklere çatıyorlar. Çukurlara girip çıkıyorlar. Vücut vücuda, kafa kafaya karambol yapıyorlardı.

Mahur'un içini kurt yemeye başladı. Kendilerini çekip götüren veli ne şekilde bir mahluktur? Onu görmek için yüreğinden kabaran meraka galebe edemeyecek bir hale geldi. Gözlerindeki kalın mendili biraz sıyırıp bakabilirdi. Lakin bakmak cüretine kalkanın derhal kör olacağı haber verilmişti. Bu müthiş tehdide rağmen Ermeni, mendili azıcık gevşetmek için el kaldırdığı es-

nada parmaklarının üzerine sessiz fakat bir çekiç gibi katı, adeta cildinin üzerine kan oturtan bir yumruk yedi. Mırıltı nev'inden Ermenice bir küfür ile elini çekti. O zaman anladı ki kendilerini yeden veli bir kişi değildir ve hepsi de pehlivan kuvvetinde kimselerdir.

Mahur'un yüreğini ciddi bir korku titretmeye başladığı esnada nispeten düzlük bir yerde durdular. Uzakça bir mesafeden kulaklarına:

"Azat..." sözü geldi.

Bağlarını çözdüler. Hafif bir mehtap altında, müphem bir kırlık manzarası içinde bulunduklarını gördüler. Etraflarında kendilerinden başka kimse yoktu.

Önlerini iyice seçiyorlardı. Fakat tılsımnamenin tarifatına uymak için Enverî küçük feneri yaktı. Garba teveccühle yürüdüler.

Hakikaten çok sürmedi, üç ihtiyar incir ağacı gördüler. Ağaçların dökümlü, yamru yumru kalın gövdeleri gecenin esrarlı zemini üzerinde iyice korkunç şekiller alıyordu.

Bunların aralarını aradılar. Tahta sandığı buldular. Kapağını açtılar. İçinde takır takır üç kaplumbağa geziyordu. Bu mahpusları sandıktan çıkardılar, kıra salıverdiler.

Tıpkı masallarda olduğu gibi tılsımlı kuyuya gidinceye kadar kitabın haber verdiği şeylere aynen tesadüf ediyorlardı. Bir hayli daha yürüdüler. Önlerine bir ağaç çıktı. Tılsımnamede işaret edilen dut ağacı olacak... Etrafı araştırırlarken Mahur bir nara attı:

"Ah aman mega... Yılan işte bundadır. Amma da ne uzun merettir ölüsü boklu. Belkim de daha tastamam ölmemiştir. Yılan kısmısının kırk canı vardır. Otuz dokuzu çıkıp da biri içeride kalsa yine tekrar dirilir kalkar."

Ermeniler ayaklarının ucuyla yılana vurup kaçarak:

"Zo diridir... Depreşti..."

Enverî zembilde bu iş için getirmiş olduğu iri bir bıçağı çıkararak en kuvvetli itiraz sesiyle:

"Tılsımname yalan yazmaz. Ölüdür o... Muayeneye lüzum yok... Alınız şu bıçağı bu hayvanı yedi parçaya ayırınız."

Lahur sahteliği seçilen bir cesaretle bıçağı eline alıp:

"Tava için kesilen torik gibi şöyle dilim dilim edeyim?"

Mahur:

"He he öyle et... Sonram da saza geçirelim... Bakalım tava ederiz? Yoksam ıskara veya pilaki?"

Lahur yılana ilk temasında iki adım geri sekerek:

"Zo diridir. Titredi..."

Mahur:

"Titreyen o değil... Senin elin... Zo ölüsünden böyle korkorsun, dirisini göreydin ne yapacaktık?"

Lahur:

"Ben dirisini çok görüşmem..."

Mahur:

"Bilirim canım... Haydi şunu yedi parça et bir görelim..."

Enverî bıçağı Lahur'un elinden çekip alır. Uzun bir besmele çektikten sonra yılanı bumbar[37] gibi yedi parçaya ayırır. Parçaları zembile doldurur. Bu defa şimal cihetine dönerek yürürler.

Babanın bu cesaretinden iki melek epeyce mahcup olurlar.

Şimdi şimale ilerlerken adımlar sayılacak, tamam yedi bin hatvelik bir mesafe kat edildikten sonra cesim devirde bir kuyu görecekler...

Yürüyorlar. Yine dünya kelamı yasak... Hiç ağız açmadan kalp lisanıyla konuşulacak, daha doğrusu adımları saymaya vakf-ı zihin edilecek.

Ermeniler derin birer düşünceye vardılar. Tılsımnamede yazılı şeyler birer birer ve hemen aynen zuhur ediyordu. Gözler bağlandıktan sonra yedleme keyfiyeti, incir ağaçları altındaki tahta sandıktan salıverilen kaplumbağalar, sonra yılan ölüsü...

---

37 Küçükbaş ve büyükbaş hayvanların kalın bağırsağı. Özellikle iyice yıkanmış ve ters çevrilmiş koyun bumbarının, özel olarak hazırlanmış bir iç doldurularak yemeği yapılır.

Artık şimdi de büyük devirde bir kuyuya rast geleceklerinden hiç şüphe etmiyorlardı.

Fakat hep bu garip şeyler ne demekti? Bunları tertip eden maddi veya manevi eller bulunduğunu inkar nakabildi. Şimdi maceranın en mühim tarafına, kuyu keyfiyetine yaklaşıyorlardı. O saate kadar gördükleri acayip şeylerin herhangi bir insan tarafından tertip ve tasnileri mümkündü. Fakat bir kuyu dibinden nihayetsiz çeyreklikler, cennet bahçeleri, altın köşkler, firişteler, periler, elmas kafesler göstermek... Bu ancak peygamberlere mahsus akıl almayan mucizelerdendi... Hep bu agreb şeyler hakikat sahasında ve dünya gözleri önünde nasıl cilvelenecekti? Enverî'nin ve bu tılsımnamenin foyaları meydana çıkmaya çok bir zaman kalmamıştı.

Agop'la Kirkor, iki melek ismi alan bu Ermeni gençleri, her halde tabiiliğe, akıl ve muhakemeye uymayan karanlık bir maceraya doğru gittiklerini hissederek daha yedi bine pek çok sayı var iken adım hesaplarını şaşırdılar. Lahur yedi yüz beşte, Mahur dokuz yüz yirmi ikide kalmışlardı. Fakat sayının ucunu kaçırdıklarını belli etmeyerek öbürünün adımları üzerine dalgın dalgın yürüyorlardı.

Bu işin müşkül olduğu kadar tuhaf ciheti, Ermenilere Arapça duayı öğretebilmekte görüldü. Onlara hiçbir meal söylemeyen ve şivesi telaffuzlarına uymayan bu Arabi ibareyi ezberleyinceye kadar zavallılar çok güçlük çektiler.

Hafızalarına geçen duaya, eğer tabir-i caiz ise aslın bir karikatürü denebilir. Başlarını yararak, gözlerini çıkararak alelacayip bir şeyler telaffuz ediyorlar, fakat bunları herhangi bir lisana nispet edebilmek mümkün olmuyordu.

İçinde ip filan bulunan zembili melekler taşıyor, Efsuncu Baba önde fener çekiyordu. Fenerin kuvvetsiz ışığı magribine dönmüş yedi günlük ayın hafif aydınlığına karışıyor, kamer ufka indikçe gölgeleri uzuyor, rüzgârsız bir gecenin hazin sükûtu içinde etrafı dinleyerek ilerliyorlardı.

Enverî yedi bin adımı bitirdi. Lakin önlerine büyük-küçük hiçbir kuyu çıkmadı. Hata tılsımnamede miydi? Efsuncu'da mıydı? Haşa, Mahşurî gibi bir dervişin namı karışan bir kitapta yanlışlık olamazdı. Yanılan ancak kendisi olduğuna katiyen hükmetti. Ya ziyade sağa veya sola kaçmış veyahut adımlarını lüzuma nispeten kısa, uzun atmış olabilirdi.

İstikametten sağa doğru inhirafla yüz elli adım kadar daha yürüdü. Bu defa bi'r-i mübarek önlerine çıktı. Kitabın tavsiyesi veçhiyle Enverî hemen feneri söndürdü.

Enverî önde, iki melek arkada duayı okuyarak kuyunun etrafında dolap beygiri gibi dönmeye başladılar. Bu tavaf, dua yedi defa tekrar edilinceye kadar devam etti.

Enverî, ağzından dünya kelamı çıkmadan işaretle Mahur'u çağırdı. Zembilden urganı çıkardılar. Bir ucunu Ermeni'nin beline üç kere doladıktan sonra sıkı sıkıya birbiri üzerine birkaç düğüm vurdular. Öbür ucunu yakında bir incir ağacına doladılar.

Zavallı Mahur'un rengi ne kadar attığını karanlıkta kimse fark edemiyordu. Kuyuya inmeye evvelce söz vermiş olduğu için ses çıkaramıyor, fakat yüreği üç buçuk atıyordu. Eğer bu işte muvaffak olurlarsa milyonlar kazanacaklardı. Mahur her şeyden evvel, Efsuncu Baba'nın hakikaten bir mucize adamı olup olmadığını anlamak merakıyla çatlıyordu. Şimdi birkaç dakika sonra bu hakikate erecekti.

Kuyunun ağzında buhurdanı yaktılar...

Ödağaçları, kurslar buram buram tütmeye başladı. Efsuncu Baba, bu kocaman çukurun siyah ağzına gül suları serpiyordu.

Mahur ineceği bu müthiş meçhul karanlığa eğildi. Dibini görmeye uğraştı. Göz, geceleri gündüz berraklığında bırakan katrani bir uçuruma kaymaktan başka bir şey seçemiyordu. Bu tüten buhurlar, serpilen gül suları bîçarenin sinirlerine dokundu. Yapılan bu tuhaf merasimi Ermeni genci, idam edileceklerin son saatlerindeki hazırlıklara benzeterek titriyordu.

10

Duanın üç ağızdan birden tekrarıyla kulpuna ip bağlı bir kova gibi Mahur'u kuyuya indirmeye başladılar. Arkasından gül suyu serpmekle beraber yılan parçalarını da birer birer atıyorlardı.

Bu korkunç hayvanın soğuk cesedi bazen Mahur'un başına çarptıkça bilaihtiyar haykırdığı, gittikçe sesi derinleşerek işitiliyordu.

Üç kulaç ipin takriben sekizi kullanıldıktan sonra Mahur'un dibi bulduğu anlaşıldı. Sekiz-on dakika beklediler. Aşağıdan hiçbir ses gelmedi.

Efsuncu Baba, duayı dilinden bırakmayarak buhurdanın ödağaçlarını tazeliyor, gülabdana muattar sular dökülüyordu.

Lahur, arkadaşı Mahur'un bu karanlık menzilindeki akıbetini anlamak merakına galebe edemeyerek kuyuya Ermenice bir-iki söz bağırdı, aşağıdan evvela anlaşılmaz mırıltılar duyuldu. Fakat sonra telaffuz düzelerek ayan beyan şu tekdir işitildi:

"Bu mübarek kuyuda Arapça ve Türkçeden başka dil konuşulmaz. Cezası büyüktür. İnsan çarpılır."

Böyle düzgün şive ile cevap veren Mahur muydu? Ses tanınamadı. Lahur tekdirden ürktü. Kuyu dibindeki arkadaşını çarpılmaktan sıyaneten sustu. Yine beş-on dakika sükûtla geçti. Kuyunun ağzındakiler aşağıdan emir bekliyorlar gibiydi. Nihayet bu emir geldi:

"Duayı kesmeyiniz... Rabt-ı kalp ile hakka yalvarınız..."

Efsuncu ile Lahur mektep çocukları ilahi okur gibi birbirine kaynamaz iki sesle tütsü kokularıyla beraber dualarını yükselttiler.

Zifiri karanlıktan başka bir şey seçilmeyen kuyunun içinden artık hiçbir ses de gelmiyordu. Yukarıdakiler gittikçe artan bir merak ve duaya devamla bekliyorlardı. Nihayet karanlıktan şu ses yükseldi:

"Elhamdülillah dualarınız kabul olundu. Dil ile tarife gelmez, ucu bucağı görünmez bir bahçedeyim. Burada ilkbahardır. Güller açmış, bülbüller öter."

Lahur:

"Zo divane olma. Kuyunun dibinde güller açar, bülbüller öter hiç?"

Mahur:

"Vallah billah Mahur... Gülhane Parkı bunun yanında çöplük gibi kalır..."

Lahur, Efsuncu'ya:

"Baba bu duyduğun laflara inanorsun?"

"Niçin inanmayayım? Mübarek tılsımname yalan mı yazar? İşte hep tebşirat-ı min-taraf-ür-rahman zuhur ediyor."

"Tılsımname yalan demese de bizim Kirkor söyleyebilir. Çünküm o eski kofticidir."

Efsuncu celallenerek:

"İstigfar et... Ağzından kaçan küfre tövbe et... İçine şekk getirme..."

Agop telaşlı bir hayretle:

"Tövbe edeyim? İçime eşek bırakmayayım? Fakat efendim, Kirkor korkudan aklını kaçırmış olabilir. Ben aklım üzerimde iken kuyunun dibinde güllü, bülbüllü bir park olduğuna inanabilirim hiç?"

Aşağıdan Mahur:

"Lahur laflarıma inan ol. Ne üzerine istersen sana yemin ederim ki dünya yüzünde görmediğim emsalsiz bir bahçedeyim. İnanmayorsan ipi sana göndereyim. İn aşağı, gözlerinle gör..."

Agop şimdi tereddütle biraz düşündükten sonra:

"İnandım. İnandım... Aşağı inmeden buradan inanmayı daha kârlı bulorum..."

Ebulfazl Enverî kuvvetli itikadını ifade için elini göğsüne koyarak:

"Asıl iman, görmeden inanmaktır..."

"Görmeden her şeye inanırsan insanı çok kandırırlar..."

Aşağıdan Mahur:

"Dua okuyunuz, dünya lafı etmeyiniz."

Efsuncu Baba ile Lahur yukarıdan kör dilenci gibi akortsuz bir refakatla okumaya başladılar. Aşağıdan:

"Nihayetsiz bir çayırlık... Güneşler, ay aydın içinde ne ferahlık bir yer. Ah işte aygırı, mefret bir arslan ile kaplan onda sus pus oturorlar... Karınları açtır acep? Beni hap ederler? (Duayı okuyarak)"

Mahur devam eder:

"Mübarek hayvanatlar... Ortalık yerinizden geçeceğim... Size yalvar yakar olurum... Altın köşk nerededir? Bana işmar ediniz. Ah mega, arslan kaplana baktı... İkisi de sırıtarak sağ tarafı işmarladılar... Teşekkür ederim... Teşekkür ederim hayvanatlar... Ah ne görorum. İşte ta karşıda altın köşk parladı..."

Efsuncu duayı okuyarak:

"İhâ-ül-ravz..."

Aşağıdan Mahur:

"Altın köşkün iki zümrüt kanatları açık... İşte onda iki dişi melek oturmuş... Sırma saçlarını at kuyruğu gibi iki yandan aşağı bırakmışlar... Bilirsin? Ne latif karılar... Fakat bunda yüreğine fenalık getirilmez. Ve boş laf edilmez... İşte bu matmazellere selam verdim, selam ettiler. Vay babasının canına... Köşkün tavanı sade pırlanta... Elmas kafesin içinde beyaz güvercinler dudu gibi çalımla oturorlar... (Duayı okuyarak)"

Mahur devam eder:

"Matmazeller musadeniz olur ki güvercinlerin boyunlarından tılsımları alayım? Eğerleyim yerin dibinden liraları çıkarır isek bu güzel boyunlarınıza birer pırlanta gerdanlık hediye etmek borcumuz olsun..."

Kuyunun dibinde ses kesilir. Efsuncu ile Mahur duayı bîkarar tekrarlayarak beklerler. Yirmi dakika-yarım saat geçer. Mahur'un zevzekliği artık duyulmaz olur.

Lahur aleni mülahaza beyanına cesaret edemeyerek kalbî şöyle düşünür:

"Kirkor'un sesi kısıldı. Kuyunun dibinde boğuldu? Cartayı çekti? Ne oldu? Yerin altında altın köşk, zümrüt kapı, elmas kafes, sırma saçlı matmazeller olur hiç? Bu oğlan delirdi? Ne oldu? Yoksam Efsuncu Baba ona esrar yutturdu? Şimdicek Kirkor bundan sağ çıkamaz ise ben anasına ne haber edeyim? Bu divanenin lafına kandık. Olmaz martavallara kulak verdik. Başımıza her ne bela gelse yeridir."

Ermeni, kuyuya eğilerek arkadaşına seslenmek ister. Fakat Enverî onu bu hareketinden men ile:

"Çekil... Sus..."

"O, dipte sustu... Ben de bunda sus olayım?"

"Sus... Çünkü aşağıda iş oluyor..."

"Aşağıda iş olur? Ne işi?"

"Mahur tılsımları güvercinlerin boyunlarından çözüyor..."

"Ben bunda hiçbir şey görmorum. Sen bunları nereden ağnayorsun?"

"İhtirak-i Müşteri[38], kamer-i maa-üz-zeneb..."

"Ne diyorsun baba?"

"Müşteri yandı... Kamere kuyruk takıldı. Arz hazizden geçiyor... Bu alametlerden anladım ki tılsımlar çözülüyor..."

"Baba büsbütün divane olma. Bunda ne satıcı vardır ne müşteri... Kamere kuyruğu kim taktı? Göğün üstünde karnaval vardır? Nedir? Hep bunlar boş laflardır. İşin doğrusu kuyunun dibinde Kirkor nalları dikti... İşte bu... (Ağlayarak) Bîçare oğlu bîçarenin bir sakat anası vardır... Camı kırık pencerenin önünde bekler ki akşama oğlu bir okka ekmek getirsin deyi... Bızdık zamanımızdan beri çişimizi ayrı etmez kardeş büyüdük. Öldüğüne ağlayayım? Vay babasının canına bizi istinlaka çekecekler, yoksam ona ağlayayım? Keşkem ben de aşağıya inip de beraber gebere idim..."

"Kem şuur olma, zihnine fütur getirme... Şimdi görürsün. Kavs-i â'lâda Süreyya var... Gözlerimiz aydın... Tılsımnameler geliyor..."

Hakikaten çok sürmez. Aşağıdan Mahur'un sesi duyulur:

"Tılsımnameleri aldım, gelorum. İpi çekiniz."

Lahur birdenbire şaşırarak:

"Baba şimdi kerametine inandım. Boş adam değilsin. Cahillik bizde..."

Aşağıdan:

"Duayı okuyarak ipi çekiniz."

Şimdi yukarıdakiler aşk ile, şevk ile duaya başlayarak ipe sarılırlar.

Agop ağzıyla sureta dua okur, fakat kalben büyük hayreti şöyle taşırır:

---

38 "Müşteri yandı." Müşteri, Erendiz yani Jüpiter gezegeninin eski ismidir.

"Vay babasının canına, vay amcasının, dayısının, halasının, teyzesinin canlarına! Zo bu ne iştir? Kuyunun dibinde hocaların, papazların tarif ettikleri cennet... Bizim Kirkor sağ iken oraya girdi. Çıktı. Bu bir oyundur? Hakikattir? Hayalettir? Şimdi... Şimdi beş dakikadan ağnaşılacak."

Yine buhurdanın tütsüleri arasından Mahur dünya yüzüne çıkar. Lahur büyük bir merakla karışık sevinçle bir kibrit çakıp arkadaşının yüzüne bakar. Onu pek kızarmış ve terlemiş görerek:

"Zo ağnaşılor ki kuyu dibindeki cennetin havası bu dünya yüzünden çok sıcaktır. Suratın tomatese dönmüş... Havuza düşmüş köpek gibi de sırılsıklam terlemişsin... (Kulağına yaklaşarak) Zo söyle... bize bağırdıkların hep sahidir?"

Mahur:

"Yalan diyorum sanorsun? Hâlâm içine iman gelmedi?"

Lahur ne düşüneceğini şaşırmış bir dalgınlıkla karanlıkta arkadaşının yüzünden hakikati keşfe uğraşır iken Mahur, etrafına sırma çevrilmiş, yeşil atlas bir kese içinde tılsımnameyi Efsuncu'ya uzatarak:

"Baba efendi emanetinizi alınız. Melek matmazellerin çok çok selamları vardır. Bu tılsımnamenin içinde her ne ki yazorsa tıpkısı tıpkısına icra olunmasını size söylememi tembih ettiler."

Enverî keseyi alır. Öpüp başına koyduktan sonra feneri yakar. Uzağa çekilerek tılsımname muhteviyatını okumaya uğraşırken beri yanda hayretten ağzı açık kalan Agop yavaşça arkadaşına:

"Zo söyle bu ne iştir? Hep bu bağırdığın cennet teatrosu kuyunun dibinde oynayor? Bu yeşil keseyi sana kim verdi?"

Kirkor ağzını Agop'un kulağına yapıştırarak:

"Aman Agop ayağının dibini öpeyim... Şimdicik bana böyle şey sorma... Bir gerek şuradan sağ ve canlı kurtulalım... Sonram sana hepsini ağnatayım..."

"Ne diyorsun? Tehlikedeyiz?"

"Çok büyük..."

"Beni evvelkinden daha berbat bir meraka koydun..."

"Sus ol... Sus ol... Her ne ki işittin ise inanmış görün... Kontro[39] laf etme."

Mahur Efsuncu'ya seslenerek:

"Efendi bana aşağıdan emir verdiler ki burada çok durmayalım. Hemen eve gidelim deyi..."

Efsuncu, emre muhalif hareketten korkarak henüz tamamıyla okuyamadığı tılsımnameyi elleri titreye titreye koynuna, ta kalbinin üzerine koydu.

Urganı, buhurdanı filanı zembile yerleştirerek yola düzüldüler...

***

Baba efendi pek dalgın önden gidiyor, iki Ermeni her adımda aradaki mesafeyi açarak onu takip ediyorlardı.

Agop kulağı dibinde Kirkor'a yalvararak:

"Mahur karnıma öyle bir merak koydun ki gittikçesi büyüyor. Vakti tamamlanmış bir gebe karı gibiyim. Zo söylemezsen çatlayacağım. Bu dediğin teatro bütün o dekoruyla maan beraber kuyunun dibinde oynadı?"

Kirkor büyük bir tevahhuşla etrafına bakınarak:

"Sus ol ahbar... Zo sen gebermekten korkmor isen ben korkarım... Daha canımdan bıkmamışım..."

"Ne var ki? Bizim bu laflamamıza şimdik onlar işitiyorlar ki?"

"He... işitiyorlar..."

"Zo gittikçesi merakıma püf edip şişirorsun... Yoksam sen de divaneleştin?"

"He divaneleştim. Sonram tekrar fikrimi kafama koymaya urgaştım..."

"Görorum ki daha fikrin kafana tamamıyla gelmemiş..."

---

39 Karşı anlamında.

"Gelmemişse kabahat bende değildir. Sus ol... Canımızı kurtardığımıza teşekkür olalım... Sağ olalım da biraz divane kalalım. Zararı yoktur..."

Dökülmüş kaplamaları arasından feci bir manzara ile kaburgaları görünen kulübemsi harap evlerin, alçak, harçsız duvarları yer yer yıkılarak kümeler teşkil etmiş bahçelerin, mezarlıktan fark edilmeyen sessiz, ışıksız, sefil mahallelerin içinden efsuncuyu takiben iki Ermeni delikanlısı konuşa konuşa giderlerken arkalarından bir revolver gümledi.

Kirkor tepesinden topuğuna kadar derhal pür-raş'e kesilerek arkadaşının kulağına en yavaş ve muhteriz sesiyle:

"Sesini kes altık... İşte bu güm eden irevolver lafi bitirelim deyi bize işarettir. Eyice ağna ki eğerleyim laf dinlemez isen bunun ikincisi kafamızda patlayacaktır... Ne sorsan altık benden cevap alamazsın... İşte elhab ediyorum..."

Enverî önden haykırarak:

"Çocuklar nerde kaldınız? Ervah-ı habise ayakta. Silah atıyorlar. Yanımdan ayrılmayınız."

Mahur:

"Habisler, yoksam polisler, işte bilmem kimler silah patlatorlar."

Enverî:

"Yanımdan ayrılmayınız... Koynumdaki tılsım 'paratoner' gibi beni de sizi de bi-izn-i Huda kazadan muhafaza eder."

Şimdi üçü topluca ve hızlıca yürürler.

***

Hobyar'ı bulurlar. Eve girerler. Enverî hayırlı geceler temennisiyle hareme çekilir. Lahur'la Mahur da odalarına girerler.

Lahur alelacele kapıyı sürmeledikten sonra:

"Altık söyle, işte şimdicek bunda selametteyiz."

Mahur hâlâ titreyerek:

"Hayır değiliz..."

"Zo ne vakit karnımdan bu kocaman merakı çıkaracaksın?"

Mahur cebinden kapalı bir zarf çıkarıp göstererek:

"Yarın sabah ortalık daha eyice aydın olmadan bu mektubu bunda şu masanın üzerine bırakıp fertiği çekeceğiz...[40] O zaman sana bütün esrarları diyeceğim... Merakını boşatacaksın."

"Bu mektupta ne yazor ki?"

"Neme gerek ne yazarsa yazsın... Bizim canlarımız kurtulsun da..."

"Ya bizim için bir fenalık yazorsa? Mektubu bunda bırakmayıp beraber götürsek, sonram birine okutsak olmaz?"

"Ne alık, şaşkın adamsın be? Bu işe darı tanesi kadar hile giremez... Sonram onu canın ile ödersin..."

Agop'la Kirkor döşeklerine girdiler. Heyecanlı, alaca bir uyku ile zaten çok zaman kalmamış olan sabahı ettiler. Tan yeri ağarmak üzere iken zarfı masanın üzerine bırakarak bahçe kapısından sessizce sokağa fırladılar.

***

Mahur, arkasından sekiz süvari jandarması kovalayan bir hapishane kaçağı gibi koşuyordu. Lahur arkadaşına yetişebilmekte güçlük çekerek bağırıyordu.

"Zo Mahur dibine neft yağı sürdüler? Ne kaçorsun?"

Kirkor:

"Zo babanın canına sövdürme beni. Bana Mahur deme altık... O belalı şeydir. Babamın koyduğu adımı çağır..."

"Kirkor yangın söndürmeye gidoruz?"

"Laf etme ahbar. Tabanlarını yağla... Kudurmuş it gibi koş ki şu beladan kurtulalım."

"Zo senin gibi koşayım?"

Kirkor cevap vermez... Mütezayit bir süratle koşar... Agop söve saya arkadaşını takip eder. Böyle dört nala semti bulurlar. Çat çat kapı eve girerler.

---

40 Fertiği çekmek; kaçmak, sıvışmak anlamında argo bir deyimdir.

O geceyi oğlunun hovardalıkta geçirdiğine zahib olan kocakarının tekdirlerine hiç kulak vermeden yegâne odaya girip içeriden kapıyı sürmelerler.

Kocakarı dışarıdan haykırır:

"A Kirkorum... Kapıya ne için sürme koydun?"

Kirkor:

"Sen lafımıza işitmeyeceksin deyi..."

Kocakarı:

"Anandan gizli fenalık bir iş ettin?"

"He..."

"Söylemezsen ben meraktan mefat olurum..."

"Bir şey olmazsın... Bilirim canın kavidir."

Kocakarının dertlenişine hiç ehemmiyet vermeden iki delikanlı dokuma örtüsü yamalı kırık sedirin üzerine karşı karşıya otururlar.

Kirkor etrafına ürkek nazarlar gezdirerek:

"Bugün gidip doktora muayene olunacağım..."

"Ne var ki?"

"Sanorum ki içimde yüreğim sakatlandı... Korkudan bir damarım patladı..."

"Zo ne oldun? Kuyudan bağırdığın şeyleri sahiden hep gördün?"

"Divanesin ahbar... Yerin dibinde çayırlıklar, altın köşkler, elmas kafesler, sarı saçlı melaik olur hiç?"

"Ya ne için görorum deyi yemin edordun?"

"Benim yerimde sen ola idin etmeyecektin acep?"

"Hâlâm bilmecenin 'be'sini meydana koymadın..."

"Sabır ol, patlama..."

Kirkor geçirdiği maceranın dehşetini tahatturla suya düşüp çıkan bir kedi gibi silkindikten sonra:

"Ahbar siz beni iple kuyunun dibine ağır ağır bırakır iken gittikçe etrafim daha ziyade kararor, karnıma korku dolordu.

Kuyu gayetle genişti. Kenara çarpmayayım deyi ellerimle taşları tutordum. Nihayet dibi buldum. İçeride su yoktu. Daha ayaklarımı yere tamamıyla değdirmeden kuvvetli bir vücut bana sımsıkı sarıldı. Kollarımı cenbere aldı. Kabili mümkün değildi ki ellerimi oynatayım. Bağırmak istediysem kalın bir ses kulağıma 'sus' deyi mır etti. Yine o zamanda şakaklarımı demir parçasına benzer iki soğuk şey dokandı. Yavaşça 'bunlar nedir?' deyi sorduysam yine o ses cevap etti: 'iki revolver... Eğerleyim sözlerimizden bir nokta aykırıya gidersen ikisi de beyninde patlayacaktır.'

"Analarına, babalarına, tekmil silsilelerine içimden okkalıyı geçtim. Geçtim ama ben altık kapanda bir fare idim. Dediklerine gitmekten gayrı bir çarem yoktu. Biz ne dersek sen de onu tıpkısı tıpkısına tekrarlayacaksın, emrini verdiler. Onlar ne dedilerse mektepte hocanın önüne yeni oturmuş bir çocuk gibi ben de onu bağırdım. Onlar onda birkaç kişi idiler. Yüzlerine asla tanımadığım bu efendiler 'nihayetsiz bir çayırlık... güneşler, ay aydın içinde ne ferahlık bir yer... işte mefret bir arslanla kaplan, ah mübarek hayvanatlar, altın köşk, sarı saçlı melaik...' filan filan deyi bana boyuna martaval okuyurlarsa 'bütün bu lafların aslı yoktur, hepsi de dipsiz koftidir' doğruluğuyla nasıl onlara kontro gideyim? Hep bunları görorum deyi korkudan sıcak sıcak yemin edor ve duayı güzel güzel okordum. Bana bu korkuyu buz gibi içirip yüreğimi bangır bangır titrettikten sonram sımsıkıya tembihat verdiler. Dediler ki eğerleyim bizi bunda gördüğünü ve hep olanları papağan gibi talimatla söylediğini efsuncuya haber edersen seni ve arkadaşın Agop Lahur'u gebertiriz. Biz Efsuncu'nun akrabasındanız ve ondan on kat fazla efsuncuyuz. Her nereye kaçsanız elimizden kurtulamazsınız. Her nerede ve her ne türlü gizli laf konuşursanız biz işitiriz. Bu mektubu al. Yattığınız odadaki masanın üzerine bırak. Ve sabah karanlığı ikiniz de babanın evinden kaçınız ve bir daha da o taraflarda görünmeyiniz..."

Mahur Kirkor, cebinden yirmi beş liralık bir kâğıt çıkararak:

"İşte bunu da emeklerimize karşılık olarak hediye ettiler... Allah bereket versin... Sankim yirmi beş liraya kuyunun dibine inmiş oldum..."

"O paranın yarısı benimdir zo... Aşağıya inmedimse de kuyunun ağzında duayı okumaktan dilim kabardı."

"Acele etme ahbar. Fikrimde fenalık olsaydı bu parayı sana gösterirdim hiç?"

Bu iki Ermeni meleklikten insanlığın en çingene derekesine inerek hayli çekiştikten sonra yirmi beş lirayı aralarında taksim ederler. Birkaç gün çektikleri korku ile yiyip içtikleri de yanlarına kâr kalır...

***

Efsuncu o gece sabaha karşı hanesine avdetinde odasına kapanır. Yeraltı bahçesindeki altın köşkün elmas kafesinde tüneyen güvercinlerin boyunlarından alınmış tılsımnameyi hal ile uğraşır. Hülasaten şu meali bulur:

"Ey Ebulfazl Enverî, tılsımın küşadına muvaffakiyetin bir şarta muallaktır. Kerimen Mevlüde'yi Nurullah Hasip'e tezvic etmelisin. Bu izdivaç tarafeyn için gayetle mütemeyyin ve mesut olacaktır. Bu şartın hükmünü infazdan sonra defineye vusul için olan esrara ereceksin..."

Efsuncu Baba bu mühim meseleye dair istişare etmek için iki melek hüddamının odalarına iner. Fakat Lahur ile Mahur'u orada bulamaz. Masanın üzerinde bir zarf görür. Mazrufunu açar, okur:

"Baba efendi,

"Biz gökten geldik. Vazifemiz hitam buldu. Yine oraya çekildik. Şimdi be-gayet mühim bir son vazifemiz kaldı. O da kerimen Mevlüde'yi Nurullah Hasip'e vermeni ihtardır. Bize emir böyledir. Bu izdivaç seni defineye sahip ettikten başka haneni bereket ve saadetle dolduracaktır. Dünyanın en mesut adamı olacaksın..."

***

O hafta Ebulfazl Enverî'nin hanesinde bütün mumlar, lambalar yandı. Şerbetler ezildi, gürül gürül dualar okundu. Nurullah Hasip'in Mevlüde ile zifafi icra olunuyordu.

***

Bu mühim şartın ifasından sonra Enverî define esrarının münkeşif olması için bir ay, iki ay ve daha çok bekledi. Lakin hiçbir tebliğ zuhur etmedi. O, itikadı tam bir adamdı. Ümidini kesmedi. Bekliyordu ve daima bekleyecekti.

***

Asıl maksat Nurullah Hasip'le Mevlüde'nin izdivaçlarında idi. Bu emelleri husul buldu. İki genç ber-murat oldular. Hemen her yerde ve hele ilim ve irfanın zayıf bulunduğu memleketlerde hile, desise ile daha çok iş görülür.

Güya bütün insaniyet yalanı, dolanı ortadan kovarak adl ve hakikati mevki-i muhteremine geçirmek için uğraşıyor. Maazallah böyle bir felaket vukuunda hep siyasetler, ticaretler, muameleler durur. Bütün dünya altüst olur... En akıllılarımız her gün aldanıyorlar. En akılsızlarımız her gün aldatıyorlar... Hepimiz daima aldanıyoruz, fakat fırsat düştükçe aldatıyoruz. Bu suretle maişet muvazenesini biraz düzeltebiliyoruz... Aldanıp da aldatamayanlar... İşte aç kalan güruh bu zavallılardır.

Hakikatin büyüklüğünü tanıyıp da onunla dost olamayanlar, o kisveye girmiş yalanlar ile oyalanırlar. Bu komedya sahnesinin en arka perdesini kaldırıp asırlardan, asırlardan beri insanlardan saklanan gugukları apaçık beşeriyete göstermek her memlekette kanunen memnudur. Ahlak, âdât ve ananelerimiz hayalata o kadar geniş bir saha ayırmıştır ki hakikat ona en ziyade muhtaç olanların nazarlarında bile daima hakir ve cazibesiz kalır. Binaenaleyh ilim ve irfan çoraklığı içinde kavrulan memleketlerde değil, fen ve bilgide en ileri giden milletler arasında bile bugün

bakıcılık, büyücülük, efsunculuk müspet ilimlerden ziyade revaçtadır. Bugün bilfarz bir milyon insan arasında ürkmeden hakikati gören ve cesaretle onu bağırabilen kaç mütefekkir vardır? İşte bu âdet itirafından sıkılacağımız derecede ekall-i kalildir. Bu cüz, bu koca kütleyi nasıl uyandıracak?

Muharebe ahlakı bozdu. Bütün insaniyeti felsefe ve irfanen birçok seneler geriletti. Mesela Fransa gibi bir memlekette müelliflerine mükâfat verilmesi lazım gelen eserlerin intişardan men edildiklerini görüyoruz.

Voltaire'lerin, Diderot'ların ve daha geçen asırdaki Zola'ların, Maupassant'ların hazırladıkları zihniyetler ne oldu? Şimdiki hekîmlerin, ediplerin, şairlerin etrafa savurdukları fikirleri günlük fotolarıyla meşbu birer kilise mev'izesi şeklinde ve idrakimizi uyutacak bir ağırlıkta buluyoruz. Bütün romancılar ise halka bir hurafe devri açtılar. Eski zamanın masallarına yeniden revaç vermeye uğraşıyorlar.

Bütün dünyaca fikren o kadar tehlikeli bir devredeyiz ki esmayı o semte sıçratmak için bahsi derinleştirmekten kaçıyorum.

Son zamanlarda yeni nazariyeleriyle şöhret alan İsrailî bir feylesof, mensup olmadığı dinlere hürmetsizliğinden dolayı muhtelif memleketlerden bilmem kaçar ay hapse mahkûm oldu. Her vicdan ehli bu mahkûmiyetleri yerden göğe kadar haklı buldu. Çünkü dinleri tenkide kalkışacaksa hekîm-i cehudun Yahudilikten başlaması lazım gelirdi.

Einstein'in Yahudi kalarak feylesof olduğu görülüyor. Zamanıyla Voltaire hiç böyle yapmadı. O, istihzası yaman kaleminin tenkit darbelerini bütün 'doğum' ve ananelerini bir papaz kadar tanıdığı Nasraniyetine tevcih etmişti.

Kim diyor ki İsrail evlatları bugün yeryüzünde millet-i hâkime değildir.

Eski ve yeni dünyada en nafiz ve kuvvetli sözlerin hangi dudaklardan çıktığını ve en ustalıklı entrikaların hangi fabrikaların mamulatı olduğunu fark edenler hakikati sezmiş olurlar.

***

Ebulfazl Enverî gibi bu asırda mucizeler arayan bir kaba sofuyu ikna için ona kuyu dibinde bir cennet bahçesi göstermekten başka çare yoktu. Nurullah Hasip böyle hareket etti. Mevlüde ile izdivaca muvaffak oldu.

Her ferdi, hatta her cemaati hoşlandığı yem ile avlarlar. Keyfiyet böyle oltalara tutulmayacak kadar insanlığımızı terbiye edebilmektedir.

Bilir misiniz etrafımızda Enverî tipine benzeyen ne kadar çok insan vardır. Ve bunlar daha tehlikelidirler. Çünkü Enverî budalalığıyla maruftu. Ötekiler tabiaten ona benzeyip de akıllı görünenlerdir. Üzerlerindeki yaldızı kazıyınca altından mükemmel birer Ebulfazl Enverî çıkar. İşte hep bizim, bütün insanların felaketimizin esası budur. Eğer hakikat böyle olmasa dünyada ne bir Napolyon zuhur edebilirdi ne de kendini Türklük ve İslamiyeti kurtarmaya memur bilen Enver Paşa... Tahlise uğraştığı Türklüğü büsbütün harap etti. Bu zafersiz kahramanın kefenlendirmeden gömdürdüğü insanların hesabını eğer Cenab-ı hak ondan soracaksa aman yarabbi... Sormayacaksa şöyle böyle günahları işlemekten hiç korkmayalım.

Enver son nefesine kadar kendini pek büyük bir işle mübşer bildi. Mükerrer ve müthiş muvaffakiyetsizlikleri onun nefsine olan itimadını kırdıramadı. Siyasi ve askeri maharetinin son iflası felaketinde İstanbul'dan ceraim-i adiye erbabı gibi kuyruk sallayarak firar etti. Hamiyeti onu diğer bir İslam beldesine koşturdu.

Hiçbir millet ve hükümdarın eser-i tevcihi olmayarak kendi kendine ihraz ettiği rütbelerin şereflerini, haris-i ruhu için hiçbir vakit kâfi göremedi. Yükselmek, bulutların üzerinde taht kurmak istiyordu. Yaveri-i tali ve iktidarıyla çıkamadığı bu en son makama bir Bolşevik kurşunu onu uçurdu...

Merhum, zannetti ki cihanı yenmek Abdülhamit'i korkutmak kadar kolaydır.

***

Henüz çoğumuz hayatın künhünü anlayamayarak havada saadet, kuyu dibinde cennet arayan, birbirimizden keramet bekleyen, vahiyata kapılan, vaatlere aldanan saf kimselerdir.

Bu dünya, henüz büyük komik Moliere asrından üç adım ileri gitmedi. Daima üstadın ebedi komedyaları tekerrür edip duruyor. Yalnız sahnenin dekorları değişti. Tarzlar başkalaştı. Beşerin tıyneti hep o tıynet... Eşirra daha kurnazlaştı. Birbirini ızrar ilerledi. Fenalık büyüdü...

23 Teşrin-i sani,
Heybeliada

GÖNÜL BİR YELDEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR

ÖNCE

Fantazist bir hevesle birbirini aldattıktan sonra meşru döşeklerine dönen bu karı koca hikâyesi, bundan tamam 21 yıl önce yazılmıştır. Hemen bir dörtlük asır evvel geçmiş zaman içindeki eskilikler değiştirilmeden aynıyla bırakıldı. Burada otomobil yok, araba vardır. Üniversiteye Darülfünun, profesöre müderris, bayana hanım, baya efendi, bey ilahare denir.

Bu satırları okuyacak yirmi yaşındaki bir edip, kendini dünyaya gelmezden ve inkılabımızdan önceki zamanın âdet, ahlak ve edebi zihniyetleri içinde bularak, biraz garipseyecektir.

24 Kasım 1942

KADINA DOYMAZ BİR ÇAPKININ HİKÂYESİ

KARIMI NASIL ALDATTIM?

I

Karımı nasıl aldattım? Bu dehşetli başlık üzerine birçok evli muterizlerin öfkeli gözleri dikileceğini bilirim. Gençten, ihtiyardan beni ayıplamayan kalmayacak... Amiyana ta'yibleri de ekseriya şu şekilde olacak:

"Aman Yarabbi ne ahlaksızlık... Karısını aldatmış, peki bir halttır etmiş, lakin büyük bir marifet gibi bunu iftiharla âleme bağırmakta ne mana var?"

Aşağı yukarı buna benzer tümen tümen safdilce sözler... Bu riyakâr muterizlere karşı, sergüzeşt sahibi ben, ince bir gülümsemeyle yüzümü kızdırıp derim ki:

"Meşruunuz bir kadınla beş-on sene yaşayıp da içinizden onu aldatmamış olanlarınız var ise beri tarafa gelsinler... Alınlarına birer sadakat çelengi takayım... Fakat maalesef bu takdir alametini taşımaya müstahak kocalar devede kulak bile değildir. Eğer bu itirafim büyük bir kabahat ise bu cürümde âlemi kendimle müşterek görerek iri bir nefes alıyorum... Şu fark ile ki ben söylüyorum siz saklıyorsunuz.

***

İbadet de gizli, kabahat de gizli mi diyeceksiniz? Ben bu düstur karşısında cüretlenerek seyyiat defterimi koltuğuma alıp ortaya çıkmak cesaretini göstereceğim. Çünkü ekseriya çirkin şeyler saklanabilir. Ve bu gizli şeyde daima umumun zararına bir veya birkaç kişinin menfaati vardır. Her şey mutlak surette aşikâre cereyan etse ahlakın bünyesinde fesat mikropları barınamaz. En ayıp, en ağır fiilleri onları gizli tutabilmek kanaatine bağlanarak ve böyle bir saklayışa güvenerek irtikâp ederiz. Yapacağımız kabahatin bir anda telefonlar, telgraflar, gazeteler ve ismimiz, resmimiz ile âleme muhakkak ilan olunacağını bilsek çoğumuz ıslahı nefs etmek mecburiyetinde kalırız. Hercailikte ben tipte kocaları olup ta şu itiraflarımı okuyan kadınların faltaşı gibi gözleri açılır. Bayanlar kızmayınız. Ben hilesini halka gösteren bir hokkabazım.

***

Affedersiniz. Şu satırları okuyan erkeklerden soruyorum. Kaç yaşındasınız? Evli misiniz? Teehhülünüzden evvel sevda günahlarından uzak bir melek hayatı mı yaşadınız? Evlendikten sonra zevcenize karşı dümdüz bir doğrulukla mübahi kalabildiniz mi? Hariçte güzel kadınlar gördüğünüz zaman bunlardan bazılarını içiniz çekmez mi? İzdivaç kanunnamesinde adına hıyanet denilen kaçamaklardan sonra nedamet duyar mısınız? Yoksa bu gibi halleri kanıksadınız mı? İmkân müsait olsa karılarınızın üzerine evlenmek veya metres tutmak istemez misiniz? Zevcenizde hoş-

lanmadığınız cismani, ruhani bazı kusurlar var mıdır? Bunlardan duyduğunuz rahatsızlıkları ehvenleştirmek için çareler düşünebiliyor musunuz? Sevildiğinizden ve zevcenize nahoş gelen belki de ıstırap veren bazı huylarınız, çirkinlikleriniz bulunmadığından emin misiniz? Eğer henüz ikiniz de genç ve biriniz ötekinden veyahut her ikiniz birbirinizden bıkmış iseniz bu işin sonu neye varacağını ara sıra düşünmez misiniz?

Karı kocanın imtizaç muvazenesinde hafif yahut ağır basan daha böyle bin bir sual var. Hulkî zaafımız sevkiyle hepimiz nefsimizi tebriyeye, her kim olursa olsun karşımızdakini ithama çabalarız. Hakikati dosdoğru ve apaçık görmek vuzuh ve insafına ersek, illeti müzminleştirerek bizi zor ile sevemeyen kalbi kurşunla delmek ıstırabına düşmeyiz.

***

Şimdi suallerime vereceğiniz cevapları tabii ben işitmeyeceğim. İşitmeme de lüzum yok. Siz bu cevapları vicdanınıza vereceksiniz. Yalnız zevcenize karşı hasım mevkiinde kalmayınız. Kendi kendinizin de müddeisi olunuz. Benliğinizden tecerrütle kendinizi kuşbakışı bir nazarla görmeye uğraşınız. Zor ile güzellik yani zorbalıkla karı kocalık olmaz.

***

Yüzünü görmek değil, daha ismini bile tanımazdan evvel ben zevcemi aldattım. Müstakbel karıma, bu adsız, şekilsiz hayale karşı nasıl sadık kalabilirdim? İzdivacımızdan hayli müddet sonra şimdi bugün ben onu yine aldatıyorum. Ve bunu gayet tabii buluyorum. Eğer siz aldatmıyor iseniz bu sadakatinizin bir veya birkaç koskocaman sebepleri olacak... Affedersiniz. Ya kadınların sizden hoşlanmayacakları bir yaradılıştasınız veya kadın kalplerini teshir fennine hiç aşina değilsiniz... Veyahut ki para tutmuyorsunuz. Bu son kusur pek elim, fakat bu zamanda hiç ayıp değil...

Genç, güzel, zengin iseniz siz kendinizi ne kadar sakınsanız zaten kadınlar sizi rahat bırakmazlar. Bir erkeğin gözü sevdaya,

şöyle böyle gelişigüzel visallere ne kadar tok olsa erkek cinsi bu cici mama hususunda obur çocuklara benzerler. Bu açgözlülerin bayramda midelerini ne kadar şekerle doldursanız bunlar yine camekânda iştahlarını çekecek bir bonbona tesadüf ederler. Ve bunun için cüzdanlarının köşesindeki en temiz kaimeyi fedadan çekinmezler...

***

Erkekler ile kadınlar eskiden beri aralarında ebedi bir beyin telifi meselesiyle yorgundurlar. Tabiatın kilit ve anahtar gibi birbirini itmam için yarattığı bu çift arasındaki geçimsizlik nedir? Daha beşiklerimizde uyurken ilk işittiğimiz dırıltı anamızla babamızın etrafımızda uçuşan kavgaları değil midir? Hatta onlar fazla bağırdıkları zaman biz de ağlamaz mıydık? İşte o kavga büyüdü, büyüdü. Bugün tam bir harp şeklini aldı. İki saf olarak karşı karşıya düşman vaziyetinde durdular.

Daha dün ağyar önünde asıl isminin yâdı büyük bir ayıp, hatta günah sayılan bacı veyahut refika, bugün kısacık püften bir sileceğe bürünmüş deniz hamamı soygunu teklifsizliğiyle meydana çıkıverdi. Medeniyetin hararet feyzi altındaki bu tabak gibi açılışa içimizde sevinenler, ağlayanlar var. Sevinenler bu açılmanın gayesini bilerek sevinmiyorlar. Ağlayanlar neye kederlendiklerinin sebebinden gafildirler. Çünkü onlara sorunuz: Sizin arzunuzca kadın nasıl olmalıdır? Alacağınız cevapların saçmalığından mebhut kalırsınız. Çünkü batımızda da bir Avrupa var ki din, âdet, ahlak, sanat, siyaset ve sair hiçbir şeyin bünyesinde örtülü bir sır bırakmak istemiyor. Doğumuzda da öyle değişmez memleketler duruyor ki oralarda her şey karanlık muammalara gömülü. Kadının yüzü nefesini tıkayan sık kıl peçelerle örtülü. Biz bu ifratla tefritin orta yerindeyiz. Şimdi söyleyiniz nasıl istiyorsunuz? Şarkımıza bakıp kadını mumya gibi örtülerle kefenleyelim mi? Yoksa garbımıza dönüp onları takliden mahrem her nemiz varsa Mikelanj'ın *Kaptif* heykeli gibi çırılçıplak ortaya dökelim mi?

Ah efendim, maalesef artık zaman bizim reyimizi sormuyor. Her şeyi kökünden söküp atıyor. Kasırga garptan koptu. Beşeriyeti önüne kattı. Sürüyor... Sürüyor... Hangi uçuruma? İşte bu sual cevapsız dudaklarda donuyor. Öküz arabasıyla, kağnıyla bu lokomotiflerin, otomobillerin, tayyarelerin önlerinden kaçabilirsek bizi bulamayacakları bir selamet iline çekilelim. Fakat "Dalai Lama"yı esrar sarayından çıkardıkları bu istikşaf zamanında bizim geçen asırlara sığınmamız kabil mi? Hiçbir şeyi doğru kestiremezsek yalnız şunu iyi bilelim ki bu fırtınanın önünde bundan sonra ne yakın ve uzak şarkta ne de cihanın ötesinde artık yüzü kıl peçeli bir kadın kalmayacak, bu garibeyi hafitlerimiz masallarda okuyarak şaşacaklardır.

***

İzdivaç düğümüyle birleşen iki hayattan kadın ve erkek için bir üçüncü devre doğuyor. Buna evlilik hayatı diyoruz. Bu hayatın tabi olduğu kanunlar ve zevç ile zevce arasındaki karşılıklı hukuk neden ibarettir? Bunu evlilerden pek az kişi bilir. Bu hukuka tamamıyla riayet eden aileler dünya yüzünde mevcut mudur? Doğrusu işte bundan şüphe ediyorum.

Keyfiyet içten içe bir tahakküm, yani birbirini alt etme meselesidir. Karı kocadan hangisi ötekinin burnuna hızmayı takarsa mağlup taraf için zincirin çekildiği cihete gitmekten başka bir hak ve çare kalmaz.

Bir delikanlı gençlik ateşinin dimağında yarattığı timsale kavuşmak için evlenir. Bu hayal kollarının arasında canlandığı gün, tahassürün visalden tatlı olduğunu anlar. Binaenaleyh ekseriya bu tatmin olunanın haricinde arzular tutuşur. İşte bu sebeple erkek aşkta hercaidir. Ettiği sadakat vaadine harfiyen inananlar aldanırlar.

İleri gidiyorum galiba? Bu sözlerimle zevçleri zevcelerin şüpheleri altında ezdirmekten korkuyorum. Lakin bu itiraflarıma yalan karıştırmayacağım. İçtimai riyakâr âdetlerimizin, mecburi

tuttuğumuz hile ve yalanlarımızın haricine çıkacağım. Karının kocayı, kocanın karıyı bunca asırlardan beri aldattığı yetişmez mi? Bu hakikate renksiz gözlükle bakamayanlar yaraları olup da gocunanlardır.

Karımı aldatmakla yeni bir hıyanet icat etmiş olmuyorum. Babamın anama, ceddimin ceddime yaptığını yapıyorum.

Birçok hanımın yumruk kaldırarak beylerine şöyle dediklerini işitiyorum:

"Söyle bakayım, beni kaç defa aldattın? Seni gidi babasının oğlu seni..."

Bu yumruk altında bey bıyık altından incecik bir tebessümle "inkâr" mastarının bütün sigalarını bülbül gibi çekiyor değil mi? İşte bütün hileler bu gülümsemede gizlidir. Fakat hanımefendiler acele etmeyiniz. Ben günah defterimin yapraklarını huzurunuzda yüksek sesle okuyarak çevirirken hayatınıza temas eden satırlara rastgeleceksiniz sanırım. Çünkü her koca bir parça benim gibidir. Sevdada aç gözlü, sinsi ve münkir.

II

Havalanan delikanlıları ne yaparlar bilirsiniz. Hemen evlendirirler. Bu genç uçurtmaların ipleri mahir ellerde idare olunmazsa onlar, yine havalanırlar. Hem de evvelkinin bir kaç misli irtifada bir haşarılığa... Çünkü zevce zevçten küçük bir çocuktur. Tecrübeli, yaşlı kadınların zapt edemedikleri bu sevda azgınlarıyla nasıl baş edebilecek?

***

Anamın babamın beni evlendirmekteki acelelerinde mühim bir sebep daha vardı. Onlar beni kendi tensipleri üzere evlendirmezlerse benim, başlarına kendilerinin hiç hoşlarına gitmeyecek bir gelin getirmemden korkuyorlardı. Bu endişelerinde

pek de haksız değillerdi. Ben, komşumuz kıraathanecinin kızı Mesrure'ye name yazmaktan işe başladım. O bana cevap verdi. Çarpık satırlı, fe'lerin, mim'lerin başları bellisiz, cımcılız bir yazısı vardı. Fakat her kelimesi büyük bir sihir kuvvetiyle beni çıldırtırdı. İkimiz de çıra gibi tutuştuk. Bir aman aralık bulup da görüşemezdik. Pek nadiren fırsat düşürdükçe iki evin tahtaboşunu ayıran tahta perdenin arasından ancak birkaç kelimecik konuşabilirdik. Ağlayarak rica ederdim. Mesrure, yeni kopmuş bir goncaya benzeyen parmağının başını budak deliğinden bizim tarafa uzatırdı. Öperdim, öperdim, öperdim. Doyamazdım. Bazen dişlerimin kıskacı arasında tutar salıvermezdim:

"Aman bırak, annem geliyor," diye yalvarırdı.

Bir gün gözüm o kadar kararmış ki tahtaboşta gezinen anayı, kızı zannederek, "Dön biraz yüzünü göreyim... Yanıyorum insaf..." ricasıyla ah'lar saçmıştım. Kadın bana yüzünü çevirince budak deliği önünde ne büyük bir pot kırmış olduğumu derhal anladım. Fakat o, Mesrure'nin anası bu ateşimi kendi üzerine alarak, "Sen de adam oldun da güzel kadınlara ah mı çekiyorsun? Bak... İşte doya doya gör yüzümü." demesin mi? O akşam Lûtfuyar Hanım bize kendi eliyle pişirdiği bir tabak tatlı gönderdi. Her şeyde olduğu gibi kadınların beğenilmek hususunda da kendi nefislerine ne büyük hüsn-i zanları bulunduğu ve bu hataları yüzünden ne gülünç patavatsızlıklara düştükleri nazarımda sabit oldu.

Ah bu, benim için tashihi ne kadar tehlikeli bir hata idi. Lakin çok sürmedi. Hakikat meydana çıktı.

Bir yaz gecesi her iki evde el ayak çekildikten sonra bizim taraftan öbür cihete uzanan asmaya tırmanarak Mesrure'nin tahtaboşuna geçmek istedim. Kız da beni öte yanda tiril tiril sevda raşeleri içinde bekliyordu. Fakat çürük tahta ağırlığıma dayanamadı. Gürül gürül öbür tahtaboşa secde etti. Mesrure az kaldı altında ezilecekti. İki evden de gürültüye koştular.

Benden gece tahta perdenin üzerindeki cambazlığımın sebebi sorulduğu vakit, koruk koparmaya çıktığımı söyledim.

Gece yarısından sonra döşeğimden kalkıp koruk koparmak... Bu yenir yutulur yavelerden değildi. Zavallı Mesrure öyle vakitsiz tahtaboştaki gezintisine hiçbir sebep uyduramadı. Dayak yedi.

Sonra mektuplarımız tutuldu. İş anlaşıldı. Lûtfuyar Hanım benim kendine değil kızına yandığımı öğrenince bîçareyi dayak altında çürüttü. Benim erzel bir çapkın olduğumu komşulara yaydı. Artık tatlı tabaklarına bedel şimdi o taraftan bizim eve zehir zemberek sözler esiyordu.

İşte ilk aşkım böyle bir inhidam faciasıyla göçtü. Fakat bu birinci tecrübe hayliden hayli gözlerimi açtı. Ben bütün genç kızlarda toy Mesrure ve analarda kızlarının âşıklarını benimsemek hatasına düşen birer Lûtfuyar Hanım görüyorum.

***

Birkaç komşu kızıyla daha maceralar geçirdikten sonra evdeki hizmetçiler ile kefaf-ı nefs etmek zaruretinde kaldım. Bunun da ne belalı mahzurları var.

Of Zileyha... Zileyha... Bu, esmer, çatık kaşlı, abanoz karası gür saçlı, daima gözlerinden iki sevda damlası akacak gibi sulu bakışlı iriyarı bir kızdı. Evi hep o çeker çevirirdi. Onun sarı mangalları ovan, kaloşlarımızı temizleyen, çatlaklarına kir dolmuş, nasırlı, pürüzlü hizmetçi ellerini içim titreyerek koklaya koklaya öptüğümü şimdi hatırlıyorum da burnuma kirli çamaşır sepeti gibi bir koku geliyor. Gönlüm mü bulanıyor sandınız? Perim, süflidir. Ben böyle kirli karılardan hoşlanmak marazına müptelayım.

İşini bitirsin de biraz seveyim diye çamaşırhane aralığında, kiler köşesinde, bodrumlarda beklerdim. O, kömür tozu bulaşmış is kokan yanağını bana uzatacak bir fırsat anı bulurdu. Bazen yanımdan geçerken çirkefli eliyle yüzümü sıkmak gibi kaçamak nüvazişleriyle bana iltifatlar ederdi.

Gide gide pek kıskanç ve çekilmez oldu: "Sen sokakta giderken Ratibe Hanım'ın penceresine niçin öyle dikkatli bakıyorsun?" yahut "Neden bu akşam eve yarım saat sonra geldin? Nerede idin?" gibi sualler, kâhyalıklarla beni sıkmaya başladı. Benden yedi-sekiz yaş büyük ve kuvvetli, bu hırslı karının dayağını yemekten korkuyordum. Onunla sarmaş dolaşlarımızın arası seyreldiği vakit eline aldığı tabağı, bardağı kırar, verirken yemeklerin sularını üzerimize döker. Söylenen lakırdıyı anlamaz. Titiz, öfkeci, lanet, itaatsiz olur. Beni gece koynuna davet edebilmek için tahtakurusu, sivrisinek bahanesiyle döşeğini evin en tenha, en kuytu köşe bucağına taşır. Bu gece davetlerine icabet edemediğim zamanlar içlerinde sevdanın infiale dönmesinden derin bir kin yanan gözlerini üzerime devirir. Sözlerime hiç ehemmiyet vermez. O beni saymaz. Ben ondan titrerdim. O hanım, ben uşak.

Zileyha, üzerimdeki nüfuz, tazyik ve işkencesini pek taşırdı. Çatılmış kaşları, öfkeli gözleriyle başkalarının yanında bana kumanda etmeye kadar işi azıttı. Bir gün biz, kiler aralığında çekişirken annem üzerimize geldi. Bu bir dövüşme miydi? Sevişme miydi? Galiba o da anlayamadı.

Akşam avdetimde Zileyha'yı evde göremedim. Çok memnun oldum. Nereye gittiğini sormadım. Kimse de bana bir şey söylemedi. Fakat herkesin suratında bana karşı sükûta bürünmüş bir ayıplama var gibiydi.

Ertesi günü çiçek bozuğu, kaşını, kirpiğini güveler yemiş gibi yer yer tüyü dökülmüş otuz beşlik bir hizmetçi geldi. Annemin böyle şeylerden çekinir, ketum, müdebbir bir kadın olmasına rağmen vaka evde ağızdan kulağa yayılmış olmalı ki bu yeni gelen bana başörtüsü ile çıkıyor, somurtkan bir suratla bakarak, "Aklını başına al. Dikkat et ha... Ben onun gibi değilim." demek istiyordu. Ben de içimden cevap veriyordum:

"Aman kakanoz, başını, kaşını iyi ört. Güve yenikleri görünmesin. Senin bu ırz ehli bakışlarında tahris için kaçındığını an-

latan bir telaş var. Sen de mi kendini fasulye gibi nimetten sayıyorsun?"

III

Komşulardan, evin içinden boyumun ölçüsünü aldıktan sonra hariçte satılık aşk aramaya çıktım. Hasıl olan böyle bir arzunuzun tatminini kolaylaştıracak etraftan çok eş dost peyda oluyor.

Kendi yaşımda birkaç arkadaşla biz dadandık mı dadandık. Aç kurtlar gibi daima bu eğlencenin peşini kolluyorduk. Bu evlerin âdetleri, mevkileri, tabir caizse, mallarının nefasetleri hakkında muhabbet tellallarından ziyade malumat edinmiştik. Filan sokakta, filan numarada bir tane yeni açılmış... Sıcağı sıcağına biz oraya hemen düşerdik.

• Şaşılacak şey, harp esnasında alışveriş durdu. Birçok ticaret evi söndü. Bankalar top attı. Lakin fırınlar ile muhabbet satan bu nevi alışveriş mahallerinin ticaretleri arttı. Demek halkın en büyük, en mübrem ihtiyacı bu iki şeyde duyuluyor: Ekmek ve sevda...

Bu sanattaki kaçakçılık diğer ticaretlerden çok ziyade. Öyle kadınlar bu yola dökülmüşler, öyle kerli ferli adamlar muhabbet tellalı olmuşlar ki onlar söylerlerken siz utanır, ellerine para vermeye sıkılırsınız.

Buralara kendi evimden daha serbest girip çıkacak kadar alıştım. Direktris karılara hala, teyze, evet böyle en yakın akraba namlarını veriyordum. Onlar da bana evlat diyorlardı. Dost tutmanın bütün ince hilelerini öğrendim. Çıkan patırtılarda tel ile sabun kalıbı ayırır gibi pürüzsüz racon kesiyordum.

Soğukluk hastalığı ehemmiyetsiz, fakat müzmin bir nezle şeklini aldı. Ceplerimde ilaç şişeleri, hap kutuları, "permanganat dö potas"lar, "süblime"ler, şırıngalar... Bu hastalığa mahsus bir

küçük eczane taşıyorum. Her şey var. Yalnız havalanmış kafamda üç gün rahat durmak, perhiz tutmak metaneti yok.

Doktorlar elimden elaman çağırıyorlar. Bazen onlara bütün bütün kızıyorum. Kendi kendime tedavi usulleri icat ederek uzun müddet semtlerine uğramıyorum. Nezlem azıyor mu azıyor. Berbat oluyorum...

Evdeki üst kat helanın musluk taşı altındaki küçük dolap adeta ufak bir laboratuvar halini aldı. Ayakyoluna kapanıyorum. Uzun müddet çıkmıyorum. Annem içeride ne yaptığımı merak etmiş. Bir gün ben evde yokken musluk dolabını açmış. İçini karıştırmış, bulduğu şişeleri, kutuları, şırıngaları gözden geçirmiş, bir şey anlayamamış.

Bir şişe, bir kutu, bir şırınga, bir suspansuar almış. Bir kâğıda sarıp tanıdığı bir eczacıya giderek, "Rica ederim bana söyleyiniz. Bunlar hangi hastalıkta kullanılır?" demiş.

Eczacı gülmüş. Orada yaşlıca bir doktor oturuyormuş, ince bir tebessümle cevap vermiş:

"Hanımefendi bunlar başları havalanmış zamane gençlerine mahsus bir hastalıkta kullanılır. Evlenmeleri geciktirilen delikanlılar bu maraza tutuluyorlar."

Annem:

"Aman efendim tehlikeli bir hastalık mıdır? Allah kimin varsa bağışlasın. Artık olup molacağı yok. Bir erkek evlat..."

"Tehlikelidir. Hanımefendi nasıl söyleyeyim. Bu marazın öyle müthiş nevileri de vardır ki..." demiş. Doktor yutkunmuş.

Annem fitili almış. Eve koşmuş. Gece ağlayarak tehlikeyi babama anlatmış. Pederim kalbi, dimağı, ahlakı tertemiz saf adam... O da annem kadar bu hastalıkların cahili. Ana tarafından Kazasker Lütfullah ve baba cihetinden Hafiz Aşir Efendilerin torunuyum. Bu iki mübarek zat birleştikleri vakit Türkçeyi tecvit üzere konuşurlardı.

Aşir Efendi beni Şadan'ın son hecesini dört elif miktarı çekerek çağırırdı. Beni sevişlerinde, aksırışlarında, sedasının bütün

ihtizazlarında izharın, ihfanın, meddin, idgamın, gunnenin türlü eşkâli seçilirdi. O derece tilavetle övür dolmuştu ki âmâ hafiz gibi sallanarak lakırdı ederdi. İşte ben böyle musalli ve muhterem zatların hafidiyim.

Annem, babam o akşam karşı karşıya müzakereye otururlar. Beni evlendirmeye karar verirler. Validem oraya buraya dolaşmaya çıkar. Ve eşe dosta da benim için münasip bir kız ısmarlar.

Anam babam ikisi de saf, Müslüman kalpli, insaniyetli lakin bu noktadaki menfaatlerini alelade kimseler gibi enine boyuna düşünmekten kendilerini alamazlar. Beni zengin bir kayınpederin yanına içgüveysi vermek emeline düşerler. Bu kusurlarında yalnız menfaatperestlik değil, koskoca bir hodbinlik de var...

Ben çapkınlıkta uçarı bir raddeye gelmiş, gizli emraza uğramış, ahlakı bozuk bir gencim. Beni, yani oğullarını kurtarmak için zavallı bîgünah bir kızın başını ateşlere yakmaktan çekinmiyorlar.

Münasip bir kız buluncaya kadar çok üzüntü çektik. Hem anamın babamın arzularına, hem benim zevkime uygunu ele geçmiyordu. Çünkü onların intihap şartlarıyla benimkiler taban tabana zıttı.

Onlar şartlarından bazılarını tadile mecbur oldular. Ben de bazı cihetlere göz yumdum. Bir ikisine hemen hemen söz kesiliyordu. Lakin beni kız evine yermişler. Evlere şenlik uçarı çapkındır, demişler. İş bozuldu. Nihayet bir kız bulundu. Bu anamın babamın fikirlerine pek uygun değildi amma benim tabıma muvafiktı. Rubaizade Didar Bey ailesi. Asri bir kayınpeder.

Nikâh kıyılacağı sıralarda tahriri ve şifahi beni Didar Bey'e de geçmişler. Fakat koca herif hiç ehemmiyet vermemiş:

"Ben zaten çapkın damat arıyorum. Uslu, durgun, aptal delikanlılardan hoşlanmam," cevabıyla gammazların sözlerini ağızlarına tıkamış. Gördünüz mü şapır şupur eli öpülecek kayınbabayı. Araya dedikodu, soğukluk karışmasın diye işi tacil ettiler. Her şey oldu, bitti. Haftaya güveyi giriyorum.

Beni zem edenlerin haklarını nasıl inkâr edeyim. Lakin insanların tıynetlerinde yalnız şu garabet vardır ki övmeye üşenirler. Yermekten haz duyarlar. Adam çekiştirmesi o kadar tatlı bir şeydir ki... Hele bizimki gibi içtimai eğlencelerin kıt olduğu bir memlekette bu en zevkli bir meşgalenin yerini tutar.

Beni çekiştirenlere hem kızıyor hem hak veriyordum. Çapkınlık vücudumdan çatlak testi gibi sızıyordu. Böyle müzmin akıntılarımla meşru bir döşeğe giremezdim. Doktora koştum. Beni görünce zavallı adam bağırdı:

"Perhiz etmezsin. Uslu durmazsın. Verilen tıbbi nasihatlerin hiçbirini tutmazsın. Bana neye geliyorsun?"

"Beni sıkı bir muayene geç. Üç dört günde pirüpak edecek bir fen mucizesi göster."

"Fende mucize yoktur oğlum. Her hastalığın bir seyri ve tedavi usulü vardır. Tıp 'tretman'ında dörtnala koşamaz. Kendi tabii yürüyüşü ne ise işte o kadar gidebilir."

"Fakat doktorcuğum buna katiyen lüzum vardır."

"Zaten tedavisi elzem sayılmayacak bir hastalık tasavvur olunabilir mi? Çocuk olma..."

"Her şeyde tesri, imkân dahilinde kabildir. Mümkün olabildiği kadar beni çabuk iyi edeceksiniz. İş başka..."

"Siz Goût Militaire ile kardeş olalı kaç seneyi buldu? Sizi ondan, onu sizden nasıl ayırabilirim? Beraber yer, beraber içer, beraber azarsınız. Siz naçar, onun bu sırnaşıklığına katlanıyor, uzun bir ülfet sayesiyle onu kendinize dost olmuş sanıyorsunuz. Lakin o sinsi sizde öyle fena tahribata sebep oluyor ki..."

"Ah doktor ah... Siz beni muayene etmeyeli hayli zaman oluyor. Goût Militaire benim iyilik zamanımdır. Şimdi çok fenayım. Sizden yine hastalığımın Goût devresine iadesini rica ediyorum. Çünkü zamane icabı her şeyde bir azgınlık. Bu hastalığım da zannederim Goût Militaire'den Goût de la guerre'ye[1] çevirdi.

---

1 Burada Fransızca asker, savaşçı ve lezzet kelimeleriyle oyun kurarak hastalığın eskisinden daha kötü bir hal aldığı anlatılmaktadır. (y.n.)

Doktor gülerek beni muayeneye başladı. İnceden inceye sorduğu suallere cevap verirken tabibin yüzündeki tebessüm eridi. Şimdi suratı gittikçe çatılarak mecrayı bevlideki afatı saya saya tüketemiyordu.

Derin bir istirham tavrıyla dedim ki:

"Doktor esaslı bir tedavi isterim. Çünkü evleniyorum."

"Ne söylüyorsun be çocuk?"

"Hakikat söylüyorum."

"Bu izdivaç ne vakit?"

"Hemen üç dört güne kadar."

"Çıldırmayınız, bu kabil değil."

"Her şey bitti. Bir zifaf kaldı. Birkaç güne kadar o da olacak..."

"Olamaz... Olamaz..."

"İşte bunu oldurmalısınız. Hazakatinize sığınıyorum."

"Üç aydan evvel sizin elinize temiz pratikası veremem."

Bu doktorla uyuşamadık. Bir diğerine müracaat ettim. O da hemen aynı cevabı verdi. Nihayet bir genç mütehassıs yakaladım. Dikkatli bir muayeneden sonra, "Merak etmeyiniz. Bir çaresini bulurum." dedi. Hemen boynuna sarılıp şapadak yanağından öpecektim.

İlave etti:

"Yeni bir ilacım var, onu sizde deneyeceğim."

"Deneyiniz."

"Fakat şırıngaların acısına tahammül etmeli."

"Ederim."

Doktor içime bir ateş saldı. Yalnız acıya tahammül değil bir daha çapkınlıkta bulunmamaya yedi ceddime tövbe ettim.

IV

Her gün doktora devam ediyordum. Böyle günahlarımın ateşiyle yakıla yakıla zifafıma kadar temiz pratikası alacaktım.

Nihayet bu icazete nail oldum. Doktor bana birçok ihtiyatlar, perhizler, tedbirler tavsiye etti. Ah... Ah... Alışmış kudurmuştan beterdir, derler. Doğru... Doğru... Pek doğru. Ben bu nasihatlerin tamamıyla zıddına hareket ettim.

Şeytana inanınız. Birçok kimsenin onun tabiiyetinde yaşadığına inanınız. Islahı kabil olmayan ruhlar bulunduğuna iman ediniz. Çünkü işte onlardan biri de benim. Çünkü nefsime tabiyim. Müddeti ömrümde bu kör nefsi yarım saatçik kendi irademe ram edemedim. Daima o beni felaketten felakete sürükler. Mütenebbih olmam. Nasibimde yok. Adam olamadım. Olamıyorum vesselam.

Beyoğlu'nda 00 sokağında, evet sıfır sıfır sokağında ve yine madam sıfır sıfırın randevuevinde (yerli yerince, bütün bütün ismiyle, resmiyle haber versem reklam yapmış gibi olurum. Ben düştüm. Allah kimseyi düşürmesin) son göz ağrım var: Kalyopi. Ben ona yanarım. Güya o da benim için fıkır fıkır kaynar. Ben onu dost tuttum, lakin dünyada bundan büyük düşman tasavvur edemem.

Ben Kalyopi'den on beş gün evvel postayı kestim. Vücudumu tamire çektim. Kurnaz karı işi çakmış. Evleneceğimi tahkik etmiş. Bir gün kalemde oturuyorum. Odacı geldi. Birtakım madamların beni aradıklarını haber verdi. Bu birtakım madamlar sözündeki kalabalık beynimde fena çınladı. Dışarı çıktım. Bir de ne bakayım, dört karı, küçük bir dişi çete halinde koridora dizilmişler, beni bekliyorlar. Teyzem, halam, baldızım hepsi orada. Kalyopi yüzünü akidelenmiş kızıl elma koyuluğunda boyamış, başındaki şapkanın tüyü Fransız generallerininki gibi yarım metre havaya fışkırmış. Ortalığı keskin bir lavanta kokusu sarmış. Bu karıların ne mal olduklarını tepeden aşağı bütün kıyafet ve tavırları söylüyor. Oralarını buralarını kaşıyarak bakan odacıların salyaları dudaklarından iplik gibi akıyor. Kalyopi beni görünce mahallin resmiyetine hiç ehemmiyet vermeyerek:

"Ah bre çapkın Sadan, benim üstümde evleniyorsun? Bırakaram sana ki başka karı alasın? Nah bre kaka horononaki... Vurazayım sana da... Ona da... Yakazayım bütün mahalle, oki nerede oturuyorsun? Ben hovarda karıyım... Sen bana bilmeyorsun?"

Yanındakiler de şöyle piyazlıyorlardı:

"Bu kıza acımazsın? Böyle keder koydu içerde, böyle büyük, böyle magalo keder koydu. İki gündür hiçbir şey yememiş, dün aksam altıpatlar koynunda koymuş dösekte böyle yatmıs. Ah diyor ah, Sadan benim üstünde evleniyor... İste bu çok, amma pek çok lamusuna dokanmıs. Çünkü Kalyopi hepimizden lamuslu kızdır..."

Kalyopi bayılır gibi refikalarından ikisinin kolları arasına düşerek:

"Öldürezeyim... Ona da... Bana da, matofeo öldürezeyim..."

Dairenin koridorunda rezalet misk gibi tütmeye başladı. Bu namuslu karıların tehditlerine benden başka gülmeyen yoktu.

Ah ne yalanlar, ne piyazlar. Kabil midir ki Kalyopi iki gündür hiçbir şey yemeden dursun?

Bu şifahi ültimatomların şiddetlerini yenmek için davetlerine o akşam icabete söz verdim. İhtilaf vukuunda tabancalar artık umumhanede patlayacaktı. Namus üzerine sözleştik. Bu suretle rezaletin önünü aldım.

***

Şırıngayı, ilaç şişelerini, hap kutularını ceplerime yerleştirdim. Bu davet ve icabet salı günü yani çarşamba gecesi vuku buluyordu. O cuma akşamı güvey girecektim.

Bu hareketimi takbihe kâfi söz bulamıyorum. Ne çirkin şey... Ne müthiş şey... O gece hem mide hem bünyece iki suretle perhizi bozacaktım. Evvela alabildiğimize içecektik. Sonra yiyecek, daha sonra eğlenecektik.

Doktor, tedavime cidden büyük himmetlerle, gayretlerle çalışan doktor bu cinnetimi duyarsa ne diyecekti? Bu perhiz ne? Bu lahana turşusu ne? Suallerindeki istiğrap benim deliliğimi

tavsifte hiç kalıyordu. Bu benim dediğimin yanında lahana turşusu ne şifalı, ne mantıki bir deva mertebesine yükseliyordu.

Evvelden benim hususi evim gibi olan umumhaneye gittim. Karılar alay alay beni karşıladılar. Odama kadar kucakta çıkardılar. Kârlarına kesat ticarethanenin müdiresi diyordu ki, "Hos geldin Sadan Bey. Duyduk, duyduk sen bize bırakup başka karı alıyormussun. Fakat âdet böyledir. Bıçak silmek için son defa buraya gelirler. Soram evlenirler..."

Ah ah, o gece ben bıçağımı silmek değil büsbütün pisleteceğimi biliyordum.

Kalyopi kederinden alnına bir mendil çatmıştı. Güya fiili bir serzeniş olarak beni dövdü. Dövdü. Yumruklarının altında ezdi. Öldürdü.

Sonra bütün öteki karıları kovdu. Kapıyı kapadı. Rakı çıkardı. Türlü türlü muzır mezeler... Ben içmem ısrarıyla çırpınıyordum. O, içeceksin ibramıyla yumrukluyordu.

İki müthiş tehlike arasında idim. İşret ile döşek... Karı kadehi zorla ağzıma döktü. Yarısı içeri yarısı dışarı gitti. İkinci döküşte biraz daha fazla yuttum. Rakı kokusu tahammülümü bitirdi. Nihayet perhizi tekme ile kapı dışarıya kovduk. Kadehleri doldurduk. O bana... Ben ona... Dünyada erkeğin acaba kadından büyük şeytanı var mıdır? İçtik, içtik rakı beni sardı. Gözümden teehhül, hastalık, perhiz, tahaffuz her şey her şey silindi. Yalnız o dakika, o işret ve eğlence anı kaldı.

Tepsi başından döşeğe, döşekten tepsi başına taşınıyorduk. Kalyopi boşandı. Aman yarabbi o ne gülünecek nağmeler, o ne sahte gözyaşlarıydı. Teehhülümden sonra haftada bir defa olsun kendini ziyaret etmeme söz almaya uğraşıyordu. Rakıyı içtikten, döşeğe yattıktan sonra böyle bir ziyaret vaadini esirgemekte ne mana vardı? Onu da verdik. İş tamam oldu.

Sonra evin bütün yosmaları odaya doldular. Beni karga tulumba ile dışarı çıkardılar. Diğer bir odanın ortasına tüller, çiçeklerle donatılmış bir cenaze döşeği yapmışlar. Etrafına mum-

lar yakmışlar. Beni üzerine yatırdılar. Ellerimi göğsüme koydular. Şarkılar okuyarak tavafa başladılar. Fahişelerin kimi okuyor, kimi gülmeden kırılıyordu.

Daha sonra öpüşme ayini oldu. Hepsi gelip birer defa yüzümden öpüyorlardı. Aşüftelerin en utanmazları kulağıma ağza alınmaz edepsizlikler fısılıyorlar, en sarhoşları yüzümden ısırarak beni bağırtıyor, sükûti durması lazım gelen ölüyü diriltiyorlardı...

Ben kârhane ayini üzere böyle vefat ettim. Aklıma anam babam geldi. Kayınpederim olacak zat ve bâhusus bir gece sonra meşru zevci olacağım zavallı kız geldi. Hepsi gelip de bu kepazeliği görmeliydiler. Düğün dernek her şey geri kalırdı. Belki validem, pederim bile kendi evlatları olduğumu inkâr ederlerdi.

Cenaze döşeğimin etrafında rezalet taştı. Evin en ateşli sermayeleri şimdi birer birer koynuma giriyorlardı. Beni bitirdiler. Ölmedik yerim kalmadı. Bende o hafta içinde değil, altı ay sonra güvey girecek takat bırakmadılar...

V

Eve döndüğüm zaman annem suratımı görünce benzimin bozukluğundan korktu:

"Şadan," dedi, "bu hal ne? Ölü benzi bağlamışsın..."

Ben de içimden, "Ah anacığım, falcı mısın? Benim ölüp dirildiğimi ne kerametle anladın?" dedim. Validem telaşla devam etti:

"Söyle bana, söyle ne oldu sana? Üç ay hasta yatmış gibisin..."

"Üzüntüden böyle oldum. Evlenmesi kolay maslahat değil..."

"Bu gece nerede idin?"

"Feridun Bey'e gittim."

"Canım bu aralık evden ayrılmak olur mu? Baban seni kaç defa aradı. Bulamayınca kızdı. Hakkı yok mu? Artık çocuk değilsin oğlum."

"Anneciğim. Evlenmenin şartları şurtları var. Ben birkaç defa güveyi girmedim. Acemi, toy bir çocuğum. Feridun Bey'den bazı şeyler öğrenmeye gittim. Sana söylenmez. Erkekçe hususat."

"Pekâlâ... Pekâlâ oğlum... Sakın zifaf gecesi bir pot kırma. Güvey girmenin yolunu, erkânını güzelce öğrendin ya?"

"Merak etme anneciğim, yüzünüzü kara çıkarmam."

Validem:

"Aha benim tosun evladım..." taltifiyle yüzümden öptü, arkamı okşadı. Fakat ben o kadar halsiz idim ki bu tosunluğuma içimden bir türlü inanma gelmiyordu.

Validem bir akşam sonra oğlunun mürüvvetini görmeye hazırlanan bir ana gururuyla derin derin yüzüme bakarak, "Yarın sabah erkenden amcan Hacı Münir Efendi gelecek. Baban üçünüz beraber kabristana ölüleri ziyarete gideceksiniz. Büyükannen, teyzen seni ne kadar severlerdi. Mürüvvetini göremediler."

Validem gözlerine toplanan hüznünün sızıntılarıyla beraber burnunu da silerek:

"Sonra Hazreti Halit'e inip orada dua edeceksiniz. Ondan sonra koltuğa gireceksin."

Ah ben o mübarek yerlere nasıl gidecektim. Kaynar sular ile kırk gün yıkasalar temizlenmeyecek kadar kendimi manen, maddeten mundar görüyordum. Ziyaret-i evliya ve kuburdan evvel ben bir, belki birkaç doktorun vizitesine muhtaçtım. Lakin ne cesaretle, ne yüzle hangisinin karşısına çıkıp da derdime derman isteyebilecektim. Yıllanmış marazımın son suiistimal ile azan yaraları birkaç saatin içinde nasıl şifayab olabilirdi? Böyle mucizekâr bir tabibi nerede bulacaktım? Günahlarımı onlara tamamıyla itiraf etsem en hazikinden en acizine kadar hepsi beni huzurlarından kovmaktan başka ne yapabilirlerdi. Ben işte böyle berbat bir halde gerdeğe girecek, her şeyden bîhaber, bakir, masum bir kızın döşeğini, cismini, bütün ümitlerini, saadetini kirletecektim.

***

Her şey oldu. Güveyi girdim. Evet, dedikleri doğru, nikâhta başka keramet var. Sevdim. Galiba o da beni... Öyle bir ince diplomatlıkla işi idare ediyorum ki. Kendimden ummadığım bu maharetime yine kendim şaşıyorum.

Zevcem Sabiha Hanım fevkalade güzel değil. Fakat sevimli, kadınların tabirince nerimli, terbiyeli, emsaline nispetle tahsili mükemmel, iyi piyano çalıyor, bülbül gibi Fransızca konuşuyor.

Meşhur Fransız otörlerini bütün eserleriyle tercüme halleriyle tanıyor.

Malumat cihetiyle ben yanında yayayım. Pek küçük düşmemek için bazen yarı atmasyon suretiyle bilgiçlik taslamaya kalkıyorum. Derhal nezaketle hatamı düzeltiyor.

Bu tashih karşısında ben bir iki öksürük ve yutkunma ile hemen bahsi değiştiriyorum.

Bu hususta size bir misal arz edeyim. Bir gece karım bana birçok şeyden bahsetti. Ben o kaba hayvanın kaval dinlemesi gibi dinledim. Bahsin içinde George Sand ile Gustav Flaubert'in isimleri geçti. Ben de bu vadide büsbütün kara cahil görünmemek için yaradana sığınıp şöyle bir şey attım:

"George Sand'a da yaraşır mıydı?"

"Yaraşmayan nedir ?"

"Zevcesine hıyanet etmek."

Sabiha keten mendilinin buruşukları arasında kahkahasını boğarak:

"A beyim, George Sand kendisi kadındı."

Hay Allah zırıltısını versin. Hiç Corci, Yorgi kadın olur mu? Bu ne ters isim. Fena bozuldum. George Sand kadın, sonra öte tarafta La Fontaine[2] erkek. Bu ne münasebetsizlik. Bu defa öksürükle, aksırıkla cehaletimin tamiri mümkün olmadı.

Zevcem mahcubiyetimi tahfif için dedi ki:

"George Sand'ın hıyanetlerini söylemek istiyordunuz. Yanıldınız. Bu edibenin en meşhur hıyaneti Alfred de Musset İtal-

2 George erkek ismi, La ise Fransızcada dişil artikeldir. (y.n.)

ya'da pek ağır hasta yatarken şairin üzerine mütedavi doktor ile irtikâp ettiğidir..."

"Evet... Evet, George Sand'ın bu meşhur, edebi hıyanetinden bahsedecektim. Nasılsa ters söyledim."

George Sand hakkındaki malumatımdan sıfırı aldım. Artık sussam ya... Hayır. Öyle bir fatin bir kadının kocalığına isbat-ı liyakat için benim de edebi bahislerde mutlak birkaç şey bilmem lazımdı. Flaubert ismini çok işitiyordum. Bu zat sakallı mıdır? Bıyıklı mıdır? Berhayat mıdır? Değil midir? Ne resmini gördüm, ne tercemei halini okudum. Ne de âsarından iki satır. Yalnız kuvvetli bildiğim şey pek meşhur bir edip olmasıydı. Şimdi bu esas üzerine bazı malumat gümletecektim. Bir muharrir nasıl meşhur olur? Şüphesiz çok eser yazmakla... Bu sağlam nokta üzerinde artık George Sand'ı erkek sanmak gibi bir faka basmak tehlikesi görmüyordum. Binaenaleyh bütün hayretimi gözlerimin açılmasında toplayan bir takdir ile:

"Hanımcığım... Flaubert, bu ne velut bir dimağ. Bu adam o kadar çok eseri nasıl yazdı? Millet Kütüphanesi'ne dağ gibi roman yığdı. Hayret... Hayret."

Bu defa zevcem kahkaha koparmadı. Cehaletimin kesafetine kederlenir gibi simasına çöken bir hüzünle:

"Flaubert'in eserlerindeki fevkaladelik kemiyet değil keyfiyet itibariyledir."

Sabiha, *Madam Bovary*'den başladı. Edibin yediyi sekizi geçmeyen eserlerini birer birer saydıktan sonra:

"Umumi yanlış bir zehap vardır. Büyük muharrirlerin kıymet-i dehalarını eserlerinin çokluğuyla tartarlar. Şan ve şeref-i edebiyi teliflerinin nihayetsiz çokluğunda atarlar. Fransa'da Victor Hugo, Balzac, Aleksander Dumas, Zola gibi çok yazan büyük muharrirler gelmiştir. Lakin bunlar bir sıraya şaheserler doğurmamışlardır. Hugo'nun âsarı içinde kıymetsizleri vardır. *Beşeri Komedya* külliyatında cılızları çoktur. Çok veren ağacın bütün meyveleri besili ve mugaddi olmaz. Bu muharrirler zaman-

larını şöhretleriyle doldurmuşlardı. Bugün hemen hemen okunmuyorlar. Fakat Romeo ve Jülliet, Tartuffe, Faust gibi abıhayatla yazılmış cavidani eserler var. Bunların kıymetlerini müessirlerinin velutluğuyla ölçmek kimin aklına gelir? Sonra Paul et Virginie, La Dame aux Camelias ayarında şaheserler her neslin dimağından geçmek sihriyle mümtazdırlar. Birer defa okumakla bu hikâyelere doyulmaz. İnsan mükerreren okur ve her okuyuşunda ağlar. La Dame Aux Camelias kim bilir daha ne kadar zaman okunacak... Operasının hazin nağmeleri samileri teessürlere düşürecek, dramının sahnesi önünde daha kaç nesil hıçkıracaktır... Bir sene zarfında mütemadiyen birkaç yüz defa oynatmak derecesinde büyük muvaffakiyetler kazanan yeni eserler görüldü. Bunlar talaş alevi gibi birden parlıyorlar. Etraflarında bir hayhuy, bir gürültüdür gidiyor, takdir naralarıyla ortalık inliyor, sonra bu şaşaayı, bu velveleyi kesif bir zulmet, derin bir sükût takip ediyor. Artık hep ani heyecanlar arkasından koşuluyor. İnsaniyet ebedi zinde eserler selamlamak zevk ve şerefinde büsbütün kaldı zannolunuyor. Büyük eserler geç ve güç anlaşılıyor. Fakat bu kevserden tadanlar artık lezzetini unutmuyorlar. Dimağlarımıza tatlı bir sanat sekri vererek müfekkirelerimizi uyandıran şaheserler artık sinemanın tadıyla bir hayal oldu, seraba döndü."

VI

Hangi taşı kaldırsanız karım altından çıkar. Saatlerce söyler. Bilmem ki hep dedikleri sağlam bir bilgiye mi müstenittir? Fakat malumat cihetiyle herhalde ben ona layık bir koca değilim.

Daima okur. Ceridelere makaleler gönderir. İmzası maruftur. Gazeteler, mecmualar yazılarını paylaşamazlar. Bu daimi mütalaadan onun zihni, her gün dolan bir malumat hazinesine döner. Bunun taşan fazlasını yalnız bulunduğumuz saatlerde daima ben dinlerim. Daha doğrusu dinlemem. İçimden tünel

geçerim. Fakat dinler gibi görünürüm. Her günün mütalaası o akşam benim kafamda patlar. Her ne kadar dinlemesem de, münebbihli saat gibi daima işleyen bir ağza muhatap olmak insana sıkıntı veriyor. Bir edibeye koca olmak, tecrübeme nazaran çekilir dertlerden değil.

Bu akşam Hippolyte Taine'nin hüzünle neşe hakkındaki derin nazariyesini dinlerim. Şataret veya gam ne şeraitle sanatkârın dimağında doğar ve oradan sanata intikal edermiş? İşte katiyen umrumda olmayan bir sual... Öbür akşam Nietzsche'den ruh-ı beşer ve hududu ve bu hususta şimdiye kadar devrolunan tecrübe küresi hakkında ucu bucağı gelmez akim bir felsefe bahsi... İşte her gece böyle. Filozof değişir. Bahis değişir. Dırıltı hep o dırıltıdır.

Bir gün dayanamadım zevcemden sordum:

"Hanımcığım bana bir şey pek merak oluyor..."

"Nedir?"

"Siz benimle asri bir surette izdivaç etmediniz."

"Ne gibi?"

"Yalnız fotoğrafımı gördünüz. Yüz yüze görüşmeye, tanışmaya lüzum hissetmediniz."

"Ben ananeperver bir kadınım. Görüşüp tanışarak evlenenlerin mesut olamadıkları meydanda. Ecdadımız birbirini görmeden ve ekseriya ananın babanın intihabı üzerine izdivaç ederlermiş. Elbette bunda bir hikmet var. İşte bunu tecrübe etmek istedim."

"Tecrübenizde mesut bir neticeye ermenizi bütün yüreğimle temenni etmekle beraber ikinci bir müşkülümün hallini rica ederim..."

"Buyrunuz."

"Malumat cihetiyle şehrimizde hemen yekta bir hanımsınız. Niçin tahsilce kendinize küfv olabilecek bir zevç aramadınız?"

Zevcem garip bir tebessümle göğsünün kırmasıyla oynadıktan sonra:

"Bilir misiniz iki âlim birbiriyle iyi geçinemezler. İki güzel, iki çirkin, iki zeki, iki ahmak daima uygun birer çift teşkil ede-

mezler. Bu ayniyette bir *affinité* nasıl söyleyeyim bir kaynaşma olmaz. Âlim bir koca, karşısındaki kadının muhazaratını zayıf görür. Dinlemek istemez. Daima kendisini dinletmeye bakar."

Sonra zevcem içtimai sanat ve sanat için sanat zeminine girerek uzun bir bahis tutturdu.

Onun bu açıkça itirafı önünde benim içimden bir hiddet damarı koptu. Ne demek? Bana bir koca diye değil, adeta edebi dırdır dinletmek için varmış.

İnsan herhangi bir bahsi anlamak isterse kitabına müracaatla merakını halle uğraşabilir. Lakin böyle öğrenmek arzusunda olmadığınız birtakım karmakarışık malumatı zihninize cebren doldurmaya kalkarlarsa sıkılırsınız.

Ben bir zevce istedim. Muallime, mürebbiye değil... Niçin itiraf etmeyeyim? Mütalaayla, tetebbuyla aram pek hoş değildir. Ne olursa olsun kütüphane karıştırmaktan zevk almam. Tabiat bu ya ömrümde beş-altı yüz sahifelik kitap okuduğumu bilmiyorum. Hele ciddi eserlerden boğulurum.

Zevceme karşı kalbimde tuhaf bir husumet peyda oldu. Bana koca niyetine değil bir çömez bulmak için varmış. Bu malumatlı, dirayetli, muhakemeli, mülahazalı kadını aldatmak, zekâca ona tefevvuk etmek sayılmaz mıydı? Ben cahil, o âlim... Bana bu suretle yenildikten sonra onun ilmi kaç para eder?

Karıma olan ilmi mağlubiyetimi bu cihetten gizli bir galebe ile tehvine karar verdim. Onu bayağı karılar ile aldatacaktım. Yine elleri tabanları çatlak, bulaşık bezi gibi kokan hizmetçi kızlar gözümde tütmeye başladı.

Böylelerine tenezzül ettikten sonra her yerde birkaçını elde etmek kabildi. Lakin babamın evindeki Zileyha'dan canım yanmış olduğu için kayınpederim nezdindeki hizmetçi kızların sevda mahremiyetlerine sığınmaktaki tehlikenin büyüklüğünü anlıyordum.

Hariçte istediğim kadar hovardalık edebilirdim. Fakat kendisini en küçük bir şüpheye düşürmeksizin bu çapkınlığı karımın

gözü önünde yapmak istiyordum. İşte asıl çapkınlık buna denir. Onun edebi galebesine karşı o zaman tamamıyla öcümü çıkarmış olacaktım. Erkeğin cahili kadının âliminden daha akıllı olduğunu ispat edecektim...

Her evde aile azasının zihniyetlerine, ahlaklarına, terbiyelerine, tıynetlerine, ihtiraslarına göre birtakım dalavereler döner. İşe başlamazdan evvel hanede olan biten gizli maceraları mümkün mertebe keşfe uğraşmam lazımdı.

Bir kayınbiraderim vardı. Halis Didar Bey... Tamam kafasının üzerinde fırıl fırıl sevda değirmeni dönen bir çağda. Süse, nizama merakı ziyade. Erkek olmasına rağmen hemşiresinin mütalaa merakından bunda nebze yok. Havai bir çocuk. Zayıf, kansız, sinirli bir şey. Mevzun endamı, uzun, sayedar kirpikli, çekik, cazip siyah gözleri var. Delikanlıların yüzlerinde gönül macerası arayan kızlar buna karşı hissiz kalamazlar.

Halis Bey işsiz güçsüz, hemen serseri dolaşır durur. O yaştakiler için işsizlik tehlikelidir. Çünkü boş kalan bütün dimağ ve uzviyetlerini sevda zapt eder.

Bu çocuğun müşkül bir meselenin halli ile uğraşır gibi eksériya dalgın duran gözlerinde bazı bazı kalbinde yanan ateşin şerareleri saçıldığını görüyorum. Hiç şüphesiz, seviyor. Anıma kimi? İşte bu meçhulün keşfi lazımdı.

Bir de baldızım var. Zevcemin küçüğü. Ziba Didar Hanım. Kardeşlerinin içinde en güzeli. Samur kaşlı, biraz şehla gözlü, boylu boslu, gürbüz bir kız. Bunda ablası gibi edibelik merakı yok. Vakıa biraz roman meraklısı. Yazmak hevesi göstermeksizin okur. Giyinir, kuşanır. Sinema, tiyatro, gezme, eğlenmeden başka bir şey düşünmez.

Bu kızın da ya bir âşığı var yahut onu aramakla meşgul. İşte bu da halli icap eden bir mesele...

Sonra kayınpederim Didar Bey'in psikolojisi de tetkike şayan. Yaşı altmışı geçkin. Fakat henüz kanlı canlı, birçok hususta gençlikten hevesini alamamış gibi görünüyor. Sakalını, bıyığını o ka-

dar itina ile boyar ki ben o ailenin içine girdim gireli bir tek kılının akını seçtirmek gibi küçük bir ihmaline tesadüf edemedim.

O yaşta bir adam senelerden beri boya kullanıyorsa buna bir itiyat manası verilebilir. Hayatın o merhalesine varmış bir ihtiyarın beyaz kıllarını birdenbire kararttığını görürseniz onun gönlünde bir taze kadına genç görünmek hevesi uyanmış olduğunu anlayınız.

Kayınpederim bu iki nev'in hangisindendir? Ben geldim. Onu kurum gibi boyalı buldum. Bu zatın da halini tetkikten şüphesiz çok şeyler öğreneceğim.

Şimdi ailenin mühim azasından bir kayınvalidem Nuriye Hanım kaldı ki onun da tetebbuu zor bir keyfiyet değil. Çünkü bu hepsinden saf, hepsinden sade ruhlu bir kadın. Zevcinden ancak yedi-sekiz yaş kadar küçük. Fakat tuvalet itibariyle ondan çok ihtiyar. Saçlarını bembeyaz ketenleştiren senelerin amansız faaliyetlerine karşı beyhude mücadele kaydında değil. Onda tabiatın bahar ve hazanındaki renklerin mensup oldukları mevsimler ile ahenkdarlıklarına kail bir filozof tevekkülü var. Ağaranı karartmaya, buruşanı düzeltmeye uğraşmakla hayatta gerisin geriye menzil kat'ı kabil olamayacağını kocasından ve o kabil şaşkınlardan daha iyi biliyor. Beyefendinin gençlik merakını gönlünde kaynatan hisse de vakıf. Bazen çocuklarına öfkelendiği zaman şöyle haykırırdı:

"Oğlum. Kızım hanginize meram anlatayım? Bu evde benden ihtiyarı yok. Ben yalnız sizin değil bu ak saçlarımla babanız beyefendinin de annesiyim."

VII

Erenköyü'nde çam ve diğer nevi ağaçlarla küçük bir orman halini almış geniş bir bahçenin ortasına kurulmuş oldukça muntazam döşeli, büyük bir köşkte oturuyoruz.

Bize komşu kiralık bir köşk var. Birkaç senedir boş duruyormuş. Bir akşam eve geldim. Üstümü soyunurken zevcem:

"Bey... Bahçesi bahçemize bitişik kiralık köşk bugün tutuldu."

Biraz taaccüple karıma bakarak:

"Tutulsun, bize ne?"

"Öyle demeyiniz. Fena komşu gelirse çok rahatsızlık oluyor."

"Adam sen de... Fena olup da bize ne yapabilir? Bahçemiz ayrı. Kapımız ayrı. Bacamız ayrı."

"Başınıza gelmemiş de bilmiyorsunuz. O köşkün yüzünden bizim çekmediğimiz kalmadı. Terbiyesiz insanlarla başa çıkılmıyor. Bizim ağaçlarda meyve, bağda üzüm bırakmadılar. Uşakları bizim hizmetçi kadınlara alenen sarkıntılıkta bulundular."

"Ey daha?"

"Kendi kapılarından işlemez oldular. İstasyona kestirme diye bizim bahçeyi yol yaptılar. Hep buradan gelip giderlerdi. Duvar, kapı, tel örgü, ihtar, kavga hiçbir şey kâr etmedi. Hele o köşkte cereyan eden son vaka... Of aklıma geldikçe sinirlerim gerilir..."

Zevcem sustu. Uçuk benizle gözlerini boşluğa dikti. Vaka nazarı önünde tekrar canlanıyormuş gibi bir iki ürperti geçirdikten sonra beni omuzlarımdan tutarak yatak odamızın geniş penceresi önüne götürdü. Kiralık evin tamam bize karşı gelen bir odasını ağaçların arasından göstererek:

"Osman Sadık Bey karısı Raife'yi işte bu odada öldürdü."

"Niçin?"

"El ile yakaladı da..."

"Oh... Ne vahşet..."

"Filvaki vahşet... Fakat başka türlü ne yaparsın?"

"Ne yapacağım boşarım. Karı öldürülür mü?"

"Öldürülmeye müstahak olunca pekâlâ öldürülür."

"A, ne garip hal! Ben erkekliğimle böyle ağır bir macerada kadını müdafaaya çalışıyorum. Sen hanımcığım kadınlığınla erkekliğin vahşetini mazur görüyorsun. Bu ne makûs muhakeme."

"Doğru düşünmek icap edince nazarımdan kadınlık, erkeklik kalkar. Önümde yalnız hakikat kalır."

"Öldürmek doğru düşünmek midir?"

"Evet."

"Senin kadar tetkik, tetebbu ve mütalaam yok amma ta taş devrinden beri erkek, kıskançlığı uğruna kadını öldüregelmiş, öldüregidiyor. O vahşet zamanlarıyla bu yirminci asrın hiçbir farkı olmayacak mı?"

"Olacak. Olmuştur. Ye her gün daha ziyade oluyor. Lakin zevcini aldatan kadına mücazat istemez mi?"

"Öldürmek vahşeti ne olacak? Terk etmek kâfi değil mi?"

"Kadın kocasını sevmiyorsa terk etmek ona bir ceza olabilir mi?"

Son derecede hür fikirli, asri bir koca tavrı takınarak cevap verdim:

"Birbirine hıyanette bulunan karı kocalar için ölüm cezası bu asırda çok ağırdır. Bu usul taammüm etse emin ol meydanda sağ zevç, zevce kalmaz."

"Demek fikrince dünyada birbirini aldatmayan karı koca yok gibidir."

"O kadar da ileri gitmiyorum lakin..."

"Ey lakin... Ben seni aldatsam, günahım tebeyyün ettiği günü beni affeder misin?

"Affederim demiyorum... Fakat öldürmem."

"Kuru sözden bir şey çıkmaz ya... "

"Sabiha ben seni aldatmış olsam ne yaparsın?"

"Öyle bir şey yaparım ki öldürmek onun yanında bayağı bir hareket kalır."

"Bana merak verdin."

"Tecrübe et."

"Allah esirgesin. Karıcığım, maksadım latifeden başka bir şey değil. Ah fakat..."

Sustum. Karım son kelimelerimi tekrar ederek:

"Ah fakat?"

"Ah fakat beşerin bu ebedi zaafına karşı niçin bu kadar merhametsiz, şiddetli davranıyorsun?"

"Çünkü aldatmak ve aldanmaktan nefret ederim. Bir kadın kocasını, keza bir koca karısını sevmiyorsa açıktan açığa söylemeli. Şer'i ve kanuni surette birbirlerinden ayrılmalıdırlar. Aldatmak kepazece bir cinayettir. Karı kocalığın izzetinefsine bundan büyük, bundan müellim, bundan müthiş yara açılamaz."

"Zekâ, tetebbu ve mütalaaca memleketimizde seviyesi yüksek bir kadınsın Sabiha. Lakin hilkatte hercailiğin tabiatı saniye hükmünde bulunduğunu hiç nazar-ı dikkate almayarak bu karı koca sadakati bahsinde büyükananın, büyükannesi gibi düşünüyorsun."

"Evet, öyle düşünürüm. Ve yerden göğe kadar da hakkım vardır. Benim nazarımda nikâh demek mütekabil sadakate söz vermek demektir. Bu sadakatte devam edemeyecek kadar hercai meşrep olanlar kendi zaaflarını bilip böyle ağır bir taahhüt altına girmemelidirler."

Karı koca karşı karşıya yine sustuk. Aramızdaki bahis sıkıcı bir sükûtun dalgalarıyla örtüldü. İkimiz de mülahazalarımızın ondan öteye olan kısımlarını birbirimizden gizlemek ister gibi kendi hislerimize dönerek düşünüyorduk.

Sabiha'yı aldatmak kolay bir keyfiyet olmadığını anladım. "Seni aldatırsam ne yaparsın?" sualime karşı gözlerini üzerime açıp da:

"Öyle bir şey yaparım ki öldürmek onun yanında basbayağı bir hareket kalır," mealinde verdiği cevabın her kelimesi kulaklarımda hâlâ çın çın çınlıyordu. Acaba ne yapacaktı? Bu bana o kadar merak oldu ki! Karım ne derse desin... Ondan daha hoşa gidecek bir kadınla, zevce aldatmaktaki lezzetin büyüklüğünü benimle beraber tasdik etmeyecek hiçbir munsif koca tasavvur edemem. "Haram tatlıdır" sözündeki isabeti kim inkâr edebilir? Buna zevce hanımlar gücenmesinler. Hakikati söylüyorum.

Bu hakikate muteriz çıkacak hanımlar olursa onları iki kelime ile iskat edebilirim. Erkeklerin bu tasdikini kabul etmiyorlarsa bu lezzetin büyüklüğünü yine kendi nevilerine mensup latif cinsten sorsunlar. Çünkü bu arz-i kevserden bir yudum tatmak için muntakim bir zevcin revolveri veya kaması altında can vermeyi göze aldıran zevceler bu tehlikeye hangi telezzüzün sevkiyle atılıyorlar?

VIII

Ertesi günü köşke manda arabalarıyla eşya taşınıyor, biz de Sabiha ile pencereden seyrediyorduk. İçinde cinayet olan odanın panjurları açılmış, camları siliniyordu.

O müvehhiş hatıranın zihninde yenilenmesiyle zevcem kaşlarını çatarak:

"İşte o gece de bu panjurlar böyle açılmıştı. Raife al kanlar içinde pencereden sarkarak sevgilisine bağırıyordu: 'Hüsnü ben ölüyorum... Sen kaç...' Odanın içi kuvvetli lambalarla gündüz gibi aydınlıktı. Kendi ölürken hâlâ âşığının halas'ını düşünen bu kadının nameşru sevdası intikamcı kocayı bütün bütün çıldırttı. Elinde revolverle bahçeye saldırdı. Kimse üzerine varamıyordu. Gecenin karanlığını vızır vızır kurşunlarla deldi. Fakat Hüsnü'ye yetişemedi. Karısının âşığı Raife'nin son dakikada kanlara bulanan aşkını kalbinde götürerek kaçtı. Biz burada bir ev halkı pencerelerin arkasında teessürden titreşiyorduk. Çok geçmeden zabıta, müddeiumumi yetişti. İhtilaçlar içinde sönen kadının ağzından pek az söz alabildiler."

"Günahkârlar nasıl olmuş da yakalanmışlar?"

"Zevç hayli zaman evvel işi sezinlemiş. O gece zevcesine pek mühim bir işi bulunduğundan bahs ile köşke gelmeyeceğini söylemiş... Berikiler bu fırsatı ganimet bilerek o akşam birleşmişler."

"Hanımcığım... Bilmem kaç sene evvel vuku bulmuş bu karı koca cinayetinin tahatturu hâlâ dehşetten rengini kaçırıyor da yine bu nevi sadakatsizliklerin ölümle cezalandırılması vahşetini müdafaa ediyorsun."

"Bir şeyin müthiş olması doğruluğuna mani değildir. Ben doğruyu müdafaa ediyorum. Meseleyi ne kadar oradan buradan dolaştırsanız benden alacağınız cevap hep budur."

Ben iddiamda ısrar etmedim. Karım da besbelli bahsi değiştirmek için:

"Birkaç senedir köşk boş duruyor. Bu cinayetten dolayı adı uğursuza çıktığı için kimse kiralamaya cesaret edemiyordu. Bu cesur kiracılar nasıl adamlar acaba?"

Zevcem bir hizmetçi kız çağırarak sordu:

"Servinaz, bu uğursuz köşke taşınanların kim olduklarını öğrenebildiniz mi?"

Servinaz kirli, esmer ve sivrisinek yeniğiyle sivilceler dökmüş bacaklarının açıklığından utanır gibi mavi önlüğü altında biraz büzülerek cevap verdi:

"Oradan bize bir hizmetçi kadın geldi. Tulumbaları bozukmuş. Kuyudan su çekmek için de kovaları yokmuş. İki kova istedi. Verdik."

"E sonra?"

"Sonra efendim bizim Muhsine Kadın'ın hiç ağzı durur mu? 'Sizin beyefendiye kim derler?' diye sordu. O da, 'Bizim beyefendi meşhur adamdır. Sarığı yoktur amma çok okumuştur. Müderris Hurrem Bey derler... Büyük mekteplerde ders okutur. Kitap yazar. Gazetelere bentler gönderir. Onu İstanbul'da bilmeyen yoktur. Siz tanımıyor musunuz?' dedi. Biz de, 'Biz kitap okumasını bilmeyiz. Beyi tanıyamadık,' cevabını verdik."

Zevcem hizmetçi kızın bu safvetine gülerek, "A meşhur Profesör Hurrem Medari Bey," dedi.

Sonra bana dönerek ilave etti:

"Şadan bilmedin mi?"

Ben biraz müteredditi cevap verdim:

"Bildim."

"Onu hangi eseriyle tanırsın bakayım?"

"Doğrusunu istersen hiçbir eserini okumadım. İsmini şurada burada işitirdim..."

"Gazetelerdeki makalelerinden de hiçbirini okumadın mı?"

"Doğrusu hayır."

"Türk olup da Hurrem Medari'nin hiçbir satırını okumamış bulunmak bu hayretten ziyade teessüfe değer bir şeydir."

"Ben gazetelerde ne hikâye okurum ne makale... Yalnız havadis ararım. Bazen Hurrem'in yazılarına tesadüf ederim, en kısası on iki punto ile dört sütundan ziyadedir. Satırlar Fransızca, Almanca, İngilizce kelimeler ile çiçek çıkarmışa benzer. Bu efendi hangi lisandan yazdığını galiba kendi de bilmez. Öyle en çetin lügatlerle donanmış o dört sütunun karşısında başım döner. Gazetenin sahifesini hemen çeviririm."

"Hurrem bir allamedir. Elbette öyle yazacak."

"Allame midir? Ayıp değil a, bu kelimenin manasını bilmiyorum. Bu allame İstanbul'da nasıl yetişir? Bu, Langa bostanlarında biter bayır turbu gibi bir şey midir? Yoksa Sivriada'daki istridye tarlasında mı neşvünema bulur?"

"Oh Şadan, gücenirim söyleme... Memleketimizin erbab-ı danişi hakkındaki bu istihfafina tahammül edemem."

"İstihfaf değil. Bilmiyorum dediğime inan ve bana anlat allame nedir? Bunun bir beraü var mıdır? Bu nereden istihsal olunur? Fatih'in Karadeniz kapısı medresesinden mi? Bizim Darülfünun'dan mı? Avrupa'dan mı? Koynunda böyle bir ilim hücceti olmayan bir kimse kendine nasıl allame dedirtiyor? Bizde halk o kadar saf, allamelerimiz o kadar cesur ki söylenen şeyde mana aramak kimsenin aklına gelmiyor. Birine, allame, hâkim, mütebahhir gibi bir lakap takınız. Bu unvan derhal şehrin dört köşesinde kampana gibi çınlar. Ve öyle bir raddeye gelir ki bu vasfi herkesin ağzından işite işite o zavallı adam da kendinin tebah-

huruna inanmakta muztar kalır. Zannıma göre allameler, hâkimler bizde böyle yetişir. Bu muhteşem unvan zuhurideki pişekârın içi olmayan samur kürküne benzer."

"Canım yüzünü görmeden, bir kitabını okumadan bir sözünü işitmeden Hurrem Bey aleyhindeki bu taşkınlığın nedir?"

"Böylelerine kızarım."

"Neden?"

"Sahte vakarlıdırlar da onun için. Kalp âlimdirler de onun için."

"Hakiki âlim nasıl olur?"

"Bu memlekette bir tanesine tesadüf edemedim ki nasıl olacağını bileyim. Hanım yalan söylemiyorum. Ben içimizde öyle tarih muallimleri bilirim ki Osmanlı padişahlarını sırasıyla sayamazlar. Öyle hesap hocaları tanırım ki vallahi kerrat cetveli ezberlerinde değildir. Fakat gazetelerde riyaziyat-ı aliyeden bahsederler. Müpteda ile haberden bîhaber ediplerimiz doludur. Çoğunun üzerinde hoca hakkı yoktur. Kataloglarda, kitapçı camekânlarında isimlerini görüp de kendi kendilerine tederrüs ettikleri rasgele kitaplar ile allameleşen hudayi-nabit münevverlerdir. Mektepsiz yetişmek harikası yalnız bize mahsustur.

"Ben cehlimi itiraf ediyorum. Bir şey bilmem. Fakat âlimlik taslayan cühelaya tutulurum. Daima koltuklarının altında birkaç iri cilt taşımadan sokağa çıkmayan öyle ukalamız vardır ki sırası gelince kendilerini Avrupa'nın büyük filozoflarına benzetmekte hiç fırsat kaçırmazlar. Fakat o büyük kafalara lafla benzerlik iddiası gülünç değil acıklı bir şeydir. 'Onlarla boy ölçebilmek için şimdiye kadar memleketin irfan tarlasına saçtığınız fikir tohumları ne mahsul verdi? Hani eserleriniz?' denildiği zaman bu mübarekler ne varlık gösterebilecekler? Güve yemiş eski kitaplarımız olmasa kütüphanelerimizin rafları tamtakır duracak.

"Cinnetiyle tımarhaneyi şereflendirmiş olduğu için bütün darüşşifa namzedi muvazenesizlerin Nietzsche ile karabetleri

muhik görülecekse o başka... Bizde Feraşeri Sami Bey merhumdan başka ciddi, sebatkâr, ansiklopedik bir adam yetişmemiştir. Milletin kütüphanesinde koca koca ciltlerini sıralamaya muvaffak olan yalnız işte o büyük zattır. Mektepte hocam bana, 'Şemsettin Sami Bey'in ruhuna rahmet okumadığım günüm yok gibidir. Çünkü ne vakit kalemi elime alsam merhumla istişareden vareste kalamam,' derdi. Şimdikiler iddiacı, makaleci, konferansçı... Kadınnineme de bir kürsü veriniz de dinleyiniz, bakınız size neler söyler."

"Ooo, Şadan hakikaten ileri varıyorsun. Bugüne kadar böyle bahislerde senin bu derece hararetlendiğini hiç bilmiyorum. Şimdikilerin üzerine de bu kadar göz yumma. Nankörlük lazım değil... Haluk Firdevsi Bey'in koskoca cilt felsefesini inkâr mı edeceksin?"

"Ben böyle şeylerle meşgul olmam. Bu felsefe kitabından bir yerde bahsediyorlardı. İşittim. Arap'ın ne kadar çürümüş lügati varsa buna doldurulmuş. Eğer her satırın arasında metni muvazzih, müfessir Fransızca ibareler olmasa kitabından mana çıkarmak mümkün olamayacağını söylüyorlardı. Halbuki Türkçeyi Fransızca yardımıyla anladıktan sonra Frenkçede bu gibi eserlerin kıtlığı mı var? Fransızca bilenler bu eserden müstağnidirler. Bilmeyenler ise nasıl anlasınlar?"

"Bey bugün yaman bir münekkit oldun. Kitap sevmediğin için yazanlara atıp tutmaktan zevk alıyorsun. Lakin ne olursa olsun Hurrem Medari Bey'in bu komşuluğundan memnun değil adeta bahtiyarım."

"Memnuniyetinin neden böyle bahtiyarlık mertebesine vardığını pek anlayamadım."

"Yanıbaşımıza şöyle böyle bir kiracı geleceğine, böyle bir dâhi ile komşu olmak elbette şerefli bir şeydir."

"Hah hanım dur... Kelimeyi yakaladım."

"Hangi kelimeyi?"

"Dâhi kelimesini."

"Hurrem Medari Bey'e demedikten sonra bu memlekette kime dâhi diyeceğiz?"

"Tabii sana değil. Bana hiç değil... Açlıktan nefesleri kokarak bakir zeminler, büyük kelimeler, işitilmedik sözler, nazik kafiyeler arayan saz benizli, avare hisli şairlere de değil..."

"A beyim... Bu dediklerinin arasında cidden dâhiler var. Bunların bazı şiirlerini o kadar beğeniyorum ki..."

"Hayır, yalnız senin beğenmenle kimseye bu yüksek unvan verilemez... Bunlarda dehaet değil on paralık akıl yok. Çünkü şu zamanda arabacılık şairlikten ziyade kazanıyor. Ve daha muteber sayılıyor. Ve yine çünkü zamanımızda bir şair şiirlerini bir tabia götürdüğü vakit kitapçı büyük bir eda ile kâğıtsızlıktan, tab'ın fazla masarif ve külfetlerinden bahs ile kafa tutuyor. Bastırılmak için getirilen eserleri bedava bile kabul etmiyor. Fakat bugün Eminönü'nden Hobyar'a bir araba sorduğun vakit müşterinin zararına emanetin tayin ettiği fiyatların fahişliklerine rağmen herif cevap vermek tenezzülünde bile bulunmayarak başını öteye çeviriyor. Arabacılar, hamallar şairlerden çok müstağni ve tok."

"Şairlerin, ediplerin kıymetlerini tayin için bula bula bu mikyası mı buldunuz?"

"Dur hanım, dur... Ortada bir dâhi sözü var, güme gitmesin."

"Dinliyorum..."

"Bizim Türk üdebbasının çoğu kendisini dâhi sanır. Hamakatimize kanaat getirmedense nefsimiz hakkındaki bu hüsn-i zannımız fena bir şey değil, lakin ne yapayım ki kendini dâhi sanmak kadar belahate parlak bir numune olamaz. Bizde ediplerin hep dâhi, ilk hikâyeler şaheserdir."

"Aman bey bugün uluorta yürüyorsun. Her çirkin kadın kendini güzel sanmak zaafına mağluptur. Evet, hakkın var... Çok budalalar da kendini dâhi zannederler. Lakin Hurrem Medari Bey bu nevilerden değildir."

"Ay neden ?"

"İspatı üstünde..."

"Nedir? Söyle..."

"Bak kaç senedir şu köşk boş duruyordu. Uğursuz diye kimse tutmaya cesaret edemiyordu. Böyle batıl zanları çiğneyecek ayakların üstünde Hurrem'inki gibi ilimle dolu bir kafa lazım."

Sebebini bilmeden Hurrem'e karşı kalbimde bir husumet kaynıyordu. Ben aleyhinde atıp tutar iken karım onu müdafaa ettikçe büsbütün coşuyordum.

İlimle aptallaşıp da küçük dağları biz yarattık gibi insaniyete kafa tutan bu fodullardan hiç hoşlanmam. Behey adam neye kuruluyorsun? Senin ilim dediğin nedir? Fezayı mı ölçtün? Ecele çare mi düşündün? Seni büyük gösteren kendi ilmin değil, etraftakilerin cehlidir.

IX

Yeni kiracıların uğursuz köşke taşınmaları üzerinden bir hafta geçti. Bütün civarı birçok rivayet sardı. Her semtte dedikodu borsasına benzeyen haneler vardır. Bire on katarlar. Ne işitilmedik koftiler atarlar. Halk da mübalağalı yalanları ihtiramla selamlamaya gayetle meyyaldir. Çünkü adi lakırdılardan herkes bıkmıştır. Hayretten ağızları açık bırakacak, sinirleri tambura gibi gerecek sözler işitmek isterler. Şairlerimizi yalanın üst perdelerine fırlatan işte avamın mübalağaya bu fevkalade rağbetidir. Bu mübalağakârlığın bizde iki menbaı vardır: Acem edebiyatı ve tandırname...

Sokak kapısının anahtarını bir cebine, tütün tabakasını ötekine yerleştirdikten sonra ev ev dolaşan havadis tellalı çenesi düşük ne kocakarılar vardır. Dişsiz ağızlarına baktırtacak adam ararlar. Allah için söylemeli o kadar da tatlı anlatırlar ki!

Bunlardan biri Didar Bey'e komşu idi: Latife Hanım. Biraz kambur, çenesinin ucu yukarı, burnunun tepesi aşağı kıvrılmış.

Aralarında hemen hemen birbirine çatacak bir fısıltı var gibi duruyorlar. Ferhat ile Şirin'deki cadıyı andırır eski tip bir kocakarı. Bunun bir eline okkalı bir fincan kahve, ötekine yanmış bir sigara sunduktan sonra artık dinlemeli. Kaplumbağalar deve, sivrisinekler yarasa olur.

Bir sabah Latife Hanım köşke gelmişti. Dinleyiciler halkası ortasında; elinde sigara, kahve anlatıyordu. Sabiha ile biz de hatibeyi dinlemeye indik.

Dedikodunun zeminini uğursuz köşkün yeni kiracıları teşkil ediyordu. Latife Hanım, her yudum kahvenin arkasından çektiği her nefes sigarada gözlerini süzüp sözün balını akıta akıta diyordu ki:

"Uğursuz köşke taşınanlar, Mısırlı mı diyorlar? Hasırlı mı diyorlar? Yeni biçim bir laf var. İşte o çeşit karı koca imişler. Beraber 'Faris'e gidip gelmişler... Herif karısını başka erkeklerden hiç kıskanmazmış. Frengistan'da fena hayvanın etini yemişler. O zıkkımı ziftlenen kocaların havsalaları genişlermiş. Galiba şimdiki tazeler, kocalarına gizli mizli her ne suretle ise bu etten yediriyorlar ki karıları ta topuklarından iman tahtasına kadar yarı çıplak sokağa çıktıkları zaman beylerin ağızları, dilleri bağlanıp bir şeycik söylemiyorlar. Raife de kocasına bu etten yedireydi... Belki ölümden kurtulurdu.

Kayınvalidem Nuriye Hanım biraz çatkın bir muahaze tavrıyla:

"Latife, yine sabahleyin insan eti çiğniyorsun. Ah dedikoduyu ne kadar çok seversin!"

Latife Hanım uzun bir istiaze nidasıyla ellerini havaya kaldırarak:

"Rabbim esirgesin... Dedikodu sevmem. Ödüm kopar. Kadınım ben Allah'tan korkarım. Kendi günahım bana yetişiyor. Bir de elâlemin mundar günahlarını yüklenmek istemem. Cenabıhak günde bin bir ayıbımızı görüyor, yüzümüze vurmuyor. Dedikodu olan yerden ben kaçarım. Gideyim..."

Sabiha, hanımannesinin kulağına eğilerek:

"Anne yapma... Rica ederim. Latife Hanım'ı söyletip yeni komşularımız hakkında biraz malumat alalım."

Nuriye Hanım:

"Ben gideyim de kızım siz konuşunuz. Kulaklarım duymasın. Daha buraya dün taşındılar. Bize bir fenalıkları yok. Paris'e gitmişler. Domuz eti yemişler. Kocası karısını kimseden kıskanmazmış, neme lazım benim... Her koyun kendi bacağından asılacak."

Nuriye Hanım odadan çıkar.

Kocakarı müstehzi bir tebessümle gözlerini etrafındakilerin suratlarında gezdirdikten sonra Sabiha'ya dönerek:

"A! Hayırdır inşallah, bu sabah annene ne oldu kızım? İşittiğimi söylüyorum. Buna insan çekiştirmek denir mi? Bizim ilmimiz yok. Fazlımız yok. Kitap okumuyoruz. Bir şey yapmıyoruz. İşittiğimizi de söylemez isek ne konuşacağız kuzum? Kim bilir ne oldu? Annenin bugün siniri tutmuş. Beybabanı çekiştirsem öyle tatlı tatlı dinler ki..."

Sabiha Hanım:

"Sen ona bakma Latife Hanımcığım... Bu yeni komşulara dair daha ne duydun? Anlat..."

"İnsan insanın şeytanıdır. Bak beni zorla söyletiyorsunuz..."

Ben teşvikkâr bir tatlılıkla kocakarının yüzüne gülerek:

"Söyle... Söyle Latife Hanımcığım. Seni dinlemekten o kadar mahzuz oluyorum ki."

Latife Hanım büyük bir memnuniyet sırıtmasıyla:

"Damat Bey sen de öyle şeytan gibi damarıma girme. Ben özü, sözü doğru bir kadınım. İçimde kötülük saklayamam. Yalvarana yüzüm tutmaz."

Şadan Bey: "Anlat kuzum Latife Hanım daha ne duydun?"

Kocakarı: "A neler de neler. Maydanozlu köfteler... Üç gün üç gece anlatsam bitmez."

Ben: "İşte hep o tatlı ağzına bakıyoruz. Haydi..."

Latife Hanım: "Oğlum yerinde delikanlısın. Ağzımın tadını nereden anladın? Ben onu merhumdan başka kimseye tattırmamıştım."

Ben: "Allah ağzının tadını bozmasın. O bellidir."

Kocakarı: "Amin. Sizinkini de bozmasın. Kırk bir buçuk kere maşallah, karı koca birbirinize o kadar uygunsunuz ki Rabbim kem nazardan saklasın."

Sabiha Hanım: "Ey haydi ya nazlanma..."

Kocakarı: "Sen affet ulu Tanrım! İşte beni zorla söyletiyorlar... Hurrem Bey'in karısı Cevher Hanım. Adını işitiniz de ne mal olduğunu anlayınız. Karı oynak mı oynak... Çalparasız göbek atıyor şöyle. Birbirlerini sevip de almışlar. Allahım affet beni, işittiğimi söylüyorum. Herife âlim, fazıl diyorlar. Okumuş adamın yiyeceği halt mı bu? Kocasına hiç bakmazmış. Zavallı adamı hizmetçilerin ellerine bırakmış. Karı yalnız kendi süsünü, nizamını, gezmesini, tozmasını, eğlenmesini düşünürmüş. Herif bazen kütüphanesine kapanırmış. Burnunu kitapların arasına sokarmış. Haftalarca okurmuş. Yazarmış. Karı ötede fink atarmış. Koca böyle yazıp çizip de âleme akıl öğretmeye uğraşacağına başını kaldırsın da ötede karısı ne haltlar yiyor ona baksın. Bu okumuşlar ahlaksız, itikatsız oluyorlar. Rabbimin işine karışıyorlar. Hadi ordan mımıntı, senin ne haddine. Sen bir sivrisineğin bacağını yaratamazsın. Okumuşların nefesleri tesirli olur. Gelsin benim sızılarımı geçirsin de onun okumuşluğunu anlayayım."

Latife Hanım'ı kızdırdık, coşturduk. Ağzından saçma sapan epeyce lakırdı aldık. Birçok mübalağalı tezyiflerin içinde bazı hakikatler de pırıldamıyor değildi. Burnu kitaplara gömülü, ansiklopedik bir koca... Genç, hoppa, oynak, fingir fingir bir karı... Böyle komşulara nailiyet hayalimden geçmeyen büyük bir nimetti. Elbette Hurrem Bey ailesiyle görüşecek, belki de sıkı fıkı dost olacaktık. Adamcağız alafranga meşrep bir filozof. Latife Hanım'ın tariflerine tamamıyla uygun değilse bile hiç şüphesiz ka-

rısını horozdan kaçıran takımdan da olmayacak. Avrupa'da jambon, sosis yemiş olması da pek inanılmayacak bir şey değil. Bakalım bir de tandırname hikmetini tecrübe edelim. Mahut hayvanın etini yiyende kıskançlık hakikaten azalıyor mu? Anlayalım.

Bu esnada ancak tutulabilecek kadar bir uç kalmış olan sigarasının son dumanlarını fosurdatan Latife Hanım pencereden bahçeye bakarak haykırdı:

"İşte... İşte... İşte karı koca kol kola gezmeye çıkmışlar. Ağaçların altında dolaşıyorlar."

Hep panjurlara yapıştık. Hurrem Bey'in arkasında yakası açık renk ipekli, önü kordonlu barudi bir pijama. Saç sakala, sakal bıyığa karışmış, koskoca bir Sokrates kafasının ortasında kulaktan takılı gözlüğün iki camı parlıyor.

Âlim adam, kıllarının içinde kaybolmuş küçük burnuyla biraz finoları da andırıyor. Tüylerini kırptırmaktan tevahhuş eden filozoflarımızın, şairlerimizin tuvaletsizliği bunda da var. Lakin Hurrem, uzaktan göründüğüne nazaran genç. Yallah yallah otuz beş, fazla yok.

Kadının gür saçları bir krep parçası içine torba gibi tıkıldıktan sonra etraftan fışkırmış, taşmış. Arkasında hafif bir bluz. Gerdanında, göğsünde altın, inci, kehribar, akik epey şeyler parlıyor. Dizkapaklarını ancak örten bir eteklikten sonra ipek çoraplar arasından teninin taraveti seçilen baldırları o kadar mevzun, o kadar tamam letafetinde dolgun ki çeşmi çerez geçinen erkek gözleri için heyecan aver iki bedia denmeye seza.

Şimdiki kadınlar kıyafetleriyle ince sak üzerinde, beyzi uzun narin, latif çiçeklere benziyorlar. Cevher Hanım, sapının üzerinde sallanan sümbül edasıyla geziniyordu. Toprağa, küçük iskarpinlerinin yalnız sipsivri incecik uzun ökçeleriyle mini mini burunları temas ettikçe bazı çevik hareketlerinde rüzgâr esvabını yelpirdettiği zaman hemen hemen uçacak zannolunuyordu.

Hanımın tıknaz ve değirmi yüzü boyalıydı. Etrafı sürme ile ziyade gölgelendirilen gözleri bir çift loş pencereden parlayan

mum gibi bir cazibe ile yanıyordu. Bu cazibe kalbimi uzaktan birkaç defa burktu... O bakışların ateşlerini yüreğimde duydum. Sadakatsiz gönlümde harama meyil, mukavemeti nakabil bir şiddet aldı.

Bir genç servi gibi boylu kadının yanında tüylü, esmer, tımtıkız kocası bodur meşe manzarası alıyordu. Tamam bizim pencerenin hizasından geçerlerken Latife Hanım kendini tutamadı:

"Aman yarabbi, ne günlere kaldık. Cevher midir? Cevahir midir? Ne matahtır, şu karıya bakınız. Âlemin dediği kadar yok mu? Bacaklar, kollar, göğüs, ense bütün vücudu tabak gibi meydanda. Erkeğin her tarafi kapalı. Tüyden tüsden yüzünün ucu bile görünmüyor. Bu ne ters iş. Erkeğin örtünüp de kadının böyle şakayık gibi açılacağı kimin aklına gelirdi? Şimdiki kadın elbiseleri incecik tiril tiril bir şeyler. Yaz kış bu kıyafette üşümüyorlar. Aman Allahım, bu ne kızgınlık... Sen hayırlar ihsan et Tanrım!"

Camilerin papuçluklarında vaaz eden yarı ümmi softalar gibi Latife Hanım biz dinledikçe coşuyordu. Dayanamadım:

"Sus... Latife Nine bu tarafa bakıyorlar. Dediklerini işitecekler." dedim.

Kocakarı bu itiraza kızdı:

"İşitsinler. Benim Allah'tan başka kimseden korkum yok. Cevher Hanım tiyatroya çıkan kantocu kızlara benziyor. Fıkır fıkır genç karıyı gördün galiba için çekti."

Sabiha Hanım:

"Kes büyükhanım, nasıl lakırdı onlar? Benim yanımda kocama böyle şeyler söylenir mi?"

Kocakarı: "Yalan söylemiyorum. Kocana güvenme kızım o kadar."

Sabiha Hanım: "Ben güvenirim."

Kocakarı: "Allah akıllar versin. Gençliğimde kocam benim yanımda gözünü kaldırıp da dişi kediye bakamazdı. Zamane değişti. Âdetler, ahlaklar bozuldu. O herif karısını çırılçıplak bah-

çeye çıkarmış, kıskanmıyor. Sen kocanı kıskanmıyorsun. Vallah erkeğin gönlü kendi karısından çirkin karılar için titrer. Yabancı kadın onlara öyle lezzetli gelir ki..."

Sabiha Hanım: "Sus... Sus Latife Hanım, ben kocama güvendiğim gibi yakından tanımadığım halde Cevher Hanım'ın terbiyesinden de eminim. O bayağı bir kadın değil, bugüne bugün meşhur bir âlimin karısı."

Kocakarı: "Kızım beni söyletme... Şu bahçede gezen Cevher Hanım eğer yanındaki o fino köpeği herifle otururşa cümle âlem benim yüzüme tuuu diye tükürsün. Kim bilir karının kaç oynaşı vardır. Benim gözlerim tecrübelidir, bir bakışta anlarım. Ha (yüzüme dik dik bakarak) daha fazla söyletmeyiniz beni. Şimdi ha... Raife'yi burada kocası öldürdü. Bakalım bu karı koca da ne alicengiz oyunu çıkaracaklar? Köşkün talihine böyle seçme kiracılar geliyor."

Zehirler saçan bu dedikodu menfezini güç bela kapatabildik. Acuzenin nafiz gözlerinde, tecrübeli sözlerinde bin isabet vardı. Lakin karımın önünde böyle hakikatlerden bahsetmek hiç caiz değildi.

Şeklen birbirine uymayan bu karı kocanın yan yana gezişlerinde hakikaten sahneye çıkan komikleri andırır bir hal vardı.

Her taflanın dibinde, her ağacın önünde, filoksera vurmuş kütüklerin aralarında duruyorlar. Hurrem Bey uzanıyor. Bir yaprak koparıyor, eğiliyor, yerden bir ot seçiyor. Bir taş alıyor. Kim bilir karısına ilmi nebatata, belki tabakatül arza dair uzun uzadıya bir şeyler anlatıyordu. Fakat kadında kocasını dikkatle dinleyen bir ciddiyetten eser yoktu. Onun gözlerindeki avarelik, kulaklarındaki ihmal apaşikâre seçiliyordu. Kadın dalgın ve mütehassir bakışlarıyla ufuklarda tatlı hayaller takip ediyor ve arada bir sıkıntıdan çatılan kaşlarıyla kocasının söylediklerinden pek başka teraneler işitmek iştiyakını anlatıyor gibiydi.

Zevcem bütün ruhuyla Hurrem Bey'i tetkik ediyordu. Ben de Cevher Hanım'ı. Benim allameyi tetkike şayan bulmadığım

nispette karım da kadının tavrına, tuvaletine, çehresine, ruhi haletine asla ehemmiyet vermiyordu. Zevcemin zevce ile bu alakasızlığı benim çok işime yarayacaktı.

Sabiha, allamenin sözlerini işitmek için kulaklarını panjurun aralıklarına yapıştıra yapıştıra dedi ki:

"Ah Şadan bilmezsin. Bu karmakarışık saçların örttüğü kafanın ne geniş, ne veleh aver ilim ufuklarını ihata ettiğini senin zavallı aklın kavrayamaz. Hurrem'in ruh hakkındaki son makalesi beni çok düşündürdü."

Karıma cevap vermedim. Yalnız içimden kendi kendime dedim ki:

"Zavallı Sabiha. Cevher Hanım'ın da bu kocaya hiç layık olmayan letafeti beni ne kadar düşündürüyor bilsen... Bakalım bu zıt düşünüşümüzle işin sonu ne çıkacak?"

X

Tuhaf bir hilkatteyim. Hayatımın yarısı hakikat, yarısı hayal şeklinde geçer. Beraber yaşadığım kadından başka kalbimde, dimağımda gizli bir maşuka tasviri taşırım. Birkaç ayda... Bazen birkaç haftada... Birkaç günde bir bu hayali sevgilim değişir. Sokakta şurada, burada güzel bir kadın görürüm. Canım onu çekip de çok beğenirsem dimağım hassas bir plak gibi bu tasviri muhafaza eder. Artık zihnim hep onunla meşgul olur, onunla gezer, onunla oturur, onunla yatar, onunla kalkarım. Ona bir daha tesadüf edemezsem bu sima yavaş yavaş zihnimden silinir. Bir diğerine rast gelirim. Bu yeni şekil eskisini dimağımdan kovar. Artık şimdi beynimi dolduran ruhumun bu son dildarıyla meşgul olurum.

Onu bahçede zevciyle beraber gördüğüm dakikadan beri Cevher Hanım o mebzul saçları, dolgun omuzları, billur kolları, baldırlarıyla gönlümde taht kurdu. Geceleri ben zevcemin

koynunda, Cevher Hanım'ın hayali benim ruhumda öyle yatıyordum.

Allamenin güzel zevcesi dimağımı işgal etmezden evvel zihnimin hangi sanemle meşgul bulunduğunu ifşaya sıkılıyorum. Gizli bir aşk ile hizmetçi Servinaz'ı seviyordum.

Bu, on sekiz yaşında, gayet kirli, pasaklı bir kız idi. Gençliğinden başka muhabbete değer bir güzelliği de yoktu. Kirli kadın sevmenin lezzetini babamın evindeki Zileyha'dan almıştım. O kızın sevgisiyle ruhumda bir süfliyet peyda oldu. Bulaşık bezi kokan bir maşukaya sarılmayı rokfor peyniri yemeye, çürümüş tömbeki içmeye biraz benzetebilirim. Kokmuş et yiyen, mütaaffin, müstekreh şeylerden hoşlanan, zevkleri umumi psikolojiden inhiraf etmiş mariz ruhlu kimseler yok mu; işte bu hastalıkla biraz ben de malulüm.

Temiz kadın sevmez değilim, fakat anlayamadığım bir tiryakilikle bazen kirlisi için de içim titrer. Bu bana pek iyi temizlenmemiş işkembe çorbası, kuzu sarması gibi gelir. Asıl merak ehline göre, bu yemeklerin lezzeti kokularındadır.

Daima temiz kadınla yatmaktan bıkarım. Lavantalara, kolonyalara bedel burnum biraz ter, kir, yağ kokusu ister. Muattar hanımlarda sunilik vardır. Kirli hizmetçilerin koynularında kadının asıl kendini bulurum. Nefis, temiz yemekler arasında bu, sarımsaklı tarator gibi iştihamı açar. Bir kere zevkine varıp da buna alışanlar bu gayri bedii çeşnili itiyattan kurtulamazlar.

Cevher Hanım'ın hayali, dimağımda tebellür etmekte iken Servinaz'ınki oradan henüz çıkmamıştı. Daha bir hayal, rüşeym halinde idi. Öteki hakikat. Ben Cevher Hanım'ı kocasıyla beraber bahçeye çıktıkça uzaktan görebilecektim. Onunla samimi, bir sevda münasebeti tesisi de zamana muhtaç, tesadüfe, talihe bağlı bir şeydi. Fakat Servinaz her gün karşımda idi.

Evde bir kız daha vardı. Kaynanamın evlatlığı Nevres. On dokuzunda. Lakin bu, kumral saçları, insana çocuk safvetiyle bakan iri, durgun mavi gözleriyle adeta güzel, temiz, tendürüst

bir ahretlikti. Ev kızı terbiyesi görmüştü. Biraz okuyup yazması da vardı.

Gönlüm bir müddet Servinaz ile Nevres arasındaki intihabında bocaladı. Nihayet Nevres'i tehlikeli buldum. Bu adeta kayınvalidemin ikinci kızı mevkiinde idi. Kayınbiraderim Didar Halis Bey'le Nevres'in arasında başlamış bir aşk bulunması da muhtemeldi. Onun dimağımdan çıkmayan inatçı hayalini silmek ve yutkuna yutkuna bu kızdan uzaklaşmak lüzumunu hissediyordum. Lakin dünyada iyi yahut fena öyle tesadüfler vardır ki bunlar yıldırım gibi bir anda insanın mukadderatına hâkim olurlar.

Bu sevda hissi bende sara gibi, kleptomani gibi bir şeydir. Bir kere sinirlerimi sardı mı artık kendime buyuramam. İmkân müsait olur olmaz gönlümü yakan ateşi serinletmek isterim.

Servinaz'ı birkaç defa koridorun loşluğu ve iki kapının arasında sıkıştırdım. İlk saldırışlarımda sanki biraz telaş etti. Nağmeye benzer hallerle kollarımın arasında debelendi. Lakin gitgide alıştı. Hiç tevahhuş eseri göstermez oldu. Bu kapı aralarındaki gizli, seri, memnu, heyecanlı sarılmalardaki zevki, lezzeti tarif edemem. Ben Servinaz'ın gerdanından derin buseler içerek, onun bulaşık suyuna andıran kokusu henüz burnumdan zail olmadan karımın yanına girdiğim zaman Sabiha'yı bazen en nazik bir estetik bahsiyle meşgul bulurdum.

Bir gün yine böyle kapı aralığı deraguşunun heyecanı göğsümü döver, aldığım sulu öpücüklerin lezzeti dudaklarımdan akarken karımın yanına girdim.

Sabiha elindeki bedii hissiyat cildini masanın üzerine bırakarak bir müddet gözlerimin içinden kalbime doğru derin bir tarassutla baktı. Yahut bana öyle geldi. Titredim. Sonra kelimeleri ağır, ahenkli bir telaffuzla, "Ulviyet-i zevk... Sülfiyet-i zevk bahsini okuyorum," dedi. Bu bir tesadüf müydü? Yoksa bir şey sezinleyerek mahsus mu böyle söylüyordu?

Kalbimin darabanlarından aldığı rekâketi dilim belli etmemeye uğraşarak:

"Ah cahil beyin âlim hanımı. Oku karıcığım oku... Benim bu cehalet günahımı Cenabıhak senin ilminin bereketiyle affedecektir."

O, bir müderris tavrı alarak başladı:

"Fehner; zevk, ulviyet ve fikrin üç mudil mefhumunu tahlilen tespit etmiştir..."

Bu üç kelimeden doğru tek bir mana anladımsa Arap olayım. Fakat karıcığımı kızdırmanın sırası değildi. İşte ben de tuhaf bir his, onu aldattığım zamanlarda yüreğimden kaynayan bir merhametle daha ziyade severdim. Ah keşke her sadakatsiz koca benim gibi olsa; bu hissimi hercailiğime, çapkınlığıma karşı muvazene teşkil edecek bir fazilet sayarım.

İşi pek komikliğe vurmadan hararetle ellerimi ovuşturarak:

"O müdekkik zat bu üç mefhumu tahlilen tespitinde ne kadar isabet etmiş. Pek aklım ermez amma bu himmeti ilim için kim bilir ne büyük bir hizmettir."

Zevcem bu piyazlarımı dinlemez gibi görünerek devam ediyordu:

"Zevkin tarifi bütün umumi mefhumlar gibi hapsedilmek istenilen hudutlardan daima taşar. Fakat onun evsafı mahsusasından başlıcası hadsî veya defi olarak haz yahut hazzın zıddıyla temeyüzüdür. Hiçbir tefekkür bundaki müşkülü izah edemez. Çünkü bazı şeyden hoşlanır, bazısından hoşlanmayız. Bunun sebebi daima kabil-i izah değildir. Bu bir zevk meselesidir, der geçeriz. Ne dersin bey?"

Ne diyeyim? Zevcem Çince söyleyeydi. Çehresinin hatlarıyla ağzından saçılan kelimelerin arasında peyda olan ahenkten belki bir mana şavullayabilirdim. Fen vadisine girince Türkçelikten çıkan bu kendi dilimden bir şey anlayamadım. Sabiha şüphesiz bu cümleleri okuduğu Fransızca kitaptan tercüme ediyordu.

"Hanımcığım," dedim. "Beni ayıplama, bir şey anlayamadım. Cümlelerinin arasındaki hadsî, defi gibi kelimelere bir mana tatbik edebileydim bir meal çıkarmaya uğraşırdım. Fakat..."

"A bey... Epeyce Fransızcan var. Azıcık düşünsen bunların Fransızcadaki mukabillerini derhal bulursun..."

"Türkçe kelimelerimizin manalarını Fransızca mukabillerini bulduktan sonra anlayacak isek vay bizim halimize."

"A öyle ya. Öyle ya, mesela *charactere*'i bilmesek seciyeden ne anlarız? Ve yine mesela *conscience*'in manasına vakıf olmasak şuurdan ne meal çıkarırız? Ve keza ve keza..."

"Demek Türkçemiz ecnebi lisanları istanpası üzerine işleniyor."

"Şüphesiz. Zihniyet, anane, ceddani, şe'ni..."

"Demek hadsî, defî, marsovani, hırpani hep bu intikaliye fasilesinden. Aman Yarabbi, Fransızcayı uyar uymaz Arapçaya naklettikten sonra sıkılmadan buna Türkçedir diyoruz. Böylece ilim ve felsefe lisanı düzüyoruz. Haydi, ben de Fransızca bir kelime söyleyeyim. Sonra bu şarabyadan anlamayanlara kızıyoruz."

"Kızma... Kızma. Böyle böyle bir lisana malik olacağız. Binaenaleyh öğren, hadsî, *intuitive*'in ve defi, *immédiat*'ın tercümesidir. Ezberle, alışırsın. İlmi lisanın genişler. Böyle böyle âlim olursun. İlerlersin."

"Teveccühüne, temennine teşekkür ederim. Lakin ben her ne kadar kuvvetli bir imanla otomobil niyetine öküz arabasına binsem bu kafa ile matlup semte varamam sanırım."

"Ah Hurrem Bey'le bir görüşsem. Halledilecek ne kadar müşkülüm var. Ne kadar müşkülüm var..."

Haydi, yine derhal aklıma Cevher Hanım geldi. Kalbim henüz Servinaz'ın deraguşu heyecanıyla sallanırken bu 'bedii' bahsinin en akim satırlarına cevap vermek çekilir bela mıdır? Şu Hurrem Bey ailesiyle bir görüşsek de karım allameden müşkülerini halletse. Ben de güzel Cevher Hanım'la ince bir mesele kurcalasam. Of zevcem ulviyeti zevk, süfliyeti zevkten bahsedecekti. Lakin sözü karıştırdı. Yine dalgın dalgın kitabı eline aldı. "Bedii hissiyat" kitabında bendeki süfliyet zevkini muvazzih malumat var mıdır? Adam, neme lazım karımın demirden

leblebi gibi yutulmaz, ardı gelmez çetin sözlerini dinlemedense onun bu dalgınlığından bilistifade yine münasip bir yerde sıkıştırabilirsem gidip Servinaz'a sarılmak benim için daha bedii bir eğlence idi. Ameliyatın nazariyata tefevvukunu kim inkâr edebilir?

Ben hizmetçi kızın bayat türlü gibi kokan göğsünü öpmekten lezzet alıyordum. Bu bendeki süfliyeti zevke bedii kitapları ve hocaları ne derse desinler. Ne umurumda... Karım en son anlaşılır bir iki şey söyledi. İnsanın bazı şeylerden hoşlanıp diğer bazılarından hoşlanmaması her zaman kabil-i izah değilmiş. Çünkü bu bir kaide tahtında aydınlatılamayan bir zevk meselesi imiş. İşte bu kadar... Herifin biri kurbağanın gözüne âşık olmuş, kırk yıl dere kenarında oturmuş. Büyükannem bunu masal diye bana anlatırdı. Kadınninemin masallarını ben şimdi yeni filozoflarımızın hikemiyatından çok yüksek buluyorum.

XI

Erkekliğin her sırrını döküyorum. Bütün erkekler tıpkı tıpkısına benim gibi olmasalar bile, bilirim çoğu bana benzer. Bir çiçekle yaz edemezler. Daima çeşni değiştirmek isterler. Eski kibarlarımızdaki, paşalarımızdaki odalıklar, sofalıklar, dörde ve daha ziyadeye kadar evlenme mesagı hep bunlar erkeğin kadına doymazlığını gösteren ananelerimizden değil mi?

Bu satırlar okunurken zevcelerin yanında çok kocaların mahcubiyetten başları önlerine düşer. Yürekten bana atarlar, tutarlar. Diş bilerler. Lakin sözlerimin sırf hakikat olduğunu benim kadar onlar da bilirler. Erkeğin bu ezeli hercailik tıynetine vakıf olan hanımlar da çoktur. Kocalarını kirli hizmetçi kızın çenesini okşarken yakalamış zevceleri bu davama şahit kaydediyorum.

Servinaz'dan epeyce arzumu aldım. Bu kirli sevdam memulumun fevkinde bir muvaffakiyet ve mektumiyetle devam etti.

Şimdi gözümde Nevres misk gibi tütmeye başladı. Fakat bunu okşamaya kalkışmak pek tehlikeli olacaktı. Çünkü bu nevazişlerimi bütün ev halkından gizlemeye muvaffak olabileceğimi farz etsem bile Servinaz'dan saklamak hemen muhaldi. Zira onun gözü daima benim üzerimde idi.

Hizmetçi kızların haletiruhiyelerini iyi öğrendim. İlk savletinizde mütevahhiş görünürler. Çırpınmalar içindeki birinci itirazları hemen daima şöyle olur:

"Ay etme... Utanmıyor musun? Vallah hanıma söylerim..."

Bu mukavemetten hiç yılmamalı. O dakikadan itibaren (eğer var ise) bunların iffet düğümleri biraz gevşer. Herkesin yanında göz göze geldiğiniz anlarda ikinize de bir şeyler olur. Kalbinizden birer heyecan, yüzlerinizden birer pembelik geçer. Hizmetçi kızın gözlerinden hemen gülümsemeye meyyal garip bir kin akar. Tavırlarında ilk ricanıza muti görünmediğine nedameti andırır bir şeyler seçer gibi olursunuz. Ekseriya ikinci hamlenizde göreceğiniz mukavemet çırpıntısı birinciden sönüktür. Kısa, kesik, heyecanlı itirazı şudur:

"A olur mu hiç?"

Bu ufak istifham hemen daima muvaffakiyeti mübeşşirdir. Bu, "A olur mu hiç?" suali "A niçin olmasın? Pekâlâ olur," iknaına intizaren söylenmiş gibidir. Keyfiyette olmayacak bir şey bulunmadığını derhal ispat etmelidir.

Evde herkes bir şey ile meşgul yahut derin uykuda iken bu tavan arası, bodrum altı, hela aralığı muhabbetlerinde tadına doyulmaz zevkli bir heyecan vardır.

Servinaz ile iyiden iyi yüzgöz olduk. Biraz da bu kokulu sevgilimin kumandası altına girdim. Sevildiklerini anlayan kadınlarda sizi daima arzularına ram etmek isteyen bir manyetizmacı ruhu vardır.

Servinaz kendini nevazişlerime arz etmek için fırsat düşürebildikçe bir iş görmek bahanesiyle ekseriya kuytu yerlere çekilir, gözleriyle bana davette bulunurdu.

O gün zevcemin yanından çıktım. Sofanın tenhalığından bilistifade Servinaz kulağıma yaklaşarak:

"Bodruma civcivlere yem vermeye gidiyorum, arkamdan gel. Köşkte bugün pek az adam var. Her biri de bir şeyle meşgul."

"Peki, haydi sen git, geliyorum," dedim. Bodrumda kümesten ayrılmış üç sepet kuluçka vardı. Birinin civcivleri çıkmış fakat henüz orada muhafaza olunuyor. Servinaz ara sıra gidip bir tahtanın üzerinde bıçakla tık tık hazırlop yumurta kıyarak hayata yeni gelmiş bu hayvancıklara ilk gıdalarını veriyordu.

Kız, hırsızlama bir süratle yanağımdan öpüp koluma da kuvvetli bir çimdik bastıktan sonra yanımdan uçtu, gitti.

Tekrar döndüm kapının aralığından zevceme baktım. O elindeki bedii hissiyat kitabıyla pek meşguldü. Bir insan bazı şeylerden niçin hoşlanır? Niçin hoşlanmaz? Galiba hâlâ bu bedii muammaların anahtarlarını bulmaya uğraşıyordu. İçimden gülerek dedim ki:

"Karıcığım çalış. Çalış, meseleyi hallet. Sonra bana anlatırsın. Sen nazariyatla ben ameliyatla elbette bir gün bu bedii düsturun keşfine muvaffak oluruz. Fakat şimdi bana söyle; benim büyük bir tehlikeyi göze alarak bodruma inişim hadsî, defi bir delilik midir? Yoksa şuuri veya gayrişuuri bir hareket midir?"

Bizi tecessüs eden gözler bulunup bulunmadığını anlamak için her tarafa bakına bakına ben de kızı takip ettim.

Benim Servinaz ile bodruma civcivlere bakmaya inişim haddizatında bir kabahat ve hiçbir suretle bir cinayet teşkil etmezdi. Lakin gelip bizi orada bulacakların ikimizi kucak kucağa görmemeleri şartıyla.

Kuluçkalara bakmaya giden bir kimse böyle her saniyede bir etrafını kollayarak hırsız adımlarla yürümez. Benim bu inişime dikkat eden olsaydı aşağıya bir cinayet işlemeye gittiğimi anlardı.

Talihin bu müsaadesine yılda bir defa bile tesadüf edilmez. Etrafta ne kimse vardı, ne çıt ne pıt. Merdivenden bir peri ha-

fifliğiyle indim. Bodrumun loşluğuna daldım. Kuluçkalar köşedeki odada idi. Kapı aralık duruyordu. İttim. Burası bel, kürek, kazma, küfe el arabası gibi bahçeye ait eşya, kırık dökük sandalyeler ve sair hırdavatla dolu bir yerdi.

İçeri girdim. Servinaz'ı düz bir tahtanın üzerinde kıyılmış yumurta ve küçücük bir tabak su ile civcivleri doyurmakla meşgul buldum. Beni görünce tahtayı yere bıraktı. Pek süzgün bir bakışla kollarını açtı. Atıldım. Sevgilim bu sarmaş dolaşa temiz gelmek için bugün yıkanmış, üst baş değiştirmiş olmalı ki o pek hoşlandığım keskin kokuyu neşretmiyordu.

Biz birbirimizin kolları arasında terleyip inlerken bir pıtırtı duyar gibi oldum. Hemen sordum:

"Kimse olmasın?"

O, baygın bir sesle cevap verdi:

"Merak etmeyiniz..."

"Bir gören olmasın?"

"Cinayetimize şu sepetlerdeki kuluçkalardan başka şahit olan yok. Onların da gözleri kapalı."

Biz, o meşhur hikâyedeki, kırılırsa kırılsın, dökülürse dökülsün vaziyetinde idik. Hislerimizi dünyanın bütün diğer alakalarından ayıran sevdanın kanatlarına binmiş gaşy-âver bir lezzetle uçuyorduk. Artık gözlerimiz görmüyor, kulaklarımız duymuyordu. Bizim için o anda kâinat yoktu. Yalnız sevda vardı. Onun lemaları, onun ateşleri, onun fısıltıları, onun iniltileri...

O aralık... Aman Yarabbi, sevdanın bizi öldürdüğü işte o esnada odanın kapısı açıldı. Biz her şeye dikkat eder göründüğümüz halde kapıyı içeriden sürmelemeyi unutmuşuz. Ah ne tedbirsizlik. Ne müthiş gaflet... Artık çare var mı? Olan oldu.

Bizi böyle cürmümeşhut halinde bastıran kim olsa beğenirsiniz? Nevres... Nevres. Bilmem hicabından mı? Bilmem nefretinden mi? Bilmem hayretinden mi? Kızcağız yukarıdan aşağı bir pembe alev gibi kızarmıştı:

"Tuuuu utanmazlar..." ta'yibiyle yüzümüze birkaç fasla tükrük attıktan sonra titreye titreye yüzünü duvara kapadı. Densiz bir çocuk hırçınlığıyla tepine tepine ağlamaya başladı.

O ne? Nevres hakikaten utansaydı kendisini kızartan manzara karşısından hemen kaçması lazım gelmez miydi? Hayır... O, bilakis ara sıra kollarının arasından gözlerini uydurarak bize bakıyordu.

Oh bu olsa olsa bir kıskançlık ağlaması olabilirdi. Niçin onu seviyor da beni sevmiyor? Korkum, yeisim hemen sevince döndü. Sevda bahsini zevcem gibi estetik bakımından hiç tetkik etmemiştim amma kadın kalbini ameli bir vukufla öyle mükemmel öğrenmiştim ki Nevres olsun, Servinaz olsun, Sabiha olsun, Cevher olsun bunlar hep en büyük anaları Hazreti Havva'dan huy kapmış mahluklardı.

Servinaz'ı bıraktım. Hemen koştum. Nevres'e sarıldım. Kollarımın arasında debeleniyordu. Fakat bunun, istemem yan cebime koyuver kabilinden bir nazlanma çırpınması olduğuna hiç şüphem yoktu. Kulağına eğildim bütün yüreğimin ateşli feveranıyla:

"Ah canımın içi Nevres, ben sana kaç zamandır yanıyordum. Sen bana hiç yüz vermiyordun. Canımdan bezecek kadar nevmid ve meyus kaldım. İntiharı bile kurdum. Böyle dehşetli bir yeis içinde iken Servinaz karşıma çıktı. Avunmak için onun kolları arasına düştüm. Emin ol Nevres bu gayriihtiyari bir cinayettir. Affet beni. Şadan senin kulun, kurbanındır..."

Bu sözlerim, kıza sihir gibi tesir etti. Her şeyi unutarak kendini kollarımın arasına bıraktı. Lakin şimdi Servinaz, üzerimize saldırarak:

"Benim gözümün önünde bu ne rezalet. Beyefendi ben buna tahammül edemem. Ben senin için hiçbir şeyimi fedadan çekinmedim."

Birbirini dehşetle kıskanan bu iki kızı karşı karşıya idareye büyük bir diplomatlık lazımdı. Bunu hiçbir estetik kitabı yaz-

mazdı. Ancak fırtınada ani bir tedbir ile gemisini kurtaran ameli kaptan gibi ben bilirdim. Düşünmedim. Taşınmadım. Sıkılmadım. Yılmadım. Güle güle seyircilerini aldatan bir hokkabaz maharetiyle Nevres'i bıraktım, Servinaz'a koştum. Onun da kulağına şöyle fısıldadım:

"Ne yapıyorsun elmasım, kendine gel. Bu kız cinayetimizi gördü. İkimiz de mahvolacağız... Duyarlarsa şüphesiz bu akşam köşkten kovuluruz. Ağzını kapamak için Nevres'i aynı cinayetle lekelemeliyiz. Evet evet. Tamamıyla kendimize benzetmeliyiz ki söyleyemesin. Sen dururken benim ona ne ihtiyacım var? Onu daha ziyade seveydim, senden evvel ona giderdim. Senden ayrılmamak için onu kucaklamak işkencesine katlanıyorum. Kendini zapt et. Beş dakika sonra bütün köşk halkı sevdamıza agâh olacak."

Servinaz afalladı. Zihnine ektiğim mantık tohumlarının çürüklerini sağlamlarından ayırmaya uğraşır gibi düşünüyordu. O düşünedursun koştum, tekrar Nevres'e sarıldım. Ta kulağının içine ruhumun bütün hararetini üfleyerek:

"Senin için bitiyorum yavrum. Yeisimin son deminde melek gibi imdadıma yetiştin. Lakin Servinaz'ın gözü önünde sarılmalarımda bundan ileri varamam. Fakat bundan sonra sen benimsin, ben seninim. Artık tavan arası, bodrum, ahır... Kümes hep bizim için. Neresini boş bulursak oraya çekiliriz. İki gönül bir olduktan sonra samanlık seyran olur."

İkisi arasında mekik dokudum. Birini bırakıp ötekini öptüm. İş biraz mayna oldu. İkisi de gözlerinde derin kinler, kalplerinde şüpheler saklayarak mecburi sustular. Sevdalarımızın o hercümerci esnasında civcivlerin birkaçını çiğnedik, kuluçkaların sepetlerini devirdik, sularını döktük. Tuvaletlerimiz bozuldu, yakamız çarpıldı, yenimiz düştü. Vücutlarımızın orasında burasında kızartılar, çürükler belirdi. Fakat ben iki kızın gönlüne birden zaferyab olmuştum. Ondan sonra birbiriyle tepişen zıt araba beygirleri gibi bu çifti sevdamın kamçısı altında idare edecektim.

Kıyafetlerimiz, çehrelerimiz bizim orada, bir macera geçirmiş olduğumuzu apaşikâre söylüyorlardı. Daha ziyade gecikmemizden tehlike çıkacağı şüphesizdi. Kollarına girdim. İki kızı da bodrumun karanlık aralığına çıkardım. İkisinin de yanaklarından müsavi birer hararetle sıkı sıkı öptükten sonra, "Haydi," dedim. "Allah'a emanet. Üstünüzü başınızı düzeltiniz. Kızarmış yüzlerinizi bol su ile yıkayınız. Bu sır üçümüzün arasında kalsın."

Kızlar bana karşı biraz şüpheli, dargın fakat birbirlerine karşı sulh kabul etmez, pek adavetkâr birer duruş, birer bakış, birer diş bileyişle yanımdan ayrıldılar.

Bu sevda muharebesinde uğradığım hasarı tamir için ben de yüzüme su vurdum. Üstümü başımı süpürdüm. İşlediği kabahatin anlaşılmasından korkan bir çocuk gibi süklüm püklüm zevcemin yanına girdim. Beni görünce kitaptan başını kaldırdı. Sabit, derin, acayip bir bakışla süzdükten sonra:

"Nerede idin?"

"Bahçede... Yok kümeste... Of hayır, bodrumda idim."

"Ne yapıyordun bodrumda?"

"Civcivler çıkıyor da... Onlara bakıyordum."

Zevcemin üzerime dikilen o acayip bakışı birden tatlılaşarak:

"Haber vereydin ben de gelirdim. Yumurtalar hayata inkılap ediyor. Hayat... Hayat... Ne iyi şey... Esas hep sevda... Ben de şimdi estetikte hayat bahsini okuyordum. Bak dinle: Estetikçilerin tariflerince sanat mütekâsif hayat demektir. Bu tekâsüf bazen fikir, bazen irade, bazen haz, bazen ihtisas eşkâlinde görünür. Artık müellif kendi fantaziyesine göre bunlardan ahkâm çıkarır. Sağlam, kuvvetli, dolgun bir hayat yaşamak estetiktir. Hayatın intişar vasıtası aşktır."

Sabiha'nın ilim ve irfanına hayretimi gösterir bir meftuniyetle boynumu eğerek:

"Şüphesiz karıcığım şüphesiz... Oh ne derin, ne ulvi fikirler."

"Sanatın başlıca maksadı ihtisasatın ifadesidir. Çünkü bütün hayatı canlandıran ve ona hâkim olan ihtisasattır. Mesela benim aşkım... Kendimden daha berhayat ve daha hakikidir."

"Şüphe mi var elmasım... Şüphe mi var. Bu âlemde aşktan tatlı ne olabilir?"

"İnsanlar göçer. Hayatları da beraber zeval bulur. Fakat ihtisasları baki kalır."

"Öyle ya, ne büyük hakikatler... Mimar Sinan öldüyse ihtisasatını tespit eden âsar-ı kemali yaşıyor."

"Mevzu sanatkâra, sanatkâr mevzua hulul ile yekvücut olmalıdırlar. Aşk daima ikiyi birleştiren bir cazibedir."

Aklıma deminden bodrumdaki yekvücutluk gelerek:

"Ah bu büyük hakikatler nasıl inkâr olunur."

"Müellif, düşündüğü fikre ve düşünülen fikirde müellife girerek beyinlerinde *identification* hasıl olmalıdır. Yani sanat ruhu sanatkâra, sanatkâr ruhu sanata karışarak aralarında vahdet, ayniyet vaki olmalıdır."

"Evet demin kuluçka sepetlerinin başında bu iki ruhun birleşmesi nazariyesini ben de düşündüm amma... Zihnimde ilmi terbiye olmadığından meseleye böyle senin gibi fenni insicam veremedim."

"Bir peyzajı bedii bir zevkle temaşa edebilmek için ondaki ahenkle ahenklenmeli. Güneşi anlamak için onun şuasıyla beraber titremeli. Ve ayın şiiriyetini hissetmek için gece karanlığında onun zıyasıyla beraber ihtizaz etmeli ve keza yıldızların mavi veya sarı lemalarıyla beraber kamaşmalıdır. Yani tabiatı canlandırmak için onun ruhunu kendimize, kendimizinkini ona ifaze etmeliyiz, zira kalemimizden dökülen kelimeleri, fırçamızdan akan boyaları başka türlü canlandıramayız."

Sonra zevcem estetikte "mistisizm" bahsine girişti. Hayal ile hakikati iki saat karşımda Karagöz gibi oynattı. O ne çetin mesele idi. Bu usulün tatbikiyle hakikat hayal oluyor. Sanat inkâr olunuyor. Aklımın ermediği böyle bir şeyler... Olup duruyordu.

Karım bahiste derinleştikçe bana uyku bastı.

Sözlerinin beynime afyon tesiri verdiğini fark ederse kızar. Karşısında çevik bir zihinle dikkatli bulunmalı. Uyumamak için kendi kendimi en hassas yerlerimden çimdiklemeye mecbur oluyordum.

Güneşin şuasıyla beraber titremek, ayın ziyasıyla ihtizaz etmek, yıldızlarla birlikte kamaşmak, tabiatı sanatta canlandırmak için onun ruhunu kendimize, kendimizinkini ona kavanço etmek benim anlayacağım herzelerden değildi. Ben follukta kuluçkaların arasında titreyerek mübadele-i ruh eylemesini daha bedii buluyor, işte yalnız bundan anlıyor ve hoşlanıyordum.

XII

Hurrem Bey ailesiyle görüşmek için yanıp tutuşuyorduk. Karımın maksadı başka, benimki ise büsbütün bambaşka idi. Hangimiz daha kârlı çıkacaktık? O sonra anlaşılacaktı. Eğer Hurrem Bey de güneşi titretip aya göbek attırarak Sabiha'nın bana yaptığı gibi karısını uyutuyor ise, o kocasından, ben karımdan hınç çıkarmak için sağlam biz Cevher Hanım'la bağdaşacaktık.

Kaideten "safa geldiniz"e evvela bizim onlara gitmemiz lazım gelirmiş. Karımla ben bu ziyarete hazırlanıyorduk. Fakat bundan evvel bir akşam bahçede gezinirken karşıdan onları gördük. Karı koca ağaçların altında dolaşıyorlardı. Uzaktan selamlaştık.

Sonra her iki taraftan da tanışmak arzusu hasıl olduğunu anlatır bir merakla onlar bize doğru ilerlediler. Biz de onlara yaklaştık. İskemle, masa getirttik. İki köşk arazisinin ortasında bir yer intihap ettik. İlk telakide Cevher Hanım zevcemin elini sıktı, ben de allamenin. Sonra kadın pek serbest bir tavırla geldi. Benim elimi tuttu. Sabiha da onu takliden eğilerek öper gibi bir ihtiramla âlimin elini yakaladı. Bu ilk görüşüşte aramızda hemen

samimi bir hararet peyda oldu. Hurrem Bey'in siması tüylerinin karaltısına gömülmüş olmasına rağmen uzaktan zannolunduğu gibi ruha sıklet verecek sevimsiz bir adam değildi. Gözlerinin içi gülerek tatlı bir bakışı, sizi samimi bir süzüşü vardı. Fennin akametlerine dalmadığı zamanlarda sözlerine dinlenilir bir şirinlik geliyordu.

Ah, ille karısı... İlle karısı o, erkeğin gözünü şuhluklarına hayran etmek, yüreğini çarpıntılara uğratmak bakımından hakikaten emsalsiz bir cevherdi.

Biz iki çift karı koca karşı karşıya oturduk.

Allame hepimizin yüzümüze birer parça tebessüm dağıttıktan sonra:

"Şuraya taşınalı epeyce zaman oldu. Konu komşudan hiç kimse hal hatır sormaya gelmedi. Komşuluk ananelerimizin de büsbütün değiştiğini görerek mahzun oldum."

Ben: "Beyefendi hazretleri, zatıaliniz memleketin yüksek simalarındansınız. Komşuluğunuz ile müftehir olmazdan evvel biz de herkes gibi ilmi şöhretinizi tanımakla mübahi idik. Malumualiniz âdet, ahlak ve terbiyece bütün usullerimiz bozuldu. Bu kaybettiklerimizden hiçbirinin yerine henüz yeni ve sağlam bir şey koyamadık. Kimimiz alafranga gidiyor. Kimimiz alaturka. Kimimiz uluorta. Meşguliyetinizi biliyoruz. Rahatsız etmekten çekindik. Böyle sellemehüsselam bir ziyaretin efendimizde hasıl edeceği tesiri kestiremedik. Düşünüyorduk."

Allame: "Hakkınız var beyefendi, Babil Kulesi karışıklığı ve tebelbülü-i elsine bugünkü hercümercin yanında hiç kalır. Herkes başka bir hava çalıyor. Başka bir dil söylüyor. Başka bir oyun oynuyor. Kütüb-i kadimenin rivayetince bu tebelbül-i elsineden yetmiş iki lisan zuhur etmiş, fakat bugünkü bozgunluktan ne çıktığı malum değildir. Dinlerden, kanunlardan, filozoflardan, ilimden, fenden ne bekliyorduk. Ne aşikâr oldu. Zamanın birikmiş kinleri... Bütün prensipler üzerine katil bir darbe indirdi. Asırlardan beri insaniyetin inşasına uğraştığı bu muhteşem bina-

nın her gün bir tarafi çöküyor... Ve az vakitte taş taş üzerinde kalmayacak. Eski temelin üzerine hiçbir şey kurulamayacak. Bir kere deliler tımarhaneden boşandı. Ne olacak? Bunu hakkıyla kimse kestiremez. Bugün hangi modelin önüne geçip de kendimize bir hayat tarzı, bir idare şekli yontabileceğiz? Bugün son derece hüsniniyetle aransak acaba ortada fazilete örnek olacak bir millet bulabilecek miyiz? Cihan yolundan azdı. Âlem mahrekini şaştı. Dünyanın düzelmesi için hiç eskilere benzemeyen yeni zihniyetlerin, yeni prensiplerin, yeni idarelerin teessüsü lazım geliyor. Bunlar da nasıl olacak? İnsaniyet işte bu meçhulleri hal ve keşfedinceye kadar birbirini yiyecek. Medeniyet daha uzun müddet gıdasını toptan, tüfekten, kılıçtan, ateşten bekleyecek. Hata ve suiistimal yeni değildir. Asırlarca işleyen yaranın bugün yakısı kalktı. Ufunet göründü. Asırların biriktirdiği bu zehirli buharı yine asırlar dağıtabilir. Binlerce yıllar çılgın yaşayan insanları birkaç senenin akılâne idaresi ıslah edebilir mi? Hem de bu akılâne idare hepimizin hayalinde yalnız vehmen mevcut... Nasıl şeydir? Bunu tarif edebilecek kafa henüz yaratılmamıştır. Belki de bu söz daima hayal kalacaktır."

Ben allamenin bu sözlerinde derin bir tetebbu, ince nazariyeler, hasılı zihinlere yeni tefekkür sahaları açacak bir ilim kuvveti görmedim. Duyduğum şeyler herhangi bir makalede okuyabileceğim amiyâne, bedbinâne fikirlerdi. Kimsede iyiliğe, salaha itimat kalmamış olduğu için ümitsizlik, bedbinlik moda olmuştu. Halbuki arada bazı milletler ezilmekle beraber bu koca insaniyet kendine yeni hayat düsturları keşfederek, çürük fikirleri ayıklayarak mutlaka yaşayacaktı. Bir tabibin hazakati hastası hakkında ümitsiz bulunmakla değil onu kurtarmaya uğraşmakla tahakkuk eder.

Zevcem bütün dikkat ve meftuniyetiyle dinliyordu. Cevher Hanım elinde getirmiş olduğu bir sarı gülün yapraklarını parmaklarının asabi hareketleriyle yolup yolup atıyordu. Kim bilir kaç yüzüncü defa dinlemiş olduğu kocasının bu zemindeki söz-

lerinden artık bıkkınlık getirmiş olduğu anlaşılmayacak gibi değildi. Yüreğinin sıkıntısını gülü parçalamakla yenebiliyordu.

Okumuş adamların çoğu gibi Hurrem Bey'de de söylemek merakı vardı. Bize söz sırası ancak onun susmasıyla gelebilecekti.

Cevher Hanım böyle meclislerde kocasını idareye alışmış olmalı ki hemen onun nefes alması esnasında ağzından sözü kaptı. Ve herkese söz sırası dağıtmak için bahsi değiştirdi. Birden cümleleri kırpıp kısaltarak:

"Buralarda şimdi nasıl vakit geçiriliyor?"

Zevcem: "Hanımefendi, buralarda şimdi daha doğrusu vakit geçirilemiyor."

Cevher Hanım: "Bendeniz de öyle anlıyorum. Gönüllerde kasvet, her tarafta bir harabi bir sönüklük var."

Zevcem: "Herhangi köşke baksanız içinde elemler, ıstıraplar, facialar saklar gibi sessiz, meyus duruyor."

Cevher Hanım: "Evet öyle görüyorum. İstanbul'un Türk mahallelerinden hangisi böyle değil ki! Evvelden bu taraflarda Fenerbahçe gezintileri, mehtaplarda Kayışdağı, Âlem Dağı âlemleri olurdu."

Zevcem: "Artık öyle kır eğlenceleri kalmadı. Kadıköyü'nde tiyatrolar, sinemalar var."

Bu suallerinden Cevher Hanım'ın allame ile her gün burun buruna bulunmaktan içi sıkıldığı anlaşılıyordu. Kadına samimi görünmek için söze atılarak:

"Hanımefendimiz burada aranacak şey, iyi komşudur."

Çevher Hanım cazip bir tavırla, "Evet beyefendimiz buyurduğunuz bu lüzumu ben de hissediyorum," dedi, gözlerini önüne indirdi. Filozof böyle adi sözlere karışmak istemez gibi şimdi bizi dinliyordu.

Zevcem: "İyi komşu bir saadettir. Fakat Hurrem Beyefendi hazretleri gibi muhterem bir allame ile ev yakınlığı şüphesiz büyük bir devlettir. Biz bu devlete eriştik. Bu cihetten bahtiyarlığımıza nihayet yoktur."

Cevher Hanım pek gizli bir istihza karıştırdığı bir taaccüple zevceme bakarak:

"İlmin kıymetini şimdi kimse bilmiyor. Kadınlığınız ile bu takdiriniz bizim için çok kıymettardır. Bu teveccühünüzden zevcim kadar ben de mesut ve müftehirim."

Ben işi pöhpöhlemek için:

"Efendim, zevcem senelerden beri beyefendi hazretlerinin meftun-ı kemalatıdır. Çünkü kendisi de biraz yazar, çizer. Şunu da kemal-i mahcubiyetle itiraf edeyim ki hazretin derin makalelerinden benden ziyade o anlar."

Benim bu itiraf-ı cehlim, allameliğe bîgâneliğim kadını memnun etti hemen tatlı bir tebessümle:

"Zevcim âlimdir, fazıldır. Bununla müftehirim, lakin yazdığı makaleler bana hiçbir şey söylemez. Bu cihetten doğrusu kendilerine küfv bir kadın değilim."

Bu zımni cümleler ile ben karımdan o da kocasından his ve zevkçe uzak bulunduğumuzu birbirimize anlatmış olduk.

Allame, bu sözlerin tahlilinden ziyade diğer şeylere dalmış görünüyor, kemalatının meftunu zevcemi arada bir derin bakışlarla süzüyordu. Sabiha da ne benim sözlerime, ne de Cevher Hanım'ınkilerine katiyyen ehemmiyet vermeyerek fevkalade bir hadise karşısında şaşıran bir mektep çocuğu hayretiyle dahiyi tetkik ediyordu.

O esnada Muhsine Kadın belinde mavi bir peştemal, başında kalın kirli bir örtü, adi bir tepsi ile misafirlere kahve getirdi. Kadını o halde görünce yüreğime inecekti. Çünkü bu karı evin en kaba işlerini gören yaşlı, çaçaron, terbiyesi kıt fakat pek eski emektarlığı hasebiyle kovulmaz, çekilmez bir baş belasıydı.

Gözlerini kıyafet ye tuvaletçe biraz rokoko olan Cevher Hanım'a dikti. Fincanları tevzi için tepsiyi burunlarımıza sokarcasına birer birer suratlarımıza dayıyordu. Hiçbir komedya hizmetçisi bundan daha gülünç kılıklı, bundan daha aptal tavırlı, daha alık salık, daha tuhaf olamazdı. İşaret etsem ahmakça mu-

kabelede bulunacak. Büsbütün rezil olacağız. Hâlâ gözleri Cevher Hanım'da, elindeki tepsiyi ne yaptığını bilmez bir patavatsızlıkla oraya buraya uzatıyor. Hemen hemen kahveleri üzerimize dökecek.

Zevcem bitkin, baygın bana bakıyor. Ben de dudaklarımı ısırarak ona bakıyorum. Böyle sıkılacak, teklifli bir misafir geldiği zaman yeni önlüklerini giyerek kahveyi ya Servinaz getirirdi ya Nevres. Bugün neden bu âdet hilafına misafirlere en kirli iş kıyafetiyle Muhsine Kadın çıkıyor? Bundaki sebebi anlayamadık.

Ne ise kahveler içildi. Şundan bundan biraz daha konuşulduktan sonra komşuluğumuzdan, dostluğumuzdan samimi memnuniyetler beyanıyla misafirler gittiler.

XIII

Zevcemle yalnız kalınca sordum:

"Ey, ne fikir peyda ettin?"

"Hurrem Bey büyük adam..."

"Karısı?"

"Hiçbir suretle ona denk değil."

"Kadının nesi var?"

"Daha ilk görüşümüz. Pek açılamadı amma hoppaya benziyor."

"Neden anladın?"

"Kıyafeti, tavrı, her hali söylüyor. Öyle tanınmış bir âlimin karısı böyle tiyatro aktrisi gibi giyinmez."

"Hanım, emin ol ki kadın kadını, yani siz sizi erkeklerden ziyade muahaze ve zem edersiniz. Hem daha nafiz, daha vakıfâne bir tenkit ile. Şüphesiz ki, siz birbirinizin giyinişindeki, söyleyişindeki, tarz, eda ve terbiyesindeki kusurları daha iyi görürsünüz. Erkekler hiç söze karışmadan sizi birbirinize çekiştirtip kar-

şıdan dinlemelidirler. Bu suretle meydana çok hakikatler çıkar. Lakin ben Cevher Hanım'ın giyinişinde pek öyle aktris kıyafeti görmedim. O da bu zamanın kadınları gibi giyiniyor."

"Bey, bir sözün öteki sözünü nakşediyor. Şimdi giyinişçe ve her suretle kadın kadının kusurunu erkekten iyi görür demedin mi? Binaenaleyh bu meselede benim sözüm, hükmüm seninkilerden muteber sayılmak lazım gelir."

Karım, Cevher Hanım'ın tuvaletini, kıyafetini ta saçının kıvrımından ökçesinin ucuna kadar tenkit etti. Ben bu sözleri sükûnetle dinledikten sonra, "Peki," dedim. "Senin bu tenkitteki salahiyetini kabul ediyorum. Lakin bundan allameye bir muahaze hissesi ayırmalısın."

"Ne gibi?"

"Ne gibi olacak. Âlemi irfanıyla tenvire uğraşan bu adam, o büyük bilgi ve zekâsıyla moda ve telebbüs hususlarında karısını irşat edemiyor mu?"

"Bu kadar nafi, ciddi, derin tetkikatla meşgul olan bir allame her hafta moda leyleğinin getirdiği şeyleri kendine iş güç edebilir mi? Bey insaf et..."

Bahis uzadı. Ben karıma karşı Cevher Hanım'ın avukatlığını ediyordum. O da bana karşı şiddetle allameyi müdafaa ediyordu.

Biz böyle konuşurken karşıdan Muhsine Kadın'ı gördüm. Yine başında o kirli örtü, yine önünde o mavi peştemal, elinde bir kova ile dolaşıyordu. Birden tepem attı. Pürhiddet dedim ki:

"Anamdan büyük amma ben bu kocakarıyı döveceğim... İlk görüştüğümüz misafirlerin karşısına bu ölü yıkayıcı kıyafetiyle çıkılır mı? O ne mundar tepsi idi."

"Hakkın var Şadan. O hali görünce benim de ne kadar sinirlendiğimi anladın."

Hemen bağırdım:

"Baksana kadın, buraya gel..."

Muhsine, kovayı oraya bıraktı. Hamam soğukluğunda natır gezinir gibi iki yanından kollarını sallayarak terbiyesizce bir sı-

rıtma ile kırıta kırıta yanımıza geldi. Onun bu tavrından öfkem büsbütün parladı:

"Kadın utanmıyor musun? Bu kıyafet ve o tepsi ile misafir karşısına çıkılır mı?"

Muhsine'nin tebessümü birden söndü. Kırk senelik hizmetinin verdiği salahiyetle efendileriyle hukukan müsavat iddia eden bir saygısızlık takınarak:

"Benim her günkü kıyafetim budur beyefendi. Karısı güzel bir misafir geldi diye bayramlığımı giyecek değilim ya..."

Karımın yanında bu telmih beni sarstı. Vücudumu hafif bir titreme aldı. Gözlerimi üzerine açtım:

"Bana iyi bak kadın. Ben bu evin beyiyim. Vakıa terbiye alacak zamanın pek çoktan geçmiş amma ben senin gibilerini de yola getirmenin usulünü bilirim."

Kocakarı aynı küstahlıkla cevap verdi:

"Evin beyi iseniz... Terbiye edecek adam arıyorsanız... Buyurduğunuz gibi ben bir kocakarıyım. Terbiye almak zamanım çoktan geçmiştir. Fakat bu köşkte terbiye edilecek gençler var. Onlara bakınız."

Kocakarının bu ikinci kinayeden maksadı ne idi acaba? Acuze mantığına güvenerek o kadar sert ve kuvvetli söylüyordu ki beni asıl şimdi titreme aldı. Karının ağzında bomba gibi patlayacak bir kelime olduğunu hissediyordum. Ben raşeler, kızarıp bozarmalar içinde karşımdaki bu müthiş ağzı kapayacak sihirli bir söz aramakta iken zevcem lakırdıya karışarak:

"Muhsine Hanım, benim böyle üstü kapalı sözlerden hoşlanmadığımı bilirsin. Bu evde terbiye edilmeleri lazım gelen gençler kimlermiş?"

Kocakarı:

"Kızım, Sabiha Hanım ne olduğunu ne bittiğini anlamadan, dinlemeden ananız yerindeki kadını tekdire kalkıyorsunuz..."

Ne olmuştu acaba? Merak hafakanıyla tıkanıyordum.

Zevcem: "Biz bahçeye çıkmazdan evvel bir şey yoktu. Bu kadar az bir zamanda ne oldu bitti? Söyle bakayım."

Muhsine: "Biliyorsunuz, büyükhanımefendi evde yok..."

Zevcem: "Biliyorum... Ey sonra?"

Muhsine: "Ah evlere şenlik o iki kız..."

Zevcem: "Hangileri?"

Muhsine: "Servinaz ile Nevres..."

Bu iki ismi telaffuzdan sonra kocakarı fitneler kaynayan gözlerini kısa bir sükûtla bana dikerek:

"Bugünlerde bu kızlara bir şeyler oldu. Bir şeyler oldu... Bir şeyler oldu."

Zevcem: "Ne oldu?"

Muhsine: "Ne bileyim hanım onlara bir azgınlık geldi. Allah hayırlara tebdil etsin... Her gün kedi ile köpek gibi hırlaşıyorlar. Didişiyorlar. Ellerinden gelse birbirlerini bir yudum suda boğacaklar. Bugün saç saça baş başa bir dövüştüler ki ayırıncaya kadar başımıza hal geldi. Enseme bir yumruk yedim. Çürüdü. Şimdi boynumu bir yandan bir yana çeviremiyorum. Sonra efendicazıma temiz kahve takımları büfede kilitli. Anahtarı vermiyorlar ki çıkarayım. Ben de şuradan, buradan elime kirli temiz ne geçtiyse bir kahve takımı uydurdum. Pişirdim. Getirdim. Teşekkür yerine beyefendiden tekdire uğradım."

Zevcem: "Niçin dövüşüyorlar? Sebebi ne?"

Muhsine: "Sebebi... Akıl alacak şey değil amma sanırım ki bugün gelen misafir hanımı kıskandılar."

Zevcem: "Muhsine Kadın o nasıl lakırdı? Misafir hanımı kimden ve niçin kıskanıyorlar?"

Muhsine: "Bilir miyim? Yukarıdan pencereden burada, bahçede sizin oturduğunuz yere yumruklarını sallayarak erkekler gibi sövüyorlardı. Ben bundan kıskançlık manası çıkardım."

Zevcem: "Sen bundan kıskançlık manasını nasıl çıkarıyorsun?"

Muhsine: "Misafir hanım, okumuşun karısı pek süslüydü. Boynundan inciler, mercanlar, altın köstekler bir şeyler sarkıyor-

du. Bu kızlar da süs budalası. Hanımın bu ziynetlerini kıskanarak ne yaptıklarını bilmez bir hale geldiklerine hükmettim."

Zevcem: "Ben böyle saçma lakırdı dinlemem. Komşunun süsünü kıskanıp da evde dövüş olmaz. Bunda başka bir iş var."

Muhsine: "Bir de folluk, kuluçka, civciv meselesi var..."

Hah, işte yaraya neşter vuruldu. Şimdi ufunetler ortaya saçılacak. Yüreğim ağzıma geldi. Dinliyorum.

Zevcem: "Folluğun, kuluçkanın, civcivin bu işte münasebeti?"

Muhsine: "Bilir miyim hanım? Bilir miyim? Bunlarda bilmece içinde bilmece. Çünkü yarabbi tövbe... Dövüşürken birbirlerine... Tövbe... Folluk bilmem nesi diyorlardı."

Zevcem: "Haydi, git sen onları bana gönder. Ne olduğunu ben şimdi anlarım."

XIV

Hakikat şimdi tamir kabul etmez dehşetiyle patlayacaktı. Bu infilakı men için çare düşünmeye vakit yoktu.

Hilkaten çapkınım. Bir kadınla, iki kadınla doymam. Meşruundan gayrimeşruları daha tatlı geliyor. Fakat karımı da seviyorum. Böyle delişmen hizmetçi kızların yüzünden zevcemden ayrılmak istemiyorum. Hem Sabiha'yı seveyim. Hem ötekiler ile eğlenmekten gönlümü men edemeyeyim. Bu nasıl iş? Kendi tıynetime kendi aklım ermiyor vesselam.

Şimdi ne yapayım? Hemen oradan sıvışayım mı? Bu da olmaz. Çünkü katımın gıyabi hükmünü yersem bu muhakemenin benim için istinafi yoktu. Orada durup fırtınaya göğüs vermeli. Kızlar ne söylerlerse şiddetle red ve katiyen inkâr etmeli. "İnkâr yiğidin kalesidir" derler. Tecrübe üzerine mesel darb eden atalarımız elbette bu sözü boşuna söylememişlerdir.

Zevceye karşı benimki gibi gayriiradi sadakatsizliklerde itiraf soğukluktur. Ebedi bir kırgınlığa sebep olur. Lakin inkâr ile her

şey tamir edilir. Zaten bu acı hakikatin ıstırabından kurtulmak için kadının gönlü inkârı gizli bir sevinçle kabule meyyaldir.

Sözde iki kızoğlankıza sataşmış bulunuyorum amma iş başka, hakikat sonra anlaşılacak. Bilmeden büyük bir belaya sataşmışım. Birer toy bakir sandığım bu mahluklar meğer benden usta imişler. Keyfiyet hep ona vakıf olacakların sinirlerine, kanlarına dokunacak mertebede berbat.

Muhsine Kadın mübaşir gibi iki kızın önüne düşmüş üçü bahçenin ta ilerisinden koptular. Kızları şimdi ne halde bulacaktım? Herçi bad abad kararıyla gemi azıya almış olarak mı geliyorlardı? Yoksa onları kaşımla, gözümle idare etmek kabil olabilecek miydi? Ortada gizlenmesi elzem bir hakikat vardı. Acaba onlar da bu elzemiyeti benim kadar menfaatlerine muvafik buluyorlar mıydı? Yoksa beni mahvetmek için aralarında ittifak mı hasıl olmuştu?

Şimdi ilk muvacehede işin rengi belli olacaktı.

Üçü de geldiler, karşımıza sıralandılar. Muhsine'nin suratında iddianamesini ezberleyen bir müddeiumumi hazırlığı vardı.

İhbarını ispat etmek için zihninden delillerini topluyor gibiydi. Kocakarılarda genç kızlara karşı kabarmaya vesile arayan daimi bir infial vardır.

Kızlar ile nazarlarımız çarpıştı. Lakin derhal vücutlarımıza küçük birer ürperme geldi. Gözlerimizi önümüze indirdik.

Menhus cadı dik bakışlarıyla yüzlerimizi kargılıyor, en ufak bir adale hareketinden kendi varışınca manalar çıkarmaya uğraşıyordu.

Nazarlarımızın ilk telakisinde fark ettiğim ürkeklikten kızlarda gemi azıya almak gibi korkulacak bir isyan taşkınlığı olmadığını anladım. Yüreğime biraz su serpildi. Fakat kocakarının bizi dürtüşlediği çamurun içinden nasıl çıkacaktık?

Acuzenin iğvasıyla zevcemin keskinleşen zekâsı karşısında kızların kaçamaklı cevaplar bulabileceklerine hiç ihtimal veremiyordum.

Zevcem sağ kaşını yukarı kaldırıp solunu aşağı indirerek öfkeli bir çehre ile sordu:

"Bugün misafire niçin kahve getirmediniz?"

Kızlar sükûtla önlerine baktılar.

Sabiha Hanım sualini evvelkinden hiddetli bir sesle tekrar etti. En evvel cevap vermek cesareti Servinaz'da görülerek:

"Efendim, biz Nevres ile her günün işini aramızda nöbete koymuştuk. Bugünkü misafirlere hizmet nöbeti onda idi. Vazifesini yapmadı."

Zevcem: "Kimden izin alıp da aranızda nöbet çıkarıyorsunuz? Bugün nöbet onun idi ne demek? Misafir geldiği zaman ikinizin birden hizmetinize lüzum vardır. Bugün benim nöbetim değil diye çekilip de işi yalnız ötekinin üzerine bırakmak olur mu? Kendi başınıza ne icatlar çıkarıyorsunuz. Hizmetçi kısmı kendi usul uydurmaz. Evin âdeti ne ise o türeyegider. Bizde de var kabahat. Sizi kendi keyfinize bıraktık. Elbette böyle olur... Sizi daima dizginlerinizi çekerek kullanmalı."

Kızlar önlerine bakıyorlardı. Zevcem cüzi bir tevakkuftan sonra:

"Büfenin anahtarını neye sakladınız? Niçin kahve takımı çıkarmadınız?"

Servinaz: "Büfenin anahtarı bir gün onda durur, bir gün bende..."

Zevcem: "Bu söz benim sualime cevap mı? Kimde olursa olsun anahtarı niçin saklıyorsunuz?

Servinaz: "Bugün anahtar Nevres'te idi, niçin vermemiş olduğunu kendisinden sorunuz."

Zevcem: "Niçin vermedin Nevres?"

Nevres: "Vermedim. Çünkü efendim büfede bazı şeyler kırılmış. Benim üzerime atıyor. O mu kırdı? Ben mi kırdım. Hakikat anlaşılsın. Anahtarı vereceğim ve bir daha üzerime almayacağım..."

Benim zannımca kızların arasındaki bu zıddiyetin sebebi kıskançlıktı. Muhsine acuzesi de bu tahmininde haklıdır. Fakat onun bu hakkını teslim etmek hiç işime gelmezdi. Onlar zaten beni birbirinden şiddetle kıskanırken şimdi ortaya bir de komşu Cevher Hanım çıkması ikisini de büsbütün kudurttu. O süslü, güzel kadının yarı açık bir vücutla karşımda oturmasına bir türlü tahammül edemediler. Ne yapacaklarını bilmez birer hale geldiler. Birbirine bulaştılar. Büfenin anahtarını sakladılar. Kahve takımı vermediler. Şimdi zevcemin suallerine verdikleri cevaplar hep sümmettedarik şeylerdi. Ben böyle hissediyordum.

Zevcem kısa bir sükûttan sonra mahir bir müstantik tavrıyla birdenbire sordu:

"Siz pencereden bize doğru yumruklarınızı sallayıp fena fena şeyler söylüyormuşsunuz."

Kızlar birden şaşaladılar. Bu suale ne cevap uyduralım, mealinde evvela birbirlerine baktılar. Sonra şimşek kadar seri birer nazar da bana fırlattılar. Ben hemen gözlerimi önüme eğdim. Çünkü istintakın tehlikeli kısmına gelmiştik.

Nihayet Servinaz muvafikça bir yalan uydurmaktan aciz kalmayarak:

"Evet, yumruklarımızı pencereden salladık fakat size değil."

Zevcem taaccüple:

"Ya kime?"

"Kendi talihlerimize..."

"Acayip!"

"Hiç acayip değil efendim. Talihimiz olsa hizmetçi olmazdık. Herkes daima talihine karşı sitem eder. Biz talihlerimize karşı yumruk salladık. Size karşı haddimiz mi?"

Kızlar her suale böyle muvafik, namuvafik birer cevap uydurdukça kocakarı yeisle burnundan soluyordu.

Zevcem tepelerinden topuklarına kadar ince bir dikkatle kızları süze süze yine birdenbire sordu:

"Foliukta ne yapıyordunuz?"

Bu sualin dehşeti önünde kızlardan evvel ben titreyerek içimden kendi kendime, "Hah, bu sefer yakalandık. Haydi, sizi göreyim kızlar... Buna da münasip bir cevap uydurunuz," dedim.

Servinaz Nevres'e baktı, Nevres Servinaz'a. Sonra ikisi birden gözlerini bana dikerlerken nazarlarımız çarpışmasın diye ben hemen kendiminkileri önüme indirdim. Fakat kızlara zekâvet açıklığı gelmesi için bütün ruhumla kalben dua ediyordum.

Cadının yüzünde derhal galebe tebessümü belirdi. Servinaz zihnini toplamaya uğraşarak:

"Civcivlere yem vermeye gittim..."

"Yalnız mı gittin?"

"Evet..."

Kocakarı hemen atıldı:

"Hayır, ikisi de beraberdi."

Nevres: "Ben sonradan gittim..."

Zevcem: "Yem vermek için bir kişi kâfi değil mi? Sen neye gidiyorsun?"

Nevres: "Civcivleri pek severim de..."

Kocakarı: "Civcivleri o kadar çok seveydiniz üç-dört tanesini öldürmezdiniz."

Servinaz: "Biz öldürmedik. Ölmüş bulduk. Anaları üzerlerine basmış olmalı."

Kocakarı: "Anaları üzerlerine basmakla civciv ölmez. Ben zavallıcıkları gördüm. Yamyassı olmuşlardı."

Nevres: "Allah kuru iftiradan saklasın. Biz civcivleri neye öldürelim?"

Kocakarı: "Mahsus öldürmediniz. Orada tepiştiniz. Ne yaptığınızı bilmez bir hale geldiniz. Hayvancıkları çiğnediniz."

Servinaz: "Allah Allah, neye tepişelim?"

Kocakarı: "Ne bileyim ben? (Gözlerini bana dikerek) Beyefendi siz de bu istintaka karışıp da iki lakırdı sorsanıza. İşi hep hanımın üzerine bırakıyorsunuz. Deminden, 'Ben bu evin beyi-

yim. Terbiyesizleri yola getirmenin usulünü bilirim,' diyordunuz. Siz yalnız kocakarılara çıkışıp da gençleri tekdire kıyamayan beylerden misiniz?"

Birdenbire sinirlerim kopacak gibi gerildi. Hemen iskemleyi kavradım. Acuzenin kafasına kaldırarak:

"Sen haddini tecavüz ediyorsun. Terbiyesiz, bunak! Defol karşımdan! Şimdi bir tarafını kırarım alimallah."

Gözlerimin dönüklüğünden, sesimin gürleyişinden öfkemin dehşetini anlayarak kocakarı fena halde ürktü. Homur homur anlaşılmaz hezeyanlar ederek kaçtı. Sonra kızlara dönerek, "Haydi gidiniz," dedim.

Onlar da çekildikten sonra zevceme hitapla:

"Bir incir çekirdeği doldurmaz bir şeyi uzattıkça uzattın. Müstantikliğe bu kadar heveskâr olduğunu bilmiyordum."

"Evde ilk defa gelen sıkılacak misafir bulunduğu bir zamanda büfenin anahtarını saklayıp da kahve takımı çıkarmazlarsa buna incir çekirdeği doldurmaz bir mesele mi diyeceğiz?"

"Sen keyfiyeti dallandırdın, budaklandırdın. İçinden çıkılmaz bir hale getirdin. Evet, büfenin anahtarını lüzumlu bir zamanda saklamak büyük bir kabahattir. Fakat meselenin işte yalnız o kısmını tahkik et. Folluğu, civcivi, yumurtayı, kuluçkayı bahse karıştırmakta ne mana var?"

"Bu meselede tuhaf esrar var. Anlamıyor musunuz? O folluk, kuluçka, civciv hep birbirine girift birer muamma... Biri, ikisi anlaşıldıktan sonra ötekiler çözülecek."

"Saçma canım, saçma. Servinaz ile Nevres follukta dövüşmüşler. Birkaç piliç ezmişler. Bu karmakarışık sözlerin arasından seçilen hakikat işte bundan ibaret."

"Niçin dövüşmüşler?"

"İki deli kız niçin dövüşür? Kim bilir ne münasebetsiz bir şey içindir."

"Münasebetli münasebetsiz, işte ben bu sebebi anlamalıyım. Çünkü bu evin hanımıyım. Zaman acayip, akıl ve hayale gelme-

dik şeyler olabilir. Dikkat etmedin mi? Kocakarı ağzında bir şey çiğneyip duruyordu."

"Allah belasını versin o acuzenin. Adını anma, ifrit kesiliyorum. O dedikodu kumkuması... Uydurur uydurur söyler. Eğer onun ağzına bakıp da ev hanımlığı edeceksen vay senin haline, vay benim halime, vay bu evin haline."

XV

Bu defalık tehlikeyi atlattık amma mesele pamuk ipliğiyle bağlandı. Bugün, yarın ve belki de birkaç saat sonra patırtı kopma ihtimali vardı. Ben o kocakarının ağzını nasıl tutabilecektim? O iki farfara deli kızı nasıl akıllandıracaktım?

Birkaç gün geçti. Mesele kendi kendine yatıştı. Zevcemle aramızda buna dair hiçbir söz olmuyor, kocakarı artık karşıma çıkmaya cesaret edemiyordu. İskemleyi kafasına kaldırıp da gözlerimi üzerine açarak haykırışımdan fena halde ürktü.

Yalnız bir rahatsızlığım vardı. Servinaz ile Nevres kapı aralarında sık sık okşanmak istiyorlardı. Koridorun loşluğu içinden geçerken bazen boş odanın kapı aralığından yalvarıcı, titrek bir ses işitiyordum:

"Beyefendi, Allah aşkına bir dakikacık buraya gel..."

Gidip bakıyordum. Nevres, gözyaşları serpen boğuk hıçkırıklar içinde:

"Beyefendiciğim artık sen beni sevmiyor musun?"

Hemen kısa kesmek için:

"Sevmez olur muyum hiç!"

"Yemin et."

"Vallahi..."

Damlalar şelale şiddetini alarak:

"Ben o Servinaz menhusunu çok kıskanıyorum. Onu sevmediğine beni temin et."

"Canım aynaya baksana... Sen dururken Servinaz sevilir mi?"

Bazen birkaç seri öpücükle kızı temine uğraşırım. Bazen da ileriden duyulan ayak sesleri beni bu isticvap işkencesinden kurtarır. O, bir tarafa kaçar. Ben bir tarafa...

Bazı gün de bodrum kapısından bahçeye çıkacağım esnada gece ile gündüz arasındaki esrarlı gölgeler içinden muhteriz, ketum bir ses:

"Hişt... Hişt beyefendi rica ederim bir parça durunuz..."

Döner bakarım. Bu defa Servinaz. Yavaşça sorarım:

"Ne var kızım?"

"Yeni civcivler çıktı bakmaz mısınız?"

"Sırası mı ya?"

"Muhsine Kadın bugün Kadıköyü'ne indi. Büyükhanım rahatsız, yerinden kımıldamıyor. Küçük hanım derin mütalaa ile meşgul. Nevres ta çatı arasında ütü yapıyor..."

"Servinaz tehlikeli kızım, tehlikeli..."

"Evvelden bana sarılmak istediğin zamanlar, 'Ben bırak tehlikeli,' diye çırpınırdım da sen hiç korkmaz, aldırmazdın. Şimdi beni sevmediğin için böyle söylüyorsun."

Küçük küçük ahlar, oflar, ağlamalar... İşte derde çatmak buna derler. Etraftan bir pıtırtı duyulursa kurtulurum. Duyulmazsa kızın bir yanağına bir çimdik, öbürüne birkaç öpücük konduraraк kollarımı da beline bir-iki kere bağlayıp çözdükten sonra hemen kaçarım. Bu kısa ve yalancıktan sevme maşukamı memnun etmek şöyle dursun büsbütün ateşlendirir. Arkamdan şu serzenişleri duyarak sıvışırım.

"Sen benim üstüme Nevres'i seveli böyle oldun. Fakat dur sen... Ben her şeyi göze aldıracağım."

İlk ateşli sarılmalardan sonra böyle sevgi anlarında erkeğin kolları gevşer, nefeslerinin eski harareti azalırsa kadının düşkünlüğü artar. Çok sevilmek için az sevmelidir. Veya hiç... Fakat ben bu kızların bana olan muhabbetlerini artırmak için böyle yapmıyordum. Tehlikeyi atlatmak için birkaç zaman pek uslu

durmak lazımdı. Benim bu ihtiyatkârlığım kızları büsbütün tahris ediyordu. Lahavle...

Bu kızlara karşı ateşimi küllendiren bir sebep daha vardı. Şimdi gönlümde Cevher Hanım'ın hayali pırıl pırıl ateş alarak adeta donanma yapıyordu. Bu şehrayin, hizmetçi kızların aşklarını husufa uğrattı.

Âlimin karısından pek ümitvar ve aramızda gül pembesi bir aşk macerası açılacağından adeta emin gibiyim. Onun gözleri bana pek çok şeyler vaat etmiş, benimkiler ona şiddetli tutkunluğumu anlatmak istemişti. Birinci mülakatta iş böyle başladı. İkincide daha açılacak. Üçüncüde aşkımız kanatlanacaktı.

Fakat bu aralık bu derecesine pek ihtimal vermediğim Servinaz ile Nevres'in tehlikeli sırnaşıklıkları bu yeni aşkımda hesabımı çok bozuyordu. Bir cihet ziyadesiyle merakımı çekmeye başladı. Ben bu iki kızı da erkeği pek yadırgamaz birer halde buldum. İkisi de sevdaya pek munisti. Acaba bu alışkınlık neden? Benden evvel bunlara aşk temrini yaptırtan bir veya birkaç erkek mi var?

Bu mühim meselenin tetkiki benim için elzemdi. Ben kendimi kurnaz bir ayartıcı sanırken onlar beni iğfal etmiş olmasınlar! Maceranın ucu o kadar pürüzlü ve dehşetli ihtimallere yol açacak bir nezakette idi ki... Derin derin düşünmek lazım geliyordu. Hakikati nasıl anlayayım?

Her şeyde vaziyete nazaran hareket olunur. Bizim vaziyetimiz ne idi? Ben bu iki kızı da sineye çektim. Şimdi onlar birbirlerini kıskanıyorlardı. Aralarındaki bu kıskançlık tenafüründen istifade edebilirdim. Servinaz'ı Nevres'in aleyhinde ve keza Nevres'i Servinaz'ın aleyhinde deşerek bunların kirli esrarı varsa gıyaben birbirlerine söyletmek mümkündü.

Şimdi ben bu plana göre hareket etmek için fırsat bekliyordum. Bir gün kaynanam, zevcem, Nevres'i alarak sokağa çıktılar. Muhsine cadısı da yellerini okutmak için haber almış olduğu bilmem neredeki keskin nefesli hocaya gitmişti. Halis'le Zi-

ba da zaten evde durmazlardı. Evde birkaç kişi daha vardı amma biz onlara hiçbir şey sezdirmeden köşkün kuytu yerlerinde karambol yapabilirdik.

Zaten köşk böyle tenhalaşınca Servinaz'ın beni folluğa yahut daha münasip bir tarafa davet edeceğini biliyordum. Ben bu davete çanak açmak için aşk perimizin hoşlandığı izbe yerlerde dolaşmaya başladım. Tamam kömürlük hizalarında arkamdan, "Hişt... Hişt beyefendi..." nidaları koptu. Mevki, sevdamızın, esrarını örtecek bir akşam karanlığına gömülü idi. Hem kömürlüğün muhtelif cihetlere iki kapısı vardı. Kapının birinden tesadüfi bir tehlikeye uğrar isek diğerinden kaçabilirdik.

Durdum. Derhal boynuma bir çift hararetli kol dolandı. Yanağıma sıcak, sulu bir ağız yapıştı. Bu ateşe, bu aceleye şaşırarak, "Fakat burada nasıl olur?" dedim.

Beni şiddetle çekerek, "Kömürlüğe girelim," dedi.

"Girelim lakin pek uzun boylu durmaya gelmez."

"Ah beyefendi ah, daha ilk sarılışta ayrılmayı düşünüyorsunuz. Sizi o kadar çok seviyorum... O kadar çok seviyorum ki hemen şimdi gelip kollarımın arasından kapıverecekler sanıyorum."

Ağzından birkaç sır kapabilmek için bugün Servinaz'ı iyice sevdaya doyurmak lazımdı. Kömürlüğün karanlığına daldık. Sevgilimi kollarım arasında kemiklerini çatırdatıncaya kadar sıktım. Of demiyordu.

Ufak bir pıtırtı duyar duymaz hemen çözülüp fare gibi birer köşeye siniyorduk. Ne kadar sarıldık. Çözüldük. Söylesem idmanıma şaşarsınız. Nazar değmesinden de korkarım. Bu kadar gayretime mukabil kıza bir türlü, "Oh yarabbi şükür..." dedirtemiyordum. Aşüfteyi sevdaya doyurmak kabil değildi. O, her deraguş fasılasında:

"Altı ay geceli gündüzlü bu kömürlükte otursam bıkmam. Ah bu fırsat kırk yılda bir düşmez."

Kömürlüğün tozları içindeki bu ikametimiz müddetini Servinaz'ın reyine bırakırsam her türlü tehlikelere rağmen akşamla-

yacağımızı anladım. İşe bir yekûn çekip asıl maksada girişmek lazımdı. Servinaz'ı sinirlendirip ötekinin aleyhine boşandırmak için onun yanında Nevres'in ismini anmak kâfiydi. Hemen dedim ki:

"Ömrümde bugünkü kadar mütelezziz olduğumu hiç bilmiyorum."

Servinaz göğsümün üzerine yatarak:

"Ya ben... Ya ben... Beyefendi..."

"Nevres'in kulakları çınlasın."

Hazzının gayesi anında bu isim onun sinirlerini birdenbire şiddetle burktu. Mevkiin tehlikesini unutarak ufak bir haykırma ile:

"O maymunun adını ağzınıza almanızı bile kıskanıyorum."

Tekrar başını göğsüme koydu. Sanki beni ona vermemek için boynuma sıkı sıkıya sarıldı. İnliyor, ağlıyordu. Tamam işin kıvamı geldiğini anlayarak:

"Nevres'in aleyhinde çok dedikodu işittim. İnanıp inanmamakta mütehayyir kaldım."

Servinaz hemen davranarak:

"İnanınız beyefendi inanınız. O kızdan her kötülük memuldur. Onun bokluklarını en iyi ben bilirim. Sizden ne gizleyeceğim. Ben kendimi size teslim ettikten sonra onun sırrını mı saklayacağım. Benim söyleyeceklerimi hiç kimseden duyamazsınız. Çünkü bu esrar köşkte birkaç kişi arasında gömülüdür."

"Söyle bakayım benim duyduklarım seninkilere uyacak mı?"

"Hanımefendi Nevres'i kaç defa oğlu Halis Bey'in koynundan çıkardı."

Oh, yüreğim birden serinledi. Bu mühim sırra vukuf benim için mühimdi. Çünkü başıma açılması muhtemel bir izale-i bikr davasına karşı şimdi memnu yola ilk ben saptırmamış olduğumu ispat kolaylaşıyordu. Kızı daha ziyade söyletmek için ben bu ifşadan hiç mütehayyir görünmeyerek:

"Bunu ben de duydum."

"Ya büyük beyefendiyle olan rezaleti..."

"Bak onu bilmiyorum..."

"Onu bir ben bilirim. Bir Nevres. Bir de büyük efendi kendisi. İşte bir de şimdi siz duyacaksınız."

"Ne olmuş?

"Ne olacak... Oğlunun koynundan çıkıyor babasının kolları arasına giriyor. Güya hanımefendi evlatlık yetiştiriyor. Bir kere düşününüz rezaleti. Nevreş, hanımefendinin evvela gelini oluyor, sonra ortağı. Beyefendi de hem onun kayınpederi oluyor hem âşığı."

"Canım büyük bey onun ferah ferah dedesi yerinde..."

"Ahlaksız ihtiyar... Bana da kaç defa el uzattı. Tenezzül eder miyim hiç? O yaştan sonra Nevres'e denk görünmek için saçını sakalını boyadı."

"Nevres'in midesi nasıl kabul ediyor?"

"Doğru söylemek lazım gelirse Nevres bu ihtiyarı uzun müddet reddetti. Onunla çok becelleşti. İptidaları gelip benimle dertleşirdi. Nevres onu tahkir için, 'Ak sakalından sen utanmıyorsun amma ben utanıyorum,' demiş, bu söz üzerine ertesi günü sakal ocak kurumu gibi karardı.

"Tüylerini karartmakla ihtiyara güç kuvvet gelir mi?"

"Nevres de öyle söylüyor. Zavallı adam kendini erkek sanıyor diyor."

"Hâlâ Nevres hem oğluyla hem babasıyla?"

"Hayır, Halis Bey'le bozuştular. Şimdi küçük bey hariçte galiba başka bir kız seviyor."

"Babasıyla?"

"Kız artık babasına da yüz vermiyor. İhtiyarın aklı başında yok. Paralar, elmaslar vaat edip duruyor."

"Büyükhanım işi duyarsa?"

"Duysun... Büyük efendi Nevres'i nikâhla almak sevdasında."

"Büyükhanım bu izdivaca razı olur mu?"

"Olsun olmasın. Erkeğin gönlü bir kere sevip de kızarsa dağları devirir."

"Şimdi kayınpederim Allah'ın emriyle Nevres'i alırsa bu kız benim nem olacak?"

"Sizin neniz düşerse düşsün o bir şey değil. Halis Bey'in üvey anası olacak."

"Gizli fakat büyük rezalet..."

"Nevres, beylerin büyüğünden küçüğünden öç çıkarmak için onların üzerine sizi sevdi. Halis Bey'in artık ona ehemmiyet vermeyerek dışarıdan bir başka kız sevmiş olmasına çok meyustur. Bilirim."

"Bu söylediğin şeyler zihnimi karıştırdı. Nevres maazallah gebe kalmış olsa çocuğun büyük beyden mi, küçükten mi, yani babasından mı oğlundan mı olduğu nasıl belli olacak?"

Servinaz gülerek:

"Bu işe sizin de iştirakiniz var. Kendinize niçin hisse ayırmıyorsunuz?"

Evet, kız haklı söylüyordu. Cevap bulamadım. Önüme baktım.

Bir müddet sustuk. Bu hamil ihtimali dehşetinden dolayı ben artık Servinaz'a el vurmaya korkarak derin derin düşünüyordum. Kız endişemi anladı. Boynuma atıldı. İttim. Bana tekrar cesaret vermek için en mukni sedasıyla dedi ki:

"Korkmayınız... Korkmayınız. Nevres'le ben artık böyle bir kazaya uğramayız. Bunun ihtimali yoktur."

"Neden?"

"Çünkü..." dedi. Servinaz bu hususta birtakım fenni tahaffuz usulleri saydı döktü. Hayretten parmaklarım ağzımda kaldı. Zira kızı bu vadide diplomalı bir ebe kadar malumatlı buldum. Hususiyle Servinaz'ın şu, "Korkmayınız... Korkmayınız. Nevres'le ben artık böyle bir kazaya uğramayız. Bunun ihtimali yoktur," sözü beynimin içinde bir kasırga gibi dönüyordu. "Artık

böyle bir kazaya uğramayız," ne demekti? Evvelce uğramışlar mıydı ki kız böyle söylüyordu?

Ben kendimi çok kurnaz ve ekstra bir çapkın sanıyordum. Lakin böyle bir kazadan tahaffuz için kızın bana verdiği fenni dersi bir mektep çocuğu saffet ve cehaletiyle dinledim. Toy kızcağızlar sandığım bu iki mahluk bu zeminin bazı kıvrıntı yerlerinde beni fersah fersah geçmişlerdi.

Ahlaksızlıkta, sakalı boyalı kayınpederimle genç kayınbiraderim ve kendi aramda bir mukayese yaptım. Kendimi masum, edepli ve utangaç buldum. Zevcem o fenni, ilmi nazariyeleriyle bu fişkılığın içinde nasıl yetişmişti? O, hanede olup biten bu rezaletlerden büsbütün habersiz miydi? Burnunun önünde dönen bu ahlaksızlıklara mani olamayan harsından, kendine ve insaniyete ne fayda memuldu? Yoksa ilimle ahlak pek başka başka şeyler miydi? Eğer Sabiha hakikaten masum ise öyle bir babadan, kardeşten sonra benim gibi bir kocaya düşmesi bîçare için ne büyük felaketti.

Ben de işi izam ediyorum galiba. Sakalını boyayan, genç hizmetçiyi okşayan her ihtiyara ahlaksız diyebilecek miyiz? Evdeki güzel beslemeye sarılması Halis Didar Bey için affolunmaz bir cinayet sayılacak mı? Bu maceralar hemen her evde olağan şeylerdir. Ahlakın hudutları kati düsturlar ile tahdit olunmamış. Çok defa onlara herkes kendi keyfine göre mana veriyor. Herkes kendi vicdanına göre büyük bir cani değildir. Lakin evdeki hizmetçi kıza baba, oğul, damat, üç erkek birden savlet ederse bu iştirakten ne çirkin, ne vahim neticeler doğabilir.

XVI

Kömürlükten yalnız yüzümüzü gözümüzü değil, ahlakımızı da eskisinden daha ziyade kirleterek çıktık. Aşkımın ciddiyetini temin ederek Servinaz'dan pek dostane ayrıldım. Çünkü ondan

daha öğreneceğim şeyler çoktu. Bu kız bütün günahları Nevres'in sırtına yığarak kendini bana bir melek gibi satmak istiyordu amma ben bu iki kızın da iffet kalelerini fetholunmuş buldum. Servinaz, Nevres'ten afif olamazdı. O, hamilden korunmak usullerini kimden ve ne lüzum üzerine öğrenmişti? Bunları nasılsa ağzından kaçırdı. Bu kızın bana verdiği malumat herhalde eksikti. Öte tarafını Nevres'ten tamamlayabilirdim.

Yine eyyam gözledim. Fırsat düştü. Bu sefer Nevres'le tavan arasına çıktık. Tuhaf tecelli, ya temelde, ya çatıda mesele hallediyorduk.

Bu kızda da aynı iştiyak, aynı coşkunluk, aynı sitemler... Bu da gönlüne itminan gelecek kadar sevilmediğinden şikâyetçi. Servinaz'ı çılgın bir şiddetle kıskanıyordu. Buna da ötekine söylediklerimin aynını fakat isim değiştirerek söylemekle aşkımı ispat edecek, ateşlerimi saçacaktım. Bu fiili sübutlar, bu saçılışlar bana pahalıya mal oluyor. Dizlerimde derman kalmıyordu. Amma neler öğreniyordum neler...

Bu da erkeğin göğsüne başını koyup kalbini dinlemeye alışkın kadınlar gibi sineme yattı. Kıskançlıkla çırpınan ruhunun ıstıraplarıyla:

"Ah beyefendi ah, sizi çok seviyorum... Lakin bir halinizle yüreğime kızgın şişler saplıyorsunuz."

"Hangi halimle?"

"Bu Servinaz gibi adi, kirli ve ahlaksız bir hizmetçiye nasıl tenezzül ettiniz? Ve belki de hâlâ ediyorsunuz."

"Söyleme Nevresçiğim söyleme... Hissimin düşkün bir zamanında bir şey oldu. Bin kere nadimim amma olanı olmamış şekline irca kabil mi?"

"Pekâlâ kabildir."

"Nasıl?"

"Bundan sonra katiyen yüz vermezsiniz, vesselam."

"Sonra ikimizi de ele verir."

"Ne haddine..."

"Bunu nasıl temin ediyorsun?"

"O benim bir sırrımı biliyorsa ben, onun dört cinayetine vakıfım."

"Cinayetine mi?"

"Evet."

"Beni korkutuyorsun."

"Korkmayınız. Çocuk düşürmenin ukubeti ceza kanununun hangi maddesinde tasrih edilmiştir."

"İşte her çapkın için ezberlenmesi elzem olan bir madde, fakat maalesef ben bilmiyorum."

"Bunu bilmelisiniz. Çünkü size çok lazım olacak."

Beynimin içine kızgın bir mil saplanır gibi oldu. Kızı kucağımdan iterek sordum:

"Neden?"

"Çünkü Servinaz'ın bir sözü aklıma geldi de..."

"Ne demişti?"

"Bir daha gebe kalırsam düşürmeyeceğim, hangi erkeği gönlüm sever babası işte odur diye üzerine atacağım, dedi idi."

"Öyle boş lakırdı olur mu? Kanun böyle bir hususta bir kadının kuru iddiası üzerine hüküm vermez. İspat ister."

"Servinaz onu da biliyor. Erkeğin vücudundan mahrem bazı kısımlarına dikkat etmek lazım gelirmiş."

"Bunları nereden öğreniyorsunuz? Yanlış... Saçma şeyler. Fakat şimdi sen bana anlat Servinaz kimden gebe kaldı? Ve nasıl düşürdü? O bilakis bana böyle bir kazadan korunmak için fenni usuller bildiğini söyledi."

"Doğrudur, bilir..."

"Bildiği halde nasıl oluyor da gebe kalıyor?"

"Hepsini anlatacağım."

"Çocuk kimden? Evvela onu söyle."

"Benim hissettiğime göre Kerim'den. Fakat kim bilir belki büyük beyden, belki küçüğünden."

"Kerim kim?"

"İzin verilmiş bir uşak. Fakat Servinaz hamilden kurtulmak için bunu büsbütün başkasının üzerine attı. Bu suretle çocuğu düşürmeye muvaffak oldu."

"Hep bunlar muamma gibi sözler. Anlat anlat merakta kaldım..."

"Servinaz neredense işte gebe kalmış. Kâh Kerim'den dedi kâh beyden dedi. Günahı üstünde kalsın. Kimden olduğunu bir kendi bilir bir de Hak Teala hazretleri. Fena halde telaşa düştü. Düşürmesini bilmiyor. Ebeye müracaat etmeye korkuyor. Bir gün Servinaz sevinçle bana geldi. Gülerek dedi ki, 'Ben çocuğu düşürmenin kolayını buldum. Yakında düşüreceğim,' dedi. Ben de, 'Aman bana da öğret. Nasıl düşürecek isen göreyim. İnsan hali bu. Allah muhtaç etmesin her şeyi evvelden öğrenmiş bulunması iyidir,' dedim. 'Görürsün görürsün, amma bana yardım etmelisin,' dedi. 'Ederim,' dedim. Sonra Servinaz çocuk düşürmekten hasta yattı. Biz herkese kanlı basurdan mustarip olduğunu ilan ettik. Hanımefendi bile hâlâ öyle zanneder. Zavallı kadın..."

"Peki, ne ilacı yaptı?"

"Anlatacağım."

"Meraklı hikâye..."

"Ah o kızın ettikleri... Biraz alık salık görünüyor amma onunla şeytan bile başa çıkamaz."

"İlacı ebe kadından mı öğrenmiş?"

"Hayır, hayır. Dinleyiniz. Bakınız yaptığı şey kimin aklına gelir..."

"Hey gidi toy kızlar hey... Sizin yanınızda ben mektep çocuğu gibi kalıyorum. Çünkü çocuk düşürmenin ne ilacını biliyorum. Ne de ceza kanunundaki musarrah maddesini... Ve ne de şimdiye kadar bunları öğrenmek lüzumunu düşündüm."

"Tesadüf Servinaz'a yardım etti. Tesadüften istifade etmesini bilmek hünerdir, değil mi? Bakınız nasıl oldu. Büyükbeyle büyükhanım ikisi birden tuhaf bir hastalığa tutuldular. Oraları

buraları şişiyor, çok ağrı çekiyorlardı. Birkaç doktor gelip gidiyor, vücutlarına şişeler, lapalar, yakılar yapıştırılıyordu. Bu tedaviyi tıbbi bir surette yapmak için burada geceleri eczacı çırağı mı, doktor yamağı mı, güzel bir delikanlı kalıyordu. Servinaz'la ikisi küçük kilerde ispirto ocağında ecza kaynatıyorlar, ilaç ısıtıyorlardı. Bu delikanlı ceketinin yan cebinde, zarif bir şişe içinde gayet güzel kokulu bir içki taşır ve iş arasında bazen bundan bir kadehe boşaltarak birkaç yudum içermiş. Servinaz'a da ikram etmiş. O da bilatekellüf hemen içmiş. Kızın hoşuna gitmiş. Nasıl olduğunu bilmiyorum. İkinci kadehten sonra kendimi güzel eczacının kolları arasında buldum, diyor. Gece yarısı... Herkes uykuda... Kilerin kapısı örtülü... Pırlanta gibi genç... Talihin bu kadar müstesna fırsatları her zaman böyle bir araya gelir mi? Artık böyle bir gecenin âşıkâne niyazına naz olur mu? Servinaz ile delikanlı giderler hastaların sızılarına lapa vururlar, dönerler kendi sinelerine de yakı açarlar. Kilerde eczalar ile beraber ikisi de birbirlerine kaynarlarmış."

"Oh... Allah, efendiye de hanıma da şifalar versin. Öyle tatlı anlatıyorsun ki ağzım sulandı," dedim. Nevres'in gerdanına yapıştım. Bir ufak vantuz da biz çektik. Sonra toy nakilem hikâyesine şöyle devam etti:

"Bilmem kaç günde bizim büyükbeyle hanımefendi rahatsızlıklarından şifayap fakat bu müddet zarfında Servinaz ile eczacı çırağı aşk derdiyle musap olmuşlar."

"Ötekiler kurtulmuş. Berikiler tutulmuş."

"Lakin artık kapısı örtülü hususi kilerde ecza kaynatmak, birbirlerinin ağzına içki akıtmak gibi mesut sevişme fırsatlarını nereden bulacaklar? Mamafih o güzel kokulu içki ile genç eczacının tadı Servinaz'ın damağında kalmış. Onunla görüşmezden evvel kazanmış olduğu yükü bu delikanlıya mal etmek için Servinaz bir tedbir düşünmüş. Eczacı çırağı mıdır, hekim yamağı mıdır, işte o genç elbette bunun bir çaresini bulur demiş. Bir gün başını örtmüş doğru eczaneye gitmiş. Çocuğu dışarı çağır-

mış. İki-üç sokak yürüyüp tenha bir köşeye saptıktan sonra, 'Ah cicim, seninle görüştüğüm gecelerden sonra ben böyle böyleyim. Aman karnımdan bu yükün def'ine müessir bir ilaç,' demiş. Böyle kanunun tasvibi haricinde sırf iki kalbin sevdasından doğan bir çocuğa ana olmak bir felaket ise baba olmak da saadet sayılmaz ya... Delikanlı fesini arkaya itmiş, alnını kaşıyarak düşünmüş: 'Merak etme, yüklettiğimi boşaltmak boynumun borcudur,' demiş. Doğrusu insaniyetli çocukmuş..."

"Hakikaten."

"Fakat zeki değilmiş."

"Neden?"

"Yükleten kendisi olmadığından şüphe bile etmemiş."

"Böyle şeyde insaniyet para etmez. Şüpheye de lüzum yok. İnkâr edivermelidir vesselam."

Nevres, güvercingöğsü kumlu gözlerini derin bir bakışla bana dikerek:

"Sizin kanununuz böyle midir?"

"Böyledir."

"Vicdanınız size o çocuğun babası olduğunuzu söylerse..."

"Böyle bir meselede vicdanım bana hiçbir şey söyleyemez."

"Neden?"

"Büyükbey, küçükbey, Kerim Ağa, eczacı çırağı... Böyle taksim-i guramma ile baba oluş hoşuma gitmez."

"Sevmeyi eğlence eden erkek böyle bir kaza vukuunda kadını kurtarmayı düşünmelidir."

"Ah kızım ah siz ne kadar çok biliyorsunuz."

"Zaman öğretiyor."

"Kabahati zamana bulmak şimdi moda oldu."

"A... Beyefendi biz kendimizi henüz anlar anlamaz küçük, hatta masum birer kız iken büyükbey okşar. Mahdum bey sever, damat bey sataşır. Sonra da bizden ne yüzle ahlak istersiniz?"

"Vallahi bu mantıklarının karşısında mahcup oluyorum..."

"Estağfurullah... Bizim aklımız neye erer ki?.."

"Ey sonra ne olmuş?"

"Eczacı çırağı yükü boşalttıktan başka daha böyle bir kazaya mahal vermeyecek fenni usulleri de Servinaz'a talim etmiş."

"Allah razı olsun, büyük sevap işlemiş. Bu korunma usulünü Servinaz'dan sen de öğrendin ya?"

"Bir parça..."

"Böyle şeyin bir parçası olmaz. Ya bunu insan tamamıyla öğrenir. Yahut hiçbir şey öğrenmiş sayılmaz."

Nevres, hiçbir erkeği şimdi beni sevdiği kadar şiddetle sevmediğini, Servinaz'ı bütün yüreğinin nefretiyle kıskandığını tekrarladı durdu.

Hayati komedyamızın tavan arası perdesi de böyle indi.

XVII

Zaten bu ailenin ahlakı pek bozuk düzen gidiyormuş. Şimdi içlerine ben de karıştım. Rabbim hayırlar vere...

İnsan insanın şeytanı imiş derler. Bu, bir hakikat... Daima insan insanı azdırır. Salaha pek az meyli olan insan azmaya o kadar müstaittir ki bunun önüne ne kitap ne ceza kanunu hiçbir şey geçemiyor.

Velayete ermek isteyenler bile dağ başlarına çekiliyorlar, Dergâhları, savmaları şehirlerden uzaklarda bina ediyorlar. Ermeye nefislerinde istidat görenler bile kalabalığın fena tesirlerinden korkuyorlar. Çünkü riyazetle, nefsini fisk u fücurdan temizleyerek hakkı kendinde bulmaya uğraşmakla erilir. Riyazet midevi, şehvi, lisani olur. Ah ben bunları amcam Hacı Münir Efendi'den kaç defa dinledim. Mideni mukavviyatla doldurursan damarların kuvvetle şişer. Seni günaha sokar. Her gördüğün kadına azgın nazarıyla bakarsın. Fenalık fenalığı velyeder.

Şehirde gel de kendini tut bakalım. Her ne kadar midevi riyazete karar versen bir lokantanın camekânı önünden geçerken

yeşil salata yapraklarıyla, kırmızıturplarla, pancarlarla, hazırlop yumurtalarla süslenmiş bir koca tabak manyonezli levrek görürsün. Paran varsa yersin. Kuvvetin artar. Damarların şaha kalkar. Bir güzel kadına tesadüf edince nefsini zapt edemezsin. Eğer kesenin gücü buna da yeterse mayonezden yediğin gibi bundan da tatmak isteyerek peşine düşersin. Sonra kıraathaneye girer eline bir gazete alırsın. Pek iyi, pek yakından ledüniyatını bildiğin bir meseleden bahsolunuyor. Hakikat o kadar tahrif edilmiş ki her satırı okurken ispazmozlara tutulursun. Yine karilere tuzlanmış, baharlanmış, limonlanmış kol gibi dolmalar yutturuluyor. İçinden kendi kendine:

"Hey Türk milleti! Bu baharlı yalanları mugaddi bir taam sanmak gafletinden uyanmayacak mısın? Bunun mideni, kanını bozan bir zehir olduğunu hâlâ anlamayacak mısın, hitaplarıyla için içini yerken akıllı, fikirli, hamiyetli sandığın birtakım kimselerin bu müteredditi fikirleri müdafaa ettiklerini görünce beynin döner. Artık dilini tutamazsın..."

Şehir içinde velayete ermek değil, maazallah veliler zındıklaşır. Onlar bile muhitin tesirinden korkarak kaçıyorlar. Dağlarda mekân tutuyorlar.

İyiliği eğlence şekline koyacak kadar ilerleyemeyen muhitlerde can sıkıntısını def için fenalık yapıldığının farkına vardım. İşte ben de iç sıkıntısından ahlaksızlığa meylediyordum. Daha böyle benim gibi naçar fiili bozulan gençler çoktur. Küçük bir irşatla belki biraz yola geliriz. Fakat bu ulu mürşidi nerede bulalım? En büyük dimağ sandıklarımızın ne olduklarını, ne yaptıklarını karıştırırsak altından çapanoğlu çıkıyor. Muhit o kadar bozuk...

Harb-i umumi bitti. Zihniyeti kaldı. Açlık aşkta, maişette, hukukta her şeyde çapulculuk, vurgunculuk... Her ne pahasına olursa olsun karın doyurmak. Sonra şehvet, sonra dedikodu... Bugünün hayatı o kadar ezici, kavurucu ki bu, bunaltıcı yaşayıştan kendimi ancak küçük sevdaların ruhuma verdikleri heyecanlarla bir parça avutabiliyorum. Fenalığı bilerek yapıyorum. Yap-

mamaya kadir olamıyorum. Bunu bir mazeret olarak kimse kabul etmez biliyorum.

Ben şimdi heyecanın âlâsını buldum. Servinaz ile Nevres'in beni sevmekteki rekabetleri... Cinnetleri... Fakat ikisi de ne malmışlar ne mal... Onlar mı benim için bir tehlike, ben mi onlar için? Hayır. Ne onlar benim için ne ben onlar için. İki taraf da birbirini o kadar bozuk buldu ki daha ziyade bozulmak kabiliyetine artık imkân tasavvur olunamaz.

Zaten taşkın bir hevesle sevmediğim bu iki kıza karşı bayağı arzum hemen bütün bütün işba derecesine geldi. Artık bundan sonra onları yalnız ağızlarını kapatmak için sevda savletlerimle oyalayacağım. Şimdi gönlümde, fikrimde bütün şaşaasıyla Cevher Hanım parlıyor... Bu kadının ahlakını bozacak mıyım? Bozulmuş mu bulacağım? Yoksa o mu benimkini bütün bütün bozacak? Ahlaksızlık en sâri bir marazdır.

Karım bir gün dedi ki:

"Hurrem Medari Bey ailesi yeni köşke artık yerleşmişlerdir. Ziyaretlerine gitsek..."

Yüreğim göğsümde zannederim hemen bir karış hopladı. Fakat karımı kuşkulandırmamak için heyecanımı zapta uğraşarak, "Fena olmaz," dedim.

"Hazır bugün cuma. Hurrem Bey evde..."

"Pekâlâ."

Zevcem Servinaz'ı çağırarak:

"Ahmet'e söyle, yeni komşulara gitsin, eğer rahatsız olmazlarsa beyle hanım ziyarete gelecekler, desin."

Hayli vakit geçmiş Servinaz'ı okşayamamıştım. Serzenişler dolu gözleriyle bir önüne baktı, bir bana, bir de duvara. Birkaç defa yutkundu. Ödüm koptu. Zevcem sert bir sesle:

"Kız ne duruyorsun?"

Bu kısa tekdire uğrayan Servinaz aldığı emri ifaya hiç acelesi olmadığını gösterir somurtkan bir rehavetle beni ve hanımını süzerek yürüdü.

Zevcem öfkeli bir bakışla hizmetçinin arkasından:

"Bu kızlar çekilmez birer hale geldiler. Bu kadar kimden yüz buluyorlar bilmem ki?"

"Belki peder beyefendiden? Belki birader beyefendiden..."

"Hakkın var Şadan. Şimdiki hizmetçiler evde hanımlara ehemmiyet vermiyorlar. Onların dertleri beyler ile..."

Sözü değiştirmek için lakırdı karıştırmaya uğraşarak:

"Şimdi biz viziteye ne kıyafetle gideceğiz?"

"Ne kıyafetle olursa olsun. Hurrem Bey merasimperest bir adam değil. Görmüyor musun bahçeye bazen pijama, bazen uzun robdöşambr, bazen pamuklu hırka ile çıkıyor. Sanırım ki bu mütebehhir adam her şey okumuş, fakat böyle beyhude merasimle uğraşmak için bir *Savoir-Vivre* sahifesi açmamıştır. Öyle büyük adamların kafalarında beşerin bu nevi gülünç âdetlerine ait malumatı hıfza mahsus yer yoktur. Bu adab-ı muaşeretin fazlasıyla ancak işsiz güçsüz kimseler meşgul olabilirler. Bu müthiş bir şeydir. Salondan girerken evvela hangi ayağını atacaksın? Ev sahibinin karşısında kaç defa reverans yapacaksın? Kanepenin neresine oturacaksın? Kaç kelime konuşacaksın? Bu âdetlere alışmamış kimseler için böyle misafirliklerde bir şey yemek, bir şey içmek maazallah büyük bir işkencedir. Her hareketinin şekli, müddeti, tarzı, edası muayyendir. Bir eksiklik yahut fazlalık yaparsan derhal *ridicule* olursun. Hep bunları talimli maymun gibi kendine yaraştırarak, bu âdetlere alışkınlığını göstererek yapacaksın yoksa sonra sana *Gauche* derler..."

Görülüyor ya, karımla iki lakırdı etmesi derttir. O her kelimenin zımnından size koskoca bir ders çıkarmanın yolunu bulur.

Servinaz geldi, komşudan, "Buyursunlar. Memnun oluruz," haberini getirdi. Hizmetçi kızın suratı bir karıştı. Gözleriyle yiyecek gibi gözlerimi arıyordu. Ben hiç o tarafa bakmıyor, aldırmıyordum. O büsbütün sinirleniyordu.

Zevcem aynanın önünde saçlarını düzeltirken Servinaz oda kapısının biraz gerisine çekilerek bana yumruklarını göstermeye

cesaret etti. Sonra Hurrem Bey'in köşkünü işaret ederek keskin bir serzenişle başını iki tarafına salladı. Ben hep bu pandomimayı göz kuyruğuyla süzüyordum. Aman Yarabbi, bu kız benim Cevher Hanım'ın evine ona karşı kalbimde doğan bir ateşle gittiğimi nasıl hissediyordu? Zeki karımın hiç farkına varamadığı bu gizli arzumu bu kaba saba hizmetçi kız nasıl anlıyordu?

Zevcem birdenbire dönüverse bu densiz, terbiyesiz mahlukun hep bu maskaralıklarını görecekti.

O esnada içeriye Nevres girdi. Elinde getirdiği bir makası aynanın önüne bıraktı. Sabiha taaccüple dönerek:

"Kız şimdi senden makas isteyen oldu mu?"

Nevres istifhamlı bir bakışla benim suratımı arayarak, "Sofada bırakmışsınız da belki lazım olur," diye getirdim.

Makas, içeri girmek için bir bahane idi. Nevres, Servinaz'ı oda kapısı önünde bana işaret ederken gördü. Ne var? Ne yok? Ortada ne dönüyor? Anlamak için içeri girdi. Karımdan yüz bulamadı. Benden de bir tebessüm görmedi. Öfke ile dışarı çıkarken kapı önünde Servinaz'a çattı. Karımın karşısında hemen hemen kavgaya tutuşacak küstah birer tavır aldılar.

Ah suçlu olmak ne fena şey... Başkalarının yanında insanın ayıbı bulunmak mezelletlerin en büyüğü. Çünkü efendi hizmetçilerinin huzurunda korkudan titriyor.

XVIII

Cevher Hanım bizi merdiven başından samimi bir istikbal ile baş salonlarına aldı; en rahat, en yumuşak koltuklularına oturttu. Burası ne üslup ve ne de renkçe beyinlerinde hiçbir uygunluk, ahenk bulunmayan gelişigüzel eşya ile tefriş edilmişti.

Allamenin karısını kandamlası kırmızı benekli beyaz muslin esvabı içinde ilk görüşümden bugün daha latif buldum. Taze tuvaletinin taravetiyle hakiki bir cevher kadar güzeldi. Zevcem bi-

le bugün onun traşide zannolunacak heykelî gerdanıyla omuzlarının müdevverliklerine imrenir gibi bir dikkatle bakıyor, hüsnen bu kadının kendine kat kat üstünlüğünü teslim ıztırarında kaldığını sanki saklayamıyordu.

Şuradan, buradan görüşüyorduk. Ev sahibesi hizmetçilere iş buyurur gibi arada bir dışarı çıkıyor, bir iki dakika sonra yine geliyordu. Cevher Hanım'ın bu kısa gaybubetlerinden biri esnasında zevcem yavaşça dedi ki:

"Dikkat ettin mi?"

"Neye?"

"Bunlar da orada yatıyorlar."

"Nerede?"

"Osman Sadık Bey'in karısını öldürdüğü odada..."

Şimdi durup dururken karımın bana bu cinayeti hatırlatmaktan maksadı ne idi? Yüzüne dikkatle baktım. Hiçbir kast keşfedemedim. Kısa bir sükûttan sonra ilave etti:

"Belki de bu cinayetten haberleri yoktur."

"Bu mümkün mü? İyi bir şey olsa kimse bunu tekrardan lezzet almaz. Fakat böyle muvahhiş havadisin tellalı çoktur."

"Üzerinden seneler geçmiş bir cinayetin hangi odada vuku bulduğunu ne bilecekler."

Cevher Hanım içeri girdi. Lakırdıyı kestik. Bir itizar tavrıyla:

"Affedersiniz. Bizim bey mütalaaya daldığı zaman kendini unutur. Üstünü başını giyiyor. Şimdi gelecek..."

Filhakika beş on dakika sonra hazret, boyun bağını çarpık bağlamış, düğmelerini fena iliklemiş gibi giyinişinde dalgınlığının âsarı seçilen mühmel bir kıyafetle salona geldi. Bu ihmalde en ziyade hayretimi çeken şey zevç giyinirken zevcenin ona hiç dikkat ve yardım etmemiş bulunması oldu.

Fakat allame hiç oralarda değildi. Kısaca bir hali hatır istifsarından sonra hemen başladı:

"Müelliflik tuhaf şeydir. İnsanın kafası adeta küçük bir motor gibidir. İşlediği zaman hiç inkıtaa uğramazsa faaliyeti artar.

Fikirlerini güzel dokur. Bir arızaya uğrarsa nescin ipliği kesilir. Fikrin teselsül intizamı bozulur. Bir müddet sonra yine başlayacağınız vakit inkıtaı güzel düğümleyebilmek için evvelce not almış bulunmalısınız... Yani kalemi elinizden bırakacağınız zaman karihanızda doğmaya hazırlanmış fikirlerin birer taslaklarını not defterinize hemen geçirivermelisiniz..."

Bu sözlerin hiçbir kelimesinde beni alakadar edecek bir kıymet göremiyordum. Benim not defterim yoktu. Yazarken tefekkür zincirimin kopması gibi bir kazaya uğradığımı da hiç hatırlayamıyorum. Allamece yazış besbelli onun tarif ettiği gibi olacak. Ben lakırdının salata gibi ince kıyımından hoşlanırım. Allame olsun, büyük hâkim olsun, her kim olursa olsun bir insan yazar veya söylerken saçtığı lakırdıların okuyucular veya dinleyiciler üzerinde ne tesir gösterdiğini fark etmeyi bilmeli, binaenaleyh sözlerine onları teshir edecek, ahenk, cazibe ve kuvveti vermeye uğraşmalıdır.

Bu uzun cümlelerden Cevher Hanım'la bana birer iç sıkıntısı mukaddemesi bastı. Fakat zevcem Sabiha Hanım, Hurrem Bey'in her kelimesinden birer fevkaladelik, adeta birer keramet keşfine uğraşır bir meftuniyetle dinliyordu.

Kendini dinleyen olsun olmasın, dinleyenlerde anlayan bulunsun bulunmasın allamenin söylemeye ihtiyacı vardı. O devam etti:

"Dün kalemi elimden, maziyi hale, hali istikbale bağlayarak bırakmıştım. Bugün aralarına birer müsavi işareti çizerek üç zamanı da birleştirdim."

Bu sözlerden bir meal çıkarabilmek için söyleyen gibi allame olmak iktiza eder. Ben hiçbir şey anlayamadım. Zevcemin de gözlerini büzerek düşünmesinden her bir kelimeye birer mana şavullamakla meşgul olduğunu sezdim.

Hazrete büsbütün ahfeşin keçisi gibi hiçbir şey anlamadan baş sallamış olmamak için şöyle bir suale cüret ettim:

"Efendimiz mazi hale, hal istikbale zaten minelezel merbut değil midir ki zatıaliniz bunları birbirine bağlıyorsunuz?"

Âlim bu sualimden memnun olarak tebessümle cevap verdi:

"Kolaylaştırarak insanlara anlatabilmek için hakikati tahrif ederler. Mazi, hal, istikbal namlarıyla zamanı üçe taksim edebilmek için onun ne olduğunu bilmemiz lazımdır. Zamanın kemiyet keyfiyet kabul etmesi şöyle dursun acaba bu, mevcut bir şey midir? Bir hayal midir?"

"Zamana nasıl hayal diyebilirim? Ben bir bebek doğdum, büyüdüm insan oldum. Ben daima mazinin hale, halin istikbale teslim ettiği bir varlığım. Her saniye bu üç şeyin tesiriyle değişiyorum."

Zevcem beni susturmak için gözünün kuyruğundan bana doğru taşırdığı bir öfke ile bakıyordu, ben aldırmayarak devam ettim:

"Affedersiniz efendim, huzurualinizde ağız açışım büyük bir cürettir. Cahil bir adamım. Fakat siz çapta büyük âlimlerin vazifeleri bizim gibi ilim ve irfan mahrumlarını tenvirdir."

Hurrem Bey, hâlâ bana cehaletime acıyan o tatlı tebessümle bakarak:

"Evet. Siz miniminicik doğdunuz. Büyüdünüz. Değişe değişe bugünkü halinizi aldınız. Ve daha boyuna değişeceksiniz. Fakat bunun zamanla ne münasebeti var?"

Ben büyük bir taaccüple:

"Affedersiniz anlayamadım?"

"Efendim değişen sizsiniz. Zaman değil."

"Nasıl değil? Zaman kendi değişerek beni değiştirmiyor mu?"

"Hayır. Bu tebeddülü zamana atfetmek bir vehimdir. Demin söylediğim gibi birçok kelimeyi bizim zavallı dimağımız kendi ihtiyacına göre uydurmuştur. Hakikat sandığımız şeylerin hakikatlığı bizim fakir kafalarımıza göredir. Bizim beynimizin haricinde onların hiçbir manası yoktur. Binaenaleyh bizim rüyet ve tefekkür tarzımızın, yani insani düşünümüzün ötesine çıkınca ne mazi vardır ne istikbal; yalnız nihayetsiz bir 'hal' vardır. Zamanı zaman eden bizim ona izafe ettiğimiz mazi, istikbal vasıf-

larıdır. Bunlar yok olunca zaman nasıl var olabilir? Ebediyet halin ince makasıyla ikiye bölünemez. Mazi mevcut değildir. İstikbal ise henüz hulul etmemiş, keza bir namevcuttur. Yalnız içinde bulunduğumuz halihazırdan bu iki mevhum şeyi nasıl yakalayabiliriz? Ebediyet tamamiyeti itibariyle mevcut bir 'bîiptida ve bîintiha'dır. Biz hadisata karşı hareketsiz bir seyirci mevkiinde bulunmuyoruz. O hadiselerin içinde yürüyoruz."

"Efendim merhametinizi rica ederim... Âlim âlimle kolay fikir teati eder ve çabuk anlaşırlar. Hüner cahili ikna edebilmektedir. Benim zavallı boş kafam bu sözleri hiç kavrayamıyor. Maziyi inkâr edemem. Çünkü bütün intibaatı zihnimde duruyor. Şöyle bir düşününce beş sene, on sene evvelki vakaları vuzuhla görüyorum. Ömrümün bu geçmiş merhaleleri sinema gibi dimağımda kendini seçtiriyor. Şu görüştüğümüz saniye ise müspet bir haldir. Bundan öteye yaşayacağımız dakikalara, saatlere, günlere, yıllara ise istikbal diyoruz. Hayatımızın kökü mazidedir. Mazi olmasa hatıra olmaz. Hatıra olmayınca hayat halihazırın yaşadığımız teneffüs saniyesine inhisar eder. İnsan, yalnız maddeten değil manen, fikren de ruhunu mazi ile istikbal arasında çırpındırarak cevelanlar yapmak için geniş sahalar ister. Fikren kâh geriye döner kâh ileriye uçar. Halin teneffüs saniyesi içine hapsolmak hayat değil ölümdür. Bu mahbusiyeti düşününce boğuluyorum."

Benim böyle koyu koyu cehlimi itiraftan zevcem sıkılıyor, adeta utanır gibi işmizazlarıyla kâh bana somurtuyor kâh büyük bir mahcubiyetle önüne bakıyordu. Fakat koca allame hâlâ yüzünü terk etmeyen küçük tebessümüyle cevap verdi:

"Siz tabiatın büyük hadiselerini hayatın küçük vakalarına mahsus kelimelerle anlamak ve anlatmak istiyorsunuz. İşte hatanız burada. Sizi halihazırın teneffüs saniyesi içine hapseden kim? Bizim etrafımız tabiatta her suretle bîintiha ile çevrilmiştir. İstediğiniz cihete fikren uçabilirsiniz. Her şey namahduttur. Bilakis bu hudutsuzluğu tahdide uğraşan sizsiniz. Siz zamanı üçe taksim ediyorsunuz. Mahdut şeyler taksim kabul eder. Biz

bu taksimi kaldırdık. Üçü birleştirdik. Söylediklerimi diğer şekilde bir daha tekrar edeyim. Hal dediğimiz zaman bir mazi-i müstakbeldir. Gelecek zaman ise bir mazi-i müstakbel olmaya namzet bir müstakbel haldir. Bu ikisinin arasında esasi hiçbir fark yoktur. Hal maziye nazaran taayyün ediyorsa, müstakbel de hale nazaran hadis oluyor. Yani hal müstakbeli muhtevi bulunuyor. Binaenaleyh bunların üçü de daima böyle birbirinin içindedir. Bu üçünden birini tevehhümen, diğer ikisinden ayırmak istesek ötekiler manalarını tamamıyla kaybederler. Bu nakabil-i taksim-i vahit nasıl üç olabilir?"

Benim aklım bu sözlerden hâlâ muayyen bir meal çıkaramıyordu. Ben mazi dedikçe dünü, hal dedikçe hazır saniyeyi, istikbal dedikçe yarını düşünüyordum.

Yine istizah için ağzımı açacağım esnada bu sefer zevcem münfeil bir eda ile söze atılarak:

"Oh Şadan, zihnin böyle mücerredatı kavrayabilmek için hiç hazırlanmamış, istikbal hale inkılap etmedikçe bilinmez. Yani var olamaz. Senin anlayacağın mazi ise hatırda kalmış halden başka bir şey değildir."

Hurrem Bey zevcemin bu sözlerini ne kabul etti, ne de red...

Cevher Hanım sıkılıyordu. Hakkı da yok muydu? Biz, iki kadın iki erkek dört kişi tatlı bir sohbet meclisi kurarak zamanın eğlenceli bahislerinden söz açacak yerde böyle mazi, hal, istikbal gibi doğduğumuz günden beri zihinlerimizin alışkın olduğu hakikatleri inkâr vadisinde fennî muammaya benzer anlaşılmaz, sıkıntılı, akim zeminler içinde boğulmak tahammül olunur işkencelerden değildi.

Hurrem Bey zaman bahsini yine tazeledi. Söz bizim zihnimizin almayacağı şekillere girdi, derinleşti. Büyük bir dikkat, hadsiz bir zevk ile yalnız zevcem dinliyordu.

Biz Cevher Hanım'la birbirini takip eden esnemeler arasında bilaihtiyar göz göze geliyorduk. Evvela sadece bir can sıkıntısı ifade eden nazarlarımız gide gide derinleşmeye başladı. Onun

hafif bir sürme gölgesi ortasında parıltıları artmış, iri mıknatıslı gözleri ruhumu okşarken sonra sonra kalbimi burkar gibi tesirlerini arttırdı. Cevher, gözlerini gözlerimin içinde unuttuğu vakit varlığımın, okyanusların med ve cezri gibi ona doğru kabarıp indiğini hissediyordum.

Yavaş yavaş aramızdaki incizap gözden göze konuşmakla iktifa edemeyecek bir raddeye geldi.

Beri yanda zevcemle allame layetenahinin layetenahisine dalmışlardı. Onların bu dalgınlıklarından bir istifade yolu bulmak için Cevher Hanım'la göz göze seri bir istifhamda bulunduk.

Salonun önünde kapısı açık duran, beyaz güllere, yaseminlere, hanımelilerine bürünmüş geniş bir balkon vardı. Oradan arada bir kanarya sesi geliyordu. Bana saadet vaat eden aşkın lezzetiyle pürrikkat kesilen yüreğimde bu küçük hanendenin trilleri pek hoş bir tesir bırakıyordu. Aramızda bir söz mukaddimesi olmak için, "Kanaryanız ne güzel ötüyor," dedim.

Cevher Hanım başını balkona çevirerek, "Çapkın Caruso* durmaz öter. Benim yegâne canlı eğlencem... Bakayım salatasını yemiş mi?" dedi. Bana hafif yan bir nazar fırlatarak balkona yürüdü. "Benim yegâne canlı eğlencem," sözü kocası hakkında açık bir şikâyetti. Ben o yan bakışı da, "Gel de biraz dertleşelim," makamında bir davet manasına aldım. Hurrem'le Sabiha'yı bahislerinin namütenahiliği içinde bırakarak Cevher Hanım'ı takiben balkona yürüdüm.

XIX

Cevher Hanım başını kaldırmış balkonun tavanından sarkan kafese bakıyordu. Caruso, küçük evinin tel çubuklarına yapıştırılmış yeşil yaprağın yarısını yemiş, kalanını da gagalıyordu.

---

* Meşhur İtalyan muganniси. (yazarın notu)

Kuşun yiyişini seyrederek kafesin önünde ikimiz de sustuk. Hayatımızda başlayacak yeni bir devrenin medhalinde gibi idik. Meçhul lezzetinin tasavvuru başıma dönme getiren sevda eşiği üzerinde ilk tatlı heyecanlarla sarsılıyor ve aynı ruh ihtizazını kadında da hissediyordum. İkimiz de müşkül mevkide kaldık. Tefsir edemediğimiz gizli bir çekinme ile şimdi birbirimize bakmaya korkuyorduk.

Bunlarımızın galeyanı seslerimizde titreyeceği için ilk kelimeyi telaffuza ikimizde de cesaret yoktu. O ana değin hiçbir aşkın huzurunda bu kadar mahcup ve cesaretsiz kaldığımı bilmiyorum.

Kurumuş boğazımdan çıkan yarı kısık bir sesle ilk sözümü kırık dökük hecelemeye uğraşarak, "Mesut kanarya," diyebildim. Bu sözümden aldığı cesaretle sanki onun da dili açılarak:

"Evet mesut. Çünkü namütenahiyi düşünmez. Düşünenlerin uzun muammalarını dinleyerek sıkılmaz."

"Ben onun mesudiyetini sizin kuşunuz olmasında buluyorum."

"Komplimanınıza teşekkür ederim. Lakin o mahbesinde öter. Kimin esiri olduğunu bilmez. Onun bu mesut esaretiyle hürriyetlerini mübadele etmek isteyenler vardır."

Cevher Hanım ince ince beni süzerek ezgin bir telaffuzla:

"Zanneder misiniz?"

"Tecrübesi sizin için kolaydır."

Âlimin karısı birden sözü değiştirerek:

"Bu hanımla teehhül edeli çok oluyor mu?"

"Pek çok değil... Hemen bir buçuk sene."

"Sizde ilme, edebiyata büyük bir merak görmüyorum. Niçin böyle namdar bir edibe ile izdivaca heves ettiniz?"

"Affedersiniz hanımefendimiz, aynı suali size iradıma müsaade eder misiniz?"

Cevher Hanım güldü. İkimiz de nazarlarımızı birbirimizin ayakuçlarına düşürerek sustuk. Bir müddet Caruso'nun şakrak nağmelerini dinledik.

Sonra muhatabem gözlerini ağır ağır yüzüme kadar yükselterek:

"Her şey kadere atfolunan bir memlekette yaşıyoruz. Sizin izdivacınız için de benimki için de çöpçatan çatmış demekten başka bir söz bulamayacağım."

"Hanımefendi karşı karşıya bu ilk görüşüşümüz. Lakin kırk yıldır tanışıyormuşuz gibi birbirimizi anlıyoruz."

"Evet, çünkü dert bir... Tecelli bir."

Âlimin zevcesini biraz deşebilmek için mahzun bir bakışla dedim ki:

"Bu izdivacınız hariçten pek mesut görünüyor. Size gıpta eden ne kadar çok kadın var bilseniz..."

Cevher Hanım küçük bir göğüs geçirmesinden sonra kendini toplamaya uğraşarak:

"Bedbaht değilim. Lakin diğer bir kadın Hurrem Bey'i, başka bir erkek beni belki daha ziyade mesut edebilirdi. Evet, bana gıpta eden kadınlar bulunduğunu biliyorum. Bunlar şöhret budalası olan zavallılardır. Bir insan hayatta bir can yoldaşı, bir eş bulmak için evlenmez mi? Ben bu adamla daima bir dam altında, hemen bir odada yaşadığım halde yalnızım. Aramızda bir nâmütenahi var. Hiçbir hisle dolmak imkânı olmayan bir boşluk... Onun gözleri beni hiç görmez. Hemen her an namahduda müteveccihtir. Bazen şaşırırım. Onun dalgın gözlerle fezalarda gezdiğini unutarak bir lakırdı sorarım. Derhal parmağıyla bana sükût işareti verir. Allame gibi değil, ekseri zamanını Cinci Hoca esrarı içinde yaşar. Sanırsınız ki iyi saatte olsunlar ile muhaberededir. Daima gaiple onun arasında dönen bir şey vardır. Daima yakalamak için fenni bir sırrın, bir cümlenin, bir kelimenin, bir tabirin arkasından koşar. Siz ona bir lakırdı söyler iseniz gaiple onun arasındaki hafi muhabere telini koparmış olursunuz. Bu dikkatsizliğiniz ile ona affolunmaz büyük bir fenalık etmiş bulunursunuz... Ben de artık kanaryalar ile kedilerle köpeklerle konuşurum. Pek nadir olarak bu garip dalgınlıklardan baş aldığı za-

manlarda da sizinle herkes gibi konuşmaz. Sizi kendine küfv bir âlim farz ederek mesela, 'Azm-i aherin azm-i zati üzerine olan gayrikabil-i mukavemet tesirat mecmuundan sülüsünün azmi rabün nısfından tarhıyla matruhun tarafeyn kesrine darbı,' kabilinden şeyler konuşur. Çıldırırım. Benim kesr-i adiyi bilmez bir kadın olduğumu hiç düşünmez. O, etrafindaki ehli hayvanat ve hatta bütün hacer ve seçerin kendi felsefe lisanını anladıklarına kaildir. Ah bey ah, bu çeşit âlimler tebehhürleri nispetinde çocuk akıllıdırlar. Şu kanaryanın ötüşünde belki bir güfte hisseder ve ondan bir mana çıkarırım. Zevcimin ne dediğini anlamam..."

"Vah hanımefendi vah..."

"Ya siz?"

"Aynı felaket..."

"Dinletir mi?"

"Gece gündüz."

"Vah beyefendi vah..."

"Dertlerimizin ayniyeti ıstıraplarımızı birleştiriyor."

"Damdan düşen halden bilir."

"Şimdi bir üçüncü şahıs bizi dinlemiş olsa elemlerimizin derinliğini anlayamaz."

"Bir allameye zevce olmakta çokları kim bilir ne lezzetler ne saadetler tevehhüm ederler."

"Bir dişi filozofa koca olmakta aynı hülyalara düşenler de belki vardır."

İlk hususi görüşüşümüzde birbirimize ziyade açılmış olduğumuzdan sıkılır gibi sustuk. Yine Caruso'yu dinliyorduk. Cevher Hanım balkonun kapısından uzanarak içeriye kulak verdikten sonra:

"Salondan gaybubetimiz uzadı sanırım?"

"Evet, fakat hayattaki mesut saatler saniye süratiyle kaçıyor. Sizinle yıllar geçirsem doymayacağım."

"Teveccühünüzün müteşekkiriyim. Lakin içeridekilerin, filozofluklarından başka iki vasıfları daha var ki birisi sizin zevceniz,

öteki benim zevcimdir. Siz burada durunuz. Ben bakıp geleyim. Bahiste kaç milyon fersah derinleşmişler."

Hane sahibesi nazenin bir eda ile içeri yürüdü. Kadından yana talihim pek açıktır. Bütün tahminlerim doğru çıktı. Sekiz on dakika içinde birbirimize yüreklerimizi apaçık göstermiştik. Asri hususatın kininden aşkına kadar her şeyinde fevkalade bir sürat, bir şiddet var.

Beni balkonda bıraktı. Gitti. İçeriyi bir kolaçan edip gelecek. Demek benimle daha hususi görüşmek arzusunda. Bu hasbihalimiz ne kadar kısa sürerse sürsün bu sefer beynimizde daha sıcak kelimeler, hisler teati olunacağında şüphe yok. Oh kim bilir felek müsaade ederse belki ilk busemi alacağım. Hurrem'le Sabiha namütenahide uçarlarken belki Cevher'de kollarımın arasında çırpınacak. Bu tayyare devrinde biz de ilk savlette son merhaleyi bulacağız.

Cevher Hanım gözlerinde bir efsun, dudaklarında ince bir tebessümle avdet etti. Bitkin bir bakışla, "Ne haldeler?" demek istedim. O, bu sakit istizahımı anlayarak cevap verdi:

"Göğün dokuzuncu katındalar."

"Bizi arzda bıraksınlar da onlar istedikleri kadar yükselsinler."

"Yanlarına gittim. İskemleye biraz iliştim. Bahislerini dinledim de benim huzurumdan katiyyen haberdar olmadılar."

"Onlar dokuzuncu kat gökte uçarken tabii bu alçak arzda olanı biteni hissedemeyecekler."

Cevher Hanım güldü. Sonra sustuk. Gözlerimizden uzanan inikâs hatları sanki birbirine dolanarak bebeklerimizin içine gömüldü. Bakışının efsunu karşısında titriyordum. Muhatabam sükûtun tehlikesini anlayarak:

"Zevcim yine maziyi, istikbali bütün ikna edici belagatiyle inkâr ediyor. Halden başka zaman kabul etmiyor. Daha ne diyor bilir misiniz?"

Sabır ve tahammülüm bordasına kadar suya inmiş ağır ağır batan bir gemi gibi boğuluyordu. Sıklaşan nefeslerimin iştihası sesimde titreyerek, "Ne diyor?" dedim.

"Yalnız ebediyet vardır. Bunun içinden çıkamayan mahlukat doğmak, yaşamak, ölmek gibi üç devre geçiriyor zannolunuyor. Lakin devre birdir. Bunu üç gören biziz. Yarın doğacaklar bugün mazide beklemiyorlar. Şu anda yaşayanlar mazi istikbal dediğimiz zamanlardan ayrılmış değildirler. Yarın ölecekler umumi hayattan çıkmıyorlar. Doğmak, yaşamak, ölmek aynı hadisedir."

Balkon kadim, askılı gelin odaları gibi yapraklarla, çiçeklerle donanmış, örtülmüş yeşil bir gelin odası mahremiyetinde idi. Dişi kokusunu alan bir müfteris haline geldim. Sinirlerim kıvranıyor, başım dönüyor, kendimi kaybedip yine buluyordum.

İşte böyle irademe malik olmadığım bir feveran saniyesinde elimi Cevher'in beline attım. O, güya şaşırdı. Her an kuvvetini biraz daha kaybeden bir mukavemetle beni iter gibi kendine çekerek:

"Aaa kocam şuracıkta..."

"Evet... Benim karım da oracıkta."

"Nefeslerimizi işitecek bir yakınlıktalar."

"Hayır... Hayır... Onların cesetleri burada, ruhları layetenahide uçuyor. Nefeslerimizi değil şu anda kulaklarının dibinde bir bando muzika çalsa duymazlar."

"İlk görüştüğüm bir erkekle kocamın üzerine bu hıyaneti vicdanım kabul etmiyor. Ah ne büyük günah! Ne büyük günah..."

Böyle şeyler bir anda olursa olur. İnsan bu ilk fırsatları kaçırmak ahmaklığında bulunursa sonra iş sürüncemeye uğrar. Uzar. Çekilmez üzüntülere düşer.

Cevher Hanım gönlünün kapısını bana açmamış değildi. Yalnız benden meseleyi vicdanla telif edecek sözler işitmek istiyor, bu sukutunu hafif gösterecek teselliler bekliyordu. Binaenaleyh giderek ihtizazı artan sesimle:

"Siz bu deraguşu günah sayıyorsunuz amma zevcinizin felsefesince günah yoktur."

"Nasıl?"

"O, maziyi, istikbali inkâr ediyor."

"Evet..."

"O halde şimdi işleyeceğimiz günahın ferdaya şümulü olamaz."

"Tuhaf söylüyorsunuz beyefendi."

"Tuhaf değil, zevcinizin hikemiyatına nazaran hakikat söylüyorum. Mazisiz, istikbalsiz bir hayatta ne fiil sabit olabilir ne de ceza kabil... Fiilin sübutu için mutlaka bir dün, bir bugün, bir yarın ister."

Âlimin zevcesi güldü. Kocasının felsefesinden çıkardığımız ilamla kollarımın arasına düştü. O benim olmuştu. Ben onun. İlk öpüşmelerin ateşleriyle ruhlarımız yanarak günahkâr oluyorduk.

XX

Hurrem ile Sabiha fezalarda uçarken biz Cevher Hanım'la gayya kuyusuna dalmıştık. Kanaryanın teranesiyle uyandık.

O, kollarımın arasından sıyrılıp çıktı. İkimizde de birbirimizin yüzüne dik bakamayacak birer mahcubiyet gölgesi geziniyordu. Onu bu seri sukûtundan mütevellit birer nedametle sarsılıyor gibi gördüm. Bu an, kadının en ziyade teselliye muhtaç olduğu nazik bir zamandır. Zelle akabinde günah çıkaran papazlar gibi rahim ve tesliyetkâr sesimle:

"Hanımefendi size olan ateşim elli ise şimdi mutlak yüzü aştı."

O, zarif ökçeli terlikleriyle tepinip göz pınarında muallak duran bir katreyi yuvarladıktan sonra:

"Sukutum bu kadar seri olmalı mıydı?"

"Yok... Sukut tabirini kabul etmem."

"Herhalde buna bir teali diyemezsiniz ya?"

"Ayni fiilden dolayı kadının günahını erkeğinkinden pek çok ağır bulmakta bir mana göremiyorum. Bu eski telakki usulü çoktan değişti. Günahkâr isek ikimiz de aynı derecede günahkârız. Kadınla erkek arasında bir incizap var ki bazı anlarda buna mukavemet kabil olamıyor. Tabiatın iradelerimizi yenmesiyle vukua gelen bu günahtan biz mi mesul olacağız?"

"Mesul tutmak için bizden başka bir üçüncü şahsın elde edilebilmesi mümkün müdür?" dedi. Yanımdan kaçar gibi bir süratle yürüdü. Salona uğramaksızın diğer bir kapıdan kayboldu. Kadınlığının izmihlali âsarını göstermemek için bir müddetçik benden gizlenmeye gittiğine zahip oldum.

Hanımın karşısında biraz mahcup duruyordum amma kalbimde hiç nedamet eseri yoktu. Bilakis bu seri galebemden pek memnun fakat çehre ve kıyafetçe bozuktum. Balkonun camlı kapısından bir ayna gibi gözüken yüzüme baktım. Hamam halvetinden yeni çıkmış gibi al mor bir şeyler olmuştum. Boyun bağım sarkmış, yakalığım çarpılmış, iliklerim çözülmüş, saçlarım bozulmuş. Hemen çabuk el darbeleriyle oramı buramı düzeltmeye başladım amma yüreğimdeki heyecan bakiyyesiyle yüzümün kızartısını hemen çarçabuk izale kabil değildi.

Cevher'in kaçtığı ve benim kendime biraz çekidüzen vermeye uğraştığım işte o esnada kulaklarıma bir mırıltı esti. Bir de döndüm baktım ki ne göreyim... Dudaklarında yüksek bir meselenin güçlüğünü ezerek konuşa konuşa ağır adımlarla Hurrem'le Sabiha geliyor...

Heyyy... Birdenbire küçük dilimi yutacaktım. Ne büyük tehlike atlatmışız. Sekiz on dakika evvel geleydiler... Vay anam babam, rezalet ayyuka çıkacaktı. Osman Sadık Bey'le Raife Hanım için meşum olan köşk bugünlük bize uğurlu geldi. Allah kazasından saklasın; lakin böyle tedbirsizlik edersek yarın veya öbür gün aynı felakete uğramamız muhtemeldir. Ne belaya uğrarsa insan göz kızgınlığıyla uğrar.

Yüksekten uçan bu iki allame göğün dokuzuncu katından ne çabuk yere indiler. Ta yanıma geldiler. Şimdi de aralarında estetikten bir Eifühlung meselesi tutturmuşlardı.

Zevcem bahsin derinliğinden zihnini kurtarmaya uğraşarak dikkatli dikkatli yüzüme baktıktan sonra:

"Hava o kadar sıcak değil amma sen adeta terlemiş ve kızarmışsın."

Ve sonra bu sözünü tasdik ettirmek için Hurrem'e dönerek ilave etti:

"Öyle değil mi hazret?"

Hazret gözlüğünün altından Moliere'in komedyalarındaki mütetabbiblerin bakışıyla beni süzerek:

"Evet, vech-i âlilerinde hem ter hem kızartı görünüyor."

Vay yüreğime inecek... Buna çarçabuk nasıl bir guguk uydurmalı. Ben yutkuna mutkuna düşünürken Sabiha'nın aklına birdenbire bir şey gelmiş gibi hızlı bir sesle sordu:

"Cevher Hanımefendi de meydanda yok, neredeler?"

Allame bu mühim gaybubetin şimdi farkına varmış olduğunu anlatır bir şaşkınlıkla etrafına bakınarak:

"Sahi efendim zevcem nerede?"

Saniyeler geçtikçe sualler artıyor. Cevaplar güçleşiyordu. Karım gittikçe merak uyandıran bu garip esrara ermek ister nafiz bir nazarla gözlerini gözlerime saplayarak bir müddet durdu. Sonra bakışını değiştirerek düşündü. Tekrar yüzüme baktı. Bu bakışında, "Acaba iş aklıma gelen gibi mi?" mealinde bir istifham görüyordum. Böyle anlarda hiç şaşırmaya gelmez. Kalıbı kalıbına laf uydurup cevap vermeli. Mevkim nazikti. Fakat halimde her ne kadar şüphe uyandıracak, belki de hakikati ihsas edecek emareler görünse bile salonun bir ucunda onlar otururken öbür ucunda bizim ilk mülakatta birbirimizin kolları arasına atılmamıza, suizanna meyyal en cesur dimağların bile hüküm verebilmelerine pek ihtimal tasavvur olunamaz. Binaenaleyh hiçbir şüpheyi üzerime mal etmeyerek en serbest bir ifade ile dedim ki:

"Buraya gelmezden evvel çok su içmiş ve soğuk algınlığı kırıklığını defetmek için iki de aspirin konprimesi yutmuştum. Ter hükmünü burada icra etti."

Hurrem Bey'le zevcem bu cevabıma gülüştüler... Bu gülüşmeleri tuhafıma gitti. Hakikati anladıkları için benimle eğleniyorlar mıydı? Garip şey, hakikat sabit olunca gülünç mevkide biz mi kalacaktık? Onlar mı?

Her meselede tebahhurunu taşırmaya vesile arayan allame başladı:

"Arak, namı diğerle ter ve terlemek hayat mikyasının yüksek tabakasında bulunan hayvanatın pek azına mahsustur. Terin bir amil müberrit ve ıtrah ve ihraç olması itibariyle rolü büyüktür. Anhydrous dedikleri adem-i taarruk müstesna olmak üzere insan suret-i mutavassıtada saatte kırk gram terler veya terleyebilir. Vücudu beşer mikyasülrutube gibi az veya çok terlemek hususunda havanın yubuset ve rutubetinden müteessir olur. Faaliyet-i adaliye ve reeviye ile yani bazı uzuvların hareketiyle insan terler."

Of, âlimin huzurunda yeni baştan terlemeye başladım. Çünkü bu kadar makama namünasip bir diskur tasavvur olunmaz.

O esnada Cevher Hanım geldi. Tuvaletinde lazım gelen tamiratı yapmış ve yüzüne tamamıyla bir tiyatro maskesi takmıştı. Sanki birkaç dakika evvel kollarımın arasından çıkan kadın o değildi. Zevceme karşı çok mültefit bulunuyor, dudaklarında tatlı bir tebessümle kocasına komplimanlar yapıyordu. Bununla beraber göz göze gelmekten korkuyor, nazarlarımızın men'i nakabil telakilerinde en ince sinirlerimizde ihtizazlar duyuyorduk.

Cevher Hanım ortadan gaybubetini sordurmamak için onları hemen söze boğarak:

"Kanaryanın suyuna bakmak için balkona çıktım. Beyefendi de beni takip etti. Orada lafa daldık. Sizden ayrıldığımız zaman bahis pek enteresandı. Alt tarafını dinleyemedik. Mazi ile istikbalden kurtulduktan sonra fezada nerelere kadar uçtunuz?"

Allame biraz baygın bir incizapla zevceme bakarak, "Biz hanımefendiyle meseleyi hallettik," dedi.

İkisi aralarında bir sır bulunan kimselere mahsus bir samimiyetle bakışıp gülüştüler.

İnsan çiğ süt emmiştir. Vesveseli olur. Kendi kendime içimden, "Acaba? Ha?" dedim. "Duyduğum bu inkârı felsefesinden çıkardığım neticeye nazaran allame de benim zevcemi kucaklamış olmasın? Öyle ya, mazi istikbal olmadıktan sonra hangi fiilin sübutu kabildir? Sübut olmayınca günah, sevap nasıl taayyün eder? Her fiil vukuu anından sonra maziye geçer. Mazi olmazsa..."

Hurrem Bey bu vesvesemi anlamış gibi tuhaf bir tebessümle:

"Biz hanımefendiyle mazi ve istikbal tabir-i beyhudelerinden tecrid-i zihinle ebediyeti tesbit ettik..."

Hurrem'in felsefesince bu ne demekti acaba? Ne olursa olsun, kabil değil iş benim aklıma geldiği gibi olamaz.

Hurrem devam etti:

"Ebediyeti tespitten sonra einfühlung meselesine geçtik."

İşte bu da Almanca bir kelime. Bakalım alt tarafı ne çıkacak diye dinliyordum. Günahımız hakkında husulü muhtemel şüpheleri örtmek için âlimi bol bol söyletmek lazımdı. Kelimeyi tekrar ile:

"Einfühlung, bunu da yeni işitiyorum," dedim.

Bu sözüm bir nevi istizahtı. Her istizah söze zemin açacağı için âlimin hoşuna giderdi. O hemen başladı:

"Einfühlung kolay tercüme edilemez. Robert Vischer bu kelimeyi Alman romantiklerinden alarak felsefe ıstılahına geçirmiştir. Bu, benliğimizden eşya üzerine intişar eden sempati demek gibi bir şeydir. Fail ile mevzuun birbirine karışarak ayniyet kesbetmeleri kabilinden bir mefhum. Son senelerde einfühlung'un tahlil-i müeddası sadedinde kıymettar ciltler telif edilmiştir. Bu mevzuu, rüyadaki rüyetimiz gibi dalgın, dikkatsiz görerek onunla beynimizde bir samimiyet peyda olamazsa ya-

ni, şuurumuzu mevzu üzerine bütün ruhumuzun kuvvetiyle tevcih edemezsek buna bizatihi estetik denemez. Ruh, his ve şahsiyetimizin mevzua hululü ne kadar derin ve samimi olursa işte fikrimiz o zaman estetik bedii olabilir. İşte einfühlung buna derler..."

Hurrem'in karısını ayartmış olduğum için hiç zevkine varamadığım bu estetik bahsini hararetle dinler gibi görünerek onu memnun etmeye vicdani bir mecburiyet hissediyordum.

Allamenin benim zevcemle ebediyeti tespit etmeleri ve benim anifen iki aspirin konprimesi yutarak terlemem estetiğin kaçıncı faslına gireceğini bilemiyordum. Bu, açıktan açığa hazretten istizah edilebilir bir mesele de değildi. Tepemizde kanarya öter, salonun öbür köşesinde zevç felsefi vaiz ederken benim zevceyi kollarımın arasında ezişim belki einfühlung'un daniskasıydı. Fakat ben bu marifeti şuuri olarak değil, farkına varmaksızın satırları arasına mecaz-ı mürsel düşüren cahil bir edibin gafletiyle yapmıştım. Cevher Hanım keza kollarımın arasına gayrişuuri düşmüştü. Hazret ise estetikte haz ve telezzüz için şuuru şart-ı evvel sayıyor. Allamenin kanaatince biz bu son fiilimizden dolayı da tebriye etmiş oluyorduk.

Hurrem'i memnun etmek için sordum:

"Hazret, bilfarz bendeniz şimdi bir tiyatro sahnesi önündeyim. Bir komedya seyrediyorum. Estetiği kendimde mi arayacağım? Sanatkârlarda mı?"

Allamenin tüylü yüzünde gözleri sansar gibi parladı. Şakirdine bir *bonpoint* vermeye hazırlanan bir hoca takdiriyle:

"Hah... Meseleyi iyi kavradınız. Mümessillerin estetiği sizin bediinizi kabartacak. Herhangi bir vasıtayla güzelliğin kendini bize ihsası ve mukabeleten bizim tehassüsümüz işte einfühlung... Yani sirayetle olan ihtisasatımız. Mesela Romeo'nun temsilinde onun Jülliet'e olan aşkını biz de onunla beraber yüreğimiz çarparak hissetmeliyiz. Kendi hesabımıza aşkın ne olduğunu bilmeliyiz. Bilmezsek bîhis kalırız..."

Aman Yarabbi sevmek, mütahassis, mütelezziz olmak için bediin bu derin bahislerinde kulaç atmaya ne lüzum var. Yüz binde kaç kişi, bir güzellikten mütehassıs olduğunu esnada acaba einfühlung vuku bulduğunun farkında olabilir?

İKİNCİ KISIM

KARIM BENİ NASIL ALDATTI?

I

Evimize döndük. Karımın bir şeyden şüphelenmiş olmasından çok korkuyordum. Fakat baktım ki Sabiha katiyyen oralarda değil. Komşunun balkonunda, o apaçık havadar yerde benim zırıl zırıl terlediğimi, Cevher Hanım'ın bir müddet ortadan kaybolduğunu o, unutmuş gitmişti.

Cevher Hanım'a ben beş on dakika malik olmakla o benim nazarımdan hiç düşmedi. Bilakis dimağımda, asabımda, beşeremde, dudaklarımda bıraktığı unutulmaz bir lezzetle hatıramda yükseldi. İnsan gayet latif bir meyve yer de bir müddet kokusu burnunda, tadı damağında kalır. İşte âlimin karısına karşı

kendimde daima şiddeti artan böyle bir iştah ve iştiyak duyuyordum.

Oh oh, kadının gönlünü fethettim. Müşkülü atlattık. Balkonda terlemek tedbirsizliğinden vukuu muhtemel tehlikeyi de geçiştirdik. Artık Cevher benim demekti.

Bu mesudiyet ve memnuniyetlerimin arasında beni alabildiğine keyiflendiren başka bir cihet vardı. O da, balkonda vuku bulan einfühlung'u Hurrem'le Sabiha'nın takımıyla ve safa-yı hatır ile yutmuş olmalarıydı. Külhaniler lisanında "keşe boğmak" diye işte buna tabir ederler. Kafalarının kuvvetine, zekâlarının inceliğine, harikulade ferasetlerine, kiyasetlerine, malumatlarının mucizekârlığına mağrur bu dâhi taslaklarını keş edip bırakmıştım.

Bu zeki ahmakların dalgınlıkları karşısında bundan sonra bizim cesaretimiz artacak ve muvaffakiyetlerimiz pek eğlenceli şekillerde devam edecekti. Onlar einfühlung'u kitaplarda tetebbu ve tetkik ederken biz manasını bilmeden onu ruhumuzda duyuyorduk.

Bu ilk ziyaretten mütehassıl tahassüsünü anlamak için zevcemden sordum:

"Sabihacığım, söyle bakayım. Hurrem'e karşı ne duydun?"

"Derin hürmetler... Sen de söyle Cevher'e karşı ne duydun?"

"Derin aşklar, çılgın sevdalar..." diyecektim. Hemen kendimi toparlayarak:

"Hiç, ne duyacağım. Maahaza fena kadın değil, insanı sıkmıyor. O cahil, ben cahil. Birbirimizin dediğini anlıyoruz, konuştuk."

"Zavallı kadın..."

İçimden bir gülme geldi. Fakat ciddiyetimi bozmayarak:

"Neden?"

"Her gün burun buruna yaşadığı kocasının ne dediğini anlamamak... Acınacak bir hayat sayılmaz mı ?"

"Bu hususta tamamıyla senin fikrinde değilim."

"İzah et..."

"Karılık kocalık başka, allamelik başka."

"Ne gibi?"

"Ne gibi olacak. Ümmi bir kadın zevciyet bakımından kocasını âlim bir zevceden ziyade memnun ve bahtiyar edebilir."

"Bu noktada seninle tamamıyla hemfikir olamam."

"Aman karıcığım... Çok mütalaa ve temadi eden dalgınlıklar arasında bazı bazı sen de ne dediğini unutuyorsun."

"Hayır, ben ne dediğimi unutmam."

"İnkâr etmezsen birçok zaman evvel ne demiş olduğunu şimdi tekrar edeyim."

"Dediğimi inkâr etmeyi hiçbir vakit kabul etmem."

"Ben söylediklerimi bir ilme, bir fenne, bir nazariyeye, bir prensibe, hasılı bir vukufa istinaden söylemem. Bu cahil kafa ve zayıf aklımla düşünüp bulabildiklerimi söylerim."

"Evet, bilirim *empirique* bir zekâsın."

"Eyvallah. Lakin iki âlimin, iki cahilin, iki güzelin, iki çirkinin hasılı hılkiyetlerinde ayniyet olan iki mahlukun birbiriyle imtizaç edemeyeceklerini söyleyen sen değil misin? Hatta benim cahilliğimi kocalığım için bir meziyet sayarak bana vardığını anlatmıyor muydun?"

"Ben söyledim. İnkâr etmem."

"O halde?"

"Affedersin bey... Mesele senin dar muhakemene kolay sığamayacak kadar muğlaktır."

"Dinliyorum... Benim muhakemem darsa senin geniş vukufun bunu zihnimin alacağı surette bana izahtan aciz kalmaz sanırım."

"Evvela iki mahluk arasında tam manasıyla ayniyet olamaz. Mesela iki koyun renkçe, ağırlıkça, bütün uzuvlarının ölçülerinde milimetre milimetresine tamamıyla birbirine müsavi olsalar yine bu iki hayvan için birbirinin aynıdır diyemeyiz."

"Niçin?"

"Çünkü tüylerini sayıp bakmalıyız. Birinde ötekinden üç kıl fazla zuhur ederse ayniyet bozulur."

"İşte pösteki saymak buna derler... Ben böyle meselelerde Hurrem Bey'le sana çömezlik etmek istemem. Malum ya eski zamanda tımarhanedeki delilerin akıllarını denemek için önlerine birer pösteki koyarak haydi bakalım bunu say, derlermiş. Karıcığım senin maksadın da beni böyle bir imtihandan geçirmekse, aklen nazarında bu kadar düşkün sayılmak için ne gibi bir cinnet esri gösterdiğimi bilmiyorum."

"İlimce de tam ayniyet olamaz. Bir sınıfın içinde beş on zeki bulunur. Lakin gördükleri ayni derslerden tefeyyüzleri istidatlarına nazaran mütefavit olur. Mesela kimi edebiyatta, kimi riyaziyatta, kimi iktisadiyatta ilerler. Ve sonra zeki olmakla beraber aralarında bünye ve mizaçça büyük farklar bulunur. Bazı zekâlar vardır birbirini itmam eder. İşte sana bu hususta büyük bir misal göstereyim. Pierre Curie ile Marie Curie'yi düşünelim. İşte âlim karı koca... Radyumun keşfinde müştereken çalışıyorlar. Zevcinin o müellim kaza neticesi olarak vefatından sonra zevce gece gündüz laboratuvarından çıkmıyor, uğraşıyor. Cihanşümul bir muvaffakiyet ve şöhret kazanıyor. Belki bu zamanın fen sahasında en muhteşem bir kadını oluyor. "

Cahil olmak ne fena şeydir. Senden fazla pek az şey bilenler sana allamelik taslarlar dururlar. Sözün arasına Fransızca birkaç fenni kelime karıştırıp okudukları şeylerin bir kısmına on kısım uydurmasyon katarak dinletirler. Hiç şüphesiz zevcem de bana şimdi böyle yapıyordu. Bu cehaletimle ben onun bu fantaziyeli ilmini yine evire çevire çürütebilirdim amma mademki onu Cevher Hanım'la aldatıyordum, vicdanen ona bu vadide olsun pes demeye mecburiyet görüyordum. Karımın ilmini Hurrem'in dehasını alkışlamakla iki aile beynindeki samimiyeti arttırarak güzel Cevher ile einfühlung ayininden istifade edebilecektim. Yoksa Mari Küri nerede, Sabiha nerede, Hurrem nerede, ben nerede, Piyer Küri nerede? Misalen

bu isimleri bahse katmakla davayı kazanmış olmak pek gülünç bir şeydi.

Karımla böyle konuşurken koridorda bir gölge gezindiğini oda kapısının aralığından görüyordum. Bizi bir dinleyen, gözetleyen vardı. Acaba Servinaz mı? Nevres mi? Hurrem Bey'in köşküne gidip geldik ya yine bu ziyaretin bizim evde aksülameli başladı. Ortada ihtimal yine bir fitne dönüyordu.

Merak ettim. Su içme bahanesiyle birdenbire kapıya kadar yürüdüm. Koridora baktım. Son adımını çekerken Nevres'i gördüm. Elbisesinin renginden tanıdım.

Kızın bu tecessüsleri boşuna olmasa gerek. Mutlak bir şey var. Bu iki baş belasına nereden sataştım. Karım salonda otururken biz Cevher Hanım'la balkonda sarmaş dolaş olduk da iki adım ötede onlar hiçbir şeyin farkına varamadılar. Nevres köşkten köşke o kadar mesafeden bu çapkınlığımın kokusunu nasıl aldı? Şaşılacak şey...

Döndüm zevceme baktım. Elindeki kitabın mütalaasına birkaç kulaç dalmış ve gittikçe derinleşiyordu. O, böyle dalar dalar sonra birdenbire karabatak gibi yine satha çıkarak derinlerde ne gördüğünü bana anlatır. Alman bediiyununun tecrübi prensiplerinden, estetikle psikoloji hamur edilerek ondan çıkarılan anlaşılmaz konseptlerden, Vischer ile Volkelt ve Riboud'nun muarızalarından, her gün dinleyip de hâlâ anlayamadığım einfühlung'dan ve nihayet birbiri içine geçmiş uzun dürbünler gibi üç zamanın birere kalbedilmesinden, Einstein'ın zamanı bütün bütün hayal mertebesinde hiçlendirmek için meselenin çok derin bir kapısından girip fakat öte tarafta henüz bir mahreç bulamadığından, velhasıl zihnime çatal çutal batarak bir türlü aklıma yerleşemeyen zamanın inkârı felsefesini dinlemekten pek bıkmıştım. Hemen odadan sıvıştım.

II

Sofaya çıktım. Nevres'i bulmak için etrafıma bakınırken onu açık kapılardan birinin aralığından tehdiden bana şahadetparmağını sallarken gördüm.

Hükmümde yanılmamışım. Mutlak bir şey var. Balkona doğru yürüdüm. Nevres de beni görmek için can atıyormuş. Hemen eline bir faraşla süpürge alarak balkona dökülmüş kuru yaprakları süpürmek için yanıma geldi. Benzi uçuk, kaşları çatık, dudakları firlatacağı sitemlerin mukaddimesini bulmak asabiyeti ile titriyordu.

Bir hissikablelvukuyla benim yüreğime de bir ürperme geldi. Sordum:

"Kapı aralığından bana niçin parmak sallıyordun?"

Kız sadece şu cevabı verdi:

"Ben bugün Hacı Hüsnü Efendi'nin köşküne gittim."

Büyük bir taaccüple:

"Bu sözünde sualime bir cevap göremiyorum."

O, pek manalı bir tebessümle:

"Azıcık düşünürseniz bu cevabımın sualinize taallukunu anlarsınız..."

Azıcık değil, epeyce düşündüm. Lakin benim sualimle bu cevap arasında hiçbir münasebet keşfedemeyerek:

"Bilmeceni halledemedim kızım..."

"Bilmece değil pek açık bir hakikat söylüyorum."

"Anlayamıyorum."

"Şimdi anlarsınız..."

"Dinliyorum."

"Hacı Hüsnü Efendi'nin köşkünden Hurrem Bey'in öbür cihetteki balkonu görünüyor."

Derhal ayaklarım suya erdi. Söylenen şeyin bilmece değil vazıh bir hakikat olduğunu anladım. Lakin böyle anlarda asıl metaneti her hakikat önünde yılmamakta göstermelidir. Hurrem

Bey'in balkonu güllerin, yaseminlerin, mor salkımlarım sık dallarıyla örtülüydü. Hayli açık bir mesafede bulunan Hacı Hüsnü Efendi'nin köşkünden bizim balkondaki maceramızın seçilebilmesine pek ihtimal veremeyerek:

"Hacı Hüsnü Efendi'nin köşkünden Hurrem Bey'in balkonu görünüyormuş yahut görünmüyormuş bundan bana ne?"

"Siz Cevher Hanım'la balkona çıktınız."

"Evet çıktık..."

"Sonra yeşilliklerin arasına saklandınız."

"Saklanmadık. Sandalyeye oturunca tabiatıyla insan yaprakların arasına gömülmüş oluyor."

"Siz bilhassa en kuytu, en örtülü, en görünmez köşeyi intihap ettiniz."

"Aman Nevres, ne kadar saçma söylüyorsun."

"Saçma değil gördüğümü söylüyorum. Hanımla siz pek neşeliydiniz. Gülüp oynuyordunuz."

"Ağlayacak değiliz ya..."

"Tepenizde öten kanarya gibi oradan oraya sıçrıyordunuz."

"İnsan oturduğu sandalyeye mıhlanmış gibi sabit kalmaz ya elbette yer değiştirir."

"Çok neşeliydiniz."

"Üç yüz metre mesafeden çok neşeli olduğumuzu nasıl anladın?"

"Çünkü dürbünle baktım. Dürbün o kadar kuvvetliydi ki elimi uzatsam sizi tutabileceğim sanıyordum. Nefeslerinizi duyacağım gibi geliyordu."

"Sonra?"

"Sonra birbirinize sarıldınız."

"Galiba sen dürbünü iyi ayar edemeyerek aslı olmadık şeyler, adeta hayalet görmüşsün."

"Dürbünü gözlerime göre pekâlâ ayar ettim. Gördüğüm şeylerin hakikat olduğuna eminim."

"Deli misin? İlk ziyarette namuslu bir aile kadınına nasıl sarılabilirim?"

"İşte bunu benim aklım da bir türlü almıyor. Lakin gözlerimin şahadetleri katidir."

"Kız çıldırdın mı? Salonda benim karımla onun kocası otururlarken..."

"İşte beni de hayretten hayrete düşüren, çıldırtan cihet bu ya..."

Balkon, bizi örttüğü yeşil perdeleriyle o kadar mahfuzdu ki açık mesafeden dürbünle değil teleskopla bakılsa onun kuytu mahallerini seçebilmek mümkün olamayacağını düşündüm. Nevres bizi görse görse macera halinde değil, oradan oraya gezinirken görmüş olacaktı. O iddiasında ısrar etti. Ben şiddetli bir inkârdan ayrılmadım. Meseleyi böyle kapatarak Nevres'i başımdan savdım. Fakat kıskançlıklarını komşunun evinden bizi dürbünle gözetlemeye kadar vardıran kızların bu müthiş tecessüsleri altında ben Cevher Hanım'la münasebetimde nasıl devam edebilecektim? Mesele nazik, tehlike büyüktü. İşte bu nezaket, bu tehlike, bu güçlük benim Cevher'e olan sevdamı büsbütün biliyor, beni yerimde duramaz bir asabiyete düşürüyor ve her müşküle karşı bir çare bulmak endişesiyle daima düşündürüyordu. Muhterem allame ile zevcemi aldatmak işten bile değildi. Adi bir hokkabaz el çabukluğuyla bunların gözlerini bağlayabileceğimden emindim. Lakin Servinaz... Lakin Nevres... İlle o kocakarı Muhsine, işte beni yıldıran bunlardı. Bakalım bu pandomimanın sonu neye çıkacak...

Allame, güzel hanımıyla birlikte bize iade-i ziyarete geldiler. Zevcem Servinaz ile Nevres'in deliliklerini büyük bir maharetle idare etti. Bu iki kız Cevher'in yanında sönük kalmamak için tuvaletlerine alabildiğine özenerek pudralara, kokulara bulanmışlar, en çığırtkan renklerdeki en yeni, en açık, en kısa elbiselerini, en ince çoraplarını giymişler ve misafirleri ağırlamak için büfemizden, dolabımızdan en kıymettar takımları seçip çıkarmışlardı

Onların itinalarındaki bu ifrattan zevcemin yine bir şüpheye düşmesinden çok korktum. Amma karıcığım melek Sabiha, hiç oralarda değildi. O bu hususta evvelce geçen bir kaç dırıltıyı da bütün bütün unutmuş görünüyordu.

Muhterem allameye gelince o babacan adam einfühlung'dan bahis açıldı mı güzel zevcesini haydutlar dağa kaldırsalar farkına varamayacak kadar dalıp gidiyordu. Bizim evde yeşilliklerle örtülü bir balkon, öyle uğurlu bir gelin odası nerede... Her tarafta gözleri bize dikili yılanlar dolaşıyordu.

Cevher Hanım bizim kızların hizmetçilikle telifi kabil görülmeyen bazı şımarıklıklarına dikkat etmeye başladı. Çünkü iki kızın ona, "Sen süslü, latif, cazip bir kadınsan işte biz de güzeliz. Senden körpeyiz..." mealinde rekabetkâr ve istihza ile süzgün birer bakışları vardı. Bir şey sezinleyecek diye şimdi zevcemden ziyade Cevher'den çekiniyordum. Arada bir onunla göz göze geliyor, arzudan ikimizin de içi titrediğini hissediyorduk.

Hurrem'le Sabiha'nın derin bir bahse daldıkları esnada Cevher'i odanın bir köşesine çekerek aşkımın bütün aleviyle, "Ah sizin balkon..." diyebildim. O gülerek yavaşçacık cevap verdi:

"Ettiğimiz ani deliliği düşündükçe şimdi vücudumda ürpertiler geziniyor. Ne ise bir şeydir oldu. Fakat artık tekerrürüne imkân yoktur."

"Beni çıldırtmak için mi böyle söylüyorsunuz?"

"Hayır beyefendi. Sizi insafla düşünmeye davet ederim. Dallar ile ne kadar kapalı olsa herhalde bina harici sayılan bir balkonda..."

"..."

"Buna tımarhanedekiler bile cesaret edemezler... Bahusus ilk mülakatta... Kim bilir aleyhimde ne fena fikirler peyda etmişsinizdir."

"Hayır... Pek aldanıyorsunuz. Bu husus hiç düşündüğünüz gibi değildir. Çünkü ikimiz de iradesiz kalmıştık. Biz o ana değil, o an bize hâkimdi."

"Bana ne efsun okuduğunuzu bilemiyorum. Bu hale rüyada uğramış gibiyim. Hakikat olduğunu hâlâ aklım almıyor."

"Beni bu kadar nevmid bırakmayınız."

Cevher Hanım garip bir düşünce tavrıyla önüne baktı. Ben yüreğim çarparak cevap bekliyordum.

Bu kısa sükûtumuz anında öbür köşede karımla bahseden âlimin estetikten şu sözlerini işitiyorduk:

"Estetikte en büyük yer tutan, hissiyat-ı cinsiyedir. Şehvet, sanatın bir saiki, bir amil-i mühimmidir. Yalnız en iptidai edebiyat ve resimlerde her hisse takdimen dini ve cenge ait mevzular tasvir edilmiştir. Musiki bizatihi hiçbir muayyen ifadeye malik değildir. Fakat güftelendiği zaman aşkı, şarabı ve diğer mükeyyefatı terennüm eder. Ömürlerinde iki mısra nazmetmemiş bazı kimselerin şehvani ve bade-perestâne şiirler aleyhinde uzun makaleler ile bilir bilmez tuğyan ettiklerini görüyordum. Herkes salahiyeti dairesinde söyleyip yazmak insafını gösterse beyhude şeyler ile kafamız şişmez. Avami şarkıların güftelerini tahlil ediniz, sevdadan başka ne bulursunuz. Bir çalgılı gazinodan gelen ahenge, bir meyhaneden işitilen avazlara kulak veriniz:

"'Ah, anam aman yanıyorum...' dan başka ne duyarsınız? Bu his bazen pek rekik, nezih kelimeler ile ifade edilmiştir. Lakin meal daima o meal, ateş daima o ateştir. Carmen, Mascot, Faust gibi layemut operalarda terennüm edilen nedir? Tekkelerden taşan teganniler bile cavidani bir aşk değil midir? Bir gönül halikını bulmak için muhabbetten, cezbeden başka bir vasıta ile yükselebilir mi? Beşeri, galeyana, heyecana getirmek için sevdasına dokunmalıdır. Diğer şekillerde görünen hayhuyların, hallenmelerin, teessürlerin esası hep sevdadır. İnsan hayatını sever, nefsini sever, ailesini, sanatını sever. O daimi cidali hep bu sevdiği şeylerden ayrılmamak içindir. Hep onlara malikiyet içindir. Estetiğin dilediği aşk, aile haricindeki günahkâr sevdadır. Onu bütün kayıtlardan azade en serbest şekilleri ve savletleriyle yaşatmak ister. İçtimai, ahlaki kanunların icbarları altında inlemekten

onu kurtarmaya uğraşır. Hemen alelumum ve her yerde şairlerin şikâyetleri nedendir? Kanundan, nizamdan, kadıdan hakemden değil mi? Eski masallara varıncaya kadar bütün hikâyelere dikkat ediniz. Müellifi ve halkı daima aşkın lehinde ve ona muhalefet eden bütün nizam ve âdetlerin aleyhinde bulursunuz. Kızını âşığına vermeyen babaya lanet ederler. Maşukasını aile yurdundan kaçıran sevdalıyı alkışlarlar. Kerem'in yandığına, Mecnun'un başına leylekler yuva yaptığına eslaftan ahfada ağlayıp gitmiyor muyuz? Eski şairlerimizin Sufi'ye garazı, Pir-i mugan'a muhabbeti nedendir? Yeni şairlerin en incelerini tetkik ediniz. Vezni değişmiş, nazmın ahengi yenilenmiş, lisanı daha sade kuvvetli ve halavetli bulursunuz. Lakin şairin kalbi hep o eski kalptir. Kendini kayıt altına almaya uğraşan amir kuvvetlere karşı sanattan daima bir isyan yükselir. Tiyatrolarda daima bu ince şikâyetten memnun olarak el çırparız. Sahne maceralarında yüreklerimiz zevçler aleyhinde, sevdakârlar lehinde çarpmaz mı? Hiçbir yerde aşkı mağlup görmek istemeyiz. Sanatta daima müesses nizamat ve ahlakiyattan daha âli gayelere firlamak şevk ve vecdi vardır. Mutaassıplar ve Avrupa'daki kilise babaları bu hakikati anlamış oldukları için tiyatronun ve alelumum sanatın bî-aman hasmıdırlar."

Hurrem böyle coşmuş, zevcem valeh bir dalgınlıkla dinliyordu. Her ikisi de bizim orada bir köşedeki mevcudiyetimizden habersiz gibiydiler. Cevher'le ben bir âlim kocanın zevçler aleyhindeki bu bedii müsaadesinden adeta mütehassıs oluyorduk.

Maşukama dedim ki:

"Zevcinizin bugünkü felsefesini çok beğeniyorum..."

"Zavallı adam, bilmeyerek o kadar kendi aleyhinde söylüyor ki."

"O kendi aleyhinde söylemiyor. Hakikat söylüyor. Hakikat insana aleyhtar olunca artık buna çare bulunur mu?

"Ahlaken munis, pek iyi adamdır. Bana olan büyük emniyetini suiistimal ettiğime çok müteessifim."

"Benim karım da öyle değil mi? Bakınız şurada bizim ne fısıldaştığımızı merak ederek bir kere başını çevirip baktığı var mı? Ben de iyi bir kalbin emniyetini suiistimal cinayetiyle vicdanım önünde müttehemim."

"İnsanların, iyilik ve sadakatine karşı bu hiyanetkârlıkları neden ileri geliyor?"

"İşte Hurrem Bey de bunun bedii sebeplerini tespite uğraşıyor."

"Lakin vaziyeti itibariyle söylediği hikmetler kendi aleyhine çıkıyor."

"Evet evet, ekseri hakikatlerin aleyhimize zuhurundan dolayı değil midir ki biz hemen daima onları örtmeye uğraşırız."

"Zevcim şu andaki vaziyetinin garabetini ve bizim onu nasıl bir kulakla dinlediğimizi bilse acaba yine böyle söylemeye cesaret edebilir mi?"

"Onun aklında ne siz varsınız ne ben ne içtimai vaziyeti. O, hasbi bir ilim lisanıyla bedii aşkın aile haricinde ve kayalardan azadeliğe savletkâr olduğu hakikatini söylüyor. Bu hakikatin zararına uğrayan yalnız o, kendi değil ki."

"İlmî nazariyeleriyle zevcim her gün dır dır beni boğmaya uğraştıkça ona karşı bir hınç duyardım. Fakat şimdi acıyorum."

"Niçin?"

"Aldattığım için."

"Estetik nokta-i nazarından muafiyetimiz kararını zevciniz kendi ağzıyla şimdi bize tefhim etmedi mi?"

"Hiçbir kadın kocasını benim kadar acıyarak aldatmamıştır."

"Zevcem hakkında aynı teessürle muazzep olduğumu söylersem şaşmazsınız ya."

Gülüştük. Hocanın takriri esnasındaki bir dershane sükûtuna gömülmüş salonun havasını kahkahalarımız fazlaca ihtizaza getirmiş olmalı ki Hurrem Bey bize dönerek bu gürültülü gülüşümüze bir izah ister gibi durdu. Cevap verdim:

"Hazret, bugünkü bedii nazariyeleriniz o kadar yüksek ki."

"Daha yükseleceğim amma bir istinatgâh bulamayarak sukuttan korkuyorum. Sanat sevapla günahın imtizacıyla canlanır. Halk meşhur hırsızların, çapkınların, ahlaksızların sergüzeştlerini ne büyük merakla dinler... Hikâyeciler, şairler, ressamlar, bestekârlar umumun bu merakından sanatlarına hisse ayırmıyorlar mı? Sanat, zımni ve sakit bir telakki ile herkesin hürmet ettiği bir nevi melcedir ki günahkârlar orada güzelleştirmeleri şartıyla masiyetlerini teşhir edebilirler. Bediiyundan biri şöyle diyor: *Des actions immorales trouvent une certaire excuse en devenant belles.**

"Güzel şeyler gönülleri hemen daima lehlerine celbederler. Ceza gören bir güzel caniye bile herkes acır..."

Hazret yine taştı. Şimdi biz hürmetkâr bir sükût ve dikkatle dinliyorduk. Allamenin karısını sevdikten sonra vaizini dinlemek bir vecibe sayılır. Asıl hürmet edilecek adamlar zararlarına yaşadığımız kimselerdir.

III

O gün Cevher Hanım'dan mahzuniyetle ayrıldım. Balkon sefası yapamadığımız gibi hususi bir yerde birleşmek için ağzından bir vaat de alamadım. Ne olacaktı? Sevdamızı tatmin için ne yapacaktık? Bütün mülakatlarımız ya onların salonunda ya bizimkinde hep onun zevciyle benim zevcemin huzurunda mı vuku bulacaktı?

Bu güçlükler aşkımı gittikçe alevlendiriyordu. Karımdan hiç pervam yoktu. Lakin hizmetçi kızların, Muhsine Kadın'ın gözcülükleri altında bunalıyordum. Pencereden pencereye işaretle veya diğer suretle birbirimize ifade-i meram mümkün değildi.

Ben bu güçlükler içinde günden güne sinirlenmekte iken bir sabah karşıma kaynım Halis Didar Bey çıktı. Gençlik biraz hod-

* Gayriahlaki efal güzelleşince bazı mertebe mazeret bulur. (yazarın notu)

pesent olur. Fakat bu bütün bütün kendini beğenmiş bir mahluktu. İş güç yok. Hayatı mütemadi bir eğlence şekline sokmaya uğraşır. Bütün meşgalesi giyim, kuşam, süs, tuvalet... Gezme, tozma... Aldığını, bulduğunu sarf etme... Olanca vaktini böyle avare zevklere hasrediş de nihayet müthiş bir sıkıntı halini alır.

Böyle yetişkin oğullarını idare babalar için büyük derttir. Bunlar baba ekmeğiyle karınlarını doyurdukça işe, sıkıntıya, yanaşmazlar. Fodul olurlar. Kendilerinde büyük bir zekâ tevehhümüyle hiçbir şey beğenmezler. Gözleri daima yüksek meslekler-dedir.

Bunlar, bir işe güce alıştırılamazsa evvela kendi nefislerine, sonra ailelerine, daha sonra insaniyete muzır olurlar.

Hazır ekmekle yaşatmak bu zavallılar hakkında şefkat değil, büyük fenalıktır. Onları maaş menbaına, su başına göndermelidir. Ve bırakmalıdır ki orada bir damla için birbirini tepeleyen, boğan arbedecilerden kafalarına, birkaç yumruk yesinler... Dünyayı Konya'yı öğrensinler. O zaman hayatın, taayyüşün zorluğuyla beraber kendilerinde bu müşkülata karşı koymaya kâfi deha olmadığını da biraz anlarlar. Burunları kırılır.

İşsiz güçsüzlüğünden bir baltaya sap olmak liyakati gösteremediğinden ve bahusus israfından dolayı Halis'le babası arasında birkaç defa kavga yükseldi. Pederine, bu büyük velinimete karşı oğlan hiç minnet göstermedi. Hatta hakaretamiz tavırlar bile aldı. Hayli müddet dargın durdular. Halis, hâlâ her tuttuğu altın olacak, düt dediği dağlar keçi ile dolacak sanıyordu. Anası ona el altından para gönderiyor, hiç müzayaka çektirmiyordu. Nihayet babası oğlunu ıslah edemeyeceğini ve oğlu da babasından korkmaya mahal olmadığını anladı.

Artık yüze çıktılar. Şimdi Halis bazen haftalarca, aylarca evden kaybolur. Validesi, onun saklandığı yeri keşfettirmek için beni müfettiş gönderir. Onu ekseriya şehrimizin en pahalı otellerinden birinde bir ela gözlü ile kapanmış bulurum. Onun sev-

dadan yorgun düştüğü saatlerde şezlonga uzanıp bir elinde sigara saatlerce uyuklayarak tembel, atıl hülyalar, rüyalar içinde bir dinlenişi vardır.

Halis'i bu halde görenler, çalışmayanı beslemek için çalışan dimağların, kolların isyanına hak verirler. Babasının hali vakti de bugün hiç yolunda değil. Mahdumun bu sefahati aile halkının birçok mahrumiyetlere katlanmasıyla ve pek zor ödeniyor.

Mahdum Bey sıkışınca anasına müracaat eder. Büyükhanım da beyefendiye, o da sarraflara. İş böyle gayetle fena bir devridaim içindedir. Onun yediğini, içtiğini, sevdiğini, eğlendiğini, israfını karşıdan seyretmek... İşte baba odanın sefası. Kaynım elbisesini Londra'nın *High Life Tailor* modeli üzerine kestirtir.

O sabah, "komple"sinin arkası beline yapışmış şık kıyafeti ve yan cebinden bir demet menekşe rayihası saçan mendiliyle karşımda kırıtarak bedbin bir eda ile:

"Enişte bey çok sıkılıyorum."

"Neden oğlum?"

"Bilmem boğuluyorum."

"Gençlik, güzellik, şıklık, sevda, hürriyet... İşsizlik hep senin için."

"İşte bunların hiçbiri beni mesut edemiyor."

"Saadet unsurları böyle sendeki gibi lüzumundan çok fazla olursa insanı zehirler."

"Vallahi bilmem ne oluyor. Sıkılıyorum vesselam."

"Sıkıntının esası ne olduğunu tahlil edemiyor musun?"

"Bir parça..."

"Nedir?"

"Sevmekten bıktım."

"Yorgunsun."

"Hakkın var."

"Biraz dinlen yine seversin."

"Seviyorum amma... İştahsız, ateşsiz..."

"Azıcık bekle iştahın açılır."

"Kerem gibi yanarak sevmek istiyorum. Beni tutuşturacak bir 'Aslı' arıyorum."

"Herakliya ile ne yaptın?"

"Puf... Bırak şu kokmuş fahişeyi."

"Mavi çini gözlü Rus kızı ne oldu?"

"Azatladım."

"Pembe Polonez?"

"Saatine, günlüğüne otomobil tutar gibi böyle kiralık karılardan bana nefret geldi."

"Demek artık haftalık, aylık tutacaksın?"

"Hayır. Artık kendi milletimi seveceğim."

"Şimdiye kadar kendi milletini sevmiyor muydun?"

"Anlamıyorsun. Türk kadını... Türk güzeli seveceğim."

"Kendi milletini sevmek böyle mi olur?"

"İktisadiyunumuz paralarımızı yerli malına verelim demiyorlar mı?"

"Bu da asri fikirlerden işte bir tanesi."

"Evet... Şimdiye kadar Rum'una, Ermeni'sine, Rus'una, Leh'ine az mı lira yedirdim."

"Halis tebrik ederim."

"Neyi?"

"Bu yeni usul milliyetperverliğini."

"Alay etme."

"Nihayet sana da milliyet duygusu geldiğine memnun oldum. Anan baban bu salahını işitseler çok sevinirler."

"Enişte bey alayı kes. Şimdi sana ciddi bir şey söyleyeceğim."

"Oh oh, senin ağzından ciddi bir şey işitmek..."

"Vallahi, bu sefer ciddi seviyorum."

"Kimi?"

"Keşfet, zekâvetini alkışlayayım."

"Oğlum senin gönlün seksen delikten başka türlü hava fışkırtan sevda orgu gibi bir şeydir. Bir makamda karar kılmazsın ki..."

"Şu aralık civardan tapınmaya seza bir mahluk aklına gelmiyor mu?"

"Hayır."

"Komşumuz Cevher Hanım'ı seviyorum."

Bu ifşaya karşı o derece şiddetle haykırarak sarsıldım ki başımdan fes iki metre öteye fırladı. Halis şaşırarak:

"Ne oluyorsun enişte bey? Bu heyecan ne? Boğulacaksın. Küçük diline bak. Yerinde duruyor mu? Yoksa yuttun mu?"

"Oğlum, her kabahatini affederim. Bunu asla."

"Niçin?"

"Öyle muhterem bir zatın karısını sevmek bu ne cüret... Daha doğrusu ne melanet..."

"Sevmekle hürmet... İkisi ayrı ayrı şeyler midir?"

"Kadının bu sevdadan haberi var mı?"

"Yok, ama akşama sabaha olacak..."

"Şiddetle ret göreceğinden hiç şüphem yok."

"Bakalım deneyeceğim."

"Denemeye kalkıp ta beyhude mahcup olma."

"Neticenin ne olacağını görürüz."

"Çocukluk etme Halis. Allamenin kulağına gider. Sonra büyük dedikodu olur. Öyle bir adamın namusuna taarruz senin terbiyene yaraşmaz. Bu iş sonra büyük fenalıklara netice verir."

"Ne olursa olsun."

"Öyle ya, bugüne kadar sen her hareketinde ne olursa olsundan başka bir şey düşünmüş bir delikanlı değilsin. Bu cesaret, bu cüret sana nereden geliyor?"

"Hanımın kendinden..."

"Ya şimdi henüz onun bir şeyden haberi yok diyordun?"

"Yine de yok."

"Bu tuhaf şeyi anlat bana."

"Ben kadını bahçede gördüm."

"O sana böyle bir cesaret verecek ne muamelede bulundu?"

"Hiç. O beni görmedi bile..."

"O halde?"

"Ben onu gördüm ya... Benim için bu kâfidir."

"Nasıl?"

"Enişte bey ben de biraz kadından anlarım."

"Bahçede görmekle bundan ne anladın?"

"*Fokstrot* oynar gibi yürüdü."

"Ey daha..."

"Badem ezmesi gibi nefis bir kadın."

"Halis, vallahi mideni bozar. Hem Hurrem Bey... O estetik âlimi bu badem ezmesi teşbihteki kabalığı duymasın."

Halis'le bu muhaveremiz hemen kavga derecesine yükseldi. Bu kendini beğenmiş, şımarık, keyfinden başka amir tanımayan, nasihat almayan delikanlıya söz anlatamadım. Birbirimizden yarı dargın ayrıldık.

IV

Bu oğlan Cevher Hanım'a ilanıaşk etmekle benim bütün planlarımı bozacaktı. Çünkü bilirim, yaptığı şeyi delice, hoyratça, farfaraca yapar. Sır saklamasını bilmez. Onun Cevher'e tutkunluğu üç günde bütün civara yayılacak, allamenin kulağına gidecek... İki aile arasındaki dostluk bozulacak. Ziyaretlerimiz kesilecek. Artık Cevher'i göremez olacağım.

Her gün biraz daha sinirlenerek bir yerde duramaz bir hale geldim. Tuhaf şey, Cevher Hanım'la aramda böyle bir rakip peyda olması benim ona yanan gönlümü gitgide yelpazeliyor, düşündükçe aklım çileden çıkıyordu.

Fena bir âdetim vardır. Zorluğa tesadüf ettiğim şeye büsbütün musir olurum. Çıldırmamak için kendime teselli yolları aramaya uğraşıyor, bazen bu telaşlarımı beyhude bularak kendi kendime gülüyor ve şöyle düşünüyordum:

"Cevher Hanım kıratta bir allame zevcesi, bizim Halis gibi henüz sağını solunu fark etmeyen bir zıpçıktının aşkını hemen kabul ediverir mi? Kendi kadınlık şerefini, kocasının namusunu düşünmez mi?"

Ve daha böyle maşukamla kaynımın arasındaki muaşaka ihtimalini yıkacak kuvvetli sebepler, deliller arıyor ve gönlüme su serpecek bir hayli makulat da buluyordum. Lakin ben bu ihtimaller içinde dönüp dolaşarak derinleştikçe yine birdenbire tesellilerim iflas ederek çırpınıyordum. Çünkü kadının gönlü bir kere meylederse hemen hiçbir düşünce tanımaz. Balkonda ilk buluştuğumuz günü kollarımın arasına düşen yine bu aynı Cevher Hanım değil miydi? Kadınlığın şerefini, kocasının namusunu düşündü mü? Âlimin zevcesi, Halis'i benden ziyade gönlünün fantezisine uygun bulursa iş bitmiş demekti.

Kaynım artık gece gündüz evden ayrılmıyor gibiydi. Anlıyordum, ya Hurrem Bey'in zevcesiyle bize gelmesini yahut bizim onlara gitmemizi bekliyordu. Bize katılıp beraber gidecekti.

Onun bu maksadını anlayınca ben de her iki ziyareti mümkün olabildiği kadar men'e uğraşıyordum. Halis, şimdi işsiz hayatının boş saatlerini bahçede geçiriyor. Gözleri komşu köşkün pencerelerinde dolap beygiri gibi dolaşıyor, dolaşıyor... Bîtap düşünce Nemrut Dağı'nın tepesindeki kameriyeye çekiliyor, cebinden bir deste kâğıt çıkarıyor, kurşunkalemle sahifeler dolduruyordu.

Ne yazıyordu? Muhabbetname mi? Daha yüz yüze gelmediği, meylini, fikrini tanımadığı bir kadına karşı bu hissiyat taşkınlığı nedir?

Keyfiyeti hemşiresine açmayı birkaç defa düşündüm, fakat mesele nazik olduğu için üstüme bir şey sıçratmaktan korktum. Gayetle ihtiyatlı hareket etmek lazımdı.

Ben, Servinaz'ın, Nevres'in, Muhsine Kadın'ın gözcülüklerinden bizarken şimdi bu bela, bu müthiş engel başıma nereden çıktı?

Cevher Hanım'ı yalnızca beş on dakika bir yerde görebilsem meselenin vehametini azaltacak bazı tedbirler ittihaz edebilirdim. Bir tezkere yazsam göndermek için emniyet edecek adam bulamıyor, postaya vermeye de cesaret edemiyordum. Bu hal böyle tesadüfe takılı bir tehlike içinde durdukça üzüntüm tahammül fevkine çıkıyordu.

Bir gün bahçede geziniyordum. Nevres yaklaşarak, "Beyefendi zerzevatlığa doğru yürüyünüz, size mühim söyleyeceklerim var," dedi. Ağır ağır yürüdüm. Evde sureta serbest yaşadığımız halde hakikatte bir şark hayatı geçiriyorduk. Ben açıktan açığa bahçede Nevres'le uzun uzadıya konuşamazdım. Görülürsek kayınpederim şüpheye düşer. Kayınvalidem kuşkulanır. Belki karım kıskanır. Hasılı, damat beyin hizmetçi kız ile laubaliliği yüz türlü su-i tefsire uğrardı.

Sebzeliğe doğru gittim. Kız da geldi. Fasulye sırıklarının, ağaçların mümkün mertebe siperlerine sokulduktan sonra Nevres telaşla:

"Beyefendi, tenha bir yerde size iki çift lakırdı söyleyebilmek için kaç gündür fırsat kollayıp duruyordum."

"Ne var kızım?"

"Ne olacak... Cevher Hanım'la Halis Bey'in kepazeliği..."

Hemen yüreğim ağzıma geldi. Birdenbire benzim ne kadar atmış ki Nevres şaşırarak:

"Beyefendi ne oluyorsunuz? Çehreniz duvar kesildi."

Baygınlık geçirir bir hal ile "Bir şey yok anlat... Anlat," dedim.

"Cevher midir? Yakut mudur? Zümrüt müdür ne matadır işte o hanım sizi ayarttı. Küçük beyi baştan çıkardı... Şimdi büyük beyle uşaklar kaldı. Galiba birer birer nöbet onlara da gelecek. Sizin dünyadan haberiniz yok."

"Haberim yoksa anlat."

"Halis Bey, Cevher Hanım için yanıyor. Yanıyor... Yanıyor. Yangın kulesi belki bu harika işaret çekecek... Siz hâlâ bir şey duymamışsınız."

Nevres'in Halis'i hâlâ şiddetle sevdiğini, onun ismini anarken gözlerinde parlayan ateşten anlıyordum. Halis dedikçe süzülüyor, bayılıyor, bitiyor, o, bu sevdayı benden ziyade kıskanıyordu.

Bu kız, kaynımla âlimin zevcesi arasında tutuşan bu yeni sevdaya dair müspet olarak acaba ne biliyordu? Heyecandan lakırdıyı birbirine karıştırmaması için dedim ki:

"Kızım. Heyecansız, tane tane söyle. Lazım olanı söyle. Kısa söyle. Belki şimdi araya bir engel çıkar. Lakırdıyı kesmeye mecbur oluruz. Söz yarım kalır."

"Bunun kısası uzunu yok. Halis Bey Cevher Hanım'ı seviyor. Hakikat bundan ibaret."

"Cevher de Halis'i seviyor mu?"

"Tabii değil mi ya..."

"Neden anlıyorsun?"

"Kadın küçük beyi ümide düşürmese o böyle çılgın bir hale gelir mi?"

"Halis kendi kendine gelin güvey olabilir. Cevher'in bu aşka mukabelesine dair bildiğin kati bir şey varsa onu söyle."

Bu sualime bir cevap alamadan bir çağırma duyuldu:

"Şadan... Şadan neredesin?"

Karımın sesi. Hemen fasulye sırıklarının arasından ben bir tarafa, Nevres öbür yana sıyrılıp çıktık. Sözümüz tamam can alacak noktasında kesildi.

Biraz süklüm püklüm karımın karşısına çıktım. O telaşlı telaşlı soruyordu:

"Canım neredesin?"

"Fasulye sırıklarının arasında piyasa ediyordum."

"Bey bazen çocuk olursun."

"Ne yaparsın can sıkıntısı. Ne var?"

"Ne olacak. Hurrem'le Cevher şimdi bize gelecekler. Haber göndermişler."

Beynim birdenbire alabora oldu. Başım döndü. Düşecektim. Doğrusu bu ziyarete hiç intizar etmiyordum. Şimdi yine sahte

tavırlar takınmalı. Allameye çene sallamamalı. Cevher'in hissiyatını tahlile uğraşmalı, karımı idare etmeli. Servinaz'ın, Nevres'in, Muhsine'nin tarassutlarını şaşırtmalı. Bu üzüntülerin hepsi ne ise ne; en büyük bela Halis'in evde bulunmasıydı. Bu hoppa oğlan âlimin karısına kim bilir ne komplimanlar yapacak, ne diller dökecek, ne potlar kıracak, ne çamlar devirecek allamenin bize bu ziyareti de galiba son gelişi olacaktı.

Bu habere karşı yüzümün son derece ekşimesinden zevcem titizlenerek:

"Çehren ağlayacak gibi bir hal aldı. Bu tebşirime hiç memnun olmadın."

"Ne yalan söyleyeyim doğrusu olmadım."

"Neden kuzum?"

"Çünkü bugün einfühlung dinlemeye kafamın takati yok."

"Oh Şadan oh... Ne acayip adamsın. Bütün âlem Hurrem'in konferanslarını dinlemek için kırılıyor. Birbirini çiğniyor. Böyle büyük bir nimet ayağımıza geliyor da sen kadrini bilmiyorsun."

"Vallahi hanım bugün başımda ince bir ağrı var. Dağıtmak için dolaşıyordum. Bana müsaade etsen de çekilsem. Rahatsızlığımı anlatarak misafirlere karşı lazım gelen itizarı da yapsan bana büyük bir lütfetmiş olurdun."

Sabiha'nın soluk çehresi hiddetten pembeleşerek:

"Densizlik lazım değil Şadan. Onlar karı koca çok hassas insanlar. Senin temaruzunu anlarlar. Bundan bir istiskal manası çıkarırlar. Kırgınlık olur. Çünkü onlar ihtimal ki şu anda senin bahçede gezindiğini pencerelerinden görüyorlar."

Karımın icbarından kurtulamadım. Bir tarafa çekilerek uzun uzadıya düşünmeye muhtaç olduğum öyle bir anda rolünü ifa için cebren sahneye sevk olunan hasta bir aktör gibi bu misafirlerin karşısında ev sahiplik komedyasını oynayacaktım.

Bu muhterem komşularımızı izazda kusur etmemeleri için hizmetçilere emir vermeye, içeride bazı hazırlıklarda bulunmaya giderken başımı kaldırdım. Halis'in odasına baktım. Geniş

penceresi açıktı. Kaynım aynanın karşısında harıl harıl tuvalet yapıyordu. Aman yarabbi ne hazırlık! Ne itina, ne telaş! Sürünüyor, taranıyor, saçlarını bozuyor, baştan yapıyor, boyun bağını çözüyor yeniden bağlıyor. Yüreğinde taşan, etrafını dolduran bir heyecan, ellerinde yaptığını beğenmez bir titreme vardı.

V

Misafirler geldiler. Zevcem kaynımı allame ile refikasına takdim etti. Cevher'le Halis tanışmamışlarsa bu resmi takdim komedyadan başka bir şey değildi. Cevher Hanım'ı bugün düşünceli gördüm. Dalıp dalıp gidiyordu. Acaba neden? Kendini kocasının, benim, kaynımın, yani kendine sevdalı bu üç erkeğin arasında bulunması mı zihnini şaşırtıyordu? Bu haline sağlam bir mana verebilmek için Halis'le olan münasebetlerinin derecesine vukufum lazımdı. Nevres bana bu hususta diyeceğini bitirmeden sözümüz kesildi.

Cevher, arada bir bana derin nazarlar fırlatıyor. Yine kendini topluyor. Halis'e pek bîkayıt bulunuyor. Onun hemen hemen acemi bir aktör garabetine varan komplimanlarına pek hafif, isteksiz mukabelelerde bulunuyor. Bazılarını da görmemezlikten geliyordu. İşittiğimle gördüğüm bu birbirine zıt hallerin arasından hakikati bulup çıkarmak mümkün değildi.

Hazret o, dünyadan bîhaber, karısını kim seviyormuş, karısı kime meylediyormuş, ortada ne pandomimalar dönüyormuş, bütün bu şeylerden bîkayıt, bîşüphe... Hayatın bu küçük vakalarına dikkat etmeye vakti yok.

O, mecrasından taşan coşkun bir nehir gibi başladı. Bir hiç onu cuş u huruşa getirmeye kâfiydi. Aynanın önünde balgami taştan ufak sarı bir kâse gördü:

"Bir cisimde bize tesir eden üç şey vardır: şekil, renk, vaziyet. Sarıdan ekseriyetle çok hoşlanmayız. Bu rengi bazen altın gibi kıymetli, yıldız gibi yüksek ve asil şeylerde, bazen da saman,

kum ve hazanzede yapraklar gibi adi, umumi, mebzul şeylerde görürüz. Sarıda matemi bir tesir vardır. Ölüm ve karantina rengidir. Sarı altında, sırmada, yaldızda, yıldızlarda olduğu gibi parlayınca bizi teskin eder. Fakat donuk sarı bize adi ve sevimsiz gelir. Çünkü bu rengin sönük çeşitlerinden çok bayağı, hatta iğrenç şeyler vardır. Sarıyı yükselterek, şiirlendirerek tavsif edeceğimiz zaman sarı yakuta, aya, yıldıza teşbih ederiz."

Allame, sarıdan yeşile geçti. Kırmızıyı, maviyi, siyahı, beyazı hep sıraladı. Biliyor musunuz her rengin ne kadar evsafı ve dimağın üzerine tesiratı var? Bunların kiminden ferahlanıyoruz, kiminden kasavetleniyoruz. Kimini muazzez görüyoruz, kimini muhakkar... Hazret, hep bunların sebeplerini teşrih etti. Adamcağızın karısını sevince söylediklerini hayretle, takdirle dinlemeyi bir vecibe sayıyorduk. Halis bile zevcenin hüsnüne olduğu kadar zevcin de tebahhuruna zahiri perestişte bulunmak lüzumunu anlamıştı. Can sıkıntımızı cebri tebessümlerle örtmeye uğraşarak dinliyorduk. Fakat bu takdirkârlıktaki tahammülümüzü hazret suiistimalde pek ileri varıyordu. Renklerden şimdi şekillere geçti. Muhaddeple mukaarı tarif etti. Bir yumrukla bir avuç içi gördüğümüz zaman ne hissettiğimizi anlattı. "Estetik" bakımından fezadaki üç bu'dun nispetlerinden bahse girererek:

"Göz, amudi hareketinden ziyade ufki hareketinde suhulete maliktir. Binaenaleyh gözün bu suhulet ve suubet rüyetinden dolayı muhtelif vaziyetlerde gördüğü şeyler hakkındaki teessürü başka başka olacağı tabiidir. Mesela, yüz kadem yükseklik, yüz kadem genişlikten ziyade ve aynı kadem miktarındaki derinlikten eksik tesir yapar. Çünkü amudi duruş cazibe-i arza mukavemet vaziyetidir. İnsanı yorar, ufki duruş istirahat vaziyetidir. Yükseklik insanı daha yukarıya çekmez, fakat derinlik ka'rına cezbeder. Havas-ı hamsemiz harici cihanla her münasebetinde böyle birçok muzaaf tesirata maruzdur."

Bu bahisler, Halis'in ömründe hiç karıştırmamış olduğu sahifelerdi. O vaazdan, konferanstan kaçar, kitaptan, kütüphane-

den daima uzak yaşar, ilimden, fenden hoşlanmaz, "estetik" namına yalnız bir şeye tapardı: Kadın. Kadının güzelliğinden lezzetyap olmak için kendi his ve zevkinden başka hiçbir bedii âliminin kitabını, vesayasını rehber edinmeye ihtiyacı yoktu. Bir güzelin nasıl sevileceğini ameli bir rüsuhla estetikçilerden iyi bilir, sevdaya yarayan kadınları bir bakışta kestirirdi.

Halis, allameyi onun her kelimesine alakadar görünür bir kurnazlıkla dinliyordu. Lakin aklı fikri Cevher'de idi. Artık biz âlimin zevcesiyle hiçbir köşede, birkaç zamandan beri birikmiş dertlerimizin hasbihalini içine sığdıracak bir hususiyet dakikası bulamıyorduk.

Bilmem nasıl oldu, Hurrem Bey bahsinin bir noktasında tereddüde düştü. Yine bilmem hangi bir kitaba müracaata lüzum gördü. Eseri zevcemin kütüphanesinden alıp getirmesi hizmeti Halis'e havale edildi. Kaynım bu işi görmeye gittiği esnada yine Hurrem'le Sabiha'nın o derin bahiste şenaverliklerinden bilistifade Cevher Hanım'la hemen birkaç dakikacık görüşmek fırsatını bulabildik.

Hanım, Halis Bey'in izaçlarından yaka silkerek:

"Bu zirzop da başıma nereden çıktı?"

"Ne yapıyor?"

"Sormayınız artık..."

"Onun yüzünden benim çektiğim işkence tahammülümün fevkine çıktı. Teveccühünüzü celbe bir vesile bulabilmesi ihtimalini düşündükçe beynim yanıyor."

"Deli miyim?"

"Bu hususta teminatınıza o kadar muhtacım ki!"

"O çocuk... Siz de mi çocuk oldunuz?"

"Bilmem ki zaman ve mekân müsait olsa şimdi huzurunuzda hüngür hüngür ağlayacağım."

Benim bu ağlamama Cevher Hanım güldü. Elime birçok katlara bükülerek küçültülmüş bir kâğıtçık sıkıştırdıktan sonra:

"Alınız, işte size teminat."

Mevki müsait olaydı içimi çeke çeke elini öpecektim. Bu mini mini kâğıdı yeleğimin cebine indirir indirmez henüz elimi oradan çekmeden Halis Bey kitapla içeri girdi.

Biz güzel misafirimle hemen sözü kestik. Âlim söylüyor, biz de Halis'i şüphelendirmemek için var dikkatimizle dinler görünüyorduk. Hurrem diyordu ki:

"İnsan bütün birbirine girift bu şeylerin merkezinde bulunur. Her şeklin, her sedanın, her hareketin, her vaziyetin üzerimizde bir tesiri vardır. Ve bunlar infial, ihtiras gibi ruhumuzun maddi manevi bir hasiyetiyle tevafuk eder. Her şeyden aldığımız teessürü kendi varlığımızla tefsir ve izahla cansız şeylerde kendimizinki gibi birer ruh tevehhüm ederiz. Mesela bir ağacın çırpınarak rüzgâr ile mücadelesi, gökte bir bulutun koşması bizi onlarda bir canlılık bulunduğu vehmine düşürür. Bizden taşan hayatla her şeyi zîruh ve zîmeal görürüz. Şiiri canlandıran işte bunlardır. Gecenin derin sükût ve halaveti içinde tepemizde pırıldayan yıldızların rakik kalpler için ne tatlı bir müşafehe ve müşaareleri vardır. Sema kubbesinden şiirler serperek yürüyen kameri, bu en yakın feza komşumuzu uyuyan sulara akislerini düşürerek bize bakıyor sanırız."

Allamenin bu ağır telkinleriyle gayriiradi şair oluyorduk. Kocasının ilmi, karısının aşkıyla ruhum şiire açılıyor gibiydi. Bazı teessür anlarında ayın ziyasından, yıldız pırıltılarından, bülbül sedasından gönlüme rikkat doğdurmaya uğraşıyordum.

Halis'in yine salondan çıktığı kısa bir müddet esnasında maşukamdan usullacık sordum:

"Şairlerin aşkı daha şiddetli, daha lezzetli mi olur acaba?"

"Ne şair sevdim. Ne de şiiri tarif edilen inceliğiyle ruhumda duydum. Zevcim kadar estetikte tebahhurunuz bulunmamasına rağmen sizi ondan çok ziyade seviyorum..." dedi. Gülüştük. Halis içeri girdi. Yine sustuk.

VI

Misafirlerimiz kalktılar. Onları bahçenin sınırına kadar teşyi ettik. Allame hâlâ bahsi kesmiyor, sokaklarda nutuk veren hatipler gibi iki adımda bir duruyor, biz de etrafında daire çevirerek dinliyorduk.

Muhterem misafirlerimizi bahçelerine bırakıp da köşke döndüğümüz zaman kafam davul gibi şişmişti. Ben can kulağıyla dinlemeyip tünel geçtiğim halde bu şişkinliğe uğramıştım. Zevcem bütün ruhuyla dinlemişken hâlâ yorgunluk, bıkkınlık eseri göstermiyordu. O bilakis allame ile gittikçe artan dostluğundan, teklifsizliğinden memnundu.

Halis, Cevher Hanım'dan umduğu kadar yüz bulamadığına meyustu. Aşkta zaferden zafere uçan bu talih kuşu nasılsa bu defa arzu ettiği dalda kolayca tüneyemedi.

Ben cebimdeki bükülmüş tezkerenin mealini anlamak merakıyla yanıyordum. Bu kâğıdı nerede okuyacak ve sonra nereye saklayabilecektim?

Kendi evimizde, kendi bucağımızda kendimizi hürr-i mutlak biliriz. Lakin bazen en ehemmiyetsiz bir hizmetçiden, beş yaşındaki aciz bir çocuktan çekindiğimiz, yıldığımız, korktuğumuz, ıztırar ve naçarlık anlarımız olur. Kocanın karıya, evladın babaya karşı saklanacak mühim sırrı bulunur. Artık o zaman bu esrarı en emniyetli çekmece, dolap ve sandıkların kilitleri altına tevdiden bile korkarız.

Bütün evlerde taarruzdan masum yer neresidir biliriz. Bu, hanelerimizin en kirli fakat en gizli bir bucağıdır. Buranın ismi kati bir mecburiyet olmadıkça kaale alınmaz. Fransızlar bile kendi lisanlarında ekseriya bu mahallin İngilizce, adını kullanmayı bir nevi zarafet sayarlar. Haşarı çocuklar ilk sigaralarını burada içerler. Etraflarını saran açıkgözlerden çekinen mahcup kızlar ilk muhabbetnamelerini burada okuyup yazarlar. Burası içine atılan her kabahat ve cinayet vesikasını yutan küçük ağızlı

bir kuyudur. En tehlikeli zamanlarda defaatle ketumiyetine müracaat ettiğimiz bir darülamandır.

Bu emniyet odasının mahremiyet köşesine çekildim. Kapıyı sürmeledim. Oh kimsenin "Orada ne yapıyorsun?" sualine hakkı yoktu. Yalnız lüzumundan fazla ikamette gecikmek şüphe uyandırabilirdi. Sığındığım yerin bir adı da "destur mahalli" olması buranın aile hayatında her veçhiyle bir hürriyet makamı olduğunu anlatıyordu.

Sandalye, koltuk olmayan bu yerde diz kesikliğime karşı bir istinat bulmak için duvara yaslandım. Titreyen parmaklarımla bin bir çiçek kokan tezkerenin katlarını açtım. Kâğıt hayli büyüdü. Meydana iki buçuk sahife çıktı.

İnce kalemle yazılmış "f", "m" başları zayıf, cılız bir kadın yazısı... Bana lazım olan hüsn-i hat değil, o sık satırların meali idi. İşte sureti:

Beyim,

Kaç zamandır bilmem nasıl zalim bir hissin oyuncağı oldum. Dimağım muhabbetinizden kaçmak istedikçe kalbim her dakika daha ziyade size yaklaşıyor. Sevmemek istemenin sevmek olduğunu bu an'a gelinceye kadar bu derece şiddetle tecrübe etmemiştim. Sizin de aynı hissin zulmü altında ezildiğinizi görüştüğümüz anlarda gözlerinizin eleminden anlıyorum.

Bir allame zevcesi olmama rağmen çocuk akıllı, gayet saf bir kadınım... Hile, sania bilmem. Düşündüğümü söylerim. Aldatmak ve aldanmak menfurumdur. Bu tehlikeden kaçmak için katiyen birbirimizi görmemek lazım. Halbuki zevcimin zevcenize, zevcenizin zevcime mütekabil o büyük teveccüh ve muhabbetleri berdevam oldukça iki aile arasındaki dostluğun birdenbire kesilmesine imkân göremiyorum. Bu garip vaziyetimizden birtakım mühim meseleler tahaddüs ediyor. Bunların halli için bir iki saat baş başa yalnız kalmamız lazım. Vakıa eskisine nispetle hayatın serbest bir devresine girmiş bululuyoruz. Lakin damarları-

mızda elan şarkın koyu, halis kanı cevelan ediyor. Zevceniz yokken size gelemem. Zevcim bulunmadığı zaman sizi salonuma kabul edemem. Böyle teklifsizliklere cesaret etsek etraftan üzerimize uzanan zağlı dillerin zehirlerini saçmalarına sebebiyet vermiş oluruz. İnsana her cüreti veren, her fenalığı yaptırtan zarurettir. İşte bu zaruret ilcasıyla sizi bir gece gizlice haneme kabul için icap eden tertibatta bulundum. Şehr-i halin yirmi üçüncü salı günü akşamı yani çarşamba gecesi zevcim hasbellüzum İstanbul'da kalacak. Yalnızım. Gece alafranga saat birde hizmetçilerimiz derin uykudadır. Tuhaf bir hüsn-i tesadüfle hariçten benim yatak odama gelmeniz o kadar kolay olacak ki... Bahçemizin şimalinde, iki duvar aracında mahsur kalmış bir kısmı var. Sokaktan oraya atlaması zor değil. Bu yoldan köşke doğru yürüyünce karşınıza küçük bir kapı çıkar. Burasını açık ve bani kapının arkasında bulacaksınız. Bu medhalden girilip ufak bir aralığı yürüdükten sonra gizli bir merdivenden bizim yatak odamıza çıkılıyor.

Tahrirî cevabınıza lüzum yoktur. Muayyen gece ve saatte teşrifinize intizardayım.

Cevher Hurrem

Gönlüm sevinçle ferahladı. Bilmem neden? Kalbimde bu saadetime bir itimatsızlık vardı. Heyecanla dikkatsiz okumuş, yanlış anlamış olmamak için bu güzel kokulu ince satırları defaatle süzdüm.

Hayır, yanılmıyordum. Kocası evde yokken Cevher beni fıraşına davet ediyordu. Lakin o küçük kapı, gizli merdiven bana hafif bir titreme verdi. Zevcin intikam silahıyla Raife'nin öldürüldüğü gece hiç şüphesiz âşığı bu kapıdan girmiş, aynı merdivenden çıkmış olacaktı. Bu davet ve icabette benim için de aynı akıbet gizlenmiş olmasın.

Cevher Hanım bu mühim mektubunda muayyen gece ve saatte beni küçük kapıdan kabul edeceğini yazıyor, fakat öyle bir

zamanda, karımın döşeğinden benim nasıl gaybubet edebileceğime dair bir çare salık vermiyor, besbelli bu ciheti benim ferasetime bırakıyordu. Tezkerede Halis hakkında bir kelime yoktu. Galiba bu da beynimizde mütehaddis meselelerin halli sırasında o gece mevzubahis olacaktı.

Düşünmeye başladım. Zihnime hücum eden fazla tefekkürleri kovarak elzem noktaların tayinine uğraşıyordum. Çünkü her şeye bu napak fakat ketum destur mahallinde karar vererek dışarıya öyle çıkacaktım. Çünkü benim gibi zevcesinin üzerine hıyanetle komşunun karısını azdıran zendostun imal-i fikir kabinesi ancak burası olabilirdi.

Cevher Hanım'ın bu davetine icabet edebilmek için o gece benim de serbest bulunmam lazımdı. Bir bahane icadıyla karıma İstanbul'da kalacağımı söyleyip vakt-i muayyenin hululünde usullacık duvardan sevgili komşumun bahçesine atlamaya karar verdim.

Bu gece gaybubeti için ya valideyi hastalandıracaktım ya pederi. Ya bunlara benzer tehiri nakabil diğer bir mazeret bulacaktım. Fakat davetnamenin kerratla mütalaası ve karar ittihazı için geçirdiğim vakit ferah ferah yirmi beş dakikayı doldurdu. Mahalli mahutta bu uzun oturuşum beni tarassut edenler için şüpheyi davet edebilirdi. Tezkereyi dürdüm, büktüm, cebime soktum. Verdiğim natamam kararla dışarı çıktım.

Halis'i sofada beş aşağı beş yukarı piyasa etmekte buldum. Yüzüme dikkatle bakarak:

"Enişte bey..."

"Efendim?"

"Basurunuz mu var?"

"Nereden bildin?"

"Çünkü çıktığınız yerde bu kadar uzun oturulmaz."

"Evet, biraz örseliyor."

"Fakat yüzünüzde bu hastalıktan eser verecek bir solgunluk, zaaf yok."

***

"Tuhafsın Halis, hastalığıma seni inandırmak için maddi, manevi emareler ibrazına mecbur tutulacağımı bilmiyordum."

"Bu maraza tutulanlar sıkça dışarı çıkarlar. Cevher Hanım burada bulunduğu müddetçe hiç yanından ayrılmadınız."

"Birader, beni şimdi çirkin çirkin söyleteceksin. Sana hastayım dedimse kırk yıllık müzmin bir dizanteriyle mustaribim demedim ya!"

Sofanın iki yanındaki koridorlarda iki hayalet geziniyordu. Servinaz ile Nevres. Bunların da Cevher Hanım'ın ziyaretiyle artan kıskançlıklarını teskine, uyanan şüphelerini bir bir izaleye mecburdum. Şimdi iki kız her biri bir kapı arkasından Halis'le olan muhaveremizi dinliyorlardı.

Sözü kısa kesmek için odama doğru yürürken kaynım arkamdan bağırdı:

"Enişte bey, bir parça durunuz. Rica ederim."

"Ne var?"

"Sizinle mahremâne biraz konuşmak isterim."

Bu mahremâne sözü içimi gıcıkladı. Durdum. Koltuğuma girdi. Beni yavaş yavaş kendi odasına doğru yürütmeye başladı. Biraz heyecanlı bir telaffuzla:

"Hissiyatımı size dökmeye müsaade eder misiniz?"

"Hay hay..."

"Ben bu kadına karşı kendimde pek tuhaf şeyler duyuyorum."

"Ne gibi?"

"Hissiyatımı evvela kendim iyi tahlil edemiyorum ki size anlatabileyim."

"O halde beni kolumdan çekerek niçin buraya getirdin?"

"Lütfediniz, size söyleyeyim. Belki benim anlamadıklarımı siz tahlilen bana anlatırsınız."

"Gittikçe acayipleşiyorsun Halis."

"Rica ederim dinleyiniz. Siz benim eniştem ve bu kadının da dostusunuz. Her ikimizin selameti namına düşündüklerinizi doğru söyleyerek beni irşat edebilirsiniz. Çünkü ben bu işin sonunu fena görüyorum. Bu fenalığı ancak siz men edebilirsiniz."

"Oğlum bırak beni odama gideyim. Ben bu delice lakırdılardan hiçbir şey anlayamıyorum."

"Rica ederim sözlerime ehemmiyet veriniz. Çünkü vukuu melhuz bir felaketten dolayı belki ileride vicdanen bir mesuliyet duyarak muazzep olursunuz."

"Allah Allah, sen gittikçe çıldırıyorsun."

"Belki... Çünkü bu kadına karşı kalbimde, damarlarımda müthiş bir galeyan var. Bu şiddetli bir muhabbet midir? Nefret midir? İşte bunu kestiremiyorum. Anlatayım, bunu siz tayin ediniz. Ne dersiniz?"

"Ne diyeceğim... Elin karısına karşı şiddetli bir muhabbet veya nefretle mütehassis olmanda hiçbir mana ve münasebet göremiyorum. Böyle şeyleri aklından çıkar. Rahatına bak."

"Kabil değil."

"Neden?"

"Çünkü o beni büsbütün kudurtmak için kurnazlık ediyor."

"Ne yapıyor?"

"Anlıyorum. O da beni seviyor. Lakin gayetle bîkayıt, bîhis ve soğuk durmaya uğraşıyor."

"Seni sevdikten sonra niçin soğuk durmaya uğraşsın?"

"Bana büsbütün haz vermek için."

"Oğlum, sen kendi kendine gelin güvey oluyorsun. Senin bu kuruntularından hiçbirine o hanımın dikkat etmediğinden eminim."

"Enişte bey, hakikati bilmeden laf söylüyorsunuz."

"Hangi hakikati?"

"Ohooo..."

"Ne ohooosu?"

"Biz Cevher Hanım'la çoktan yüz göz olduk."

"Allahasen?"

"Vallahi."

Kalbimin başından kopan küçük bir ıspazmoz bütün sinirlerime yayıldı. Lakin renk vermemeye uğraşarak:

"Garip şey..."

"Fakat benziniz attı enişte bey..."

"Benzim niçin atsın?"

"Vallahi attı. Aynaya gidip bakınız. Niçin müteessir oluyorsunuz?"

"Müteessir değil mütehayyir oldum."

"Niçin? Canım niçin?"

"Hurrem Bey gibi bir zatın zevcesi seninle yüz göz olduğu için."

"O kadın bana önce iltifat, sonra hakaret etti."

"Nasıl?"

"İlk görüşümde ben bu hanımdan çok hoşlandım."

"Ey?"

"Yüzünü görebilmek için onu daima pencerelerde arayarak bahçede dolaşıyordum. O da bana büyük bir teveccüh gösteriyor, güler yüzle selamımı alıyor ve söyleyecek mültefit birkaç kelime buluyordu. Bu dostluğumuz o kadar ilerledi ki onun kalbinde de benim için bir sevda uyandığını, sürmeli gözlerinde parıldayan ateşten anladım. Ben o kadar mesut, o da beni her gün görmekten o kadar memnundu ki! Ve nihayet... " dedi. Kaynım sustu. Uğradığı hicranın acısını itiraftan sıkılıyor gibi düşünüyordu. Ben tahammül edemeyerek onun natamam kalan son kelimesini tekrardan kendimi alamadım:

"Ve nihayet?"

"Ve nihayet efendim ben bu pencere iltifatlarıyla kanaat edemez bir hale geldim. İşi ilerletmek istedim... Zaten ona vermek için her gün bir muhabbetname tesvit ediyordum. Takdim etmek üzere bir tanesini karşıdan gösterdim. Ben onu memnun olacak sanırken bilakis kızdı. Muhakkar bir hiddetle panjuru ka-

payıp çekildi. Ve bir daha gözükmedi. Bu hakaretteki caliyeti beni anlamadı sanıyor."

"Hakareti neden câli olsun?"

"Kadın kalbinde bazen öyle şımarıklıklar kaynar ki en sevdikleri erkekten en muhakkar sözler ve tavırlarla hınç alırlar. Fakat o ne yaparsa yapsın. Bu hanımın beni şiddetle sevdiğini biliyorum."

"Neden biliyorsun?"

"İlanıaşkımı, izzetinefsine karşı hakaret sayan bir hanım kalkar da kendi ayağıyla benim evime gelir mi?"

"Şiddetle sevildiğine dair olan hüccetin bundan mı ibaret?"

"Daha ne istiyorsunuz? Bir yan bakış, bir göz süzüş, bir sahte infial bana neler ispat etmez."

"Sen ona gönül vermişsin, o da seni şiddetle seviyormuş, tebrik ederim. Bu iki muhabbetin arasında benim ne mevkiim olabileceğini anlayamıyorum."

"Görüyorsunuz ki pek asabi bir haldeyim."

"Şiddetle sevildiğine emin olduktan sonra bu asabiyetin manası nedir?"

"İstiğnalarını hakaret derecesine vardırıyor, ben buna tahammül edemem."

"İster et ister etme bana ne."

"Onun bu muhakkir istiğnalarında sizi mühim bir amil görüyorum."

"Anlayamadım?"

"Pekâlâ anlıyorsunuz ama anladığınızı bana anlatmak işinize gelmiyor."

"Bu saçmalardan tek bir hakikat çıkarabiliyorsam kömür gibi Arap olayım."

"Anlamıyorsanız anlayınız enişte bey ki Cevher Hanım'ı sizden kıskanıyorum."

"Vah zavallı Halis, senin zihni evvel olmadığını bilirdim amma aklen bu kadar düşkünlüğüne de ihtimal vermezdim."

"Enişte bey, hükmetmek istediğiniz kadar aklen düşkün değilim. Bugün salonda siz bulunmaya idiniz Cevher Hanım bana iltifat edecekti. O kadın sizden çekiniyor. Bunun sebebini bana izah eder misiniz?"

"Böyle saçmaviyat üzerine nefsimde sana zerrece izahat vermek mecburiyeti görmüyorum."

"Saçmaviyat değil Şadan Beyefendi. Eniştem olmanız itibariyle ablam Sabiha Hanım'ın hukukunu müdafaaten sizden bir şey soracağım. Buna cevap vermeye mecbursunuz."

"Alelacayip sözler..."

"Hiç alelacayip değil... Hemşiremin kütüphanesinden Hurrem Bey'e bir kitap getirmek üzere salondan çıktığım vakit kapı arkasında durdum, bir müddet sizi gözetledim."

"Ey?"

"Âlimin karısı, zevciyle ablamın bahisteki seksen kulaç dalgınlıklarından bilistifade sizin elinize katlanmış bir kâğıt sıkıştırdı. Ne idi o?"

"Gizli bir şey değil."

"Gizli bir şey değil de onu size vermek için neden benim dışarı çıkmamı bekledi?"

Bu ani sual kuvvetli bir yumruk darbesi gibi beynimi sarstı. Kaynımın istizahkâr gözlerinin dehşeti önünde bir müddet dondum kaldım. Aklımın bocaladığı bu sükût anımda Halis müntakim bir seda ile devam etti:

"Bu sizin nazarınızda o kadar muazzez ve aynı zamanda o kadar mahrem bir şey idi ki her türlü hürmetsizliği göze aldırarak onu doya doya mütalaa edebilmek için yarım saat helaya kapanmaya mecbur oldunuz. Ve şimdi o kâğıt üzerinizdedir. Ya ceketinizin ya yeleğinizin cebinde. Çarpılmadan korkmaksızın buna yemin edebilirim."

Kaynım beni çıkmaz sokağın ta sonuna tıktı. En küçük bir kaçamak yolu göremiyordum. Artık lama cime imkân kalmamış gibiydi. En açık bedahetlere karşı yılmamak da bir hünerdir.

Cerbeze bazen büyük hakikatlere karşı kor. En haklı muhatapları şaşırtır. Hiç olmazsa bir müddet için oyalar. Böyle müşkül vaziyet ve anlarda insan bütün zekâsını birkaç saniye içinde o zorluk noktası üzerinde teksif etmeyi bilmelidir.

Cebimde aynen öyle birkaç kata bükülmüş başka bir kâğıt vardı. Onu çıkardım. Kaynıma uzatarak, "Al, işte bak," dedim. Halis kâğıdı aldı. Katlarını açıp büyük bir taaccüple okuduktan sonra bana iade ile:

"Bu ne? Sigorta kumpanyaları hakkında birkaç sual."

"Evet, sigorta kumpanyaları hakkında birkaç sual. Ya başka ne istiyordun ki olsun?"

"Cevher Hanım'ın size verdiği bu kâğıt mıdır?"

"Evet."

"Ne münasebet?"

"Hemşiresinin Kadıköyü'nde iratları varmış. Benim resmen sigorta kumpanyalarıyla muamelede bulunduğumu biliyor Bu bapta bazı malumat istedi. Tahkikat yapıp neticeyi bildireceğim."

Ben hakikaten Cevher'in hemşiresi Gülizar Hanım'ın Kadıköyü'nde iratları olduğunu biliyordum. Bu bilgimle cebimdeki kâğıdın mevcudiyeti sayesinde meselenin zorluğu içinden silkinip çıktım. Halis bu dolmayı tamamıyla yutmasa bile birdenbire reddedemedi. Yutkunarak düşünüyordu. Onun, sözün çürüğünü ayıklamasına meydan bırakmadan dedim ki:

"Evladım, yaşım senden büyük, tecrübem ziyadedir. Gençlikte sevda yüzünden insan itiraf olunur olunmaz türlü macera geçirebilir. Lakin her şeyi yap, kocalı kadın sevme. Bu baba nasihatine iyi kulak ver. Aile namuslarına hürmet lazımdır. Bir gün gelir sen de evlenirsin. Anlarsın. Zevcene yan gözle bakanın hasım-ı canı olursun. Bir koca için dünyada karı sadakatsizliğinden müthiş felaket olamaz. Sana hiçbir fenalığı dokunmayan masum bir adamın hayat saadetini yıkmaya vicdanın nasıl razı olur? İçtimai ahlaksızlıkların en kötüsü işte budur. Umumi ahlak fertle-

rin salahıyla teşekkül edebilir. Sen, ben insani vazifelerimizin zıddına hareket edersek başkalarından ne bekleyebiliriz?"

Halis, derin iştibahlarla beni süzerek dinliyordu. Benim gibi aynı fiilden kendi günahkâr bir adam ahlaksızlıkta sahayı kendine geniş bırakmak için tahziren başkalarına bu yolda ağız açmaya cesaret edebilir mi? Kaynım galiba işte bunu muhakemeye uğraşıyordu.

Bu nasihatlerimi ben de beğeniyordum ama Cenabıhak bu iyi sözlerle amil olmak ilham ve istidadından beni mahrum yaratmıştı. Dünyadaki insanların çoğu da benim gibi değil miydi? İnsan kardeşlerine nasihat vermekle meşgul olanların cümlesi sözlerini binnefs yarı yarıya tutmak insafını gösterselerdi çoktan bu âlem salaha yüz tutardı.

VII

Birbirimizden muğber, birbirimizden şüpheli Halis'le öyle ayrıldık. Kaynım, Cevher Hanım'a olan sevdasında arada beni bir engel gibi görüyordu. Verdiğim nasihatlerle kendim amil olamadığım gibi bunların bir sözünü onun da tutmayacağından emindim. O gün surî bir sükûnetle yanımdan gitti. Hiç şüphesiz bu bir kurnazlıktı. Artık ondan sonra daima beni tarassut edecek, her hareketimi gözetleyecek, kollayacak, söz götürmez, inkâr kabul etmez, amansız bir noktada yakalar yakalamaz yolumu kesecekti. Binaenaleyh çarşamba gecesi Cevher Hanım'ın duvarından içeri gayet ihtiyatla atlamak lüzumunu düşünmeye başladım. Bu benim için kurnazlığımın bütün inceliklerini tatbik mevkiine koymaya ihtiyaç gösteren mühim bir işti.

O gece karımın yanına avdet etmemek için İstanbul'da anamı veya babamı hastalandırmayı şimdi maksada kâfi görmüyordum. Daha ince, daha ustalıklı bir tertip lazımdı. O gece köş-

kün etrafında dolaşması muhtemel olan Halis'i şaşırtacak tedbirler bulmalı. Eve avdetime mani olacak uydurma mazereti İstanbul'dan zevceme telgrafla bildirecektim. Bu telgrafnameyi mümkün mertebe geç vakit çekmeli ki Halis tedbirlerime karşı tedbirler almaya vakit bulamasın.

Keyfiyetin nezaketini Cevher Hanım'a herhangi bir vasıta ile ihbara imkân bulamıyordum. O, gece muayyen saatte beni bekleyecekti. Ben ne yapıp yaparak kendimi kimseye göstermeden duvardan atlamak imkânını bulmak mecburiyetinde idim.

Halis, benim Cevher Hanım'dan bir tezkere aldığım hususunda büyük bir şüpheye düşmüş olsa bile kâğıdın muhteviyatından tabii katiyen bîhaberdi. Binaenaleyh Hurrem Bey'in o gece evine avdet etmeyeceğini bilmiyordu. Benim Erenköyü'ne dönmeyeceğimi anladığı zaman bu gaybubetimin Cevher Hanım'ın köşküne girmek için bir manevra olduğuna pek ihtimal veremezdi. Ben gece yarısından sonra saat birde duvardan atlayacaktım. Halis, Cevher Hanım'ın köşkünü akşamdan tarassut etse bile o vakte kadar uyurdu. Onun erken yattığını bilirdim. Benim yapacağım ihtiyatın en birincisi tanınmayacak bir şekil ve simaya girmekti. Bir aktör dostum vardı. Ondan bir iğreti sakal, büyük bir kalpak alacak, gece hırsızlarına benzer vahşi bir kıyafete girecektim. Bir patırtı koparsa köşkün bir tarafından girip öbür cihetinden kaçabilirdim. Çünkü oralarını karış karış pek iyi tanıyordum.

Mühim bir mesele ile uğraşan bir riyazi gibi zihnim hep bununla meşgul, dalgın dalgın dolaşıyordum.

Bilahare insanın bazı isticvaplara uğraması muhtemel olan bu nevi vakalarda uzun, karışık, dolambaç yalanlar uydurması tehlikelidir. İnsan heyecanla ne dediğini unutur. Başka türlü söyler. Foyayı meydana verir. Her şeyde sadelik iyidir. Her gün vukuu muhtemel sade bir yalan uydurmayı düşündüm. Mesela köprüden son vapuru kaçırmış olabilirdim. Saatim beni aldatmış olurdu. Ben de karımı...

Dostluğundan emin olduğum kalem arkadaşlarımdan birine tembih ettim. O, köprüden son vapurun hareketinden sonra benim imzamla kayınpederimin köşküne İstanbul'dan şu telgrafi çekecekti:

"Merak etmeyiniz. Son vapuru kaçırdım. Pederimin hanesindeyim."

Ben o geceki dalavereme muvaffak olayım da sonra babamla anneme geceyi onların nezdinde geçirmiş olduğuma dair kendi lehimde yalancı şahitliği ettirmek zor bir şey değildi.

Aktör dostumdan aldığım kalpağı, yapma sakalı, önü fişeklikli bir kadife ceketle pantolonu küçük bir paket yaptım, koltuğuma sıkıştırdım. Görülmekten ihtirazen tramvaya binmedim. Bir araba tuttum. Geç vakit Beşiktaş iskelesine geldim. Oradan Kuzguncuk'a hareket eden son vapur ile karşıya geçtim. Üsküdar'a yürüdüm. Araba ile Haydarpaşa'ya indim. Kuytu bir kahvede bir müddet eğlendikten sonra diğer bir araba ile Erenköyü'ne geldim. Saat onu geçiyordu. Lakin bire daha çok vakit var.

Hâli tarlalarda dolaşmaya başladım. Ay yoktu. Gece karanlıktı ama bir su-i tesadüfle tanınmak ihtimali vardı. Bu zendostluk rolümü mükemmel oynamak için nerede kıyafetimi değiştirecektim?

Semte yaklaştım. Aklıma Basri Bey'in boş köşkü geldi. Viranlığından dolayı kaç zamandır kimse tutmuyordu. Bahçeye girdim. Köhne binanın küçük kapılarından birini kuvvetlice omuzladım. Açıldı. Cebimden elektrik fenerini çıkardım. Örümcek ağları sarkan dar tozlu bir aralıktan yürüdüm. Bir avluya, oradan basamakları çarpılmış, parmaklıkları kopmuş bir merdivenden yukarı çıktım. Orada burada kırık dökük, metruk eşya vardı. Elektriğin ortasında parlak bir S ile önümde yürüyen ziya dairesi mesafeye göre kâh büyüyüp kâh küçülerek harap parke ve duvarların üzerinde titredikçe, sağımdan solumdan kaçan gölgelerin hareketlerine, ayaklarımın altında gıcırdayan tahtaların sesleri karışarak manzara garip bir vahşetle canlanıyordu.

İyi saatte olsunlara inanmam. Çünkü şimdiye kadar ne yüzlerini gördüm ne de bir fenalıklarına uğradım. Çektiğimiz felaketler cinden periden değil en ziyade âdemoğlundandır.

Göze görünmeyenlerden korkmam. Çünkü onlara bir kötülük etmeye gelmedim. Bana niçin sataşsınlar. Fakat o viran sakıf altındaki tenhalıkta, gecenin etrafımı saran siyah sükûtunda, gezindiğim yerlerin müvehhiş yabancılığında yüreğe hafif çarpıntı getiren sıkıcı bir tesir var. Bilmem buna korku mu diyeceğiz?

Birdenbire esen küçük bir rüzgâr sağnağı çerçeveleri gevşemiş birkaç pencereyi titretti. Sessiz yerlerde ufak bir hareket büyük bir gürültü yapıyor. Pencerelerin raşeleriyle kalbimin de sarsıntısı arttı. Durdum. Etrafımı dinledim. Yine sükûn, yine sükût. Gittikçe derinleşen sessizlik içinde tahtaları kemiren kurtların muttarit gıcırtıları geliyordu. Yarabbi sekizi, onu bir parmak altında ezilen bu yumuşak mahlukçukların en sert tahtaları un gibi ufalayan bu ince törpüleri nerelerindedir?

Çoktandır mutfağı, kileri tamtakır duran bu viran evde hiç fare tıkırtısı yoktu. İnsanların zararına yaşayan bu zeki, muzır hayvanlar yiyeceksiz kalan evlerden yağlı kapılara hicreti Avrupalıların müstamerelere dökülen cinslerinden daha iyi bilirler.

Birkaç odaya girdim çıktım. Birinde mermeri çatlamış eski bir konsol ile üzerinde çerçevesi kararmış bir kırık ayna gördüm. Ziyası aynaya gelecek surette elektrik fenerini kulpundan duvarın çivisine astım. Fesimi, ceketimi, pantolonumu çıkardım. Koltuğumda paketle getirdiğim kostümü giydim. Uç tellerini kulaklarımın arkasından geçirerek sakalı çeneme taktım. Kalpağı başıma geçirdim. Birdenbire kendi kendimi tanımayacak bir şekle girdim. Aynada ben kayboldum. Yerime vahşi, hatta korkunç bambaşka bir adam peyda oldu. Kendi kendimden ürktüm.

Kaşlarım, dudaklarım o koca kalpakla kaba sakalın arasında biraz ince kaldı. Serpuşumu burnumun üzerine yıktım. Gözlerim sert birer parıltı aldı. Hain rolüne çıkan aktörlere döndüm.

Halis Bey değil, babam görse beni tanımayacaktı. Fakat küçük kapının arkasında Şadan'ı bekleyen Cevher Hanım bu gece hırsız ile göz göze gelince bir, "Ay..." sayhasıyla hemen kaçacak, belki de korkudan düşüp bayılacaktı.

Revolverimi yeni pantolonumun art cebine yerleştirdim. Çıkardığım elbiseyi paket yaptım. Koltuğuma aldım.

Saate baktım. On ikiye gelmiş. Vakt-i muayyene daha bir saat var. Oradan Hurrem Bey'in köşküne yirmi dakikada gidebilirim. Binaenaleyh daha kırk dakika beklemek lazım. Hariçte dolaşmadansa bulunduğum bina içinde beklemesini daha muvafik ve tehlikesiz buldum.

Fenerimi söndürdüm. Bir köşeye çekildim. Kıtıkları saçılmış, beli kırılmış, ayağının biri topal bir koltuğa ihtiyatla oturdum.

Bu gece ben ömrümün sergüzeştlerinden bir mühimini yaşıyordum. Kolayca tatmin edilen sevdalarda şehvetin seri raşelerinden başka ne lezzet var? Bütün bu tatminler suhuletleri nispetinde aşkı öldürerek gönlünüzü çoraklık içinde bırakırlar.

Bu geceki maceram faciaya dönebilecek bir komedya idi. Bunda silahla önüme çıkması muhtemel bir koca, aldatılarak evde bırakılmış bir zevce, şüpheler içinde yanan genç bir rakip, hasılı vicdanı üzecek mahzurların, heyecan verecek tehlikelerin hepsi vardı.

Biz Cevher Hanım'la bir kere leyli mülakatların bu türlüsüne başladıktan sonra ben bu viran köşkte daha çok kıyafet değiştirecek, duvarlardan atlayacak, pencerelere tırmanacak, kim bilir halk sahnelerinin adi aktörlerini hayrette bırakacak ne hakiki roller oynayacaktım.

VIII

Ben viran evin tozları, örümcekleri ve huzur, sükûtu içinde böyle düşünerek vakti getirdim. Saat bire yirmi kala oradan çık-

tım. Etrafta uzaktan uzağa köpek havlamalarından ve gece yarısını haber veren canlı saatlerin "öüürüö"lerinden başka ses yok. Orada, burada gecenin karanlığı içinde daha siyah kümeler teşkil eden evlerin, ağaçların arasından gidiyor ve fark olunmamak için mümkün olabildiği kadar duvar diplerini takip ediyordum.

Hurrem Bey'in köşküne dört beş dakikalık bir mesafede bulunduğum esnada karşı taraftan bir karaltı peyda oldu. Bana doğru geliyordu. Bu müteharrik gölgeyi sezince durdum. O da bulunduğu noktada kaldı. Şimdi uzaktan karşı karşıya birbirimizi keşfe uğraşıyorduk.

Bu adam kim olabilirdi? Gösterdiği ihtirazlar ile her halde hayırlı bir şey olmadığı anlaşılıyordu. Bir hırsız mı? Yoksa o da benim gibi bir zampara mı? Herhalde gece macerası peşinde gezen bir mahluk olacaktı. Hırsızsa üzerimde kaptırmaktan korktuğum çok para yoktu. Maahaza yakında başka arkadaşları yoksa teke tek onunla boğuşabilirdim. Fakat ne lüzumu var! Bu boğuşma esnasında takma sakalım herifin elinde kalırsa hüviyetim hakkında elin itlerini şüpheye düşürerek başıma bir bela açmış olacaktım. En iyisi böyle bir taarruzdan mümkün mertebe kaçmaya uğraşmaktı. Lakin nasıl kaçayım? Şimdi birdenbire geri dönsem beni korktu zannıyla herifin arkamdan gelmesi muhtemeldi. Ona doğru ilerlemenin de tehlikeli, meşkûk neticeleri vardı.

Ne yapacağıma karar vermek için gayriiradi dururken birdenbire yüzüme fışkıran kuvvetli bir elektrik ziyası altında gözlerim kamaştı. Karşıki herif beni teşhise uğraşıyordu. O zaman bilmem nasıl bana bir cesaret geldi. Koca kalpağım, kaba sakalımla belki hasmımı korkuturum ümidiyle hiç simamı saklamayarak ona doğru sert sert yürüdüm.

Bu cüretim derhal tesirini gösterdi. Filhakika herif şeklimden fena halde ürkerek fenerini söndürdü. Gerisin geri tabana kuvvet kaçmaya başladı. O zaman ben fenerimin düğmesine bastım.

Firarinin arkasından ziya sütununu salıverdim. Pek iyi seçemedim ama boyu bosu, kıyafeti kaynım Halis'e benziyordu. Filhakika eğer o ise tehlikeyi atladım demekti. Çünkü o kestane kabuğu kadife kostümün içinde, o iri kalpağın, o korkunç sakalın altında eniştesi Şadan Bey'in gizlenmiş bulunmasına kaynım dünyada ihtimal veremezdi.

Kim olursa olsun karşımdan defoldu ya istediğim bu idi. Yoluma yürüdüm. Etrafımda peyda olacak en ufak pıtırtılara dikkat ederek Hurrem Bey'in köşküne yaklaştım. Hızlı adımlarla sekerek Cevher Hanım'ın tarif ettiği bahçe kısmının önüne geldim. Üzeri balıksırtı derz edilmiş alçak bir duvar. Şimdi buradan hırsız gibi içeri atlayacaktım. Gibi değil ben hırsızın en müthişi idim. Adi hırsız mal çalmaya girer. Ben hane sahibinin en mukaddes şeyini telvise gidiyordum.

Sıçradım. Kollarımı balıksırtının üzerine attım. Tamam ayaklarımı duvarın gövdesine vererek içeriye sıçrayacağım sırada son bir tarassut olmak üzere sağıma soluma seri bir göz atarken biraz ötede yine o deminki herifin gölgesini boylu boyunca görmeyeyim mi?

Kendi kendime, "Hah," dedim. "Mutlak bunda bir iş var..."

Fakat şimdi ne yapayım? Yine herifin arkasından mı koşayım? Yoksa duvardan içeri atlayı mıvereyim? Bu muakkibin arkasından koşsam neticesi meçhul bir gece macerasına atılarak köşke girmek için Cevher Hanım'la kararlaştırmış olduğum zamanı kaçıracağım.

Öyle havada yarı muallak duruşum uzun uzadıya tefekküre müsait bir vaziyet değildi. Cevher'in efsunu aşkı beni içeri çekiyordu. Şeytan kulağıma, "Atla... Atla... Maşukan seni küçük kapının arkasında bekliyor," dedi. Bu kumandaya tebean bütün kollarımın kuvvetiyle duvara abandım. İkinci hamlede kendimi bahçenin yüksek otları arasında buldum. İleri doğru birkaç adım attım. Köşk, sımsıkı örtülü panjurları altında gözleri kapalı bir hikâye kasrı gibi uyuyordu.

Kulaklarımı yarı bahçenin dahiline, yarı haricine vererek yürüdüm. Burası her zaman kullanılmadığı için yabani otlar bürümüş iki duvar arasında uzanan müstatil bir kısımdı.

Deminden bana içeri atlamak iğvasını veren şeytan, şimdi yüreğime türlü vesvese getiriyordu. Evvelki kiracılar, Osman Sadık Bey'in zevcesi maktule Raife Hanım'a gelen âşığın da bu meşum bahçe kısmından içeri girmiş olduğu rivayeti vardı.

Sokakta önümde peyda olan adam kimdi? Elektrik feneriyle beni tanımaya uğraştı. Ben üzerine yürüyünce kaçtı. Fakat sonra yine niçin takipte devam etti? Ben onu Halis'e benzettim ama bu pek zayıf bir ihtimaldi. Bu, kim olabilirdi? Bizzat Hurrem Bey mi? Yoksa kendisi evde bulunmadığı gecelerde güzel zevcesini tarassuda tayin ettiği onun bir bekçisi mi? Herhalde Hurrem'in gaybubeti, hanımın yalnızlığı ve benim bu gece köşke davetli bulunmaklığımla bu herifin peşimden gelmesi arasında bir münasebet vardı. Hep bunlar tesadüfi şeyler değildi. İşte bir uğursuzluk kokusu alıyordum. Tepemde bir şeamet dolaşıyordu.

Hurrem Bey'in bu geceki gaybubeti acaba karısını denemek için yapılmış bir sania mıydı? Ben içeri girdikten sonra elinde silahla karşıma mı çıkacaktı? Beni tarassut eden herif duvardan aştığımı gördü. Elbette şimdi boş durmayacak bu gözetlemeden kastı ne ise icraya kalkacaktı.

Zihnimde böyle muvahhiş bir kuruntu kasırgası döne döne köşke yaklaştım. Fakat vahşi kıyafetimle birdenbire Cevher Hanım'ı korkutmamak için başımdan kalpağı, çenemden sakalı çıkardım. El yordamıyla küçük kapıyı buldum.

Parmaklarımın tahta kanat üzerinde gezinmesini sevgilim içeriden hissetti. Nazik sesinin en pes perdesiyle:

"Şadan?"

"Efendim..."

"Sen misin?"

"Evet."

Kapı ufak bir gıcırtı ile açıldı. İçeri girince hemen kanadı ittim. Sürgüyü sürdüm. Uzun bir aralığın ucunda görünen merdivenin ilk basamağında fitili kısılmış bir idare lambası yanıyordu. Evvela bu acelemden ve sonra tuhaf kostümümden şaşıran Cevher Hanım sordu:

"Bu telaşın ne? Bu nasıl kıyafet?"

"Anlatacağım..."

"Sesin titriyor..."

"Tehlike geçirdim. Belki de daha geçiremedim..."

"Ne var?"

"Takip olunuyorum..."

"Kim takip ediyor?"

"Belki Hurrem Bey'in kendisi... Belki seni tarassut için tayin ettiği sadık adamlarından birisi..."

"Emin ol Hurrem bu gece katiyen buralarda değildir. Ve sonra ona vardığım günden beri iffetim hakkında kocamı şüpheye düşürecek hiçbir harekette bulunmadım. Seninle olan sevdam ilk günahımdır. Sen kızlığımdan beri gönlümün aradığı, mefkûremin tahayyül ettiği tipte bir erkeksin. Onun için cüretin karşısında irademi kaybettim. Emin ol Şadan, katiyen emin ol... Bu gece ne kocam buralardadır ne de onun beni tarassuda tayin ettiği bir adam vardır."

Bu esnada, girdiğim küçük kapının üzerindeki demir parmaklıklı pencereden içeri projektör aydınlığı gibi beyaz bir ışık girdi. Tavanda bir müddet gezindikten sonra söndü...

Parmağımla ziyayı Cevher'e göstererek, "İşte," dedim. "Dışarıdaki tarassut memuru elektrik feneriyle arkamdan hâlâ bahçede beni arıyor."

Cevher Hanım bu bedahet karşısında biraz bozuldu. Duvara dayanarak küçük bir heyecan geçirdi. İdarenin aralığa serptiği donuk, sönmeye meyyal, vesveseli ziya yüzlerimizde titrerken tavanda ve duvarların yüksek kısımlarında elektrik fenerinin mehtaba andıran beyaz ışığı yine dolaştı.

Fenerin böyle ısrar ile taharrisine karşı âlimin zevcesi iddiasını yine tekrar ile:

"Bu fenerin ziyasını pencereden içeri sokan meçhul eli bilmiyorum. Lakin yine iddiamda sabitim: Kocam bu akşam bu taraflarda değildir. Beni tarassut ettirecek onun hiçbir adamı yoktur. Bu başka bir şey. Haydi, yukarı çıkalım..."

Kulaklarımızı dışarı vererek yürüyorduk. Eğildi. Basamaktan lambayı aldı. Dolaba benzeyen küçük kapının sürgüsünü içeriden itti. Bu suretle dar merdivenin medhali kapandı. O önde, ben arkada küçük basamakları gıcırdatarak mukassi bir aralıktan çıkarken ben yine sakalı çeneme taktım. Kalpağı başıma geçirdim.

Bu gizli merdivenin yük kanatlarına andıran yukarıki kapısını itti. Yatak odasına girdik. Geniş tuvalet mermerinin üzerinde kuvvetli bir lamba yanıyordu. Cevher birdenbire dönüp de beni öyle sakalımla, kalpağımla görünce dehşetinden bir istimdat feryadı koparmak için ağzını açtı. Fakat avazının odayı dolduran ilk dalgalarını hemen boğmak için eliyle seda menfezini tıkadı.

Onu bu derece tedhiş eden şeyleri hemen yüzümden atarak, "Cevherciğim ne oluyorsun?" dedim.

O, korkudan büyümüş gözleriyle çehremde hâlâ evvelki mahuf simayı arayarak:

"Aman Şadan, o kadar mükemmel bir sinema haydudu olmuştun ki..."

"Korkma bak, yine haydut olacağım..." dedim. Sakalı takıp kalpağı giydikten sonra sordum:

"Beni bu kıyafette gören Didar Bey'in damadı Şadan olduğumu tanıyabilir mi?"

"Katiyen... Katiyen... Fark edemez. Çehren o kadar değişiyor ki hakikati anladıktan sonra şimdi bile yüzüne baktıkça korkumdan avaz avaz bağırmak istiyorum."

"Sakın ha. Galiba tarassut altındayız. Buradan dışarıya hiç ses taşırmaya gelmez. Elektrik feneriyle önüme çıkan herif beni bu şekilde gördü. Evvela korkusundan hemen kaçtı. Sonra yine ta-

kibe başladı. Şimdi de köşkün etrafında dolaşıyor. Herhalde ihtiyatlı bulunmalıyız. Bu lambanın ziyası çok kuvvetli, hariçten seçilmesin..."

"Seçilmez. Panjurlar sımsıkı kapalı. Saten astarlı kalın perdeler de örtülü. Sen hariçten gelirken bu odada aydınlık gördün mü?

"Hayır."

"O halde ne merak ediyorsun? Dışarıdan odanın aydınlığı seçilse bile bunda ne mahzur olabilir? Benim lambamı söndürüp söndürmediğime kim karışabilir?"

IX

Biz aşkın iğvasıyla korku arasında bir müddet müteredditbakıştıktan sonra Cevher Hanım cüretkâr bir tebessümle:

"Soyun Şadan, sana gecelik hazırladım."

"Hurrem Bey'in gecelikleri?"

"Onun, fakat hiç daha arkasına giymedi."

"Onun elbisesini kendisinden evvel giymek allameye karşı büyük bir hürmetsizlik olmaz mı?"

Bu itirazıma hanım ince bir istihza tavrıyla dudak bükerek, "Allamenin karısını sevip de geceliğini kullanmakta hürmetsizlik tasavvur etmek... Bu da sana mahsus asri bir mülahaza." dedi. Gülüştük. Cevher, saçlar çözük, arkalarında kısa bir beyaz tunik, ellerinde meşale, bekâretlerini nezr etmeye mabede giden esatirî hüsünler gibi dizkapaklarından aşağı ve göğsünün nısfından yukarı vücudunun bütün dolgunluk ve güzelliğini taşıran kolsuz, yakasız, önü, arkası ajurlu incecık bir keten kılıf içinde idi. Nazarım onun insanın içini titretecek bir saffetle beyaz gerdanında gezindikten sonra bedeninin bütün tatlı inhinalarını dolaşarak ziyade toplu, fakat nazik süzme baldırlarından, kiraz rengi kadife terliklerin içine gömülen sedefi letafetindeki yumuk ayaklarına kadar uzanıyordu.

Cevher'in yardımıyla soyundum. Şüphesiz kocasından ziyade bana ihtimamlarını ibzal ediyor, beni sevip okşayarak soyuyordu. Önü, kolları işlemeli, yanları yırtmaçlı bir gecelik gömleği giydirdi. Sırtıma ziyade bol ve kısa geldi. Ayaklarımın önüne ipek gibi ince meşinden ceviz kabuğu yeşili bir çift hantal terlik koydu. Giyindikten sonra aynanın önüne gittim. Hazretin bana taşkın ve şapşal gelen hususi elbiseleri içinde kendimi bir gözden geçirerek, "Allamenin çapı benimkine uymadı," dedim.

Cevher gülerek cevap verdi:

"Kocamı pek çok inceltmek için tornadan geçirmeli. Seni de boyundan biraz törpülemeli."

Gülüştük. Üçe bölünmüş, bir paravana gibi duran aynalı dolabın karşısındaki yine o takımdan çiçekli, yaldızlı geniş lake karyolaya yattık. Karşıki duvardan Hurrem'in donuk bir çerçeve içinden yağlıboya resmi sabit bir nazar ile bize bakıyordu. Cevher Hanım birdenbire yataktan fırladı. Askıda duran kalın havlulardan birini çerçevenin üzerine örterek:

"Of, öyle dik bakıyor ki bu gözlerin karşısında sizinle yatmayı bir türlü içim götürmeyecek."

"Emin ol Cevher, havlu kalındır. Onun altından kocan bir şey seçemez."

***

Ne kadar yattık bilmiyorum. Cevher Hanım vücudundan bir ürperti geçirerek:

"Aklıma korkunç bir şey geldi."

"Nedir?"

"Sen girdiğin o küçük kapının, çıktığın dar merdivenin, yattığımız bu odanın meşum tarihlerini biliyor musun?"

"Buna dair şöyle böyle bazı rivayetler duydum ama hakikati pek tafsilatıyla bilmiyorum."

"Bizden evvelki kiracılar zamanında bu köşkte müthiş bir cinayet olmuş."

"Öyle diyorlar..."

"Osman Sadık Bey, zevcesi Raife Hanım'ı başka bir erkekle yakalayarak öldürmüş."

"Vahşet..."

"İşte bu odada vurmuş. Belki şu köşede, belki şu pencerenin önünde... Belki şu yattığımız yerde... Geçen akşam yine bu döşekte yatarken kocam bana bu kıtalden bahsetti."

"Ne dedi?"

"Ben olsaydım kadını değil herifi öldürürdüm, dedi."

Cevher Hanım'ın ürpertisi şimdi bana sirayetle sordum:

"Neden acaba?"

"Kocam diyor ki..."

"Ey?"

"Mademki kadın hilkaten bünyece erkekten zayıf, akıl ve metanetçe hafiftir. Rical ile müştereken işledikleri günahta dişiye nispetle erkeğin mesuliyet hissesi iki, belki üç katlı olmalıdır. Çünkü kavi cinsin tabiattaki rolü fiili, latif cinsinki ise infialidir. Kadın fazlaca hoppa mizaçlı bile olsa mert bir erkek onu daima birçok aşk günahından koruyabilir."

Hiç böyle kadınlığı hasebiyle zevcesini hemen nim mazur görüp de bütün hışım ve intikamını âşığa tevcih eden koca da görmedim. Bu da bir nevi asri felsefe olmalı.

Biz böyle konuşurken kuvvetli bir yumrukla güm güm oda kapımız vuruldu. Döşekte ikimizi de birdenbire gizli bir sıtmanın soğuk nöbeti aldı. Sanki titreyerek donuyorduk. Ağzımı Cevher'in kulağına vererek yavaşça sordum:

"Bu ne?"

O, yüreği katılan bir müncemidin son raşeleriyle iki çenesi birbirine vurarak cevap verdi:

"Bilmem..."

"Ne yapacağız?"

"Bilmem..."

Dışarıdan güm gümler mütezayit bir şiddetle devam ediyordu.

"Bu saatte kapıyı böyle gümleten kim olabilir?" dedim.

Yine ondan değişmez bir jestle, "Bilmem..." cevabını aldım. Meğerse biz bilmeden ne büyük belaya atılmışız.

"Fakat odayı sarsan bu darbelere karşı içeriden herhalde bir hayat eseri göstermeliyiz. Ne yapalım çabuk söyle."

Cevher bir saralı gibi sarsak sursak döşekten kalktı. Acele bir çare bulması için beynini iki avucu arasında sıktıktan sonra eliyle bana, deminden yukarı çıktığımız gizli merdivenin kapısını işaret etti.

Onun bu seri kumandasına ben hemen itaat gösteremedim. Korkunç bir tereddütle göz göze bakıştık. Çünkü ikimizin de hatırasında Osman Sadık Bey ve Raife Hanım faciası canlandı. O gece de günahkâr kadın sevgilisini bu merdivenden kaçırmıştı. Bu gece de acaba yalnız eşhas değişerek aynı vaka mı tekerrür edecekti? Nasıl oldu da bu evin meşumiyeti bizi aynı tehlikeye sürükledi? Mukaddere inanmayanları şaşırtacak bir hal.

Maahaza meşumiyeti ne kadar bahir olursa olsun bu gece o merdivenden başka gizlenecek bir yer yoktu. Hemen kendimi döşekten attım. Merdivene koştum. Cürüm refikam orada burada dağınık duran elbiselerimi topladı. Merdivene fırlattıktan sonra üzerime kapıyı kapadı.

Ben, sahnelerde bir dakikada beş kıyafete girerek telebbüsteki süratiyle temaşagerleri hayrete düşüren sanatkârların el çabukluğuyla giyinmeye uğraşıyordum. Yukarıdan gelen olursa merdivenin alt kapısından, aşağıdan hücum eden bulunursa yukarıki cihetten kaçacaktım. Firar planım da bu kadar sade idi.

Cevher Hanım odada yalnız kalınca bütün cesaretini toplayarak dışarıya ses verdi:

"Kimdir o?"

"Benim hanımefendi..."

"A... Hayriye sen misin?"

Bu Hayriye ismini işitince yüreğim biraz ferahladı. Çünkü bu bir hizmetçi adı idi. Hizmetçi kadın:

"Evet..."

Mukabelesiyle hüviyetini tasdik edince Cevher Hanım da sedasındaki korku raşeleri azalarak sordu:

"Böyle vakitsiz niçin beni rahatsız ediyorsun Hayriye?"

"Efendim evde hırsız var."

"Nerede?"

"Nerede olduğunu bilmiyoruz."

"Ne taraftan girmiş?"

"Ondan da haberimiz yok."

"O halde evde hırsız olduğunu nasıl keşfettiniz?"

"Bizim köşke girerken hariçten görmüşler. Koca kalpaklı, korkunç sakallı bir haydutmuş. Biz hizmetçiler hepimiz korkudan tiril tiril titriyoruz. Nereye saklandı acaba? Aşçı başı bıçağını çekti, bahçıvan belini hazırladı, Ahmet Ağa tabancasını doldurdu, fellim fellim köşkün içinde hırsız arıyorlar."

"Gece yarısı ne saçma sözler bunlar. Bize hırsız girdiğini hariçten kim görmüş?"

"Efendim, gören adam büyük bahçede uşaklarla beraber hırsız arıyor."

"Kimmiş o?"

"Komşulardan biri imiş. Odanızın büyük bahçeye nazır yan penceresinden bakarsanız kim olduğunu görürsünüz."

"Bu karanlıkta onun kim olduğunu nasıl tanıyacağım?"

"Efendim, yüzünü göremezseniz de pencereden konuşur, kim olduğunu anlarsınız."

Cevher Hanım panjurun küçük kanadını açıp aşağıya seslenerek:

"Kimdir o?"

Aşağıdan:

"Kulunuz efendim..."

"İsminizi söyleyiniz..."

"Halis Didar kulunuz..."

"Bu gürültü nedir beyefendi?"

"Efendim, geç vakit misafirlikten avdet ediyordum. Devlethanenize kalpaklı, sakallı müthiş bir haydudun girdiğini elektrik fenerimin ziyasıyla vazıhan gördüm. Tabii bu müşahadem üzerine eve gidip rahat yatamadım. Vazife-i insaniyem sizi uykudan kaldırarak tehlikeyi ihbara beni icbar etti."

"İnsaniyetinize teşekkür ederim beyefendi. Lakin hizmetçiler, uşaklar köşkün her tarafını aramışlar, kimseyi bulamamışlar."

"Hanımefendimiz, zatı ulyanızı katiyen temin ederim. Bu korkunç haydut duvardan atladı, küçük bahçeden yürüdü, doğru daire-i ismetinize girdi. Bu gece Hurrem Beyefendi'yle enişte beyimin burada bulunmamaları pek garip bir tesadüf değil mi efendim? Böyle zamanda her şey hatıra gelebilir. Herifin böyle bir akşamı intihabında pek fena bir maksadı olmasın?"

"Üzülmeyiniz beyefendi, her taraf arandı. Kimse yok..."

"Daire-i ismetiniz arandı mı?"

"Benim dairem küçüktür. Kimsenin saklanmasına müsait köşeli bucaklı bir yer değildir..."

"Tekrar el ayak çekildikten sonra melun herif gizlendiği yerden çıkarak bir düşmanlık edebilir. Müsaade buyursanız da daire-i ismetinizi arasak..."

"Efendim beyhude üzülüyorsunuz, emin olunuz kimse yok."

"O halde herif nerede efendim? Bahçenize girdiğini pek ayan beyan gördüm."

"Bizim bahçeden komşununkine atlamıştır."

Halis, Cevher Hanım'ın daire-i ismetini taharri müsaadesini almak için pencerenin altından pek fena sırnaştı. Bu belayı oradan savuncaya kadar bîçare kadın son derecede sinirlendi. Ben merdiven kapısı arkasında sıkıntıdan sucuk gibi terledim. Ne ise muacciz oğlan Cevher Hanım'ın daire-i ismetine ayak atmak bahtiyarlığına ermeden güç hal ile defolup gitti. Hizmetçi kadın kapının önünden çekildi. Uşaklar tekrar döşeklerine girdiler. Hanenin gece sükûneti avdet etti. Fakat sabah yaklaştı, ben şimdi oradan nasıl çıkıp gideceğim?

Hanımla müzakereye başladık.

"Ne dersin Cevherciğim? Ben buradan hangi kıyafetimle çıkayım?"

"Hangisi daha tehlikesizse..."

"İkisi de tehlikeli..."

"Nasıl?"

"Haydut kıyafetimle çıksam uşakların içinde henüz kuşkuda bulunanları varsa beni derhal çalyaka ederler. Tutulduktan sonra başıma geleceği bilirim. Evvela mükemmel bir dayak, sonra karakola teslim."

"A... Allah esirgesin."

"Her ikimiz de o kadar mücrimiz ki Cenabıhak'tan imdat dilemeye yüzümüz yok."

"Asıl kıyafetinle çık git."

"O zaman kendimi açıktan açığa Halis'e tanıtmış olacağım. Çünkü oğlan buradan şüpheler içinde yanarak ayrıldı. Onun şimdi bu köşkün civarından pek uzakta olmadığına eminim. Düşündüğüm bu akıbet de benim için pek elim ise de uşaklardan dayak yemeyi kaynıma tanınmaya tercih ediyor gibiyim."

Binaenaleyh göğsü fişeklikli haydut elbisemi giydim. Sakalı çeneme, kalpağı başıma geçirdim.

Cevher Hanım küçük raşeler ile birkaç adım geri çekilerek:

"Of... Şadan gitti. Yerine yine o müthiş haydut geldi. Korkma seni bu halde görünce ne aşçı ne bahçıvan ne uşak hiçbiri yanına sokulamaz. Hele Halis kırk yıllık yola kaçar."

"Evet, korkmayandan korkarlar. Güzergâhıma çıkarlarsa korkutmaya uğraşacağım. (Duvara bakarak) Kocanın yüzünden havluyu çek, zavallı adam altında bunaldı. Artık ortada onun için rüyeti mahzurlu bir şey yok. Beni görsün de biraz o da ürksün."

Uzun bir veda busesi alarak ondan ayrılırken:

"Aman Şadan duvardan dikkatli atla. Düşersin de belki bir tarafın incinir."

"Merak etme. Hesaplı inerim. Bize kapı baca olmaz."

Dar merdivenden indik. Küçük kapının önüne geldik. Bir veda deraguşu daha... Cevher Hanım yavaşça kapıyı aralık ederek:

"Yüreğim ne kadar titriyor bilsen."

"Niçin?"

"Sen bu kapıdan birkaç adım ayrılır ayrılmaz arkandan bir tabanca boşanacak sanıyorum."

"Korkma, Raife Hanım için meşum olan bu köşkün bize yalnız bu defa değil daha çok kere uğurlu gelecek. Görürsün... Önüme kim çıkarsa revolverimi patlatmam, fakat karşıdan ışıldatarak hasmımı kaçırırım."

Bahçenin karanlığına doğru bir iki adım atmışken bir üçüncü veda için yine döndüm.

Sarmaş dolaş olurken maşukamın kulağına:

"Garip hal, bu gece senden ayrılamıyorum... Kalbimde büyük bir rikkat, göz pınarlarımda hemen taşacak bir hüzün var. Allah hayırlar vere."

"Söyleme... Söyleme... Fena oluyorum. Tıpkı ben de öyleyim."

"Bize en ziyade suitesir eden, bu köşkün korkunç sabıkasıdır. Başka bir şey değil."

Cevher Hanım ellerini gözlerine götürerek:

"Ah öyle fakat..."

Baktım ki biraz daha yumuşarsam bir son veda daha yapmak için tekrar yukarıya çıkacağız. Sevgilimi ateşli, fakat seri buselerime gark ettikten sonra hemen bahçenin karanlığına daldım.

Hakikat halde içimde büyük bir korku yoktu. Çünkü bütün gürültülerin müsebbibi bizim Halis olduğunu anlamıştım. Cevher Hanım'a fedakâr görünmek için gülünç cesurluklara kalkışıyor. Başından büyük haltlar yiyordu.

Ben pandomima haydutları gibi ellerimle karanlığı yoklayıp ayaklarımla şeytanlara basmaktan korkarak ciddi komik bir yürüyüşle ilerlerken atlayacağım duvara yaklaştığım esnada solumdan:

"Gümmm... Gümmm..."

İki el revolver boşatıldı. Sakit geceyi uykudan kaldıran bu tarraka beynimi sarstı. Kurşunların vızıltılarını duydum. Tehlikenin ciddiyetini, köşkün meşumiyetini o zaman anladım.

Tetiği üzerime çeken el kimindi? Aşçının mı? Bahçıvanın mı? Halis'in mi? Hurrem Bey'in mi? Bu herhalde iyi bir nişancı eli değildi. Karanlığa kubur sıkan bu sallapata hasmın önünden kaçmak istemedim. Nişancılığıyla vuramayan bu el sakarlığıyla beni öldürebilirdi. Kaçsam korktuğumu anlatarak düşmanımı cesaretlendirmiş olacaktım. Revolverin mütebaki ateşlerini üzerime saçacaktı. Onun korkup korkmadığını anlamak maksadıyla ben silahımı karanlığa çevirdim. Fakat kimseyi öldürmemek için havaya sıktım. Hep bu ateşlerin teatisinde Cevher Hanım köşkten acı acı sayhalar salıveriyordu. Gaip hasmım ateşlerime mukabele etmedi. Bu fasıla fırsatını kaçırmayarak hemen duvardan atladım. İçinde evvelce soyunup giyinmiş olduğum Basri Bey'in harap, hali köşküne doğru kaçmaya başladım.

X

Sıkılan üç el silahın gürültüsü bütün civar komşuları ayağa kaldırdı. Galiba aşçıbaşı bıçağını kınından sıyırdı. Bahçıvan beli kavradı. Ahmet Ağa tabancaya davrandı. Herkes karanlıkta bir tarafa saldırıyor. Ve besbelli müthiş haydudun koca kalpağı, kaba sakalı ağızdan ağıza dolaşarak heyecanlara bais oluyordu.

Arkamdan vaveyla koparken ben mükemmel bir şaşırtma ile bu komedya eşhasına andıran kahramanların önünden kayboldum.

Basri Bey'in köşküne can attım. Bu cavalacoz muakkıplarıma karşı buraya bir kale gibi sığındım. İzimi keşfederek arkamdan gelen olmadı. Galiba onlar beni takipten ziyade keyfiyeti ihbar için zabıtaya müracaatı daha muvafık buldular.

Ben kurtuldum ya, ne olursa olsun. Viran köşkün yayları bozulmuş, kıtıkları dökülmüş kanepelerinden birine uzandım.

"Oohh," dedim. Ömrümde vücudumun hiçbir yumuşak karyolada bu kadar rahat ettiğini bilmiyorum. Sevda yorgunluğu, can korkusu, heyecan içinde heyecan beni bitirmişti.

Her şeyi unutarak dalmışım. Tozlu evin iri örümcekleri gözkapaklarımın üzerine ağlarını örseler duymayacaktım.

Sabahleyin Kayış Dağı silsilesinin arkasından doğan güneşin ilk şuaları perdesiz pencerelerden gözüme girerek beni uykudan uyandırdı. Hemen derlendim, toplandım. Henüz tehlikeyi tamamıyla atlatmamıştım. Sırtımdan göğsü fişeklikli haydut elbisesini çıkararak efendi kıyafetine girdim. Akşamki vaka üzerine zabıta taharriye kalkıp da beni bu viran inimde keşfederse vuku bulacak şahadetler, isticvaplar ile her şey anlaşılarak rezaletin ayyuka çıkması ihtimali vardı.

Sakalı, kalpağı, elbiseyi, bütün bu haydutluk dekorumu sıkıca sardım, sarmaladım. Bir paket yaptım. Koltuğuma sıkıştırdım. Dışarı çıktım. Ne gelen vardı, ne giden, ne soran, ne arayan.

Zabıta ile beraber halk tabancadan, tüfekten o kadar bıkmış ve hatta kulaklar, her lahza camları sarsan top sedalarına, haydut vakalarının en müthişlerine o kadar alışmıştı ki o gece patlayan üç el revolverle Cevher Hanım'ın daire-i ismeti etrafında peyda olan sakallı haydudun caniyâne kastına pek ehemmiyet veren görülmüyordu.

Vaka hakkındaki halkın bu kayıtsızlığıyla beraber ben o sabah o civarda tanınmamak ihtiyatına son derecede riayet göstermeye mecbur idim. Binaenaleyh yüzümü yarı yarıya setr için başıma bir mendil sardım. Sahrayıcedit'in en ıssız yollarından Merdivenköyü'ne, oradan Uzunçayır'a indim.

Bağlarbaşı, Üsküdar, dolaşmadığım yer kalmadı. Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçtim. İstanbul'da semtime gittim. Tahkikata kalkışanlar olursa benim o gece babamın evinde kaldığıma annemin şahadetini temin ve kalemde isbat-ı vücut ettim. Akşam hiçbir şeyden haberim olmadığını gösterir bir masumiyetle kayınpederimin köşküne döndüm...

Ben en ziyade Cevher Hanım'ı merak ediyordum. Çünkü gümbürtüler akabinde bîçarenin salıverdiği hevl-nâk sayhalar hâlâ kulaklarımda çınlıyordu. Bu hususta hiç kimseye bir kelime sormadan vakanın bana her ağızdan bir türlü tafsilatla hikâye edileceğini biliyordum.

Harem merdiveninin alt başında karşıma Servinaz çıktı. Bana havadisi ilk yetiştirmek için kızın heyecandan dudakları titriyor, göğsü kabarıp inmiyordu. Etrafına seri bir nazar dolaştırdıktan sonra usullacık:

"Bey..."

"Ne var?"

"Burada bulunmanız lazım gelen bir gecede bulunmadınız."

"Ne oldu?"

"Haydutlar Cevher Hanım'ı dağa kaldırıyorlardı. Halis Bey kurtardı."

Ben bütün hayretimle bu muvahhiş vakaya şaşmış görünmek için gözlerimi büyütüp ağzımı açarak birbirinden yüksek üç, "Ya... Ya... Ya..." salıverdim. Kız bende uyandırdığı hayretten memnun olarak devam etti:

"Tuhaf tesadüf değil mi? Dün gece Hurrem Bey de köşkünde değilmiş. Onun evine gelmeyeceğini eşkıyanın nasıl haber almış olduğuna herkes şaşıyor. Aman Yarabbi, aileler içinde bunların muhbirleri mi var?"

"Tamiri nakabil bir fenalık olmadı ya?"

"Olmadı. Yalnız Cevher Hanım da Halis Bey de hastalandılar. Örtü döşek yatıyorlar. Hurrem Bey'e telgraf çekildi. Zavallı adam palas pandıras karısının döşeği başına yetişti. Şimdi hekimlerin biri gidip biri geliyor."

"Vah vah, bîçare kadın çok korkmuş olmalı. Halis'e ne oluyor?"

"Vaka gizli tutuluyor. Etrafa yayılmasın diye tafsilatıyla anlatılmıyor. Galiba eşkıya Cevher Hanım'ı saçlarından bahçeye sürüklerken Halis Bey imdadına yetişmiş."

Merdivenin üst başında Nevres söyleyeceği sözlerin çokluğuyla avurtları şişkin görünür bir halde beni bekliyordu.

Esrarengiz bir tavırla:

"Servinaz vakayı size benden evvel yetiştirdi değil mi?"

"Evet... Müessif bazı şeyler anlattı."

"Servinaz ne bilir. Haberin doğrusu bende. Keyfiyet söylenildiği gibi değil. İşin iç yüzü var... Cevher Hanım'a gelen şaki mi, âşık mı belli değil. Her ağızda bir türlü rivayet dönüyor. Mahallede dedikodu kaynıyor. Latife Hanım'ı dinlemeli, neler işitmiş..."

Sofanın öbür ucundan karım gözüktü. Ben hemen Nevres'le sözü keserek ona doğru yürüdüm. Sabiha'nın yüzünde derin bir teessür, gözlerinde muğlak bir dalgınlık vardı. Fakat kendime karşı bir şüphe emaresi seçemedim. Sükûtla yan yana odamıza girdik. Karşı karşıya oturunca zevcem beni süzerek başladı:

"Şadan, hiçbir şeyle izahı kabil olmayan garip tesadüfler vuku buluyor. Bakıcı Madam Frayan'ın, Doktor Pierre Jean'ın vesair gaipten haber vermek iddiasında bulunanların dediklerine hemen hemen inanacağım geliyor. Senin son vapuru kaçırışının Hurrem Bey'in evine gelmeyeceği bir geceye tesadüf edişi, Cevher Hanım'ın o meşum odada yalnız kaldığı ilk akşamda bir haydudun taarruzuna uğrayışı... Ömründe silah kullanmamış Halis'in böyle mühim bir gecede kahramanlık rolü oynayışı... Hep bunlar anlaşılmaz bir tesadüfün müteselsil garaiplerinden midir?"

Benim nazarımda hakikat vazıh ve sade olduğu için zevcemin taaccüp ettiği bu tesadüflere tabii hiç şaşmıyordum. Ben yalnız, bu gece vakasında bizim korkak Halis'in hissesine ayrılan kahramanlığa tutuluyordum. Demek kocaoğlan patırtıdan avdetinde önüne gelene, ben şöyle attım, böyle vurdum diye böbürlenmiş durmuş.

Sabiha:

"Haydi, kardeşimin yanına gidelim. Hatırını sor. Zavallı oğlan büyük tehlikeler geçirdi."

Halis'in odasına girdik. Saçları tepeli horoz gibi gözlerine kadar dağılmış, beniz uçuk, ince bir gecelik gömlekle kaynım karyolasının içinde oturuyordu. Bizi görünce elindeki kurşunkalem ile kâğıdı hemen yastığının altına soktu. Yazdığı şeyi bize sezdirmekten fevkalade çekindiğini anladım. Ne yazıyordu acaba? Cevher Hanım'a muhabbetname mi? Böyle olması çok muhtemeldi.

İlk telakide Halis'in gözleri yüzümde derin bir iştibahla gezindi. Anladım ki oğlancağız hâlâ şüpheler içinde yanıyor.

Nim müstehzi bir tavır alarak dedim ki:

"Halis Bey, dün geceki gazanızı tebrik ederim. Soyumuzdan böyle gayri memul bir kahraman çıkması bu zamanda cidden iftihar olunacak bir şeydir."

O, hazin bir tebessümle hâlâ gözlerimin içine bakarak:

"Eğlenme enişte bey..."

"Her kahraman iştiharını hayatının büyük bir vakasına medyundur. Sizin de bu fırsatı Cevher Hanım'ın hayatını kurtarmakta buluşunuz garip bir hüsn-i tesadüftür. Kim bilir kadın size ne kadar minnettar, kocası müteşekkir kalmışlardır. Affedersiniz, sizin bu kadar cevherli bir genç olduğunuzu bilmiyordum. Cesaretin kimde olduğu her zaman kolayca bilinmez."

Zevcem, benim kardeşi hakkındaki bu pohpohlarımı hep tamamına almış gibi görünerek:

"Halis nasıl oldu, anlat..."

Kaynım paketten bir sigara çıkarıp bana uzattı, bir de kendi yaktı. Yalanla hakikati birbirine karıştırarak anlatacağı bu hikâyede faka basmamak için ihtimamlı davrandığını gösterir bir ağırlıkla başladı:

"Dün akşam Hidayet Bey'in köşkünde toplandık. Pokere daldık. Ne yalan söyleyeyim, yutuldum. Kumarda şansı olmayanın sevdada olurmuş. Yalan lakırdı. Bugünlerde benim ikisinde de şansım yok."

Hafif bir tebessümden kendimi alamadım. Kaynım devam etti:

"Beş altı kişi köşkten beraber çıktık. Yavaş yavaş herkes kendi semtine dağıldı. On dakika sonra sokağın ortasında yapayalnız kaldım. Geceleri etrafta ufak tefek vukuat eksik değil. Otuz kırk adım ilerisi seçilmeyen bu kopkoyu karanlığın içinde adımlarımı sıklaştırdım. Bir an evvel kapağı eve atmak için adeta koşuyordum. Uzaktan bir karartı belirdi. Gözlerim onun şeklini kavramaya uğraşırken kulaklarım adım seslerini duyuyordu. Ben durdum. O da durdu. Yanımda elektrik fenerim, revolverim vardı. Karanlıkta ne ben onu iyi seçebiliyordum ne o beni... Bu karşı karşıya tevakkuf ve teşhis uzayınca canım sıkıldı. Fenerin düğmesine bastım, ışığı bu meçhul simaya tuttum, Heey! Bir de ne göreyim, enişte bey... Koca kalpaklı, sakallı, göğsü fişeklikli bir haydut... Cüssece pek ayı değil. Teşbihimi affedersiniz, hemen siz boyda, siz çapta bir şey... Ekseriya insanı tehlikeye düşüren korkudur. Revolveri çektim, herifin üzerine saldırdım, haydut tabanı kaldırdı, karşımdan defoldu."

Hikâyenin burasında kendimi zapt edemeyerek birkaç tezyif "öhö... öhö..."sü salıverdim. Öksürüğümüm bu tezyifi karşısında kaynım sözü kesti, gözlerini gözlerimin içine dikti, çünkü yalan söylüyordu. O atarken ben onun düzme kahramanlığının tamam "puf" noktasında öksürmüştüm. Ben ona tesadüf ettiğim zaman Halis, Hidayet Bey'in köşkü cihetinden gelip kendi köşkümüz tarafına gitmiyordu, bilakis söylediğinin zıttı istikameti takip ediyordu ve sonra fenerin ziyasını yüzüme tevcih edip de pürheybet sakallı simamı gördüğü zaman tabanları kaldırıp kaçan ben değildim, o kendisiydi. Hidayet Bey'in köşkünden geldiğini iddia etmesi de yalan idi. Kaynım o akşam Cevher Hanım'ın evini tarassuttan ayrılmamıştı. Sakallı haydudun benden başkası olmadığını anlamış bulunsaydı hakikati böyle, yüz yüze değiştirmeye cesaret edemezdi. Kim bilir belki de beni iskandil için kurnazlığından böyle söylüyordu.

XI

Halis iğbirarla:

"Enişte bey, tamam haydudu kaçırdığım anda öksürdünüz. Bu bir istihza ise hikâyemin sonunu keseyim."

"Yok oğlum yok. Nasılsa öksürüğüm cesaretinizin şahikasına tesadüf etti. Bundan bir su-i fikrime zahip olmayınız."

"Ben vakayı anlatayım da siz nasıl kulakla dinlerseniz dinleyiniz..."

"Anlatınız efendim, anlatınız, çok alıngan olmuşsunuz, bir kuru öksürükten bu kadar mana çıkarmak..."

Zevcem:

"Anlat kardeşim. Şadan'ın öksüreceği geldi. Öksürdü. Sen yalan söylemiyorsun ki enistenin öksürüğünden bir tezyif manası çıksın. Dün gece senin haydudu kaçırdığın sekiz on şahidin ifadeleriyle sabit."

Halis devam etti:

"Herif kaçtı fakat bu vahşi mahluk kimdi? O, şimdiye kadar buralarda tesadüf ettiğim bir çehre değildi. Ne maksatla bu civarda dolaşıyordu? Bu merakımı halletmek için revolverimi tetiğe aldım. Duvar kenarına sindim. Bu meçhul adam semtimizde bir cinayet fikriyle dolaşıyorsa kaçtığı noktaya mutlak yine avdet edecekti. Filvaki keyfiyet düşündüğüm gibi zuhur etti. Sekiz on dakika geçer geçmez, karaltı karşıdan, aynı sokak başından yine belirdi. Bu defa kendimi sezdirmemek için duvar kenarına büsbütün sindim. O bana doğru ilerledikçe ben onu gözden kaybetmeksizin geri geri çekiliyordum. Herif benim vücudumdan haberdar olmaksızın böyle böyle geldi, geldi. Hurrem Bey'in bahçe duvarını enine boyuna muayeneye başladı. Duvarın alçak bir tarafından içeri atlamak fikrinde olduğunu anlamak büyük bir zekâvete muhtaç değildi. Bu meçhul kişi olsa olsa bir hırsız olabilirdi; evvela ben bu fikre zahip oldum."

Ben sabırsızlıkla sordum:

"Bu ilk fikrinizi değiştirecek sonradan başka bir hale mi tesadüf ettiniz?"

"Kerem buyurunuz anlatacağım..."

Nakilin sözünü kesmemek için zevcem bana işaret etti. Sustum. Halis hararetle hikâyesine devam etti:

"Herif bir iki tasarlayıştan sonra çop, bahçeye atladı. Hem bahçenin iki duvar arasında hususi bir kısmı vardır. Doğru Cevher Hanım'ın dairesine açılan küçük kapıya gider. İşte oraya atladı. Bu yolun hususiyetini nereden biliyor? Merak edilecek şey değil mi? Ben ne olacağını anlamak için müsait bir noktadan bahçenin içini tarassut ederek bekledim. Hırsız, karanlıkta yürüdü yürüdü, dairenin küçük kapısı kendi kendine açıldı. Teşrifine intizar edilen bir misafir gibi haydut içeri girdi. Yahut alındı. Orası maktul Raife Hanım'ın sevgilisini kabul ettiği meşum kapıydı."

Sözün burasında kaynım sustu. Üçümüz birbirimize bakıştık. Bu yeni vakanın eskisiyle bir müşabeheti olup olmadığını nazarlarımızla sanki birbirimizden soruyorduk. Hepimizin yüzümüzde hakikati kestiremez birer şüphe uçuyor gibiydi. Halis:

"Herifteki haydut şekliyle haneden gördüğü hüsn-i kabulü birbiriyle telif edemeyerek bundan ne mana çıkaracağımı şaşırdım. Bu meçhul adam bir kişi miydi? Birkaç hempası var mıydı? İçeride ne yapıyordu? Yarım saat, bir saat bekledim. Çıt yok. Köşkün etrafında fırıl fırıl dönüyordum. Dışarıya eşya çıkaran bir hırsıza rast gelemedim. Hakikate ermek için daha bekleyeyim mi? Yoksa kapıyı çalıp içeridekileri derin uykudan kaldırayım mı? İntizara tahammülüm kalmadı. Selamlık kapısının çıngırağını çektim. Hiç aldıran yok. Bir daha... Bir daha... Gelen giden yok; koparacak gibi çıngırağa asıldım. Sapı elimde kalacaktı. Nihayet hele yarabbi şükür kapı açıldı. Bahçıvan bacaklarında uçkurlu don, Amerikan gömlek, bir elinde idare lambası, öteki eliyle henüz kendini bırakmamakta ısrar eden uykuyu kaçırmak için gözlerini ovuşturarak karşıma çıktı. Hiddetle:

"'Ne o bre, gecenin bu vaktinde çıngırağı mı koparacaksın?'

"'Bahçıvanbaşı köşkte hırsız var...'

"Uyku sersemliğiyle benim bu ihbarımı herifin beyni birdenbire kavrayamadı. Hemen lambayı bırakıp, 'Bre anasını...' tehevvürüyle gırtlağıma atıldı.

"'Yo... Yok... Hırsız ben değilim.'

"Feryadıyla yakamı kurtarmaya uğraşırken bahçıvan:

"'Sen değilsin de ya kimdir? Hırsız nerede? Haydi göster...'

"Tehdidiyle beni tartaklarken gürültüden öteki hizmetkârlar da uyandı. Hüviyetimi anlatıncaya kadar epeyce hırpalandım. Uşakların ellerinde, bel, kazma kürek istihkâm alayı gibi köşkün içinde hırsız aramaya çıktık. Her tarafı döndük, dolaştık. Bütün eşya yerli yerinde, ortada hırsızdan eser yok.

"İhbarımın sabit olamamasından dolayı heriflerin gözleri yine bana karşı dönmeye başladığı esnada, hırsızın harem dairesine girmiş olduğunu söylemeye cesaret ettim. Harem kapıları vuruldu. Kadın hizmetçiler kaldırıldı. Hanımefendiye haber gitti. Fakat Cevher Hanım'ın kapısını vururlar, vururlar. Hiç cevap alınmaz. Uyanmaz uykudan canan uyanmaz... Zevci evde bulunmadığından dolayı galiba en rahat uykusunu uyuyan hanım nihayet yatağından kalkar. Bu müthiş hırsız ihbarına karşı hiç ürküntü göstermez. Hatta kapısının sürmesini açmaya bile lüzum görmez. Kendini beyhude rahatsız ettikleri için hizmetçilere çıkışır. Pencereden lütfen benimle biraz görüşür. Dairesinde hırsız olmadığına beni temine uğraşır. Fakat o sakallı, kalpaklı haydut nereye saklandı? Geliniz de bu muammayı hallediniz. Hakikati anlamak için beklemeye karar verdim. İçeri giren kalpaklı elbette bir taraftan yine dışarı çıkacaktı. Küçük kapıyı tarassuta müsait bir mahalle çekildim. Hayli bekledim. Sabah yaklaştı. Nihayet uğursuz kapı usulca açıldı. Galiba bu gece onun meşumiyeti mesudiyete dönmüştü. Kimsenin burnu kanamadan herif çıkıp gidecekti."

Hikâyesinin tesirini yüzlerimizde okumak için kaynımın kısa bir sükûtu anında artık ben tahammül edemedim. Cebri nefesten şişen göğsümü boşaltmak için dedim ki:

"Halis Beyefendi, sözlerinizde bu gece vakasının karanlığıyla örtülü siyah imalar görüyorum. Bu meselede, dürüst tanıdığımız muhterem bir zatın namusu mevzubahistir. Cevher Hanım'ın iffeti yahut iffetsizliği hakkında muğlak bir riyazi düsturu gibi meçhul cebir işaretleri kullanmayınız. Açık söyleyiniz. İma, iftiradan daha fenadır, mertliğe yakışmaz. Görüp hissettiğinizi doğruca anlatınız. Dün gece Cevher Hanım'ın nezdine girdiğini iddia ettiğiniz sakallı haydut bir hırsız mıydı? Bir zendost muydu?"

Kaynım ateşlice:

"Köşkte hiçbir sirkat vuku bulmamış olmasına nazaran bu herifin ne olması lazım geleceğini siz tayin ediniz..."

"Cevher Hanım'ın iffetsizliğini kabulde muztar kalsak bile o kadının gece evine haydutları davet etmesini vicdanımıza mülayim gösterecek sebebi keşfedebilir miyiz?"

Kaynım biraz şaşalayarak:

"Anlayamadım, ne demek istiyorsunuz?"

"Cevher Hanım niçin beyden, efendiden bir adam çağırmayıp da içeriye haydut alıyor?"

Bu sualime kaynım bir kahkaha koparark:

"Haydut mu? Puf... Bunu biz diyoruz."

"Bu herif hırsız, haydut değil de ya nedir?"

"Onun ne olduğunu ispat bana düşmez."

"Deminden bütün kanaatinizle onun haydut olduğunu söyleyen siz değil miydiniz?"

"Evet haydut... Tiyatro haydudu."

"Ne demek?"

"Eğer haydutluğun eşkâli bu ise birer kalpak, birer iğreti sakal ile siz de bu namı ihraz edebilirsiniz. Ben de... Herkes de..."

Hiddetten başım döndü. Kendimi yarı kaybederek o köşkte damatlık vaziyetimi, zevcemin oradaki huzurunu, hepsini unuttum. Kaynar bir ifade ile:

"Halis, senin ağzında evirip çevirdiğin hazmolunmaz bir şey var. Yutamıyorsun, kusamıyorsun. Mert bir insan isen bunu meydana koy. Ben elalemin karısı aleyhinde böyle müfteriyat dinleyemem. Kocasına âlemle beraber biz de hürmet ediyoruz. Evimize geliyorlar, evlerine gidiyoruz. Kendine bir kahramanlık menkıbesi düzmek için diğer bir zemin intihap edebilirdin. (Zevceme dönerek) Sabiha, büyük bir dost diye konuştuğun zatın zevcesi aleyhindeki bu adilikleri dinlemeye nasıl tahammül ediyorsun? Dost musun? Düşman mısın? Dost isen onları terzil eden bu ithamları güler yüzle dinlememelisin?"

Zevcem hâlâ tebessümle:

"Hiddetlenme bey, hiddetlenme... Ben Halis'in sözlerini tamamına dinlemem ki. Kardeşimi bilmez miyim? O, hangi kadının aleyhinde atıp tutarsa bence onun iffetperverliği sabit olur. Çünkü biraderime yüz vermediği için tu kaka olduğunu anlarım."

Halis ekşi bir istihza ile her ikimize şu cevabı verdi:

"Cevher Hanım, benim aleyhtarlığımla kazandığı iffetperverlik vasfını mutlak enistemin lehdarlığıyla kaybeder. Bir erkeğin bir kadını zemminde behemehal bir garez iddia olunursa medhinden de bîtaraflık anlaşılamaz."

Akıllı adam kendi menfaatine uymayan noktalarda hiddetlenmemeyi bilendir. Öfke ile ağızdan kaçan sözlerden ekseriya insan büyük zararlara uğrar. Ben zıddına söyledikçe Halis de benim damarıma basmakta ileri varacağını gösteriyordu. Benim Cevher Hanım'la olan macerama dair onun bildiği, hissettiği birçok şey vardı. Kaynımla zıtlaşırsam karımın huzurunda belki de ret ve cerhinden aciz kalacağım bazı esrarı zorla söyletmiş olacaktım. Açıktan açığa tecavüz görmedikçe mukabele etmemek üzere sustum.

Kaynım kahramanlığını piyazlamada şöyle devam ediyordu:

"Uğursuz kapı açıldı. Ben duvar arkasının en müsait bir noktasından gözetliyordum. Meçhul herif dışarı çıktı. Birkaç adım yürüdükten sonra yine döndü. Yarı içeride, yarı dışarıda biriyle konuşuyordu. Ne dediklerini maatteessüf işitemiyordum. Siz diyorsunuz ki Hurrem Bey gibi memleketimizin mabih-il-iftiharı bir ilim adamına hürmet lazımdır. İşte bu hürmetimi ispat için onun bu büyük düşmanına karşı silah boşaltmaya karar verdim. Bu herifin adi bir hırsız olması zavallı allame için ehven-i felaketti. Zannederim ki uğursuz kapının önünde uzunca bir veda deraguşu vuku buldu. Sonra adam bahçenin karanlığı içine gömülerek yürüdü.

"Bu bir hırsız ise üzerinde hiçbir şey götürmüyordu. Bir zendost ise gönül avcılığında avare gezen gençlerin bu çokluğu zamanında böyle bir vahşiyi intihap eden kadının kalp muamması pek merak edilecek bir şeydi. Herif defolup giderken ben ne yapacağımı tayine uğraşıyordum. Bırakayım da gitsin mi? Takip mi edeyim? Arkasından silah mı boşaltayım? O aralık boğazıma bir gıcık geldi. Gayriiradi hafifçe öksürdüm. Haydut beni orada hissetti. Geri döndü. Üzerime saldırırken nişan aldım. Ateş ettim... 'Ahh,' dedi. Oraya tekerlendi. Canavar avında muvaffak olanların gururuyla göğsüm kabardı. Ölmeden haydudu isticvap etmek için duvardan atladım. Üzerine gittim. Fakat melun davrandı. Ateşle mukabele etti. Hakkın sıyanetiyle vurulmadım. Ateşine mukabele ettim. Tekrar o da bana... Karanlıkta bu ateşler teati edildikçe köşkten bir kadın iniltisi geliyordu. O esnada iki karaltı daha peyda oldu. Üçü birden üzerime ateş açtılar. Üç silaha karşı nefsimi müdafaa ederek geri geri kaçıp kurtuldum."

Halis yine sabrımı tüketmek için karşımda böyle gümbür gümbür atıyordu. Biz bu sade maceranın karşı karşıya iki aktörü idik. Vaka hiç de böyle cereyan etmedi. Fakat ne yaparsın? Karımın yanında, "Sus be yalancı oğlan... O kalpaklı haydut ben

idim. Neler uyduruyorsun karşımda..." mukabelesiyle tekzibe kalkışmamın imkânı var mıydı?

XII

Kaynım Halis Bey hakikat hale tamamıyla vakıf mıydı? Değil miydi? Eğer vakıf ise bir gün bana amansız bir hücumda bulunmak için bu bilgisini gizlemekte epeyce kurnaz davranıyordu.

Bu gece vakası, sakallı haydut hikâyesi girip çıktığı her ağızdan diğer türlü bir renge boyanarak sârî, asabi bir hastalık gibi Erenköyü'nü sardı. Kadıköy'e kadar indi. Üsküdar'a, Boğaziçi'ne yayıldı. İstanbul'a geçti. Bu vakanın aldığı türlü şekiller içinde en tuhafı şu idi:

Hurrem Bey öteden beri karısından şüphelenerek hiçbir şey sezdirmeksizin daima onu tarassut ile meşgul imiş. Karagöz'deki Yalova safası oyunu gibi o gece zevcesine İstanbul'da kalacağını söyleyip bahçenin bir köşesine gizlenmiş... El ayak çekildikten sonra revolveriyle o semtin ufuklarını titreten kalpaklı, sakallı haydut allamenin kendisinden başka bir kimse değilmiş. Asıl zendost patırtı arasında firara muvaffak olmuş. Köşk tekin değilmiş. Orayı tutanların mutlaka karıları güzel, oynak ve kocaları vahşi, kıskanç olmaları hiç şaşmaz bir tesadüf garibesi imiş...

Ben bu bin bir çeşit saçmaları dinlerken evvela güldüm, eğlendim. Sonraları sıkılmaya, kızmaya başladım. Her fert ayrı ayrı alınırsa birer vicdan, birer şuur sahibi görünür. Fakat insanlar kütle halinde ferdi faziletlerinden bazılarını kaybediyorlar. Kör, muhakemesiz ve insafsız oluyorlar. Herkesin derdinden kendilerine sırf eğlence çıkarmaya bakıyorlar. Halkın başlıca eğlencesi dedikodudur. Bir kocanın felaketi, bir kadın dalaleti, bir sevdazedenin elemleri halkı tabii bir temaşa gibi sade bir kil ü kal sermayesi olmak bakımından alakadar ediyor. Vakit vakit ortalığı sarsan ne heyecan verici dedikodular olur.

Bunlarda herkesin birer sanatkârlık hissesi vardır. Bu vakalar dilden dile gezerken her ferdin zekâsına, fantezisine göre işlenir. Hiçbir vakanüvisin kârı olmayan tafsilat ve hiçbir romancı muhayyilesinin varamayacağı garabetlerle süslenir.

Bu dedikodunun içinde anonim bir kıyafette kendimi görüyor ve bazı bazı hakiki eşkâlimle seçilmekten korkuyordum.

Hurrem Bey, koca allame bu rivayetlerin içinde kalıbı kalıbına tespit edilmiş olmaktan hiç müteessir görünmüyor, buna dair aramızda lakırdı oldukça, "Avamı ben şimdi anlayacak değilim. Onun ruh-ı acibini çoktan bilirim," sözüyle bol bol gülüyordu. Bu dedikodular büyüdükçe bizim Cevher Hanım'la olan sevdamız bütün bütün kızışıyordu.

Bir gün, biz, zevcem ve kaynımla üçümüz konuşurken Servinaz, Hurrem Bey'in bize geleceği haberini getirdi. Sabiha derhal sordu:

"Cevher Hanım da birlikte gelmiyor mu?"

Hizmetçi kız, "Bilmiyorum efendim. Haber getiren uşak yalnız beyin ismini söyledi," cevabını verdi. Sabiha kardeşiyle benim yüzümde biraz endişeli nazarlar gezdirerek:

"Hurrem'in mutat hilafi böyle yalnız gelişine ne mana verirsiniz?"

Adeta benzi uçan kaynım:

"Zevcesi üzüntüden hastalanmış olmasın?"

Ben: "Zannetmem. Cevher Hanım rahatsız olaydı elbette duyardık."

Sabiha: "Hazretin yalnız gelişinde mutlak mühim bir sebep olmalı... Hakikat ne ise şimdi anlarız. Çünkü allame sır saklamaz."

Ben: "Aklıma fena şeyler geliyor..."

Sabiha: "Ne gibi?"

Ben: "Sakın aralarında iftirak vuku bulmuş olmasın..."

Benim bu faraziyem üzerine Halis'in yüzü bütün bütün soldu. Kaynıma böyle ne oluyordu. Heyecanını bize hissettirme-

mek için ıslıkla bir kanto söyleyerek yerinden kalktı. İki elini arkasına kenetleyip pencereden bahçeye bakmaya başladı.

Delikanlının bu garip teessürü bizi meraka düşürdü. Karı koca derin derin birbirimize bakıştık. Halis'in bu gocunması nedendi acaba?

Kaynım ezildi büzüldü, kıvrandı mıvrandı, salonun enini boyunu birkaç defa dolaştıktan sonra nihayet ellerini ovuştura ovuştura hemşiresinin önünde durarak:

"Arkadaşlara söz verdim. Saat beşte Kadıköyü'nde bulunacağım. Müsaadenizle ben gideyim."

Hemşiresinden evvel hemen cevaba atılarak:

"Olmaz... Olmaz." dedim.

Halis: "Niçin?"

"Çünkü Hurrem Bey gelecek... Senin bugün burada olduğunu biliyor. Hazretten kaçmışsın gibi olur."

"Neye kaçmışım gibi olacak canım. Her ziyaretinde allamenin huzurunda isbat-ı vücuda mecbur değilim ya."

"Mecbursun."

Bilmem nasıl oldu, bu icbari söz ağzımdan çıktı. Keyfinden başka amir tanımayan Halis ekşi bir suratla dik dik yüzüme bakarak:

"Bu mecburiyetimin sebebini izah eder misiniz?"

"Başüstüne..."

"Buyrunuz, dinliyorum."

Kendime buyuramayacak bir asabiyete tutuldum. Bütün vücudumda hafif bir raşe ile:

"Allamenin karısı geleceğini haber aldığın zaman onları kabul için iki gün evvelden hazırlığa başlıyorsun. Adamcağız yalnız gelirse evden kaçıyorsun. Her zaman kendi keyfinle hareket olmaz. Biraz da saygı lazım... Allame buralarının farkına varamayacak kadar gabi bir adam değildir."

Kaynım bir cevap bulmak için yutkunurken hemşiresi söze karışarak:

"Otur Halis otur. Enişten haklı söylüyor. Eğer Cevher Hanım'ın da beraber geleceğini haber alsaydın her şeyi feda ederek burada kalırdın. Hurrem'e bu istiskal reva değildir. Terbiyene yaraştıramam. Hem allamenin bu nagihani ve hemen vakitsiz ziyaretinde mutlak mühim bir sebep var. Bunu anlamayı merak etmiyor musun?"

Biz kaynımla böyle çekişirken hizmetçiler âlimin geldiğini haber verdiler. Onu hemen merdiven başından istikbale koştuk. Halis kaçamadı, şaşaladı, kaldı.

Hurrem'i, salonun en muteber mevkii saydığımız her zamanki koltuklusuna oturttuk. Hazreti biraz solgun hatta heyecanlı bulduk. Belki o geceyi uykusuz geçirmiş, belki akşam ve öğle yemeklerini yememişti. Zevcesi niçin beraber değildi? Nerede idi? Sormaya korkuyorduk. Bizim de benzimiz kaçıyor, yüreğimiz atıyordu. Çünkü maceranın Cevher Hanım'a taallukunu anlıyor, bundan bize de çıkarılmış bir hisse bulunduğunu hissediyorduk.

Hurrem Bey üzülmüş, süzülmüş olmasına rağmen metin görünmeye uğraşır bir gayretle hepimize ayrı ayrı iltifatlar, tebessümler dağıtarak başladı:

"İnsanların tabiatları haddizatında pek o kadar muğlak değildir. Lakin bunu tarif icap edince hasbellüzum iğlak eden biziz. Çünkü insanlığa, yani kendi kendimize izafe ettiğimiz bir şeref vardır. Buna halel getirmemek için hakikati tahrife mecbur oluruz. Vahşetçe insanların diğer hayvanlardan pek farkları yoktur. İyi insan bütün ihtiyacatını temin ettikten sonra rahat durabilendir. Canavarlar doyduktan sonra bir tehlikeye maruz kalmadıkça paralamazlar. Fakat insanlar doyduktan sonra yine rahat durmuyorlar. İnsanın ihtiyacı midesinin dolmasıyla bitmiyor. Hele medeniler kendilerine pek çok ihtiyaçlar icat etmiş oldukları ve bunları tehvin etmedikçe rahat duramayacakları için hemcinslerini ızrar ve itlafta canavarları geride bırakırlar. Onlar için hak demek, işi vicdan ve nizama uy-

durarak zayıf bulduklarını ta kemiklerine kadar soymaktır. İnsan karnını doyurduktan sonra sigarasını yakar. Kahvesini içer. Fakat henüz keyfi tamam değildir. Eğlenmek ister. Medeniyet denilen çamurun içinde kafaları *blase* olmuş öyleleri vardır ki bunlar mesireden, tiyatrodan, sözden, sazdan, artık gına getirmişlerdir. Sinirlerine bunların fevkinde gerginlik verecek şeyler ararlar. İnsanların en büyük eğlenceleri muzipliktir. İnsan insanın hüsranından, zararından ve hatta felaketinden hoşlandığı kadar hiçbir şeyden lezzet almaz. Şaka namı altında bazen birbirimize pek acı şeyler yaparız. Ve ekseriya tahammülün fevkine çıkarak şakayı kaka ederiz. Çünkü şaka ne kadar kıyasıya yapılırsa o kadar tatlı olur zannındayız. Ben, kendine, benim üzüntümden eğlence arayan insan kardeşlerimden birinin işte böyle bir latifesine uğradım. Ben deryadil bir feylesofum. Böyle şeylere güler geçerim. Lakin zevcem kederinden hastalandı."

Bu mukaddemeden ne çıkacaktı? Bu uzun dumandan parlayacak ateşe intizaren ürkek nazarlarla birbirimize bakışıyorduk. Allame devam etti:

"'Bir hürmetkârınız' imzasıyla bir mektup aldım. Adını bana doğru söyleyemeyen bu hürmetkârımızın diğer sözleri ne kadar hakikat olabileceğini siz düşününüz."

Hazret ceketinin yan cebinden alelade yeşil bir zarf çıkardı. Halis'e uzatarak:

"İçimizde en genci, binaenaleyh en az günahkâr olanı sizsiniz. Bu kâğıdı okumak mutlak vebale vebal katar. Bizim masiyetimiz başımızdan aşkın. Lütuf buyurunuz."

Kaynım itizaren bir iki kekeledi. Fakat allame ricasında ısrar etti. Kâğıdı okutmak için musırran kaynımı intihabı nedendi?

Halis, yeşil zarfın içinden dörde bükülmüş yine o örnekte bir kâğıt çıkardı. Giderek benzinin solgunluğuyla beraber ellerinin ve sesinin titremesi artarak okumaya başladı:

Beyefendi hazretleri,

Sizi ikaz için gösterdiğim bu cüreti nasıl telakki edeceğinizi bilmiyorum. Bir insaniyet mi? Bir cinayet mi? Emin olunuz ki bunu ben bir vazife-i insaniye bilerek yapıyorum. Ben vicdanımla mutabık kaldıktan sonra sizin makûs telakkinizden asla müteessir olmam...

Allame bir işaretle kaynımı susturduktan sonra:

"Bu günahı işleyen masiyetkâr hareketinin hangi efalden olduğunu bildiği için hükmü bana bırakmayarak kendi kendini muhakeme ediyor. Vicdanıyla mutabık kaldığını söylüyor. Güya onun vicdan dediği tam ayar bir şey imiş de onunla mutabakattan bir hakikat çıkacağına beni kandırmaya uğraşıyor. Devam buyurunuz efendim."

Halis devam etti:

Bazı hakikatlar vardır ki söylenmemeleri evla sayılır. Fakat bu ihtiyat ham kulaklar içindir. Sizin gibi bir allamenin hakikatten (tabirimi af buyurunuz) ürkeceğini farz etmek ilim ve fazlınıza karşı bir hakaret olur...

Allame:

"Söylenmemesi evla sayılan hiçbir hakikat yoktur. İfşasından korkulanlar hakikat kisvesine sokulan mefsedetlerdir. İşte bu da o neviden... Ne ilim ne de âlim türrehattan ürkmez. Ürken hayvanı ürküten onunla hemhal olandır. Ham olmayan kulaklar olgun lakırdı isterler."

Allame sustu. Halis okuyordu:

Zatıaliniz alelade bir adam değilsiniz. Bir müstesnai hilkatsiniz. Efaliniz hakkında diğerlerine kıyasen hüküm verilemez. İşte bu ince noktayı göz önüne getirerek düşünüyorum. Siz insan kardeşlerinize çok bilginizle tefevvuk ediyorsunuz. Acaba size söy-

leyeceğim şey de evvelce malumunuz mudur? Malumunuz değilse size uzak olan şeyler ile meşgul olup da hayatı hususiyenize müteallik mühim keyfiyetlerdeki bu cehliniz istiğraba sezadır. Söyleyeceğim şey zaten malumunuz ise, ilim ve irfanınızdan pek geniş olan havsalanızın vüsatine şaşınamak kabil değil.

Şimdi ilim tecrübi yollardan gidiyor. Bu asri usulü niçin zevcenizin sadakatini tespitte kullanmıyorsunuz? Kimyevi cevherlerin basitliğinden şüphe edilen bu zamanda kendi cevherinizin mahz-ı iffet oluşuna nasıl itimat ediyorsunuz? Yoksa kıskançlık vahşet, bu büyük müsamahakârlık serbest fikirliliğin medeni bir nişanesi midir? Vahşi bir zevç olmayı bu medeni tahammüle tercih ederim.

Milyonların hıfzı için taş mahzenler, çelik kasalar var. Fakat haremlerin hisar duvarları yıkılıp kafesleri açılalı hüsün cevherleri için emin bir mahfaza kalmadı.

Kıymetli zevcenizi hizmetçilerin belahetkâr muhafazalarına terk ile hiçbir gece haneden gaybubetiniz caiz değildir. Siz evde bulunmadığınız akşamlar mevkii zevciyetinizi bir yabancının işgal ettiğine emin olunuz...

İşte yine tekrar ediyorum. Bilmem ki bu sözlerim malumu ilam kabilinden mi oluyor? Eğer öyle ise tasdiimi affedersiniz...

Bir iki sözüme daha müsaadenizi rica ederim. Siz zevcesini kıskanmayan deryadil bir koca olabilirsiniz. Fakat harim-i zevciyetinize bir yabancının girdiği şayi oldu. İkametgâhınızın etrafında silahlar patladı. Siz uğradıkları hıyanetlerde naçar sükût ve tahammüle mahkûm kalan bedbaht kocalar gibi Cevher'inizi ma'fu görüyorsanız efkârıumumiye sizi affetmez. Haysiyet ve namusunuzu ihmal edebilirsiniz. Lakin ilmin şerefini kurtarmaya mecbursunuz...

Bir hürmetkârınız

XIII

Halis bu kâğıdı okurken mütezayit bir teessürle sarsılıyordu. Her satırda sesinin ihtizazı arta arta nihayet son kelimeleri zayıf, müteredditd, anlaşılmaz bir telaffuz içinde boğarak bitirdi.

Mektup mealinin bizde uyandırdığı teessürü anlamak için allame hepimizin yüzüne birer istifhamkâr nazar gezdirdikten sonra:

"Bu türrehatnameyi yazan bu civardan ve hanemin ahvaline nim vakıf birisi... Her şeyde bir illet aranır. Bunu yazmaktaki saik nedir acaba? Bunu beraber tetkik ve tahlil edelim. Benim bu hürmetsiz hürmetkârım hayatın dedikodu sahasında yeni emekleyen bir genç olmalı. Vicdandan, hak ve hakkaniyetten bahsetmek gençliğin birinci şiarıdır. Zavallı tecrübesiz çocuk, mukaddes saydığı bu kelimeleri hangi haksız zeminde kullandığını hiç düşünmüyor. Şimdi bu gencin saikını arayalım. Bir delikanlıda birinci mobil sevdadır. Her genç bir sevda değirmenidir. İlanıaşk ettikleri kadınlardan yüz bulamayınca onları iffetsizlikle itham etmek garabetine kalkarlar."

Bu meselede Hurrem Bey açıktan açığa bizim Halis'i tarif ediyor gibiydi. Birdenbire kaynıma hitaben, "Beyefendi rica ederim, yazıya dikkatli bakınız, tanıyor musunuz?" dedi. Halis, gözünün birini küçültüp yazıyı inceden inceye süzer gibi yaparak:

"Hayır..."

Allame: "Lütfen mektubu hemşire hanımefendiye veriniz."

Kaynım kâğıdı zevceme uzattı. Satırlara ilk göz atışında Sabiha'nın yüzünden bir pembelik uçtu. Kâğıdı elinde evirdi çevirdi. Tanıyamadığını söyleyerek Hurrem Bey'e iade etti. Şimdi tetkik nöbeti bana geldi. Filhakika allame kâğıdı bana uzattı. Aldım. Kaynımın heyecanı arttığını görüyorum. Onu bir parça üzmek istedim. Yazılara şöylece bir göz gezdirdikten sonra başımı kaldırdım.

"Anladığımı söyleyeyim mi söylemeyeyim mi?" makamında Halis'in yüzüne baktım. Siması soluyor, bozuşuyor, büzülüyor, hazin bir meal ile gözbebeklerime dikilen gözlerinde, "Söyleme," ricası okunuyordu.

Ben hatıramı zorlar gibi bir düşünce tavrıyla:

"Tuhaf şey, bana bu yazı pek yabancı gelmiyor. Biraz düşünsem rakımülhurufu tanıyacağım."

Allame: "Tanıyamazsınız. Çünkü bu hat tabii bir yazı değil muharreftir. Bunu size gösterişim tahrif-i nazarı dikkate alarak sanatkârı keşfe uğraşmanız içindir. Bir yazı tanınmamak için ne kadar tağyir edilse yine üçte, dörtte bir, asıldan eser bırakmamak kabil değildir. Çünkü malumualiniz grafoloji namıyla bir fen vardır ki bununla yazıdan, yazanın seciyelerini keşfe uğraşılır. Fikrin makarri olan dimağ ile irade ve fikri yazı şeklinde tespit eden el arasında doğrudan doğruya bir münasebet vardır. Çizgilerin tarzı teşekküllerinden kâtibin maneviyatına ve bazı mertebe hususiyetlerine intikal kabil olacağı iddia olunuyor. Binaenaleyh herhangi bir makinenin mahsulü kendi suret-i imaline göre olacağı gibi bir zîruh makineden başka bir şey olmayan insanın da kabiliyetleri hılkiyetine nazaran tecelli edeceği aşikârdır. Her insan tasavvuratını tespit ve harici eşyayı alıp vermekte bir fotoğraf makinesidir. Her fabrikanın imalinde başka meziyetler ve kusurlar vardır. Her makine kendini teşkil eden parçaların evsafına göre işler. Binaenaleyh her insan elinin çektiği çizgide dimağının hilkat nişanesi vardır. Benim yazım sizinkine, sizinki hanımefendininkine benzemez. Ehli hibre yazıdaki harekâttan asıl medlulün haricinde bin türlü mana çıkarıyor. Yazanın zekâsına, belahetine tembellik veya faaliyetine, cesaretine, cebanetine, saffetine, hilekârlığına, rikkatine, kabalığına, şefkatine, hainliğine dair hususi işaretler buluyor... Hattını tahrifen bu mektubu yazan hürmetkârım grafoloji fenninden büsbütün bîgâne değil. Mesela kendi eli kef'lerin keşidelerini bitiştirmemeye, lam'ları, elif'leri biraz mâil çekmeye meyyal ise hürmetini ba-

na pek garip bir surette eda eden bu genç yazıda parmaklarını kendi hususi istidadı haricinde harekete icbar etmiş..."

Mektubu alıp bazı harflerin yazılışlarını bize göstererek:

"İşte bakınız. Bunu yazan elin hılkiyetinde harfleri itmamda ihmal var. Fakat o, yazısını değiştirmek için bu ihmalini tashihen hurufu tamamlamaya uğraşmış ama tabiat üçte dörtte bir onun bu ihtiyatına galebe ederek foyasını meydana koyuyor. Bu çocuğun asıl yazısından bir sahifecik elime geçse hattın ona nispetini huzurunuzda sizi iknaya kâfi delail ile ispat edebilirim."

Allame yazının bizim Halis'e ait olduğunu her nasılsa anlamıştı. Belki de bu hususta zevcesi Cevher Hanım'ın ona yardımı olmuştu. Ve bir kabahatli, nezaket dairesinde işte bu kadar tekdir olunabilirdi. Bu hakikati biz ve kaynım kendi de vazıhen hep anladık.

Allame sözünün felsefi neticesini henüz bitirmemişti. Şimdi buna girişerek:

"Efendim, bir kadının sadakatsizliğini imzasız mektupla zevce ihbar etmek ekseriya bu pek amiyâne bir gayz ve garazdan doğan malul ruhlara mahsus bir harekettir. Biraz rakik olan bir zevç karısının ṣadakatsizliğinden mutlak koku alır. Bu ṃalumu ona ilam bir insaniyet değildir. Nasıl ki hürmetkârım bu tabiri mektubunda aynen kullanmış. Bir koca, karısının iffetinden şüpheye düşer, belki de bu hakikat bir gün ṇazarında ayanen sabit olur. Fakat zevcesini boşayamaz, buna gücü yetmez. Bu takatsizliğinden dolayı o bedbahta levmetmek doğru bir hareket değildir. Şair bu hakikati şu iki mısrasıyla ne güzel anlatmış:

Beni levmetmez idin bîperva
Hastayım baksana muhtacı deva

"Bu müşkül hale düşenler daima ta'neye müstahak ahlaksız adamlar değildirler. Bu felaketin giriftarı namuslu zatlar vardır. Ahlaksızlık ekseriya ahere tecavüz suretiyle vuku bulur. Bunda

tecavüz etmiyorsunuz, olunuyorsunuz. Fakat bu meselede ithamınıza bais olan tahammülünüzdür. Halk acayip ve bu gibi enfüsi *subjectif* hükümlerinde pek insafsızdır.

"'Sadakatsizliği müspet bir kadını niçin bırakmıyor?' itirazıyla nas kütlesi içinde bir galeyan kopar. Bu vicdani bir keyfiyettir. Aherin vicdanını kendinizinkinin üzerine ayar ettirmek salahiyetini nereden alıyorsunuz? Sizin gibi düşünmeyen, düşünemeyen felaketzedeyi aforoz ediyorsunuz. Bir diğerinin vicdanına muhalefet vicdansızlıktır. Bu ağır mesele için kamadan, tabancadan başka bir hal çaresi bilmiyorsunuz. Dan... Dun... Haydi, kanlar içinde bir kadın cesedi önünüze serilince vazifenizi ifa etmiş olduğunuza kanaat getirerek silahınızı kınına koyup muzafferen insanlar arasına çıkıyor ve şiddetle alkışlanıyorsunuz. Kanun ve efkârıumumiyeyi kendinize muin buluyorsunuz. Fakat kanun ve efkârıumumiye layuhti olsaydı düsturun bentleri daima hal ve zamanın icabına göre değiştirilmez ve umumun telakkisi ortaçağdaki bütün vahşet ve dehşetiyle sabit kalırdı. Bunlar her milletin âdet, ahlak ve medeniyetteki kıvamına göre değişen zihniyetlerdir. Zevçle zevcenin içtimai mütekabil vaziyetlerini, sinlerini, mizaçlarını, görgülerini, terbiyelerini, güzellik, çirkinliklerini ve birçok şeyini ve en üste kadının zaafını nazarı dikkate almak lazım gelir. Kadın ne gibi şerait içinde ve nasıl tesirlerle iffetli veya iffetsiz olur? Bunu bilmelidir. Çok defa kadını fenalaştıran kocanın idaresizliğidir. Eğer benim karım iffetsiz olmuşsa günahın yarısı da bana aittir. Onda sadakatsizliği doğuracak ve aramızdaki imtizaç ve muvazeneyi bozacak sebepleri elinde dürbünle, fırtına bekleyen kaptan gibi daima gözümün önünde bulundurmalıyım. Nikâhla bir kadına bağlandıktan sonra, "Sen benim zevcemsin. Arzularımı ifa ile mükellefsin," hodgamlığıyla yan gelerek kendini dört üstü murat üstü bilmek hata ender hatadır. Kadın bize hep bizim istediğimizi değil, fıtratının, kabiliyetinin, kalbinin, meylinin, terbiyesinin bizim için ayırabileceği kadarını verebilir. Bu, si-

lahla faslolunacak bir dava değildir. İçtimai, felsefi, fenni bir meseledir. Karım bana sadakatsizlik etmiş... Niçin? İşte ben bu niçini zevcemin bu günahı irtikâbından evvel düşünürsem onun ırzca ve benim bilfiil cani ve katil maktul olmamıza meydan kalmaz, birçok şeyde sebepler açıktan açığa hemen görünür. Mesela bütün binaları ahşap sıklık, sokakları dar bir mahalledeki evi sigorta kumpanyaları ya hiç temin etmezler veyahut gayet yüksek bir ücret isterler. Fırtınalı bir havada kürekçisi ihtiyar çürük bir kayığa binip denize açılmazsınız. Çünkü kaza gözüküyor. Karı koca arasındaki muvazenesizlikler de tecrübeli gözlere işte böyle ayan olur. Eğer zevcem bana hıyanette bulunmuş ise ben onu katl için silahla üzerine yürümem. Bu sadakatsizliği icap ettiren sebepleri evvelce görerek fenalığı men edememiş olduğum için kusurumu itirafla ondan af dilerim. Eyvah o kocaya ki onunla yaşadığı müddetçe karısının ruhunu tetkike, mahiyetini keşfe muvaffak olamayıp da onun ne olduğunu hariçten gelen imzasız bir mektubun ihbarı üzerine anlamış olsun. Zavallı hürmetkârım beni de karıları aleyhindeki ihbarda silaha sarılan kocalardan sanarak aldanmış. Ve sonra bu imzasız muhbiri kendi tabirince beni ikaza sevk eden sebep nedir? Şimdi bu niçini de halletmeliyiz. Bu zamanda hiç kimse durup dururken bir hayır işlemek veyahut ki ahere bir iyilikte bulunmak için böyle uzun bir mektup yazmak külfetini ihtiyar etmez. Mutlak bunda şahsi bir menfaat, bir garaz ve ivazı vardır..."

Hazret meselenin bu cihetini de ince bir muhakeme ile izah etti. Sözlerinde bize karşı açık bir itham yoktu. Fakat gayrişahsi bir hücumla dimağımızı öyle cımbızlıyordu ki o mağrur, o küstah Halis'i yer yarılsa da içine geçsem vaziyetinde kıvrandırıyordu. Kocalı kadınlara musallat olan bazı ahlaksız gençlerin ve ekseriya dost namıyla girdikleri evlerden ırz sirkat eden sevda haydutlarının cemiyet içindeki mazarratlarından bahsetti ve şöyle de bir tabir kullandı:

"Ahlak bunlarda bir ciyfeyi örten kefen gibi pek sathi bir libastır. İçini hiç kurcalamaya gelmez. Derhal kangren ve taaffun taşar. Şimdi şurada zevcin dostça elini sıkar, koridor dolambacında zevcenin memesini. Bunlar karıları güzel çiftlerin etrafında pervanedirler. Fakat nihayet ateşe düşen kendileri değil, bedbaht kocalardır."

Hazretin bu sözlerinde bana karşı da müthiş, tevbih, takbih hisseleri vardı. Bilerek mi söylüyordu, bilmeyerek mi?

XIV

Evimizde baş gösteren diğer bir mesele sakallı haydut vakasını bize unutturdu. Nevres köşkten kaçtı. Bir sabah evin her tarafını aradık, kızı bulamadık. İntihar etmiş olması merakıyla havuzların, kuyuların, sarnıçların diplerini araştık. Yok...

Nihayet odasında kendi imlası bozuk yazısıyla bırakmış olduğu şu tezkeresini bulduk:

Büyükhanımefendiye
Hanımcığım

O evde sizden başka (vycdanı) temiz kimse bilmiyorum. Allah (omorlar) versin, siz bana kızım dediniz, ben de sizi valide bildim. Fakat hanımcığım, beni berbat ettiler. Bugüne kadar dişimi sıkup sustum. Yine bir şey söylemiyecek idim ama iki canlı olduğumu anladım. Bunu açıktan açığa söylesem bu halime sebep olanın tekmeleri altında inliyerek ölmekten korktum. Çocuğumun babası evdeki beylerin hangisidir. Bunu şimdi size haber vermiyeceğim. (Şeriatın) önünde söyliyeceğim... Orada söyliyeceğim ki (inkâra) mecali kalmıyarak (ısbatı) kolay olsun... Büyük bey, küçük bey ve (damat) beyle, evet bu üç erkekle (şariatın) (huzurunda) yüzleşeceğim...

Siz (gibar)sınız. (Halyırlı)sınız. Ben (fakkirim) kimsesizim. Allahtan başka kimsem yok. Hanımcığım kusurumu af edersiniz. (Allınımın) kara yazısı böyley imiş... Ağlıyarak eteklerinizden üperim efendim...

Evlatlık cariyeniz
Nevres

Şimdi büyük bey, küçük bey, damat bey bizim evdeki üç erkek, üçümüz de fitili aldık. Nevres'in hamil kazasından katiyen beriüzzimme olduğumuz için değil. Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayalım. Çocuğun babası üçümüzden hangimiz idik? Dava şeriat huzuruna çıksa da bu, pirincin taşı kolay ayıklanabilecek bir mesele değildi. Çünkü biz üçümüz de hüsn-i niyetle bir araya toplanıp da bu babalık muammasının halline uğraşsak yine hakikati tayine muvaffak olamayacaktık. Çünkü adedi sahihi doldurmak için hepimiz de birer kesir bu günahtan hissedar idik. Fakat üçümüzden kıyamet hangimizin başına kopacaktı? Galiba kazazede Nevres, çocuğunun babalığına hangimizi intihap zevkinde bulunursa kabak onun başında patlayacaktı.

Böyle bir meselede maznunen oğluyla damadının ortasında hâkim huzuruna çıkmak kayınpederimin pek arına dokunuyordu. Yeis ve tehevvüründen kabına sığamaz bir hale gelerek etrafını haşladıkça, kayınvalidem o güne kadar muhafazasına itina ettiği zevciyet hürmetini artık tepeleyerek şöyle bar bar bağırıyordu:

"Behey adam, sakalını boyamakla kendini çocuk olmuş mu sanıyordun? Nedir bu telaşın? Çiğ yemeyenin karnı ağrımaz. Eşim dostum bana söyledilerdi. Hanım, kocana iyi dikkat et. O adam azdı, diyorlardı. Bu süsler, boyalar, tuvaletler boşuna değilmiş. Nevres'i nikâhla almaya çalıştığın birkaç defa kulağıma çalındı. Ah ben na kafa, (dövünerek) inanmadımdı. Hiç insan evlat dediği torunu yerinde bir kıza göz atar mı? Bu ne azgınlık! Muharebe değil başımıza taş yağsa yeri var. Böyle azim bir günahta damadınla oğlunun arasına nasıl katıştın? Ben elalemin

yüzüne nasıl bakacağım şimdi? Söyleyiniz... Söyleyiniz... Çocuk hanginizden?"

Zavallı kadın böyle söylene söylene bayılıp ayılıyordu.

Çocuk hangimizden? Bu sualin cevabını en keskin bakıcıların cinleri bile veremezdi.

Bu ithamların karşısında mülzem görünmeyerek o da bütün gayzıyla haykırıyordu:

"Vay filanını filan ettiğimin kahpesi... Ta küçük yaşından beri yedir içir, giydir kuşat. Naz ve naimle büyüt de en nihayet böyle mülevves bir meseleye velinimetinin ismini karıştırarak defolup gitsin..."

Halis, şirretlikte babasından aşağı kalmıyor, o da evin içini şöyle yaygaraya boğuyordu:

"Kaldım kaldım da onun gibi besleme parçasına kaldım... Dünyada bir tek kadın kalmasa yine öylesine tenezzül etmem. Kazandığı piç kim bilir aşçıdan mıdır, bağcıdan mıdır?"

Baba oğul talakatleri nispetinde birer telaşla kızı batırarak kendilerini temize çıkarmaya uğraşıyorlardı. Binaenaleyh olanca hararetimle ben de kendimi müdafaaya mecburdum.

"Allah Allah, bu ne ahlaksız kız imiş. İftirasına ehemmiyet verdirmek için benim ismimi de işe karıştırıyor. Her şeyden evvel bu malul mahlukun dimağını muayene ettirmeli. Aklından zoru olduğu görülüyor. Bir kızın böyle bir kazaya uğraması bu an'a kadar duyulmamış bir şey değildir. Lakin böyle bir vakadan dolayı üç erkeğin birden şüphe altında kalması hiç işitilmemiş bir garibedir. Nevres, hamlin faili kim olduğunu kendi bilmiyor da bizden mi soracak?"

Üçümüz de Nevres'i ittihamla kendimizin mücessem birer iffet olduğumuzu iddia ediyorduk. Müsait bir anda Servinaz kaçık bir beniz ile yanıma geldi. Sinirlerinin raşelerini kelimelerinde hissettirerek:

"Bravo beyefendiler, sizin erkeklik dediğiniz bu mudur? Bizi kandırmak için önce kullandığınız o ağızlar, döktüğünüz o

tatlı diller nedir? Bugün kustuğunuz bu merhametsizlikler nedir? Canınızı, malınızı, saadetinizi, her şeyinizi fedaya hazır olduğunuzu anlatmaktan işe başlıyorsunuz... Sonra bir kılınıza hata gelmekten korkarak bütün kabahatleri aciz bir kızın üzerine yığıp bu günahtan tertemiz sıyrılmaya bakıyorsunuz. Her kız bu hakikati böyle benim gibi kulaklarıyla işitip de gözleriyle görse erkeğin kalbini anlar, bu felaketten döne döne ibret alır. Onun yalancı sevdasına kapılarak bir daha kollarının arasına düşmekten kendini sakınır... Bu köşkte genç, ihtiyar üç beyefendisiniz. Her birinizin ayrı ayrı bu kız ile yatıp kalktığınızı belki üçünüz de hissetmişsinizdir. Bütün kabahatleri kıza yükletmeye vicdanınızdan sıkılmıyorsanız birbirinizden utanınız... Beni şahadete çağırıp yemine çekerlerse her şeyi dosdoğru söylerim. Çünkü ben Allah'tan korkarım."

"Allah'tan korkup da doğruyu söyleyeceksen elbette Kerim Ağa ile çocuk düşürdüğün genç eczacıyı da söylersin. Eğer söylemezsen hasbetenlillah ben işi meydana çıkarırım. İspatından da aciz kalmam."

Servinaz afalladı. Ben yürüdüm. Evvelden Servinaz Nevres'i bir kaşık suda boğmak ister iken şimdi bu davada ona zahir çıkması şaşılacak şeydi. Cenabıhak bin bir ayıbımızı bilir. Yüzümüze vurmaz. Biz birbirimizinkinden hemen istifade etmek isteriz. Artık Servinaz'ın morali önünde de mülzem olacak değilim ya... Bu dünyada en büyük şirret kim ise o kazanır.

Servinaz arkamdan bağırıyordu:

"Beyefendi ben zavallı bir hizmetçiyim benimle uğraşma."

"Ben de ev bark sahibi bir adamım, bana dil uzatma."

Sonra kayınpeder, kayınbirader ve damat biz birbirimize çatmaya başladık. Herbirimiz işin içinden lekesiz sıyrılmak için çamuru, kendini müdafaada cerbezesi en az olanın suratına sıvamaya bakıyorduk.

Böyle evin içi birbirine girip de baba oğul karşı karşıya köpürüp taştıkça diyordum ki:

"Neye telaş edip duruyorsunuz. Nevres, ceninin babası kim olduğunu şeriat huzurunda söyleyecekmiş. Çiğ yemeyenin karnı ağrımaz."

Kayınpederim sakalının rengine boyamış olduğu gür kaşlarını çatarak:

"Ya, mel'une bana iftira atarsa?"

Ben: "Beyefendi hazretleri, yaş itibariyle içimizde bu iftiranın hükmüne en az maruz kalanı zatıalinizsiniz. Merak buyurmayınız."

Kayınpederim kendine isnat olunan bu iktidarsızlığa somurtarak ihtiyarlığı protesto etmek için kuvvetli cümleler arar gibi düşünüyordu.

Nihayet mesele müellim bir surette tavazzuha başlar. Nevres adliye erkânından bir zatın köşküne iltica eder. Evvela tıbben muayenesini ister. Muayene neticesinde iddiası sabit olur.

O zatışerif kayınpederime şu mealde bir tezkere gönderir:

Beyefendi hazretleri,

Önü alınmazsa dava sizi üzecek bir şekil almak mahiyetindedir. Kız şiddetle muvacehe ısrarında bulunuyor. Mahdum ve damat beyler ile birlikte lütfen bende-hanenizi teşrif buyurunuz, muvacehede müddeiyenin maksadı anlaşılacağından hasbelbeşeriye eğer zelle sadir olmuş ise hatayı vakıin suret-i şeriyede tashihiyle muhakeme düşmeden davanın aramızda halli faslı memul bulunduğu maruzdur ve herhalde...

İçimize felfelek taşı asıl şimdi düştü. Bu adliye memurunun dağdağalandırmadan meseleye kanuni bir şekilde üstü kapalı bir tesviye sureti bularak bize bir iyilik etmek istediği görülüyor, lakin gönderdiği tezkere adeta hususi bir celpnameye benziyor. Üçümüzü de dehşet aldı.

Çok çapkınlıkta bulunmuştum. Fakat hiçbir zamanda mücrimiyetim bu perdeye kadar yükselmemişti. İhtiyar kayınpeder-

le genç kayınbirader ve damadın aynı maznuniyetle bir adliye memurunun karşısına çıkmaları ve bu üç maznundan her birinin, günahı ötekilerin üzerine atmak için çare düşünmeleri işe epey garip ve nadir bir vaka şekli veriyordu.

Keyfiyetin, ehven-i şer cihetini intihap için düşünüyorduk. Hayırhahâne görünen bu hususi davete icabet etmezsek birkaç gün sonra namlarımıza resmi celpnameler çıkarılacağı aşikârdı.

Nevres'in üçümüzle birden muvacehe talebinden maksadı ne idi? Acaba kabahati hangimize yükletecekti? Yoksa hepimize birer parça cürüm bulaştırarak meseleyi içinden çıkılmaz berbat bir hale mi getirecekti?

Biz üçümüz, süklüm püklüm adliye memurunun köşküne gittik. Adamcağız bizi gayet tatlı kabul etti. Fakat girdiğimiz odada iki sarıklı zat daha gördük. Bunların oradaki huzurlarından pirelendik. Alelade misafir miydiler? Yoksa bizim davaya taallukları mı vardı? Şeri ve adli meselelerde hemen tam bir cehil içinde bulunduğumuzda nizamı bir hud'aya tutulmaktan korkuyorduk.

Nevres odaya celbedildi. Kız içeriye sımsıkı bir çarşaf içinde girdi. Ayakta durdu.

Hane sahibi efendi sordu:

"Kızım, bu beyefendileri tanıyor musun?"

Kız gayetle serbest cevap verdi:

"Nasıl tanımam efendim. Biri velinimetim Didar Beyefendi, öteki damadı Şadan Beyefendi. En genci mahtumu Halis Beyefendi."

Nevres, kayınbiraderimin ismini sedasında bir gıcık peyda olarak heyecanla telaffuz etti.

Efendi: "Beyler ile muvacehe, yani yüzleşmek istiyordun. Kendilerine haber gönderdik. İşte lütfen geldiler. İddian nedir?"

Nevres: "İddiam malum efendim..."

Efendi: "İddian yalnız biri hakkında varid olabilir. Üçüyle birden muvacehe talebinden maksadın nedir?"

Kız bu suale karşı iki üç defa yutkundu. Biz, kayınpeder, kayınbirader, damat birbirimizin yürek gümbürtülerini duyacak birer heyecan içinde müddeiyemizin ağzından çıkacak cevabı bekliyorduk.

Nihayet kız, "Beni bu hale getiren..." dedi. Sözü hıçkırıklar içinde boğuldu. Odanın havasında dalgalanan bir teessür hepimizin ruhunda bir ihtizaz peyda etti. Sekiz on saniye bekledik. Nevres titrek sesiyle:

"Beni bu hale getiren küçük beydir."

Oh, geniş bir nefes aldım. Kayınpederimle ben yakayı kurtarmış, kabak Halis'in başına patlamıştı.

Kayınbiraderim pürhiddet ateşler saçarak:

"Böyle ahlaksız bir kızın mücerret iddiasıyla..."

Hane sahibi efendi:

"Kerem buyurunuz efendim. Kadın sözünü bitirsin. Sizin müdafaanızı da dinleyeceğim."

Halis'in soluk benzi, fesi gibi al kesildi. Gözleri kedi gibi parlıyor, soluğu burnundan alıyordu.

Ev sahibi efendi:

"Kızım, mademki iddian küçük beye karşıdır. Öteki beyefendiler ile muvacehe talebinden garazın ne idi?"

Nevres:

"Pederiyle eniştesinden utansın da kabahatini inkâra mecali kalmasın diye üçünün de bir arada bulunmasını istedim."

Garip ihtiyat. Fakat neme lazım benim. Ben tehlikeyi atladım ya... İçimde bir ferah duyuyor, keskin nane şekeri yemiş gibi boğazımdan aşağı serin bir hava indiğini hissediyordum.

Halis, kendini zapt edemez bir galeyana düştü.

Hane sahibinin sükût tavsiyesine rağmen bar bar bağırmaya başladı. Hane sahibi efendi bu defa biraz çatgınlıkla:

"Hiddetten, şiddetten bir şey çıkmaz beyefendi. Bize lazım olan hakikattir. O da itidal ile kendini gösterir."

Halis bir infial humması içinde kelimelerini zor anlaşılır bir rekâketle birbirine katarak:

"Böyle çirkin bir isnat, böyle denice bir iftira karşısında kimse itidalini muhafaza edemez. Kabul etmem... Katiyen kabul etmem... Kabul etmem... İspat etsin."

Nevres:

"Nasıl ispat edeyim? O aralık insanın yanında melekler durmaz. Şeytanlar bulunur. Onları da buraya celp kabil olsa elbette senin lehine şahadet ederler. Ben senin vicdanına müracaat ediyorum. Sen de öyle şey bulunmadığını görünce Allah'ıma güvenirim. Hak doğrunun yardımcısıdır. İspattan da büsbütün aciz değilim..."

Kızın böyle istikamet satışı hepimizin dudaklarımızda birer tebessüm uyandırdı. Ev sahibi efendi:

"Kızım, nasıl oldu anlat..."

Daima iki kişi arasından harice taşırılmamak mutat olan bu esrarın o kadar erkek huzurunda ifşasındaki müşkülü, nezaketi düşünerek durdu. Hakikati ifade için galiba mesturiyetlerine sığınacağı en muvafik, en nezih, en az yüz kızartacak kelimeleri arıyordu. Mahcup, hazin bir eda ile başladı:

"Efendim, soğuk bir kış sabahı idi. Küçük bey sobasını yaktırmak için beni odasına çağırdı. Girdim. Kendisi karyolasında yatıyordu.

"Ben çıra parçalarıyla sobayı tutuşturmaya uğraşırken, döşeğinden sarktı. Eteğimden çekti. 'Bırak küçük bey ayıptır,' dedim... Dinlemedi. Soğuktan donuyor gibi iki çenesi birbirine çarparak, 'Sobayı bırak. Kapıyı sürmele. Döşeğe gel, beni ısıt...' dedi. 'Olmaz,' dedim. 'Mutlaka olacak,' dedi. 'Vallahi olmaz,' dedim."

Ev sahibi efendiyle iki sarıklı zat ağızlarında sulu meyve varmış gibi dudaklarını yaya yaya yutkunmaya başladılar. Bodrumda civcivleri ezdiğimiz günü hatırlayarak benim de içime bir ezginlik geldi. Kayınpederim evladının mürüvvetini gören bazı

babalarda peyda olan garip bir hüzünle dolu gözlerini kâh oğlanın kâh kızın yüzünde dolaştırarak hakikatin sübutunu bekliyordu.

Halis yumruklarını sıkarak bağırdı:

"Saçma söylüyor. Dinlemeyiniz efendim. Sizin gibi ciddi zatlara böyle laflara kulak vermeyi yaraştıramam."

Sarıklı zatın birisi süzgün süzgün etrafına bakınarak:

"Devam etsin... Devam etsin... Hakikatin sübutuna kadar dinleyeceğiz."

Nevres, Halis'in aldığı muhakkır ret tavrından büsbütün sinirlenerek:

"Eğer bir kelime yalanım varsa gençliğime doymayayım, huzurunuzda kibriya hakkı için söylüyorum..."

Hane sahibi efendi: "Sonra ne oldu kızım?"

Nevres ağlayarak:

"Sonra efendim, kendisi döşekten fırladı. Oda kapısını kilitledi. Beni bütün kuvvetiyle çekti. Karyolaya düşürdü. Ah sonra efendim sonra..."

Halis: "Niçin bağırmamış? Dağ başında değildik ya..."

Nevres: "Köşkün her tarafından sesime koşacakları için utandım."

Halis: "Şimdi huzurunuzda böyle bîedebâne bir hikâye tasniine hiç utanmıyor..."

Nevres hıçkırıklarla sarsılarak:

"Şeriat huzurunda yalan olmayacağı için doğruyu söylüyorum."

Halis, sinirlerinin buhranı içinde kendini kaybederek:

"Efendim kâfi... İsnadın neden ibaret olduğu anlaşıldı. Bu kıza neticeyi tasvir ettirmeye kadar isticvapta devam ederseniz bu hususi bir muhakeme değil, pek realist bir roman olur. Hepinizin abdestini bozar. Bu ahlaksız mahluk evde aynı iftirayı atmadığı erkek bırakmadı. Aşçı ile de söylendi. İşçi ile de, hatta bir zamanlar beybabam aleyhinde de aynı isnatta bulundu."

Kayınpederim sanki semadan dökülen felaket yağmurundan ihtiyar başını muhafaza için iki elini yukarı kaldırıp şemsiye gibi tepesine tutarak:

"Haşa... Haşa... Haşa..."

Halis: "Keza enişte beyim aleyhinde de aynı söz söylendi... Güya bodrumda... Kuluçka sepetinin başında..."

İsnatları ret için ben de hemen sık ve birbirinden yüksek yarım düzine kadar, "Haşa... Haşa... Haşa..." salıverdim. Birdenbire aklıma tehlikeden kaçmak için daha kuvvetli bir kelime gelmedi. Bizim bu şiddetli inkârlarımız üzerine Nevres başını çevirdi. Bebeklerinde gizli bir gazap yanan gözleriyle şimşeklemesine bize baktı. Ben onun bu bakışında, "İddiamı küçük beyin üzerine tebeyyün ettiremez isem acele etmeyiniz, sıra size gelecek" mealini sarihan okudum.

Kızı dinlemek için Halis'i susturdular.

Hane sahibi efendi: "Kızım sen bağırabilirdin. Niçin beyin bu gayrimeşru emrine itaat ettin?"

Nevres: "Efendim, akacak kan damarda durmuyor. Kulağıma bir düziye, 'Allah'ın emriyle sen benim karım olacaksın' vaadini tekrar ediyor ve beni o kadar sever görünüyordu ki aldanmamak kabil değil."

Ev sahibi: "Bu hususta Allah'ın emriyle nehyi anlarını tefrik edememek işte böyle ukubeti celbeder..."

Nevres: "Efendim, aldatan zalimdir. Aldanan mazlumdur. Ben kadınım. Şeriatın ince yollarını bilmem. O erkektir her şeyi bilmeli, böyle kötü yola beni sürüklememeliydi. Onun işlediği günahın cezasını niçin büsbütün ben çekeyim?"

Hane sahibi: "Allah'ın emriyle küçük beye varır mısın?"

Nevres sevincini setr edemez bir telaşla:

"Mademki çocuğumun babasıdır. Varırım..."

Halis: "Birçok erkeğin koynuna girip çıktıktan sonra böyle bir iftira ile bana zevce olmak isteyen bir kadını bu namla kabulde mazurum..."

Dava o günü bu hususi mahkemenin hayırahlığı dairesinde halledilemedi. Keyfiyet resmiyete dökülmek üzere iken Halis İsviçre'ye firar etti, kurtuldu.

XV

Ohh... Cevher Hanım'la aramdaki büyük engel kalktı. Lakin kadının vaziyeti eskisine nispetle şimdi pek nazikleşmişti. Allamenin imzasız mektup hakkında bize verdiği diskurdan ben kati bir meal çıkaramamıştım.

"Bir hürmetkârınız," imzasıyla bu koca taşı başına atanın bizim Halis olduğunu felsefi telmihler ve hatta üstü açık imalar pek güzel anlatmıştı. Fakat zevcesi hakkındaki samimi kanaati ne olduğu anlaşılamamıştı. Karısı aleyhindeki bu ihbarı bir iftira mı telakki ediyordu? Bir hakikat mi? Cevherini bu nevi isnatların büsbütün fevkinde bir kıymette, bir ulviyette mi tanıyordu? Yoksa Hurrem'in kalbine kurt düşmüş müydü?

Bu meseleye dair zevceme ağız açmaya korkuyordum. Kaynımın firarıyla dedikodu biraz küllendi. Lakin bu meşum maceranın memul edilmedik bir cihetten aleyhime patlak vermesi ihtimali vardı.

Halis, gece haydudu vakasında beni karımın nazarında pek şüpheli bir mevkiye düşürecek sözler yumurtlamıştı. Patırtı gecesinde ben köşkte değildim. Kaynımın, sakallı haydudu boy posça bana benzetmesi, bunun tebdilikıyafet etmiş bir komedya şakisi olması ihtimalini öne sürüşü aleyhimde ne açık bir ima idi. Sabiha'nın bundan şüphelenmesi lazım gelmez miydi? Tuhaf şey... Hayır, karım hiç oralarda değildi. O gece benim hakikaten İstanbul'da babamın evinde kalıp kalmamış olduğumu bile katiyen tahkike tenezzül etmedi. Bu, suri bir kayıtsızlık mıydı? Ciddi mi? Bu sükûtun altında gömülü hakikati keşfedemiyordum.

Yavaş yavaş her şey örtüldü. İki aile arasındaki dostluk, evvelki samimiyetle yine başladı. Hurrem Bey Cevher'le beraber bize geliyor, ben Sabiha'mla oraya gidiyordum. Allame yine ucu bucağı gelmez bahisler açıyor, ilim ve irfanının bîpayan vüsatine bizi gark ediyordu.

Bahis pek derinleştiği zaman biz, Sabiha ile âlimi baş başa bırakarak yine Cevher Hanım'la ikimiz bir köşeye çekilip hasbihalimizi yapabiliyorduk. Bir gün bizim evin salonunda dört kişi bulunuyorduk. Biz, yine Cevher'le hususiyet âlemimize çekildik. Her iki taraf da kendi muhabbetine daldı. Güya onlar ile aramızda kârgir duvarlar varmış gibi pervasızca konuşuyorduk. Cevher'e dedim ki:

"Epey büyük bir fırtına atlattık."

"Aman söyleme. Tüylerim ürperiyor. Çok şükür hele kazasız geçirdik."

"Bu, büyük dehasıyla beraber kocanın bu açık vaka karşısında gösterdiği saffete şaşıyorum."

"Evet, şaşılacak şey... Pek akıllı adamlar bazı noktalarda çocuklardan daha saf oluyorlar. O kadar çabuk ve kolay aldanıyorlar ki! Bir kere cidden itimat gösterdikleri şeylere karşı artık dini bir imandan ayrılmıyorlar."

"Senin kocan böyle, ya benim karım?"

"Evet, her şeyde kılı kırk yaran akıllı fikirli, muhakemeli hanım. Nasıl oluyor da muhabbetimizin bedaheti önünde anadan doğma âmâ kesiliyor?"

"Bunların bu vurdumduymazlıkları pek ince bir kurnazlık eseri olmasın?"

"Hiç zannetmem... Bir ana kucağında büyüttüğü çocuğunun huyunu hulkunu nasıl tanırsa ben de bu adamın her halini öyle öğrendim. Sen de elbette karının ahlakını, âdetini bilirsin."

Dillerimiz böyle söylediği halde bilmem neden kalplerimizi derin bir şüphenin karanlığı kaplıyor gibiydi. Hayatta bir hazır vardır. Bir gaip vardır. Hazır, görerek, hissederek, zevk veya ıstı-

rap duyarak yaşadığımız andır. Gaip ve hem şeklinde yaşadığımız namevcut bir ikinci hayattır. Bu ikinci huyla-i yaşayışın da zevkleri, elemleri vardır. Bazen insana pek garip şeyler ihsas eder.

Böyle bir maneviyatın müphem dakikaları bizi içine çekti. Sustuk. Daldık. Hurrem Bey salonun öbür köşesinde cami kubbeleri altında vaaz edenlerin halaveti nidalarıyla sesini duvarlara aksettirerek anlatıyordu. Büyük bir sanat eseri nasıl doğar, mevzu bu idi.

Zevcemin hayran, mebhut dinleyişi karşısında hazret şöyle coşmuştu:

"Büyük bir eserin ibdamda çok defa tesadüfün yardımı olur. Fakat bu tesadüf bütün lütufkâr şeraiti dahilinde vuku bulmalıdır. Bir tarlada tatlı ve kabak karpuzlar yetiştiği gibi her kafa sanata elverişli değildir. Ve deha, karpuz gibi alnın ortasına birkaç fiske vurmakla anlaşılmaz. Zihin evvela istidat, saniyen talim ve terbiye, salisen heyecan ister... İşte böyle hazırlanmış bir kafa heyecan anında birden parlar. Sanat bütün sinirlerini sarsarak sanatkârın ruhuna hulul ile esrarını bir süzgeç gibi onun dimağından harice akıtır... Sanat sahasında kendini müpdi sanan birçok balkabakları vardır.. Beauvalau'nun dediği gibi: "Bir ahmak kendi zekâsına hayran bırakacak daima kendinden daha ahmağı bulabilir." Her ferde tabiat bir rol oynatır. Bu hayat sahnesi üzerinde her insan bir oyuncudur. Sanatkâr kendinin hangi rol için yaratıldığını bilmeli ve bu istidadının hududu dahilinde tekemmüle uğraşmalıdır. Hepimizde diğerlerinde bulunmayan bir haleti mahsusa, mütemeyyize vardır. Ekseri dâhiler kendilerinin ne olduklarını buluncaya kadar çok uğraşmışlardır. İstidatça kendilerini ilerletecek yolu bulamayarak sanatta haşır kalanlar hesapsızdır. Daha bitmez tükenmez bir sabırdan, hiçbir güçlük önünde fütur getirmeyen bir kuvvettir, diyorlar. Lakin ne mertebe uğraşsa bir kurbağa, öküz kadar şişebilir mi? Tabii cüssesini geçmek için musir olduğu tecrübelerinin birkaçından sonra La Fontaine'in hikâyesindeki hayvan gibi çatlamaz mı? Mesele sa-

natın gurur sahasında ne kadar şişebileceğimizi bilerek derecemizi aşırıp tehlikeye düşmemektedir. Bir tarife göre deha, bitmez tükenmez bir usanmamazlıkla çalışmaya deniyor. Eğer sadece usanmamazlık ve çalışmak bu vasfi ihraza kâfi ise çift süren öküzler en büyük dâhilerimizdir."

Cevher Hanım usullacık dedi ki:

"İşte işitiyorsun ya? Kocam yine o eski kocam. Zevcen yine o eski zevcen. Biz birbirimize sevdalı olduğumuz gibi onlar da birbirinin sözüne âşık... Sanki onların bizim hakkımızdaki itimat ve emniyetlerini sarsacak ortada hiçbir şey cereyan etmemiş gibi görünüyorlar."

"Her ne sebeple ise onlar bizden emin görünüyorlar. Lakin biz onların bu şüpheli emniyetlerine bel bağlamasak iyi ederiz sanırım."

"Sana tuhaf bir şey söyleyeyim mi?"

"Acıklı olmasın da tuhaf olsun..."

"Kocam yarın akşam İstanbul'da kalacak."

Bu müjdeye karşı yüreğim göğsümde sallandı.

Cevher: "Ne oluyorsun? Benzin attı..."

"Atmaz mı? Bu tebşirin ruhumu nasıl titrettiğini bilsen..."

Birkaç saniye sustuk. Kalbimin darabanları salonu dolduruyor sanıyordum. Bu sükûttan sonra baygın birer bakışla göz göze geldik. İnler gibi, "Cevher..." dedim. O da ayni süzgünlükle cevap verdi:

"Şadan..."

"Bu defa da cesaret edebilecek miyiz?"

"Niçin etmeyelim..."

"Bizi bu sefer mükemmel bir tuzağa düşürmek için bu bir sania ise?"

"Emin ol ki değil..."

"Fakat allamenin köşkten bu gaybubeti gecesinde benim de ikinci defa olarak evime avdet etmeyişim yine sırf bir tesadüfe hamlolunabilir mi?"

"Tesadüflere kim had tayin edebilir?"

Biz böyle konuşurken Hurrem Bey ayağa kalktı. Oturmaktan uyuşmuş uzuvlarını alıştırmak ister gibi hem geziniyor hem anlatıyordu. Bir aralık yanımıza gelerek büyük bir saffet tebessümüyle:

"Böyle bir köşeye çekilip de fısıl fısıl ne konuşuyorsunuz?"

Ben: "Hiç hazret... Dereden tepeden..."

Allame aynı saffet tebessümüyle:

"Ne dersiniz Şadan Bey, karım sizden çok hoşlandı..."

Ben, "Herhalde Sabiha'nın sizden hoşlandığı nispetten efzun değil," dedim. Gülüştük. Zevcem de geldi. Şimdi sohbet meclisini bizim bulunduğumuz köşede kurduk. Şuradan buradan tatlı tatlı konuşuyorduk. Hurrem Bey birdenbire uzanarak masanın üzerinde duran gazetelerden birini aldı. Sahifeleri evire çevire bir şey arıyordu. Sordum:

"Hazret, ne arıyorsunuz?"

"Bu pazartesi sahaf çarşısında mühimce bir kitap müzayedesi olacak..."

Hurrem Bey'in bu kadar ehemmiyetle haber verdiği şeye ben biraz dudak bükerek gözlerimi ilan sahifesinin diğer bir tarafına dikip, "Gazetede beni cezbeden ilan kitap müzayedesi değil. İşte budur..." dedim.

İkisi birden sordular:

"Nedir o ilan?"

"Beyoğlu'na bir opera kumpanyası gelmiş. Yarın akşam en meşhur oyununu verecekmiş: *Vahşiler Kralı*..."

Sabiha: "Şadan o kadar canın istiyorsa git..."

Ben: "Sonra gece nerede kalayım?"

Sabiha: "Ah babanın evine gidersin. Bu da düşünülecek bir şey mi?"

Allame: "Yarın akşam İstanbul'da pek mühim bir işim var. Bunun tehiri kabil olsaydı Şadan Bey, ben de sizinle beraber operaya giderdim. Fakat maalesef mümkün değil..."

XVI

O gün birbirimizden ayrılırken Cevher Hanım bana en gizli, fakat en keskin ve manidar nazarıyla bakarak yarın akşam beni küçük kapının arkasında bekleyeceğini anlattı.

Hurrem Bey bilicap İstanbul'da kalıyordu. Ve aynı gece de zevcem benim operaya gitmeme müsaade etti. Cevher ile birleşmek için hiç bu büyük fırsat kaçırılır mı?

Zevcin gaybubetiyle zevcemin müsaadesi, bu iki garip tesadüf içime korku getiriyordu. Hali, pek tabii bulmuyordum! Bu tesadüflerin su-i niyeti korkusuyla Cevher'in visali arzusu arasında gönlüm bir hayli müddet bocaladı. Nihayet aşk her türlü ihtiraz kuruntularıma üstün geldi. Gidecektim. Kıyamet kopsa bu vuslatgâha gidecektim. Şimdi keyfiyeti menfi cihetten muhakemeye başladım. Geçen defa bütün nuhusetler Halis'in başı altından koptu. Bütün patırtıları yapan, dedikoduları çıkaran, beni Hurrem'in köşkünde basmaya, bastırmaya kalkan hep o menhustu.

Hurrem Bey'in benden bir şüphesi yoktu. Karımın asla... Kaynım "Bir hürmetkârınız," imzalı mektubunda beni ele vermek için kuvvetli bir imada bulunmamıştı. Allah'tan olacak, bulunamamıştı. Beni itham için kati, sarih bir şey bilmiyordu. Halis defoldu gitti. Artık ben kimden korkuyor, neden çekiniyordum? İhtirazlarımın çoğunu yersiz buldum. Yalnız bazı noktalarda birinci ziyaretimden daha ihtiyatkâr olmak şartıyla gidebilirdim. Mesela, bu defa yukarı çıkarak soyunup dökünmeyecektim. Küçük kapının önünde Cevher'imle yarı içeride, yarı dışarıda görüşmekle iktifa edecektim. Artık sakala, kalpağa da lüzum yoktu. Çünkü Halis'in velvelesi o haydut kıyafetime o taraflarda fena bir şöhret kazandırdı.

O sabah, akşama operaya gitmek müsaadesiyle köşkten çıktım. Günü her zamanki meşguliyetlerimle geçirdim. Akşam semtlilerden kimseye rast gelmemek için yine Beşiktaş'tan Üsküdar'a geçtim. Araba ile Uzunçayır'dan Merdivenköyü'ne geldim. Sular iyiden iyi kararmıştı. Sahrayıcedit'ten semte yaklaş-

tım. Basri Bey'in hâlî köşküne kapandım. Saat bire doğru oradan çıktım. Gece yine karanlıktı. Fakat yollarda şüpheli kimseye rast gelmedim. Serbest serbest alçak duvardan atladım. Uzun bahçeyi yürüdüm. Ben hiçbir işaret vermeden peri eliyle açılır gibi küçük kapı önümde kendi kendine aralandı.

"Cevherciğim..."

"Efendim..."

İçeri girdim. Kapıyı sıkıca örttük. Birer kolumuzu birbirimizin beline doladık. Öteki ellerimizi birbirine kenetleyerek sarmaş dolaş dar merdivenden yatak odasına çıktık. Hemen sordum:

"Ne var ne yok?"

"Hiçbir şey..."

"Bu gece o kadar rahat geldim ki..."

"Ben de seni o kadar korkusuz kabul ettim ki..."

"Adeta kendi evime girer gibi..."

"Adeta zevcimi kabul eder gibi..."

"Yoo... Bak kıskanırım. Sen zevceni böyle sarmaş dolaş mı kabul edersin?"

Gülüşerek kanepenin üzerine yıkıldık. Hiçbir arızaya uğramamış olmamıza rağmen yine renklerimizde bir solgunluk, yüreklerimizde bir heyecan, nefeslerimizde bir kesiklik vardı.

Cevher Hanım önüme işlemeli gül pembesi bir atlas bohça çıkararak:

"Haydi, soyun Şadan..."

"Canım. Cevherciğim. Bu defa pek akıllı uslu hareket etmeye karar verdim. Ne olur ne olmaz. Soyunmayacağım."

"Neden korkuyorsun? Geçen defa hep patırtıları çıkaran Halis Bey'di. Kim bilir o şimdi buraya kaç bin kilometre mesafede bulunuyor. Zevcim İstanbul'da... Kadın hizmetçiler, uşaklar hep derin uykuda..."

"Ey bilinmez, 'geceler gebedir, neler doğurur,' derler. Şu dakikaya kadar muvafık giden bu visal gecesi de bizim için ansızın bir canavar dünyaya getirmesin."

Bu sakit, ketum gecenin derin sükûtu içinde tatlı tatlı konuşurken zevcem aklıma geldi. Hıyanet ettiğimiz kimseleri daima, büsbütün sevmez değiliz. Fakat aleyhlerinde irtikâp ettiğimiz vefasızlıklardan da nefsimizi kurtaramayız. Onları belki biraz teessürle, acıyarak aldatırız. Fakat aldatırız.

Bulunduğumuz yatak odası Sabiha'nınkiyle karşı karşıya idi. Garip his... O anda yüreğim zevcem için küçük bir rikkatle ezildi. O dakikada beni operada sanarak döşeğinde huzur-ı kalb ile yalnızca uyuyordu. Hakikati anlasa kim bilir heyecanlar içinde çırpınarak ne ıstırap saatleri geçirirdi. Zevcemin derin bir sükûta gömülü masum uykusunu karşıdan seyretmek için perdeyi, panjuru araladım. Bir kadife mahfazanın koyu lacivert zemini üzerine saçılmış irili ufaklı pırlantalar gibi gökyüzü fezanın baş döndürücü enginliği içinden kamaş kamaş kamaşıyordu. Gözlerimi karşıya diker dikmez sanki vehleten beynimin içinde bir bomba patladı. Çünkü tasavvurumun bütün zıddı elim bir hakikatle karşı karşıya gelmiştim. Karım zannettiğim gibi karanlığa gömülü odasında masum bir uyku uyumuyordu. Yatak odamızın panjurları fora açılmış, içeride kuvvetli lambalar yanıyor. Geniş pencerenin istoru aşağıya kadar inik, fakat orası pencerelikten çıkmış bir karagöz perdesi halini almış... Ortasında türlü şekiller cilveleniyor... Ne oyunu oynanıyor? Bizim Cevher Hanım'la oynadığımız sevda piyesinin aynı... Eşhas da gözlerime hiç yabancı değil... Hurrem Bey'le zevcem... Bazen yanak yanağa... Bazen dudak dudağa... Allame, koca kafası, kaba sakalı, kalın ensesiyle o kadar komik ve hararetli bir âşık, onun kolları arasında zevcem dökük saçları, narin vücuduyla öyle muti, perestişkâr bir maşuka ki... Bu derece ateşli bir çift ne eski hikâyelerde görülür, ne şimdiki sinemalarda...

Bu manzara karşısında başım döndü. Gözlerim kararda. Boğazıma bir şey tıkandı. Sanki önüme cehennemden bir pencere açılmıştı. Bana ne oluyordu? Karımı mı kıskanıyordum? Yoksa böyle gözlerimin önünde zevciyet namusumun gürül gürül

göçmesinden mi müteessir oluyordum? Pek fenalaşmıştım. Fakat ne olduğumu vazih bir muhakeme ile seçemiyordum. Hemen pencereden çekildim. Bir elim kalbimin üzerinde, öbürü beynimde bir dram aktörü gibi avuçlarımın içinde göğsümü ve kafamı sıkarak duvara dayandım.

Benzim kim bilir nasıl solmuş, gözlerim vahşi birer bakışla büyümüş, ağzım bir saralı gibi çarpılmış, öyle değişik ve korkunç bir hale gelmişim ki Cevher yüzüme bakar bakmaz şaşırdı. İki elini şakaklarına yapıştırarak telaşlı telaşlı soruyordu:

"Ne oluyorsun Şadan? Ne var?"

Boğuk boğuk cevap verdim:

"Kocan... Kocan..."

"Kocam mı?"

"Evet..."

"Nerede?"

"Şuracıkta..."

"Aldanıyorsun Şadan. Kocam şimdi deniz aşırı uzak bir semtte bulunuyor..."

"Hayır... Hayır... Burada... Pek yakında..."

"Hayalet mi görüyorsun?"

"Belki... Gel... Sen de bak..."

Perdeyi araladım. Cevher kollarımın arasından pencereye uzandı. İlk bakışta uzun bir istiğrap narasıyla:

"A... a... a... a... Sizin köşkte kocam karınla beraber sine sineye..."

Cevher de cin görüp de çarpılmış gibi oldu.

Şimdi karşı karşıya, nagihani bir felakete uğrayanların matemli şaşkınlığıyla birbirimize bakılıyorduk.

Cevher Hanım gözyaşlarını tutamayarak:

"Ah hain herif; meğerse beni senin karınla aldatıyormuş..."

"Ah hain karı; meğerse beni senin kocanla aldatıyormuş..."

"Ben bu hıyanete tahammül edemem..."

"Erkekliğim itibariyle ben hiç dayanamam..."

"Bu sadakatsizliği bu kadar bedahetle görmek meğerse ne tahammül edilmez şey imiş..."

"Müthiş hakikat... Ömrümde bu derece şiddetle beynimi cızlatan bir manzara tasavvur edemiyorum."

Bu, bize göre en tuhaf, en acıklı sinemayı seyretmek için yalnız perdeyi değil, panjurları da iki kanadıyla arkasına kadar açtık. Çünkü bir anda vaziyetimiz değişmişti. Biz onları o halde gördükten sonra onların bizi görmelerinde artık ne korku ne mahzur olabilirdi?

Bu tabii sinemanın felsefeden, sanattan, estetikten, edebiyattan, edepten büsbütün hariç bazı fasılları Cevher'in o kadar sinirlerine dokundu ki bazı bazı kendini tutamayarak:

"Yetişir artık reziller... Bize göstermek istediğiniz bu kemeraltı oyununu belki bu anda bütün mahalle seyrediyor..." ta'yibiyle bağırdı. Cevher'i kolundan çekerek:

"Ne oluyorsun? Bu teellümün ne? Kocanı mı kıskanıyorsun?"

"Evet kıskanıyorum."

"Demek onu şiddetle seviyormuşsun..."

"Seviyormuşum..."

"Bu sevgini evvelden bilip üzerine sadakatsizlikte bulunmamalıydın..."

"Bir şeydir oldu..."

"Ya beni de şiddetle sevdiğini söylüyordun?"

"Seni de seviyorum..."

"Ayni şiddetle iki muhabbet bir kalbe sığmaz... Ya kocanı sevdiğin yalan ya beni sevdiğin yalan... Doğru söyle... Bu yalanlardan birini itiraf et..."

"İnan yalan söylemiyorum..."

"İnanamam. Bu iki ayniyet, iki müsavi birbirini götürür. Ortada bir şey kalmaz. O halde meydana bir üçüncü ihtimal çıkıyor..."

"Hangi ihtimal?"

"Ne beni ne kocanı sevmediğin ihtimali..."

"Anlatamadım Şadan. Ben seni kocamın benim olması şartıyla seviyorum."

"Ne demek?"

"Hurrem Bey'in zevcesi kalmak şartıyla Şadan'ın metresliğinden bir zevk alabilirdim."

"Kadın kalbinin kâinatta en anlaşılmaz bir muamma olduğunu şimdi idrak ediyorum... Zevcinin üzerine beni sevmek, benden daha ziyade hoşlandığına delalet etmez mi?"

"Evet... Fakat söylediğim şartla... Kocamın karısı kalmak şartıyla..."

"O halde sana tatlı gelen ne benim ne kocan... Sen ancak sadakatsizlikten zevk alıyorsun. Kocan sana kâfi gelmiyor. Tek başına bir âşık da kifayet etmiyor. Meşru bir bağ içinde bulunarak gayrimeşru kolların arasında lezzet arıyorsun..."

"Fakat Şadan... Sen yalnız beni muahaze ediyorsun. Kendini düşünsene... Nedir bu halin? Yüzün sarardı. Gözlerin büyüdü... Ağzın çarpıldı. Karını şiddetle kıskanıyorsun..."

"Bu hakikati inkâr edemem..."

"Kıskançlık sevgiden gelir..."

"Belki..."

"O halde hem onu hem beni nasıl seviyorsun?"

"Karımı kaybedeceğimi hissedince sevmeye başladım."

"Erkeğin kalbi acaba kadınınkinden daha küçük bir muamma mıdır?"

Evet, karımı memulumun fevkinde sevdiğimi anlamıştım. Fakat karşımdaki Cevher de dökük saçları, yarı çıplak gecelik haliyle o kadar cazip ve iştiha averdi ki... Onun gözlerinde bana karşı yanan arzu da hâlâ baki, hâlâ sönmemişti. Bu infialinde bile bakışlarının daveti apaçık seçiliyordu.

Teessürümün bütün feveranıyla Cevher'e sarılarak, "Söyle," dedim, "söyle... Beni mi seviyorsun, kocanı mı?"

"Ah ne yapıyorsun bu açık pencerenin önünde?"

"Ne yapacağım... Sinemaya karşı sinema gösteriyorum. İntikama karşı bundan âlâ, bundan seri intikam mı olur?"

"Fakat Şadan onların bu suretle intikam almaya kalkışmaları bize olan şiddetli sevgilerine delalet etmez mi?

"Evet..."

"Zavallı kocamın o büyük fazl ve kemaliyle beraber böyle çocukça bir rezaleti irtikâbı gülünmekten ziyade ağlanacak bir haldir..."

"Tasdik ederim..."

"Binaenaleyh hasmın sitemin anlamamak hasma sitemdir... Pencereyi kapayalım. Bu kepazeliği hiç görmemiş olalım... İkinci defa bize bu nisbeti vermek için bakalım bundan daha açık, daha edepsizce nasıl bir intikam zemini bulabilecekler? Zavallı kocam... Zavallı karın... Zavallı ben... Zavallı sen... Ne istiyoruz? Ne yapıyoruz? Kimi seviyoruz? Kimi sevmiyoruz? İnsanlığın yalnız iptidai hilkati değil, bugünkü hissi, bugünkü kalbi de tamamıyla meçhul. Bütün hareketleri çılgınlıktan başka bir şey değil. Ahlak ahlak diye bağıranlar da bu cinnet deveranının içinde hu, hu çekiyorlar..."

Sevgilime daha ziyade tapınışla sarılarak, "Pek doğru söylüyorsun âlimin karısı," dedim.

"Mazimiz karanlık, halimiz kararsız, istikbalimiz meçhul, hissiyatımız muamma, ahlakımız bîdeva... Ortada teressüp etmiş hangi hakikatler var? İnsanların içinde bize benzemeyenler varsa el kaldırsınlar... Hep gülüncüz. İliklerimize kadar gülünç... Birbirimizden ibret almaya kalkışmamız daha gülünç değil midir? Ben neyim ki diğer insan olan benden ibret alıyorum...

"Şimdiye kadar aldığımız ibretlerin topyekûnundan çıkan şey bugünkü halimiz ise buna ağlamak hafif gelir. Gülelim. Sen ayıplayarak bana gülüp ağlarken bil ki aynı insani vazifeyi ben de senin için yapıyorum... Çünkü ben, senim. Sen, bensin. İkimizi teşrih masasına yatırıp en ince sinir ve adelelerimizin hurdebinsiz görünmez elyafına kadar inceleseler birbirimizin tamamıyla

aynı zuhur ederiz... Çünkü aynı fabrikanın bir model üzerine imal edilmiş makineleriyiz... Hepimizin de sürçen kısımlarımız, fena işleyen anlarımız vardır. Kendimizi kime tamir ettirelim? Allah yapısını yine ancak Allah düzeltebilir. Benim ona yaptığım hıyanetin bir aynını onun bana yapmasından niçin bu kadar müteessir oluyor, aynı davada ahlaki ve kalbi netice itibariyle kendimi haklı, onu haksız buluyorum? Bu karşılıklı iki fiildeki ayniyet birbirini götürmüyor mu? Hıyanette pata gelmiş değil miydik? Suçumuzu daima harici kısmet çıkarmak hastalığı, biz yapalım fakat aynı şeyi başkası bize yapmasın..."

XVII

Ertesi akşam evime, karımın nezdine döndüm. Aman yarabbi! Sabiha ne müthiş bir gizli ısıtma imiş. Beni mutadı veçhiyle bir sükûnet ve güler yüz ile karşıladı. Aldanıyor muydum? Rüya mı gördüm acaba? Bir akşam evvelki pencere sinemasının arlanmaz sanatkârı bu kadın olduğuna bin ispat, bin şahit lazımdı. O kadar masum ve mütebessim bir çehreyle bana bakıyordu. Macera aklıma geldikçe ben utanıyor, kızarıyordum.

Tarif ve tahammül olunmaz bir vaziyette kaldım. Yüreğim şiddetle çarpıyor, beynimde bir şeyler kaynıyordu. Ne söyleyeceğimi, hakikati nasıl saklayabileceğimi şaşırıyordum.

Bugün karım gözüme her zamankinden güzel görünüyor ve bu sadakatsizlik rolünde zekâca bana tefevvukunu her hareketiyle ispat ediyordu.

Elindeki keten bezinin mavi kurşun kalemiyle çizilmiş ajorlarını iğne ile çevirirken bana şöyle güvercin bakışı mâil bir göz atarak:

"Şadan... Nasıl dün akşam operada eğlendin mi?"

Aman yarabbi... Bu sualinde ne ince bir istihza ve alınmış bir intikamın ne büyük bir sevinci vardı. Vahşi bir koca gibi üzeri-

ne atılarak onu yerden yere çarpmakla sözünün cevabını vermek istedim. Lakin karımın bu sanatkârlığına karşı pek adice, aptalca hareket etmiş olacaktım.

Komedyaya mukabil komedya lazımdı. Ama bu aleni hıyanet muthikesine sinirlerimin ne dereceye kadar dayanabileceğini kestiremiyordum. Son tahammülümle dişimi sıkmaya uğraşarak cevap verdim:

"Çok eğlendim. Müsaade verirsen iki akşam sonra bir daha gitmek niyetindeyim..."

"Mademki eğleniyorsun, git... Müsaadeye ne hacet... Köşke avdet etmediğin geceler operada olduğunu anlar, merak bile etmem..."

"Teşekkür ederim..."

Bu teşekkürü, gördüğüm kayıtsızlığın tesiriyle yüreğim titreyerek ettim... İçimde bir şey kaynıyordu. Zevcemin de iğneyi beze daldırıp çıkarmak meşguliyetinin sükûtu altında örtülü bir heyecan fikırdadığını hissediyordum.

Aramızda patlayacak bombanın etrafa saçacağı tanelerin dehşetinden çekinerek ikimiz de fitili ateşlemekte önayak olmaktan korkuyorduk.

Beynimizde, en büyük gürültülerden ziyade sinirleri tahriş eden kısa bir sükût geçti. Nihayet zevcem sordu:

"Opera ne oynadı?"

"İsmin ehemmiyeti yok..."

"Niçin?"

"Çünkü dünyada bir mevzu vardır. Şairler, edipler, hikâyeciler yalnız sernameyi değiştirerek daima bu aynı şeyi terennüm ederler. Sevdanın meşru, gayrimeşru türlü türlü şekilleri sanat namını alır. Kâh kadın erkeği aldatır. Kâh erkek kadını, kâh ikisi birbirini... Kâh biri zalim, biri mazlum, kâh biri katil biri maktul olur, kâh ikisi pata gelirler... Bestekârlar nasıl bir oktavlık bütün ve yarım perdelerden türlü havalar terkip ediyorlarsa, kalem sanatkârları da bu sevda kelimesini evirip çevirerek halkı tehyiç

edecek hünerler gösterirler. Bütün kalpleri, sanatı, ilmi, dünyayı dolduran hep bu sihirli sözdür. En meşhur komedyaları, faciaları tahlil et. Şimdiye kadar bundan başka bir şeye gülüp ağlamış olduğumuzu gösterebilirsek aşkolsun derim..."

"Bey, seni bir parça telaşlı, hatta müteheyyiç görüyorum. Dün akşam seyrettiğin operadan sinirlenmişe benziyorsun."

Bu cesurâne ihamın cevabını gözlerimi gazup bir bakışla zevcemin gözlerine dikerek sükûtla verdim. O da hiç gözlerini kırpmaksızın bu dik nazarıma aynı huşunetle mukabele etti. Aramızda başlamış bir aile melodramının ilk perdesinde olduğumuzu görüyordum. Oyun uzun sürmeyeceğe benziyordu. Lakin bunun ikinci perdesi ve bahusus neticesi ne olacaktı?

Tiyatro sanatkârları bir edibin düzdüğü vakayı temsil ederler. Ben hakiki hayatımın bir ahlaksızlık safhasını oynuyordum. Bir başkasının zevcesini zapt ile karşılık, ona kendi karımı ciro etmiştim. Bu ancak romana, tiyatroya sığabilir bir vaziyetti. Şarklı bir dimağ böyle bir hususi komedyaya uzun müddet göz yumamazdı. Şimdi ne olacaktı? Yine zevcelerinizi birbirimize iade ile meseleyi kapatacak mıydık? Biz bu sureti halle razı olsak da bakalım ötekiler muvafakat edecekler miydi?

Meselenin ne olacağını karımla müzakere edemezdim. Kendi kendime düşünmem lazımdı. Kabahat kimsenin değil benimdi. Bu müşkülün içinden nasıl çıkacaktım?

Karımın dimağında fışkıracak bir volkan bulunduğunu anlıyordum. Bu iştial vuku bulmadan onun yanından savuşmayı münasip gördüm. Çünkü karşı karşıya o tutuşacak, ben parlayacağım, mesele büsbütün çığrından çıkarak tamir kabul etmez en elim bir safhaya girecekti.

Bu fenalıktan kendi nefsim için en az zararla çıkmanın yolunu bulmak lazımdı. Şöyle bir kenara çekilip sessizce düşünerek karımla Cevher Hanım arasında gönlümü bir terazileyecektim. Hangisini daha ziyade seviyorum? Aşkımın ağır bastığı tarafa göre asude bir fikir ile karar vermek lazımdı.

Aramızdaki meseleye ateş aldırmamak için akşamları çabuk yatıyor, sabahları erken savuşuyordum.

Dört beş gün sonra bahçede dolaşırken Cevher Hanım'ı gördüm. Kendi bağlarında yalnızca geziniyordu. Adımları dalgın, bakışları hummalıydı. İşaret ettim. İki bahçeyi ayıran parmaklığa kadar gittim. Pek süzgün bir eda ile:

"Şadan... Yarın akşam kocam İstanbul'da kalacak..."

"Ne yapalım?"

"Gel... Beklerim."

"İşi büsbütün berbat etmeyelim..."

"O, berbat olacağı kadar oldu. Bundan sonra tamamıyla temizlenmesi kabil mi?"

"Doğru, lakin artık keyfiyet tamamıyla temizlenemezse de fenalığı şu vardığı derecede tevkife uğraşmamız lazım gelmez mi?"

"Fenalığı nasıl durduracağız? Biz iki erkek, iki kadın dört kişi karşı karşıya böyle görülmedik bir komedi oynamakla mı? Ara yerde inkârı nakabil koskoca bir hakikat mevcut iken onlar mı bizi aldatacaklar, biz mi onları? Yoksa kendi kendimizi mi? Bu gece sözde kocam İstanbul'a gidecek, fakat hakikatte senin evinde karınla kalacak."

Tuhaf bir elemle, "Doğru," dedim.

"Sen güya operaya gideceksin. Lakin bizde geceleyeceksin..."

"Doğru."

"Daha tuhafı bizim şimdi burada konuştuğumuzu kocam köşkten görüyor. Karın pencereden gözetliyor. Ne görüştüğümüzü işitemeseler bile sözlerimizin yarın akşam birleşmemize dair olduğunu anlamayacak kadar aptal değildirler... Kocam, karınla bulunmak için beni sana alenen terk ediyor. Bakalım yarın akşam yine pencereden pencereye hiçbir ekranda misline tesadüf olunamayacak nasıl bir sinema temaşa edeceğiz? Gel Şadan gel... Meseleyi onlardan evvel biz kendi lehimize halletmeye uğraşalım..."

Cevher Hanım yürüdü. Ben orada taş gibi donup kaldım. Kendi karımı ona terk etmek şartıyla âlimin zevcesine malik

olmak, ananemize sığmayan bu trampa, şarklı ruhumu eziyordu.

Ertesi günü sabahleyin yine çarçabuk savuşurken zevcem:

"Şadan böyle erkenden nereye?"

"Mühim bir işim var, köprüde birini göreceğim."

"Gazetede okudum. Yine bu akşam opera var."

"Biliyorum..."

"Gitmeyecek misin?"

"Bakalım..."

"Bakalım'a bırakma, mutlaka git..."

"Niçin icbar ediyorsun?"

"Senin eğlenmen için..."

"Teşekkür ederim. Lakin... Ya giderim ya gitmem..."

"Rica ederim git..."

"İbramını biraz tuhaf buluyorum."

"Bunda hiç tuhaflık yok. Geçen defa kendi arzunla gittin. Bu sefer de benim hatırım için git..."

"Sabiha, o kadar üstüme varma. İcbar arzuyu öldürür."

"Senin arzun icbarla ölecek neviden değildir."

"Demek gittiğimi pek istiyorsun?"

"Pek..."

"Öyle ise seni memnun etmek için gideceğim."

"Azîm teşekkürler."

Yürüdüm. Çehremin çok bozulduğunu, asabi hareketlerimle gülünç tavırlar aldığımı hissediyordum. Karım arkamdan birbiri arkasına kandilli kahkahalar salıverdi.

Evet... Doğru düşünülürse ben artık haline gülünür bir koca olmuştum. Allamenin güya İstanbul'a gitmek için opera akşamını intihabı, belki farkında olmam korkusuyla karımın o gece oyun olduğunu bana ihtarı ve o icbarı. İşte hep bunlar bile bile lades demekti.

Teessürüm arttıkça ben komikleşiyordum. Karımda taşkın bir galebe neşesi peyda oluyordu.

XVIII

İstanbul'a indim. Fakat derin derin düşünüyorum. Akşam eve mi döneyim? Cevher Hanım'ın davetine mi icabet edeyim? Düşündükçe sinirleniyordum. Eve dönsem mutlak karımla bir gürültü çıkaracaktık. Cevher'in nezdine gitsem bu da allameye karşı, "Ben sizdeyim. Sen de bize git..." demek olacaktı.

İnsafla düşünülürse ben haksızdım. Hurrem Bey'in zevcemin yanına gitmemesi şartıyla ben gidip Cevher'le eğlenmeyi pek zevkli buluyordum.

İnsan bazı noktalarda haksızlığını itiraf edecek kadar munsif olsa da bu insafını fiilen gösterebilecek derecede cömert olamıyor.

Fakat ne olursa olsun bu kötü vaziyetten çıkmak lazımdı. Nasıl çıkacaktım Yarabbim? Allame ile aramızda geçen macerayı hiç olmamış hükmünde tutmak kabil değildi. Ben onun karısıyla bulunmuştum, o da benimkiyle... Bu tekabül diğer bir hususta olsa insan "fit" olduk, der. İşin içinden çıkar. Ama nikâhlı kadın maddesinde bu değiş tokuşu bir türlü zihnim kabul etmiyordu.

Bir hal sureti bulmak değil düşündükçe mesele aklımla beraber büsbütün karışıyordu. Güç bela akşamı ettim. Nereye döneceğimi hâlâ tayin edemedim. Cevher Hanım'ın yanına gitmeye de karar versem artık Beşiktaş'tan dönüp dolaşarak gizli yollar takip etmek külfetine hacet yoktu. Hurrem'in köşkünde hizmetçiler uyuduktan sonra küçük kapıdan oraya girebilirdim.

Allame, bizim eve nasıl giriyordu? Hane kalabalıktı. Bunu pek merak ettim. Kimseye bir şey sezdirmeksizin karım bu sakallı zamparasını ne suretle içeri alıyor? Bu merakımı halletmek için o gece bizim köşkün etrafını tarassuda karar verdim. Allamenin de benim gibi bu visale gece yarısından sonra gidebileceği şüphesizdi. Maamafih ben ihtiyaten bir iki saat evvel bahçenin dış hududunu devre başladım.

Gece ilerledikçe evin pencerelerinden evvela ışıklar, sonra sesler sönüyordu. Her zaman serbest serbest gezindiğim yerler-

de bu akşam hırsız ihtirazlarıyla dolaşışım bana tuhaf geliyor, kendi kendimi böyle müşkül bir vaziyete düşürmüş olduğum için nefsime lanetler ediyordum.

O gece, haricinde dolaştığım hanemde benim döşeğimi işgal etmek için Hurrem'in içeri girdiğini görünce ne yapacaktım? Revolver ile üzerine mi yürüyecektim? Hayır. Ben karımın visaline giden bir erkeğin yakasına yapışarak, "Nereye?" sualiyle tevkif etmek salahiyetine malik olamayan cani bir koca idim. Onun evime girdiğini belki karşıdan sadece seyredecektim. Çünkü o adamın karısı da hariminde beni bekliyordu. Bu takas tokası vicdanım şimdi o kadar istikrahla reddediyordu ki... Ne yapacaktım? Ne yapacaktım Allahım?

Köşkümüzün her tarafında lambalar söndü. Sanki karımın odasında bir şehrayin başladı. İçeride kaç lamba birden yanıyordu bilmem ki... Ben o eve damat oldum olalı yatak odamızın bu kadar nurlara gark olduğunu bilmiyorum. Büyük pencerenin yalnız istoru inik, panjur kanatları tamamıyla açıktı. Ben hayatımın en ibrete değen, en yürek yakan, hasılı en heyecanlı sinemasını bu gece o perdenin üzerinde seyredecektim.

Ah ah, işte bu müthiş filmin birinci kısmı başladı. Karım narin endamı, incecik gecelik kıyafetiyle odanın içinde geziniyor, arada bir aynanın önünde durarak tuvalet yapıyordu. Lambaları, odanın içinde cilvelenerek bütün hareketleri dışarıya seçtirecek birer mevkiye yerleştirmişti...

Yine acı acı düşündüm. Sabiha bu külfetlere neden lüzum görüyordu? Eğer benim üzerime Hurrem'i hakikaten şiddetle sevmiş olaydı bu muaşakayı son derecede mahrem tutmaya mecbur olmayacak mıydı? Onu, yatak odasına bin türlü ihtiyatlarla gayet gizli kabul etmesi lazım gelmeyecek miydi? Zavallı zevcem pencereden kendini en kötü suretlerde teşhir cinnetine düşecek kadar neden aklını kaybediyordu? Hiç şüphe yok hep bu delilikleri beni kıskandırmak için yapıyordu. Kıskandırmakla hız vererek kendini sevdirmek için...

Şimdi şüphesiz bir hakikat saydığım bu hükmü beş dakika sonra meşkûk buluyordum. Böyle garip bir hakikat zihnime sığmıyordu. Fakat niçin, evet niçin zevcem Hurrem'le olan muanakasını pencereden bana gösteriyordu? Nefretimi celbederek kolayca benden boşanmak için mi?

Ne için olursa olsun... Ben karımı çok seviyormuşum. Onu çılgınca sevdiğimi bilmeyerek seviyormuşum... Her şeyden evvel nazarımda bu hakikat sabit oldu. Bu gece benim gözümün önünde Hurrem bizim eve girerse yeisimden çıldıracağını anlıyordum. Şimdi buna mani olmak için heyecanımın aklıma getirebileceği cüretlerin hiç birinden çekinmeyecektim.

Fakat beş on adım ötede de beni diğer bir kadın bekliyordu. Ona da söz vermiştim. Cevher'i de bütün bütün unutmak insaniyet değildi. Of... Zihnime nasıl birbirine zıt fikirler hücum ediyor. Cevher Hanım kocasını benim karımla görünce ne kadar sararmış, titremeler, bayılmalar geçirmişti... İşte bir niçin daha... Niçin olacak, kocasını sevdiği için. O halde zevcinin üzerine neden benimle sevişmeye kalkıştı. Gönül eğlendirmek için... Aynı hal bana da vaki olmadı mı? Ben karımı severken neden onun üzerine çiçek kokladım? Kadın erkek ikimizin de psikolojisi ne kadar birbirine benziyor. Kocasını elinden kaçıracağını anlayınca, benim karım hakkında hissettiğimi onun da Hurrem hakkında duyduğuna bilkıyas hükmediyordum. Zihnimde bu fikirler karıncalanırken gözlerimin önünde de pencere sineması devam ediyordu. Karım aynanın karşısında süsleniyor, süsleniyor. Kâh saçlarının bir kısmını parmaklarının ucuyla toplayarak bir firkete iliştiriyor, kâh saç tarağının yerini değiştiriyor, kâh göğsüne, ensesine, kollarına yanaklarına ponpon gezdiriyordu...

Ben, kollarımın arasında sıkmak hakkına şeran malik olduğum karımı kedi ciğere bakar gibi böyle içimi çeke çeke karşıdan seyrederken, "Süslendiğin yetişir artık Sabiha, güzelsin. Bu an'a kadar senin bu güzelliğini göremeyen bir kör imişim. Şimdi kıskançlıkla gözlerim açıldı. Yok... Yok... Süslenme, hazırlanma.

Senin bu gece sevdalı sıcak başınla başka bir erkeğin göğsünü ısıtmana müsaade, tahammül edemeyeceğim. Düello, cinayet her ne yapmak lazım gelirse yapacağım," diye karanlıkların içinden bağıracağım geliyordu. Doğu tarafı biraz ağardı. Yarıdan ziyade küçülmüş mahzun, sönük, ihtiyar, batî bir ay çıktı. Yarı açılmış kederli bir göz durgunluğuyla karanlığın esrarını seçmeye uğraşır gibi bakıyordu. Uzaktan çizgileri müphem, meşkûk, hülyai ufuklar, esrarlı manzaralar belirdi. Gölgelere hafif bir nur karıştı. Rüzgârdan titreyen yaprakların sayeleri canlandı. Etrafımda siyah kelebekler uçuşuyordu. Dünyamızın peyki sihirli ruhuyla ortalığı canlandırarak etrafıma şiirler, manalar serperken ben her yanıma göz gezdiriyordum. Vakit gece yarısını geçti. Karımın sevdalısı hâlâ gözükmedi. Hangi taraftan gelecekti? Galiba geç kaldı. Çünkü karımın pencereden pencereye koşarak Hurrem'in yolunu beklediğini görüyordum. Zihnim gece sükûtu içinde kararsız, muvahhiş fikirler ile bocalarken ta karşıdan bir karaltı gözüktü. Acaba Hurrem miydi? O ise ne yapacaktım?

Karaltı hemen talim yürüyüşü denecek muntazam adımlarla yaklaşırken ben de ona doğru yürüdüm. Arkadan vuran ay aydınlığı Hurrem'in sakallı koca kafası, enli omuzları, dolgun kısa vücudu, siyah bir karikatür gibi kendini seçtirdi. Ben hâlâ yapacağım şeye karar vermemiştim. Ruhum teskini nakabil yalnız bir heyecanla sarsılıyordu. Hurrem'i bize, zevcemin yanına salıvermemek...

Artık bende tedbir, tefekkür, mülahaza, irade, hiçbir şey kalmamıştı. Yalnız beynimi sızlatan kör bir his, "Rakibinin önüne çık. Çalyaka et... Ne yaparsan yap, öl, öldür fakat salıverme..." diyordu. İki kolumu çapraz göğsüme kavuşturdum. Gecenin perili izbe köşelerinden uğrayan bir kara hayalet gibi birdenbire Hurrem'in karşısına dikildim.

Hazret iki adım geriye irkilerek revolveri tetiğe aldı. Ay, benim yüzüme onun arkasına vuruyordu. Birbirinin can damarına atılacak iki canavar gibi bir müddet bakıştık.

Hurrem beni tanıyarak:

"Şadan Bey?"

"Efendim..."

Sesimde ruhumun bütün ıstırabı titriyordu. Hasmım tabancasını aşağı indirerek:

"Geç kalmışsınız. Dalaletzede bir kadın şu anda size olan sevdasının ateşleri içinde yanarak bekliyor... Koşunuz. Onu bu elim intizardan kurtarınız. Yazıktır..."

"Aynı elemi intizarla yanan diğer bir kadın da size muntazır..."

"Biliyorum. Yolunuza gidiniz. Bırakınız, yoluma gideyim."

"Hayır hayır, bırakamam. Bu gece cesedimin üzerinden yürümedikçe oraya gidemezsiniz."

"Tuhaf şey, karımı zaptederek karınızı bana bırakan siz değil misiniz?"

"Evet, bu cinayetimi, bu bedaheti huzurunuzda nasıl inkâr edebilirim?"

"Peki, arzu buyurmuş olduğunuz bu tuhaf macerada, bu latif mübadelede, bu asri trampada devam edelim. Bu tatlı işin tam kıvamında niçin oyunbozanlık ediyorsunuz?"

"Buna mübadele deyiniz, trampa deyiniz, ne nam verirseniz veriniz. Bu macera hiç emsaline tesadüf edilmemiş bir şey değildir. Lakin ben karımı bırakırım, siz alırsınız, siz bırakırsınız ben alırım. Bu ancak böyle olabilir. Şimdi aramızda cereyan eden şekilde devamı kabil değildir."

"Yanılıyorsunuz beyefendi. Cevher'in size tatlı gelmesi benim karım olduğu içindir. Sabiha'nın bana hoş görünmesi keza sizin zevceniz olduğu içindir. Birbirimizin karısıyla izdivaç edersek bu tat kalmaz."

"Fakat beyefendi, ikimiz de namus, haysiyet sahibi kimseleriz... Bu hal bazı isnat olunan mum söndürmek şenaatini de geçiyor..."

"Uğradığımız bu macera zannolunduğu kadar ender değildir. Bu hal medeni cemiyetler içinde her gün vuku bulup durur. Şu fark ile ki üstü kapalı cereyan eder..."

"Fakat efendim bunu benim havsalam kabul etmiyor, edemeyecek... Bu büsbütün tahammülün haricinde bir şey..."

"Her koca da işte tıpkı böyle sizin gibidir."

"Şimdi buna hiç şüphe etmiyorum."

"Bu hakikati tasdikte çok gecikmişsiniz."

"Günahımın büyüklüğünü muterifim."

"Kocalı bir kadını ayartırken daima kıyas-ı nefs etmelidir..."

Teessürüm birdenbire gözlerimden taşarak dayak yemiş bir mektep çocuğu hüngürtüsüyle başımı allamenin omzuna dayadım. Ayakta duramıyordum. Cidden bir istinada muhtaçtım. Sarsıla sarsıla göğsümün, gözlerimin bütün dolgunluğuyla tatlı tatlı ağlayarak:

"Hazret ocağınıza düştüm. Bu gece benim için bir konfesör olunuz. Gözyaşlarımla yıkayarak söyleyeceğim günahlarımdan beni ıtlak ediniz. Dehanızın seviyesi beni düştüğüm çamurdan kurtaracak bir yüksekliktedir. Buna imanım var. Günahkârlar daima merhamete şayandır. Evinize dönünüz, evime döneyim."

Hurrem Bey cebinden bir şey çıkarıp bana uzatarak teessürden titreyen bir sesle:

"Alınız dairenizin anahtarı. Vakit ne kadar geç olsa kimseyi uyandırmadan bu demir paso ile zevcenizin yanına gidebilirsiniz..."

Bu, zevcemin dairesine yol veren harici küçük bir kapının anahtarıydı. Eve geç döndüğüm gecelerde ben yanıma alırdım.

Allame: "Haydi beyim olanları unutmak kalenderliğini gösteriniz... Zaman her şeyi tamir eder," dedi. Vücudunu yakan hummanın bütün kuvvetiyle elimi sıkarak geri döndü. Seri adımlar ile uzaklaştı.

***

Zevcemin sevgilisiyle böyle dost olarak ayrıldık. Hurrem bu gece bana karımı iade etmek cömertliğinde bulundu. Benim gibi bir günahkâra karşı bu fevkalade bir lütufkârlıktı. Bu ağır namus meselesi ahlaki muhitimizde her zaman tesadüf edilemeyecek yüksek bir zihniyetle fasl edildi. Bu bir nevi içtimai hülle oldu.

Bektaşinin şeri hülle bahsinde, "Cezayı erkeğe çektirmeli, kadının ne kabahati var..." dediği gibi bütün suç bende idi...

***

Köşke doğru yürüdüm. Başım dönüyor, sinirlerim çekiliyordu. Tahammül olunmaz bir kâbus ağırlığı altında eziliyordum.

Usullacık anahtarı sokarak kapıyı açtım. Tahtalara sıkletimi vermeden hafif hırsız adımlarıyla merdiveni çıktım. Zevcemin kapısı aralıktı. Kendimi hissettirmeden içeri baktım.

Sabiha şemsiye kadar geniş abajurlu lambanın turuncu ziyası altına bir kitap açmış okuyor, belki de gözleri baktığını görmez bir dalgınlıkla satırlara dikili duruyordu. Kendini yalnız sandığı için vaz'ılarında, çehresinin ifadesinde hiç sunilik yoktu. Bana karşı şadakatsizlik rolü oynayan bu simanın samimiyetini tetkik edebileceğime çok memnun oldum.

Yüzünde âşığını bekleyen bir kadının tahassür kıvılcımları saçılmıyor, iştiyak humması tütmüyor, belki suni rolünü oynamaya hazırlanmış bir aktrisin isteksiz bir tevekkülü seçiliyordu. Yahut ki hodgamlığı hasebiyle her şeyi kendi lehine tefsire alışmış gönlümün iğfaline aklanıyordum.

Elimde anahtarla birdenbire içeri giriverdim. Beni görünce bir tehlikeden kaçmak isteyenlerin çılgın telaşıyla yerinden fırladı. Yüzüne dökülen saçlarını avuçlarıyla geriye iterek ani bir hayretin sarsıntısıyla haykırdı:

"Şadan..."

"Efendim?"

"Onun yerine sen?"

"İşte görüyorsun..."

"Ona verdiğim anahtar senin elinde..."

"Evet..."

"Anahtarı bir cinayet işleyerek mi ele geçirdin?"

"Hayır."

"Nasıl aldın? Söyle..."

"Kendi rızasıyla verdi."

"O nereye gitti?"

"Karısının döşeğine. Beni de buraya gönderdi."

Sabiha boğazıma sarılacak gibi büyümüş gözleriyle bir adım yaklaşarak:

"Hurrem'i öldürmediğine yemin et..."

Kalbimin ortasından bir kıskanç damarı burkularak:

"Emin ol. Arada ölüm yok. Avamın kanla temizlediği bu meseleyi biz muslihâne yüksek bir felsefeyle fasl ettik. Hurrem, maziyi unutmamızı, zamanın her kötülüğü tamir eden bir itilâf amiri olduğunu söyledi. Seni çok sevdiğimi anladım Sabiha. Avamın tefekkür seviyesinden yükselelim. Saadetimiz birbirimizi affetmektedir."

Sözlerimin ciddiyet şerareleri gözlerimden saçılıyordu. Bu itirafatımın, nedametimin samimiyeti önünde bir saadet iksiriyle sarhoş olmuş gibi Sabiha sallandı. Kollarımı açtım. Kalbimin üzerine düştü. Hıçkırıklarımız birbirine karıştı.

Birbirini samimiyetle affetmek, elem ve heyecandan sonra huzur ve sükûnet...

***

Kul günahsız olmaz. Hakiki nedametler affa sezadır. Gafurrahim bile kullarına bir tövbe kapısı açmıştır. Af bir caniyi günahından ıtlak etmek demektir ki, eden de edilen de ruhunda ferah duyar.

***

İki gün Sonra Hurrem Bey'in zevcesiyle İtalya'ya seyahate çıkmış olduklarını haber aldık. Hareketleri ansızın vukua gelmiş

olduğu için vedaya vakit bulamamış olduklarından dolayı itizaren selam göndermişler.

***

Meşum köşkün yine panjurları kapandı. Boş kalan odalarında maktul Raife'nin ruhuyla Cevher'in hayali dolaşıyor. Ne vakit nazarım o tarafa kaysa allamenin karısını sürmeli kıvırcık kirpikleriyle küçük kapının arkasından beni bekliyor sanıyorum.

Hurrem'in de zevcem için o boş evden iki zeki gözüyle daima bakan bir hatıra bıraktığına hiç şüphe etmiyorum.

Bazen ihtiyarsız gözlerim o tarafa kaçınca Sabiha piyanoda Verdi'den bir parça çalarak bana İtalya'yı ihtar ediyor.

Zevcemi seviyorum ama Cevher'e de doyamadım. Biri yanıbaşımda bir hakikat, öteki sisli ufukların arkasından bana bakan hazin bir hayal. Vedalaşmadan ayrıldık. Zannediyorum ki benim onda olduğu gibi hâlâ onun da bende gönlü var.

Zevcelerine sevgililerini feda edenlerin yüreklerine açılan ebedi yara bende de işliyor. Zaman her bereyi saran bir deva imiş. Allame öyle demişti.

Şu satırları bitirirken işte bir daha söylüyorum: Belki bu itirafatıma gülenler, beni ahlaksızlıkla itham edenler olur. Bazı hususiyetlerinden tecrit edilirse bu macera içtimai hayatımız içinde ender bir vaka sayılmaz.

Yalnız, bu sergüzeştimde şarkın ananevi ismetini ebediyen lekeleyecek mayup bir cihet var. Bu da karımın gözlerimle gördüğüm o müthiş rezaletini kendimin yine o neviden günahımla karşılaştırarak affetmiş olmamdır.

Bile bile bu hıyanete tahammül etmek her havsalaya sığmaz. Lakin bu hususta size vicdanımı söyleyeyim mi? Ben karılarının sadakatsizliklerine bilmeye bilmeye tahammül edenlere daha ziyade acırım. Çünkü bu ikinci nevi zavallılar birincilerden çok ziyadedir.

Heybeliada, 23 Mayıs 1338

SÖZLÜK

Not: 'bî' eki Farsça bir ek olup önüne geldiği kelimeyi olumsuz hale getirir. Türkçe '-sız', '-maz' eklerine karşılık gelir. Bî-aman: amansız, bî-his: duygusuz gibi.

A

Adavetkâr: düşmanca
Adem-i taarruk: terlemeden
Afat: afetler
Afif: namuslu
Agreb: en garip
Ağyar: başkaları, yabancılar
Ahbar: haberler, söylentiler
Aher: başka, diğer
Ahfad: torunlar
Akabe: zorlu, tehlikeli an
Akamet: verimsizlik
Amik: derin
Amil: neden
Amir-i hadisat: olayları yöneten
Amudi: dikey
Anifen: biraz önce
Arabi-ül-ibare: Arapça ibare
Âsar: eserler
Asfas: Tanrı, Rab
Asude: rahat, sakin
Azîm: büyük

B

Bade-perestâne: şaraba düşkün
Badehu: sonra
Bahir: açık, belli
Bahusus: özellikle
Bais: sebep olan
Barudi: koyu gri
Baso: en kalın erkek sesi
Batî: yavaş, ağır hareketli
Bedahet: açıklık
Bedii: estetik
Bediiyun: estet, estetik ile ilgilenen
Bel' etmek: emmek
Belagat: iyi konuşma, düzgün söyleme
Belahetkâr: bönlük, alıklık
Bende-hane: [nezaket kullanımında] kölenizin evi
Beni âdem: ademoğulları, insanlar.
Berî: temiz
Beriüzzimme: aklanmış
Ber-murat: arzusuna kavuşmuş
Beşere: ten, vücudun dış tabakası
Bi'r: kuyu
Bi-izn-i Huda: Allah'ın izniyle
Bilaihtiyar: elinde olmayarak, kendiliğinden
Bilatekellüf: sıkıntısız, zorlanmadan
Bilfarz: diyelim ki, tutalım ki
Bilicap: gerekli görüldüğünden
Bilistifade: faydalanarak, yararlanarak
Bilkıyas: kıyaslayarak
Binaenaleyh: bundan dolayı, bunun için
Bittelaffuz: söyleyerek
Bizar: rahatsız, bıkmış, küskün
Buruc-i isna aşer: on iki burç

C-Ç

Caliyet: yapmacık
Cavidani: ebedi, sonrasız
Cazibe-i arz: yerçekimi

Cebanet: korkaklık
Ceddani: ataya ait
Cedî burcu: Oğlak burcu
Cehl: bilgisizlik, cehalet
Ceraim-i adiye: adi suçlu
Cerbeze: beceriklilik, kurnazlık
Cerh: çürütmek, kabul etmemek
Ceride: gazete
Cevelan: gezinti
Cidal: mücadele, kavga
Cihanşümul: evrensel
Ciyfe: pislik, irin
Cuş u huruş: taşıp çoşma
Cürmümeşhut: suçüstü
Çemenistan: çimenlik

D

Dahiye: musibet, bela
Daraban: vuruş, çarpıntı
Darüşşifa: hastane
Defî: doğrudan, araçsız
Dehaet: dâhilik
Delail: deliller
Denice: alçakca
Deraguş: kucaklaşma
Derz etmek: doldurmak
Devr-i dilara: gönlün hoş olduğu devir
Dildar: gönül çelen
Diriğ etmek: esirgemek
Diskur: söylev, nutuk
Dudu: tuti, bülbül
Dûn: az

E

Ecsam-ı mürekkebe: bileşik cisimler
Efal: işler, fiiller
Efzun: fazla, çok
Ehl-i hayır: hayır işleyen
Ehl-i hibre: bir şeyi çok iyi bilen, bilirkişi
Ehl-i tahkik: araştıran, soruşturan kişi
Ekall-i kalil: pek az, en az
Elemge: Çile durumurdaki ipliğiyumak yapmak için üzerine geçirilen kafes dolap biçimindeki hafif ve belli bir eksen üzerinde hareket eden araç.
Elzemiyet: [son derece] gereklilik
Emraz: illetler, hastalıklar
Ervah-ı habise: kötü ruhlar
Erzel: en rezil, en soysuz
Esatirî: mitolojik
Eslaf: öncekiler, bir görevde birinden önce bulunanlar
Esma: isimler
Esna-yı rah: yol[culuk] sırasında
Esrar-ı semaviye: göksel sırlar
Estimator: fiyat biçen, fiyat belirleyen
Eşirra: kötüler, fesatlık düşünenler
Evail-i saltanat: saltanatın ilk yılları
Evsaf: vasıflar, sıfatlar
Eyyam: günler

F

Faaliyet-i adaliye: kas hareketi
Fasile: aile
Fazl: fazilet, erdem
Felekiyat: astronomi, gök bilimi
Feraset: anlayış, sezgi
Ferda: yarın
Fevk: [maddi-manevi] üst, yukarı
Fısk: Allah'ın yolundan ayrılmak [fisk u fücur olarak da kullanılır]
Fıtrat: yaratılış, hilkat
Filhakika: gerçekte
Filoksera: asma biti

Filvaki: her ne kadar, gerçekten
Firaş: yatak
Firişte: melek
Fodul: üstünlük taslayan, kibirli
Fürce-yab-ı vusul: ulaşmak için fırsat kollayan
Fütur: bezginlik, umutsuzluk

G

Gabi: kalınkafalı, anlayışsız
Galebe etmek: üstünlük sağlamak, galip gelmek
Galî: değerli
Garaib: tuhaf, şaşılacak şeyler
Gaşy-aver: baygınlık veren
Gaybubet: kaybolma, yokluk
Gayrimaruf: bilinmeyen
Gayribedii: güzel olmayan
Gayrimemul: beklenmeyen
Gayriiradi: istemsiz
Gayya kuyusu: cehennemde olduğuna inanılan ateş dolu kuyu
Gayz: hiddet, öfke
Gazup: kızgın, öfkeli
Gunne: genizden gelen ses
Gülabdan: gül suyu konulan kap

H

Habbe: ufak tefek şeyler
Hacer: taş
Hadsî: sezgisel
Hafit: erkek torun
Halavet: şirinlik, tatlılık
Hâli: boş, tenha
Halik: yaratıcı
Halita: karışım
Hamail: muska
Hamakat: ahmaklık, bönlük
Hamil: gebe, gebelik
Harik: yangın, ateş
Harim: harem
Hasbelbeşeriye: insanlık gereği
Hasbellüzum: gerektiği için
Hasbetenlillah: Allah rızası için
Hasbi: karşılıksız, gönüllü
Hasiyet: özellik
Haşir: toplanma
Hatt-ı fasıl: yırtılma çizgisi
Hatt-ı mihi: çivi yazısı
Hatve: adım
Havarık: harikalar, mucizeler
Havf etmek: korkmak
Hayal-i mütecessid: vücut bulan hayal
Hazakat: ustalık, üstatlık [en çok doktorlarla ilgili olarak kullanılır]
Hazanzede: sonbahar vurgunu
Hazik: işinin ehli
Haziz: Astronomide ayın ya da diğer bir gezegenin yörüngesinde dünyaya en yakın mesafede bulunan nokta.
Hekîm-i Cehud: Yahudi alim
Herçi bad abad: ne olursa olsun
Hevl-nâk: korkunç, korkulu
Hıfz: saklama, koruma
Hılkiyet: yaratılışta olma durumu
Hidamlı: ayakları halkalı
Hikemiyat: felsefe ve hikmet ile ilgili sözler
Hilkat: yaratılış, yaratılma
Hîn-i takarrüb: yaklaşma anı
Hissikablelvuku: önsezi
Hodpesent: kendini beğenen
Hud'a: aldatma, oyun, hile

Hudayı-nabit: kendiliğinden yetişen
Hulkî: yaratılışla ilgili
Hulul: girme, geçme
Hurdebin: mikroskop
Hurufat: harfler
Husuf: tutulum, tutulma
Huşunet: sertlik, katılık
Hutut: çizgiler, hatlar
Hüccet: delil
Hülaseten: özetle
Hüsn: iyi, güzel
Hüsn-i tesadüf: hoş, iyi tesadüf
Hüsnüzan: iyi niyet

I-İ

Idlal: yoldan çıkarma, saptırma
Istılah: terim
Itlak: salıverme, koyuverme
Itrah: çıkarma, dışarı atma
Izrar: zarar verme
Iztırar: mecburiyet
İ'tikafa girmek: ibadet etmek için çekilmek, kapanmak
İbdâ: yaratım, yaratma
İbram: üstüne düşme, zorlama
İbzal: esirgemeksizin verme, bol bol verme
İcbar: zorlama, zorlanma
İdgam: Arapça gramer terimi. Birbirine benzeyen iki harfi bir yazıp şedde ile okuma.
İfaze: yönlendirme, [aynı amaca] eriştirme
İftirak: ayrılma, ayrılık
İğbirar: kırılma, gücenme
İğlak: [bir şeyi] karışık ve muğlak olarak söylemek.
İğva: azdır[ıl]ma, ayart[ıl]mak
İhata: kuşatmak, çevirmek
İhraz: kazanmak, elde etmek
İhsas: ima, sezdirme
İhtirak-i müşteri: Jüpiter'in yakınlaşması
İhtiraz: çekinme: sakınma
İhtiyar etmek: seçme
İhtizaz: titreme
İksir-i azam: madenleri altına çeviren taş. Kimyataşı
İktifa etmek: yetinmek
İktisadiyun: iktisatçılar, ekonomistler
İlanihaye: nihayete kadar.
İlca: mecbur etme, zorlama
İlm-ül ihfa: [bir şeyi, birisini] gizleme, saklama ilmi.
İltisak: bitişme, kavuşma
İmtizaç: kaynaşma, birbirini tutma.
İnhidam: çökme, çöküş, yıkılma
İnhina: eğilme, kavislenme
İnhiraf: doğru yoldan sapma, [kötüye doğru] değişme, bozulma
İnhisar: bir şeyi, kimseyi sadece birisinin kontrolüne verme, tekel, tekel olma
İnikâs: yansıma, aksetme
İnkılap etmek: değiştirmek
İnkıta: kesilme, kesinti
İnsicam: düzgünlük
İntibaat: intibalar, izlenimler
İntibah: uyanma
İntizar: bir şeyin gelmesini, olmasını bekleme
İrad: söyleme
İrca: eski haline getirme, çevirme
İrşat: doğru yolu gösterme
İrtikâp: kötü iş yapma, kötülük etme
İskandil: [argoda] işin içyüzünü soruşturma
İstiskal: soğuk davranarak hoşlanmadığını belli etme
İstizah: açıklama isteme

İşmizaz: yüz buruşturma, titreyip ürperme
İspat-ı liyakat: yeterliliği ispatlama
İspazmoz: spazm
İstiare: eğretileme
İsticvap: sorgu, sorgulama
İstifham: sorma, anlama
İstifsar: bir şeyin aydınlığa çıkmasını isteme
İstigfar: tövbe etme
İstinga: azla yetinme, tokgözlülük
İstiğrap: şaşma, garipseme
İstihfaf: küçükseme
İstikrah: tiksinme, iğrenme
İstikşaf: araştırma
İstimdat: imdat isteme
İstintak: sorgu, sorguya çekme
İstizah: açıklama isteme
İşarat-ı mahsusa: özel işaretler
İşba: doyma, doygunluk
İşmar: el, göz veya baş ile yapılan işaret
İşmizaz: titreyip ürperme, yüz ekşitme
İştial: tutuşma, parlama
İştibah: şüphe etme
İştihar: ün salma, tanınma
İştiyak: şevklenme
İtidal: ölçülülük, ılımlılık
İtiyat: alışkanlık
İtizar: özür dileme
İtminan: inanma, güvenme
İvaz: karşılık, beklenti
İzabe etmek: eritmek
İzaç: rahatsız etme, can sıkma
İzale: yok etme
İzale-i bikr: kızlık bozma
İzam: büyütme
İzaz: saygı gösterme, ağırlama
İzmihlal: yok olma

K

Kabil-i husul: olabilir
Kabil-i izale: giderilebilir
Kail: inanmış, aklı yatmış
Kalbetmet: değiştirmek
Kamer-i maa-üz-zeneb: kuyruklu ay
Kantin atmak: [argoda] yalan söylemek, hikâye anlatmak
Kari: okuyucu, okur
Kariha: düşünme gücü
Katl: öldürme
Katre: damla
Kavanço etmek: bir işi başkasına yıkmak
Kavi: güçlü, kuvvetli
Kavs-i âlâ: eğrinin en yukarısı
Kazzaz: ipekçi
Keenne: güya
Kefaf-ı nefs: birisinin ölmeyecek kadar olan rızkı
Kemiyet: nicelik
Kerrat cetveli: çarpım cetveli
Keşkül: derviş yahut dilencilerin kullandıkları hindistancevizi kabuğu veya abanozdan imal edilen çanak
Kıyas-ı nefs: kendine benzeterek hüküm verme, empati
Kil ü kal: dedikodu
Kimya-yı batıl: simya
Kiyaset: anlayışlılık, uyanıklık
Kubur: mezarlar, kabirler
Kubur sıkmak: silah atmak, tabanca sıkmak
Kurs: yuvarlak
Kurun-i vusta: ortaçağ
Kut[u]r: çap
Küfv: benzer, denk
Künh: hakikat.

Kürate-i arz: [aslı kürat-ı arz'dır. Ermeniler konuşmalarında bozuyorlar] yer yuvarlağı
Küşat: açma, açılış
Kütüb-i kadim: eski kitaplar

L

Layemut: ölmez, ölümsüz
Layetenahi: sonsuz
Layuhti: hata yapmaz, hatasız
Lehdarlık: lehte olan, ...dan yana olmak
Lema: parlayış
Levmetmek: çekiştirmek
Leyli: gece olan
Lezzetyap: lezzet alan
Libas: giysi

M

Ma'füvv: affedilmiş, sucu bağışlanmış
Maahaza: böyleyken, bununla beraber
Mabih-il-iftihar: [kendisiyle] övünülen
Mafevk-at-tabia: doğaüstü
Mahreç: çıkış yeri
Mahrek: yörünge
Mahremâne: gizlice, mahrem olarak
Mahzuz: hoşlanmış, memnun
Maişet: geçinme, geçinme için gerekli şey
Makarr: durulan yer, ocak, merkez
Makulat: aklın uygun bulduğu, akıl ile bilinen şeyler
Mâr: yılan
Mariz: hasta, hastalıklı
Masiyet: asilik, isyan, itaatsizlik, günah
Masuniyet: korunma, emin olma
Matlup: İstenilen
Matruh: eksilen, kendisinden başka bir sayı çıkarılan
Maznun: şüpheli, sanık
Mebhut: şaşmış
Mebzul: çok, bol
Mecmu: toplam
Mecnuniyet: mecnun olma hali, delilik
Mecra-yı bevli: idrar yolu
Medd: uzatma, Arapça'da elif harfini uzun okuma
Medlul: delil olarak gösterilen şey
Medyun: borçlu
Mefhum: kavram
Mefkûre: ülkü, ideal
Mefret: iri, büyük
Mefsedet: fesatlık, bozgunculuk
Meftun: gönül vermiş, tutkun
Mektumiyet: gizlilik
Melhuz: olması akla gelen
Memul: beklenilen, ümit olunan
Menfez: girecek ya da geçecek yer, delik
Menhus: uğursuz
Mesağ: izin
Meskûkât: sikkeler
Mestur: yazılmış
Mesturiyet: kapalılık, gizlilik
Meşbu: dolu
Meşiyet: yürüyüş
Meşkûk: şüpheli
Metfun: gömülü
Methal: giriş, başlangıç, kapı
Mev'ize: öğüt
Meyyal: çok istekli, düşkün
Mezellet: alçalma, bayağılaşma
Mikyasülrutube: nemlenme derecesi
Muaama-gûne: muammalı, yanıltıcı
Muacciz: sıkıcı, usandırıcı

Muakkip: takipçi
Muanaka: kucaklaşma
Muaşaka: sevişme, birbirini sevme
Muattar: kokulu
Muazzep: eziyet çeken
Mudil: zor, çetin
Mugaddi: besleyen, besleyici
Muğber: gücenmiş, küskün
Muhakkar: hakarete uğramış
Muhal: mümkün olmayan, olanaksız
Muharref: değiştirilmiş, [üzerinde] kalem oynatılmış
Muhatabe: [dişil bir kelime] muhatap
Muhavere: karşılıklı konuşma
Muhazarat: akılda kalan hikâyeler, anekdot
Muhik: haklı
Muhteriz: çekingen, sakınan
Muin: yardımcı
Mukaar: içbükey
Mukaddir: kıymet bilen
Mukassi: kasvetli, sıkıntı verici, dar
Mukavviyat: güçlendirici
Munsif: insaf eden, insaflı
Müntakim: intikam alan
Muntazır: bekleyen, gözleyen
Murassa: değerli taşlarla süslenmiş
Musalli: Beş vakit namaz kılan, namazında ve niyazında
Musandıra: Osmanlı mimarisinde odaların kapılarının yanındaki duvardan boydan boya yer alan ve içine kullanılmayan eşyaların konduğu, odadaki dolapla tavan arasında yer alan bölüm.
Musap: isabet etmiş, rastlamış
Musarrah: açık söylenmiş, belli
Musir: ısrarcı
Mutalsam: tılsımlı
Mutavassıt: ortalama
Muterif: itiraf eden, kusurunu anlatan
Muteriz: karşı gelen
Muthike: gülünecek şey, komedi
Muti: itaat eden, boyun eğen
Muttarit: sıralı, düzgün
Muvacehe: yüzleşme
Muvafik: uygun
Muvazene: denge
Muvahhiş: korkutan
Muvazzih: ayrıntılı olarak açıklayan
Muztar: çaresiz kalmış
Mübahi: övünen
Mübareze: kavga, uğraşma
Müberrit: soğutucu
Mübeşşir: müjde veren
Mübrem: kaçınılmaz
Mübşir: müjdeleyen
Mücazat: karşılık, bir suça karşı ceza çektirme
Mücerredat: soyutlamalar
Mücerret: soyutlama
Mücessem: cisimlenmiş, cisim durumunda olan, somut
Mücrimiyet: suçluluk
Müddeiumumi: savcı
Müddeiye: [dişil bir kelime] davacı
Müdebbir: tedbirli
Müdekkik: eleştirici
Müdevver: yuvarlak
Müferrih: iç açıcı
Müfessir: tefsir eden, açıklayan
Müfteris: firsatcı, firsat kollayan
Müftereyat: kara çalmalar, suçlamalar
Mühmel: ihmal edilmiş
Mükeyyifat: keyfi verici, sarhoşluk getiren şeyler
Mülaki: kavuşan, buluşan
Mülevves: kirli

Mülhem: [birinin] içine doğmuş
Mülzem: [bir bahiste] susturulmuş kimse, lüzumlu görülmüş
Münasebatdar: ilişkin
Müncemit: donmuş, donuk
Münebbih: uyandıran, dalgınlıktan kurtaran
Münekkit: eleştirmen
Münhani: eğik
Münkesir: kesik
Münkeşif: meydana çıkmış, açık, keşfedilmiş
Münkir: inkâr eden, inkârcı
Müpdi: yeni şeyler bulan, çığır açan
Müpteda: özne
Müsavat: eşitlik
Müselles: üçgen
Müstacel: acele, hemen yapılması gereken
Müstağni: gönlü tok, çekinik ve nazlı davranan
Müstait: kabiliyetli, akıllı, anlayışlı
Müstakim: doğru, düz
Müstamere: sömürge, koloni
Müstekreh: iğrenç
Müstenit: dayanan, yaslanan
Müşaare: birbirine şiir söyleme, şiirle atışma
Müşabehet: benzeyiş
Müşabih: benzer
Müşafehe: karşılıklı konuşma
Müşemmes: güneşli
Müteaffin: kokmuş, çürük
Müteallik: ilgili, ilişiği olan
Mütebahhir: bilgisi derya deniz kimse
Mütecasir: cüretli
Mütecessis: cisimleşmiş
Mütefekkir: düşünür
Mütehaddis: ortaya çıkan
Müteharrik: hareket eden
Mütehassıl: ortaya çıkan
Mütehassir: hasret çeken
Mütehassis: duygulu
Mütehayyir: şaşkın
Müteheyyiç: heyecanlı
Mütekâsif: koyulaşan, yoğunlaşan
Mütelezziz: hoşlanan
Mütemeyyiz: seçkin, farklılık
Mütenebbih: aklını başına toplayan
Müteredddi: soysuzlaşmış
Müteredddit: kararsız, ikircikli
Müteselsil: zincirleme
Mütevaggıl: [bir işle] çok meşgul olan
Müteveccih: bir tarafa yönelen
Müteyemmen: uğurlu, kutlu
Mütezayit: artan
Müttaki: Allah korkusu olan
Müzayaka: sıkıntı

N

Nadim: pişman olan, pişmanlık yaşayan
Nafi: faydalı
Nafiz: etkileyici, içe işleyen
Nagehani: ansızın, birdenbire
Nahs: uğursuz
Nailiyet: [bir şeye] erişme, [bir şeyi] elde etme
Naim: rahat ve bolluk içinde yaşama
Namahdut: sınırsız
Naman: isimli
Nâpak: pis
Nas: insanlar, halk, herkes
Nasraniyet: Hıristiyanlık
Nebat-üz-zeheb: altın bitkisi
Nedamet: pişmanlık
Nerimli: yiğit
Nesc[-in]: doku[nun],

Neşvünema: yetişip büyüme, gelişme
Nevaziş: gönül alma, iltifat
Nevmid: ümitsiz
Nezr etmek: adamak
Nısf: yarı, yarım
Nim: yarı, yarım
Nizamat: nizamlar
Nuhuset: uğursuzluk
Nukud: [nakit] paralar

P

Perestişkâr: tapınırcasına seven, tutkuyla seven
Pişekâr: ortaoyununda Kavuklu ile karşılıklı konuşarak oyunu açan kişi
Pür-raş'e: titrek
Pürrikkat: incelikle dolu

R

Rakımülhuruf: bir eserin yazarı (eskiden bir şey yazan kişiler mütevazi davranarak kendilerinden bu şekilde bahsederlerdi)
Rakik: ince, narin
Ram etmek: boyun eğdirmek, itaat ettirmek
Rapt-ı kalp: gönül bağı, gönülden
Raşe: titreme; [korkudan] ürperme
Rieviye: akciğerle ilgili
Reftar: yürüyüş, yürüme
Reh-nüma: rehber, kılavuz
Rekâket: kekeleme
Rekik: tutuk, kekeme
Rekz-i sütun: sütun dikme
Remil: nokta, çizgi ve kum kullanarak fala bakma
Riyazi: matematik ile ilgili
Rû-nümun: ortaya çıkan, beliren
Rüşeym: metinde anlamı taslak anlamındadır
Rüyet: görme

S-Ş

Sadme: sarsıntı
Safa-yı hatır: gönül rahatlığı, iç huzuru
Saffet: temizlik, saflık, safvet
Saik: sebep, etken
Sak: yelek boyunda kollu, önü açık, düz yakalı, kadifeden işli kadın giysisi
Sakf-ı dil-ârâ: gönül çelen çatı, dam
Sakit: susmuş, ses çıkarmayan
Salah: iyileşme, rahatlık
Salahiyet: yetki
Salip: haç
Salisen: üçüncü olarak
Sami: dinleyen, dinleyici
Sanem: güzel kadın
Sania: hile, düzme
Saniyen: ikinci olarak
Savlet: şiddetli saldırı
Savma: ibadet yeri, özel tapınak
Sayha: bağırma, çığlık, nara atma
Sekr: sarhoşluk, keyif
Sellemehüsselam: aldırış etmeden, çekinmeden
Sername: başlık
Setr etmek: kapamak, gizlemek, örtmek
Setre: düz yakalı, önü ilikli bir tür ceket
Seyyiat: kötülükler, fenalıklar
Sıyanet: korumak
Sin: doğuştan itibaren geçen devir, yaş
Sirayet: yayılma, geçme, bulaşma
Sirkat: hırsızlık

Sıyanet: koruma
Suhulet: kolaylık, elverişlilik
Su-i tefsir: kötü, yanlış yorumlama
Su-i tesadüf: kötü, fena tesadüf
Su-i tesir: kötü etki[leme]
Su- i zan: kötü kanı, kuşku
Sukut: düşme
Sureta: görünüşte
Suret-i samimiye: samimi biçimde
Surî: görünüşte, gerçek olmayan
Suubet: zorluk, güçlük
Sübut: gerçekleşme, şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya çıkma
Süfliyet: bayağılık
Süfuf-ı zerrin: altın tozu
Sülüs: üçte bir
Sümmetedarik: iş olduktan sonra düşünülmüş, son anda uydurulmuş
Süreyya: Ülker yıldızı
Şe'ni: gerçek
Şeamet: uğursuzluk
Şehrayin: şenlik, donanma
Şekk: şüphe (şekk ü şüphe kalıbıyla sıkça kullanılır)
Şenaat: kötülük, fenalık
Şenaverlik: yüzücülük
Şer'an: dini hükümlere uygun olarak
Şibh-i maadin: Madene benzeyenler
Şifayab[p]: iyileşen, şifa bulan
Şiiriyet: şiirsellik
Şuara: şairler
Şühur-i Arabiye: Arabi (hicri) aylardan
Şümul: içine alma, kapsama
Şüyu: [herkesçe] duyulma, bilinme

T

Ta'dat: sayış
Ta'yib: ayıplama
Taaccüp: şaşma
Taaffün: çürüyüp kokma, kötü koku çıkarma
Taalluk: ilişkisi olma
Taayyün etmek: ortaya çıkmak, belli olmak
Taayyüş: yaşama, geçinme
Tebahhur: bir konunun içine dalma
Tabakatül arz: yeryüzü tabakaları, katmanları
Tabasbus: yaltaklanma
Tacil: acele ettirme
Tagayyür: değişim
Tagyir: değiştirme, başkalaştırma
Tahaddüs: yok iken ortaya çıkma
Tahaffuz: korunma, sakınma
Taharri: arama, araştırma
Tahassüs: duygulanma
Tahattur: hatırlama
Tahlil-i müedda: [bir sözün] anlamını tahlil etme
Tahlis: kurtarma
Tahris: hırslandırma
Tahziren: önleyerek, engelleyerek
Takbih: çirkin görme, beğenmeme
Taksim-i guramma: rakiplerin, düşmanların bölüştürülmesi
Taksim-i vahid: bire, teke bölme / bölüştürme
Talakat: düzgün ve güzel söz söyleme
Tarafeyn: iki taraf
Tarassut: gözleme
Târi olmak: ansızın belirmek
Tasdi: can sıkma, rahatsızlık verme
Tasni: düzme, uydurma
Tatbik-i amel: bir işi uygulamak
Tavazzuh: açıklık kazanma, aydınlanma
Tavsif: nitelemek, nitelendirmek
Teali: yükselme
Tebean: tabi olarak, uyarak

Tebehhür: kısa ve sık nefes alma
Tebelbül-i elsine: dillerin anlaşılmaz hale gelmesi
Tebellür: belirme, billurlaşma
Teber: Yarım ay şeklinde ve uzun saplı balta
Teberru: bağış, bağışlama
Tebeyyün: meydana çıkma, anlaşılma
Tebriye: temize çıkarma
Tebşir: müjde verme
Tecerrüt: her şeyden uzaklaşma, soyutlanma
Tecessüd: gövdeye kavuşma, gövde kazanma
Tecvit: kelimelerin söylenişindeki uzunluk ve kısalıklara dikkat ederek konuşma
Tederrüs: ders alma
Tediye etmek: ödemek
Teehhül: evlenme
Teellüm: kederlenme, tasalanma
Tefehhüm: anlama
Tefevvuk: üstünlük
Tefeyyüz: feyizlenme, yükselme
Tefhim: anlatma, bildirme
Teganni: makamıyla şarkı, ilahi vb. okuma
Tahassüs: hislenme, duygulanma
Tehevvür: çok kızma, hiddetlenme
Tehvin: kolaylaştırma
Tehyiç: heyecanlandırma
Tekâsüf: bir araya gelme, toplanma, yoğunlaşma
Tekatu: kesişme
Tekdir: azar
Tekellüm: konuşma
Telebbüs: giyme, giyinme
Telezzüz: hoşlanma, hoşa gitme
Telmih: anlatılmak istenilen şeyi ima ile anlatma
Telvis: kirletme, pisletme
Temadi: sürüp gitme, uzama
Temaruz: kendini hasta gibi gösterme
Temaşager: seyirci
Temdit etmek: uzatmak
Temeyyüz: kendini gösterme
Tenafür: birbirinden nefret etme
Tenavül: yiyip içme. Buradaki anlamı 'okumak'tır.
Tenazur: simetri
Tendürüst: sağlam vücutlu, kuvvetli
Tenvir: aydınlatma
Tenzil etmek: indirmek
Terceme-i hal: biyografi
Teressüp: tortulanma, dibe çökme
Terzil: rezil etme
Teselsül: zincirleme, birbirine bağlı şeylerin oluşturduğu sıra
Tesliyetkâr: avutucu, teselli verici
Tesvit: karalama, müsvedde yapma
Tesviye: neticeye bağlama, düzleme
Teşci: cesaretlendirme, gayrete getirme
Teşe'üm: korku
Teşyi etmek: uğurlamak
Tetebbu: bir şeyi iyice inceleme, araştırma
Tevafuk: uymak, uygun gelmek
Tevahhuş: korku
Tevakkuf: beklemek, durmak
Tevbih: paylama, azarlama
Tevehhüm: kuruntulanmak
Tezvic etmek: nikahlamak
Tezyif: bir şeyi küçük, değersiz göstermek
Tezyil etmek: eklemek
Tilavet: Kur'an'ı güzel ve yüksek sesle okumak
Tiraşide: yontulmuş
Tril: bir nota ile komşusu olan diğer bir nota arasında hızla gidip gelme

Tuğyan: çoşma, kabarma
Tûl: uzunluk
Türrehat: saçma sapan sözler

U-Ü

Ufunet: iltihap, pis koku
Ukubet: ceza, işkence, eziyet
Üdeba: yazarlar
Ülfet: tanışma, görüşme, yakınlık

V

Vafir: epeyce
Vahi: boş
Vahiyat: boş sözler
Vakıfâne: haberli olurcasına
Valih: şaşakalmış, şaşırmış
Vareste: kurtulmuş, serbest
Varid: gelen, erişen, bir şey hakkında olması beklenen
Vazıh: [söz] açık, belli olan
Veche-i azimet: gidilen yön
Vechî: yüz ile ilgili
Vefk: muska
Vehleten: ansızın, birdenbire
Veleh-aver: şaşkınlık veren
Vesavis: vesveseler
Visal: ulaşmak, kavuşmak
Vukuf: duruş, anlama
Vuzuh: açık ve anlaşılır olma
Vüsat: genişlik

Y

Yed-i manevi: manevi el
Yubuset: kuruluk, kuraklık
Yümn: uğur

Z

Zaferyab: zafere ulaşan
Zağlı: keskin, kibirli
Zahib olmak: inanmak
Zahir-i perestiş: şiddetli sevgi göstermek
Zair: ziyaretçi
Zelle: hata, yanılma
Zem etmek: kınamak, ayıplamak
Zevciyet: karı-kocalık
Zımn: ima ile anlatılan maksat, niyet
Zımni: kendiliğinden
Zîmeal: anlamlı
Zîruh: canlı
Zu'm: (Batıl) inanç
Zuhuri: ortaoyununda komik rolünü üstlenen, oynayan kişi

Tüm eserlerini yayımlamakta olduğumuz Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Efsuncu Baba* ve *Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür* adlı romanlarını tek kitap olarak sunuyoruz. *Efsuncu Baba*'da safsatalar ve hurafeler ile dalga geçen Gürpınar, kitabın sonuna bir de politik kandırmacalar ve Enver Paşa ile ilgili sert bir eleştiri eklemiş. Daha önceki baskılarında yer almayan bu bölüm ilk kez Everest Yayınları'nın baskısında yer alıyor.

Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür adlı romanında ise Hüseyin Rahmi Gürpınar, kadın erkek ilişkilerinin kolayca ikiyüzlülüğe kayan kaypaklığını anlatırken, bir kez daha ne büyük bir mizah ustası ve günlük hayatın ne kadar başarılı bir anlatıcısı olduğunu ispatlıyor. Türk edebiyatının Balzac'ı sayılabilecek olan Gürpınar, her çağın okurunu, kendi kurgu dünyasının içine çekiyor.

EVEREST

ISBN: 978-975-289-523-2

9 789752 895232

www.everestyayinlari.com